ЦЕНТРАЛЬНА АРХІВНА УПРАВА УСРР
* АРХІВ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ *

ГК545
Н867

НІМЕЦЬКО-АВСТРІЙСЬКА ІНТЕРВЕНЦІЯ НА УКРАЇНІ

ТОМ
I

ПАРТВИДАВ ЦК КП(б)У

ЦЕНТРАЛЬНА АРХІВНА УПРАВА УСРР
* АРХІВ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ *

МАТЕРІЯЛИ ДО ІСТОРІЇ ЖОВТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ НА УКРАЇНІ

НІМЕЦЬКО-АВСТРІЙСЬКА ІНТЕРВЕНЦІЯ НА УКРАЇНІ

т. І

ПІДГОТУВАВ ДО ДРУКУ П. ПТАШИНСЬКИЙ

ПАРТВИДАВ „ПРОЛЕТАР“
1933

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літописі Укр. Друку", „Картковому репертуарі" та інших покажчиках Української Книжкової Палати

ИНВЕНТАРИЗАЦИЯ 2008

ГК545
Н 867 р

Книжкова фабрика партвидаву-пролетар ім. Г. Петровського
ЛЕНІН

БИБЛИОТЕКА ИМЭЛ
Спецхранилище

БИБЛИОТЕКА ИНСТИТУТА ЛЕНИНА

сер
32774

874
33 259148

259148

У

ДО ІСТОРІЇ НІМЕЦЬКО-АВСТРІЙСЬКОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ НА УКРАЇНІ

Внутрішня контрреволюція від перших же днів пролетарської революції в Росії одержала якнайширшу і найактивнішу допомогу від чужоземних імперіялістів. Імперіялісти Антанти, Німеччини, Австро-Угорщини, Америки, Японії і інших капіталістичних країн добре розуміли, якою величезною небезпекою для світового капіталістичного ладу є перемога робітників і селян кол. царської Росії. Ось чому вони відповіли на Жовтневу революцію збройною інтервенцією проти країни пролетарської диктатури.

Сили внутрішньої та зовнішньої контрреволюції від монархістів до соціяль-демократів спрямовується на боротьбу проти радянської влади. Хвиля куркульсько-офіцерських повстань, чехо-словацьке повстання, японсько-американська, англійська та німецько-австрійська збройні інтервенції в Сибіру, на Кавказі, Україні; козача контрреволюція на Дону і Кубані,— все це об'єднувалось навколо єдиної програми, єдиної мети — ліквідувати владу пролетаріяту, затопити хвилями крови трудящих першу в світі країну радянських соціялістичних республік.

Але світовий імперіялізм не міг усі свої зусилля скерувати на збройну інтервенцію проти радянської республіки. Імперіялісти Англії, Франції, Японії, Італії, Америки та Німеччини й Австро-Угорщини перебували в стані імперіялістичної війни і це позначилось на розвитку пролетарської революції, певною мірою полегшило її перемогу.

Україна наприкінці 1917 р. перетворюється на арену боротьби світового імперіялізму проти пролетарської революції. До Києва з'їжджаються емісари Антанти. Франція призначає начальника французької військової місії при штабі південно-західнього фронту генерала Табуї на комісара при уряді Української центральної ради.

Тогочасна французька та англійська преса заповнена плянами інтервенції. «Таймс» з 29 листопада 1917 р., через двадцять один день після Жовтневого перевороту, писав:

«Гра ще не скінчена, покищо її програно лише наполовину. В південній Росії і на землях козаків є значний елемент, здатний дати опір Червоній ґвардії та її [?] німецьким приятелям. Там, наприклад, є хоробра румунська армія. Ця армія чинитиме опір на території, де вона перебуває, і в російській армії є численні сили, які не зрадять Румунії. Крім того, є ще Україна, яка не має бажання, щоб її затопили червоні хвилі з півночі, далі на схід є козаки під керуванням Каледіна, з головною управою в Новочеркаському. Для союзників надто важливо всіма можливими засобами увійти в зносини з усіма цими лояльними елементами через Персію й Транссибірську залізницю й подати всілякий підтрим усім, хто вважає обов'язки Росії за священні».

Як бачимо, тут накреслено розгорнений політико-стратегічний план придушення пролетарської революції. Цей план охоплює об'єднання і використання зусиль усіх контрреволюційних сил, в тому числі і Української центральної ради.

Газета «Манчестер Ґардіян» у передовій 29 січня 1918 р. писала:

«Під УЦР розуміється Українська центральна рада — буржуазна установа, що з самого початку перебувала в одвертій опозиції до більшовиків. Це й спричинило ті голоси, що мали місце в Англії про те, що ми повинні підтримати Раду, бо вона ворожа до більшовиків і може зрештою їх скинути, а рівно й тому, що бувши протибільшовицькою, вона безперечно захоче продовжувати війну. З цих причин Франція дала Україні позику розміром 7 млн. фунтів (щось із 200 млн. франків) і надіслала до уряду Ради військову місію».

Французькі імперіялісти, одержавши від Антанти мандат на Україну, розгорнули низку конкретних інтервенціоністських заходів. Так, у таємній телеграмі французької військової місії, затриманій радянською владою, місія повідомляла:

«Французька військова місія на румунському фронті одержала термінові інструкції французького уряду налагодити тісний зв'язок і всіма заходами підтримати Українську раду після того, як остання висловилась за підтримання миру в погодженні з союзниками. Цілі французької місії через контактну роботу з повсталими місцевими урядами сподіваються підтримати видимість російського фронту до лютого чи березня і відтягти остаточне підписання миру до весни» («Вістник УНР», грудень 1917 р.).

Але Україна потрібна була як пляцдарм, щоб боротися проти Жовтневої революції, і як країна незліченних матеріяльних ресурсів, не лише імперіялістам Антанти. Не менш цікавила вона з цього погляду і німецьких та австрійських імперіялістів. Завоювання України означало для німецько-австрійських імперіялістів великий крок до ліквідації східнього фронту і звільнення значних людських резервів для боротьби проти армій Антанти на західньому фронті, відкриття доступу до українського збіжжя і сировини та утворення пляцдарму, щоб боротись проти пролетарської революції, яка грізно насувалася і на Німеччину та Австро-Угорську монархію.

Генерал Людендорф, колишній начальник штабу німецького верховного командування, пише про це:

«Треба було знищити більшовизм на Україні — пройти глибоко в країну і утворити там стан, який забезпечив би нам військову перевагу та дозволив би черпати звідти хліб і сировину»*.

Другий німецький генерал, колишній начальник штабу східнього фронту Макс Гофман, добре відомий робітникам і трудящому селянству України з часів окупації генерал-кат, в своїх «Записках и дневниках» про війну так визначив завдання та мрії окупантів:

«... нам треба було розпочати наступ на Москву, посадовивши там інший уряд, запропонувавши новому урядові легші умови, ніж берестейський договір... Для цього досить було захопити лінію Смоленськ — Петербург, утворити в Петербурзі новий уряд, який міг би розповсюдити чутку, що нащадок-цесаревич живий, призначити йому (цесаревичеві) реґента і привезти тимчасовий уряд до Москви. На реґента я намітив великого князя Павла, що з ним командувач східнього фронту почав зносини через зятя великого князя полковника Дурново» **

---

* *Людендорф*, «Мои воспоминания о войне (1914 — 1918 гг.)» т. 2. Л. 1929.
** *Гофман М.*, «Записки и дневники».

Міністер закордонних справ Австро-Угорщини граф Чернін добре зрозумів величезну загрозу від революції на терені колишньої Російської імперії для світової капіталістичної системи, зокрема для багатонаціональної монархії Габсбургів. В доповіді австрійському імператорові влітку 1917 р. в справі миру Чернін писав:

«Я маю на оці революційну загрозу, що захмарює горизонт цілої Европи... За цю війну з престолу скинуто п'ятьох монархів, а вражаюча легкість, з якою щойно знищено найсильнішу монархію в світі, мимоволі викликає на роздум... Коли монархи центральних держав не будуть спроможні скласти миру протягом ближчих місяців, народи зроблять це самі через їхні голови і революційні хвилі затоплять тоді все...»*

Згодом в листі до одного з своїх приятелів, 17 листопада 1917 р. Чернін писав:

«Цей російський більшовизм є загрозою для цілої Европи і якби ми були спроможні привести потрібну країну не тільки до підписання миру, а й до заведення законного ладу, було б правильніше не починати з цими людьми переговори, а просто йти на Петербург та встановлювати там порядок».**

Ось чому, зустрівши стримано делеґацію Укр. центр. ради в перші дні її приїзду до Берестя, австро-угорська дипломатія на чолі з Черніном дуже скоро зрозуміла, яким міцним знаряддям може бути буржуазна Україна в боротьбі проти пролетарської революції. Німецько-австрійські імперіялісти зробили все, щоб використати це знаряддя, і коли розвиток пролетарської революції в Росії та на Україні змив їх усіх з свого шляху, то це відбулося проти їхньої волі й бажання.

В боротьбі двох велетенських угруповань буржуазії на Україні тимчасово переміг німецько-австрійський імперіялізм, в обійми до якого розвиток пролетарської революції кинув українську буржуазію.

Нещадне пограбування трудящих, нечуваний терор, масові розстріли, масове винищування сіл, хвиля єврейських погромів — ось результати збройної німецько-австрійської інтервенції та діяльности Української центральної ради й її керівних партій — партій другого інтернаціоналу — УСДРП і УПСР.

З наочністю визирає клясове обличчя Укр. центр. ради з соціяльного складу її членів та зокрема з соціяльного і партійного складу Малої ради: українські есери на чолі з ідеологом української буржуазії М. С. Грушевським, українські есдеки, соціялісти-федералісти, представники Київського громадського комітету (буржуазного), меншовики-оборонці з Київської ради робітничих депутатів і Київського комітету меншовиків, кадети і т. ін. і т. д.,— ось соціяльне обличчя Центральної ради, яка, на думку деяких «істориків» в період до Жовтня 1917 р. переростала «з політичного блюку національних партій на орган масового руху».

Активно підтримували буржуазну Центральну раду та її Генеральний секретаріят і церковники. У відозві «Од Української церковної ради», підписаної архієпіскопом Олексієм, священиками Марічовим, Пилипенко і Хоменко, військовим старшиною Цівчинським та діяконом Дурдуківським, ця Рада писала:

«Всеукраїнська православна церковна рада, котра склалась із організаційного комітету по скликанню всеукраїнського православного церковного собору українського духовенства та мирян, представників всеукраїнських рад... та

---

* *О. Чернин*, «В дни мировой войны», ГИЗ, 1923.

** *Тамо ж.*

представників від Української центральної ради і працює в повному контакті з Українською центр. радою — звертається до тебе, вільний народе, з таким закликом:

«Підтримуй твою Укр. центр. раду всіма твоїми силами, як вищу твою владу... в церквах і хатах твоїх молись за ню, за її Генеральний секретаріят і за її укр. військо А в ту хвилину, коли Укр. центр. рада закличе тебе стати на оборону тепер тобою здобутих стародавніх вільностей твоїх, то по-козацькому звичаю, поблагай у Господа Бога помочи і буде над тобою покров Пресвятия Богородиці, а з тобою сила Святого архистратига Михайла...»

«Стань міцною стіною на оборону Укр. центр. ради...»

Але Центральна рада в боротьбі за українську буржуазну державу намагалася використати і трудящі маси України. З цією метою вона свою бужуазну клясову суть часто-густо прикривала революційною фразеологією. Ось чому не всім трудящим України було зрозуміле соціяльне обличчя і буржуазна політика Центральної ради в перші місяці її діяльности, і на селі соціяльною базою Центральної ради було куркульство, але в цей перший період її підтримала й певна частина середняцтва. Потрібний був певний час, щоб ця частина середняцтва на власні очі, на фактах переконалася в контрреволюційності Центральної ради і пішла за льозунгами більшовиків. А фактів таких було досить. Досить уже того, що керівні партії Центральної ради — українські есери та соціяль-демократи свідомо відтягали навіть поставлення тих питань, що ними боліли робітничі та бідняцько-середняцькі селянські маси; ці партії, розпалюючи національну ворожнечу, прикривали свою буржуазно-куркульську суть галасом про національну єдність.

Один з видатних керівників української соціяль-демократичної партії і голова уряду Центральної ради В. Винниченко так пише про ролю, що її відіграли соціяль-демократи в Центральній раді:

«...ми іменно можемо сказати, що ми, соціяль-демократи, найбільше приклали зусиль для найбільшої єдности...»

«Ми не боялись загубити в цій єдності свою соціяль-демократичну чистоту. Не боялись уже хоча б через те, що на ту соціялістичність, яка була тоді в партії с-д., ніхто не робив замахів. Ми розуміли революцію, як буржуазно-демократичну, ми не робили сами ніяких замахів на буржуазно-демократичний лад і через те з боку не соціялістичних елементів не могли зустріти ніякого опору собі. Ми в своїй діяльності були тільки республіканцями й демократами, а не соціялістами».

«,.. ми в той же час у самій Центр. раді свідомо одкладали на далі вирішення гострих соціяльних питань» *.

Винниченкова характеристика, мимо його бажання, цілком вірно оцінює дійсну клясову суть УСДРП. Соціяль-демократам дійсно не було чого побоюватись, ніхто нічого у них не намагався одібрати, ніхто не робив жодних замахів на їхню соціяль-демократичну чистоту, бо... під машкарою революційної фразеології української соціяль-демократії заховувалася звичайнісінька буржуазна партія — вірне, надійне знаряддя капіталістичної реставрації.

Але Центр. рада на кожному кроці своєї діяльности подавала і прямі докази своєї контрреволюційности; це — одверті виступи Центральної ради і її партій проти Червоної ґвардії, проти рад робітничих депутатів, вирішення земельного питання на Україні на ко-

---

* *Винниченко В.*, «Відродження нації». 1920, стор. 81 — 83.

ристь буржуазії, спілкування з донською і кубанською контрреволюцією, розпродавання України чужоземним імперіялістам і т. ін. Все це відкрило очі на справжнє обличчя Центр. ради тим масам, які до певного часу йшли за нею, спричинило швидкий відхід від неї цих мас і перехід їх на позиції боротьби за встановлення Радянської влади, а це своєю чергою прискорило активізацію Центральної ради в сторону спілки з донською і загальноросійською контрреволюцією (Каледін, Духонін тощо) та з Антантою.

Тов. Сталін в «Правді» 1917 р. писав про Укр. центр. раду так:

«Тепер ми знаємо, чому стягає Рада до румунського і південно-західнього фронту українські частини: за прапором націоналізації армії вона намагається сховати свій договір з французькою місією, щоб відтягти мир до весни. Тепер ми знаємо, чому Рада не пропускає радянського війська проти Каледіна: за прапором невтральности щодо Каледіна вона намагається приховати свою спілку з Каледином проти рад. Тепер ми знаємо, чому протестує Рада проти втручання Ради народніх комісарів у внутрішнє життя України: за фразами про невтручання вона хоче приховати дійсне втручання французького уряду в життя України і всієї Росії, щоб ліквідувати здобутки революції. Рада, чи краще сказати її Генеральний секретаріят, є уряд зрадників соціялізму, що називають себе соціялістами для ошукання мас. Рада, чи краще сказати, її Генеральний секретаріят, є буржуазний уряд, що бореться з радами у спілці з Каледином. Раніше уряд Керенського в спілці з Корніловим обеззброював ради Росії, тепер уряд Ради в спілці з Каледином роззброює ради України. Рада, чи краще сказати її Генеральний секретаріят, є буржуазний уряд, що бореться в спілці з англо-французькими капіталістами проти миру»... «Ми певні того, що уряд Ради тепер буде скинутий заходами робітників та салдатів України. Тільки нова Рада — Рада рад робітників, салдатів та селян України — зможе служити народнім інтересам України проти Каледінів і Корнілових, проти поміщиків та капіталістів»*.

Листування Укр. центр. ради з Тимчасовим урядом, меморандуми, універсали, переговори з меншовицько-есерівським Всеросійським центральним виконавчим комітетом рад та військовим міністром — аналіза всього цього переконує, що Укр. центр. рада була запеклим ворогом пролетарської революції.

Жовтневу революцію Укр. центр. рада зустріла не тільки відозвою проти влади рад, — вона мала вже й певний стаж та актив у боротьбі проти більшовиків, зокрема проти більшовиків України.

Зовнішня політика Укр. центр. ради та її керівних партій УСДРП і УПСР цілковито викриває їхню реакційно-реставраторську, буржуазно-куркульську суть.

Зовнішня політика Української центральної ради до кінця 1917 р. і на початку січня 1918 р. розвивалась двома напрямками, що кінець-кінцем були дві сторони однієї медалі, — це орієнтація на Антанту і боротьба за утворення всеросійського центру з представників буржуазної демократії «всіх частин і автономних країв колишньої Росії». Конкретні заходи Укр. центр. ради на шляхах цієї політики — це переговори з представником французького посла в Росії Пелісьє в серпні 1917 р., а згодом з генералом Табуї, одержання позики від Франції, переговори з чехо-словацьким командуванням та з французьким комісаром при цьому командуванні генералом Гюїне про використання чехо-словаків для боротьби проти пролетарської революції (див. протоколи Генерального секретаріяту), дозвіл формува-

* Цитовано за книжкою «Нарис історії КП(б)У» *М. М. Попова*, Пролетар, 1928, стор. 129, 130.

ти на українській території польські легіони, російські контрреволюційні загони тощо. Спробою Генерального секретаріяту «утворити на засаді федералізму однорідно-соціялістичне правительство» (журнал № 46, засідання Генерального секретаріяту від 17 листопада та № 49 від 21 листопада) українська буржуазія намагалася стати на чолі всіх контрреволюційних сил.

Контрреволюційний «з'їзд народів», що відбувся у вересні 1917 р. в Києві, ноти «правительствам усіх новоутворених республік та автономних країв Росії» і т. ін.,— все це ланки єдиного ланцюга боротьби проти пролетарської революції, проти робітників і революційного селянства України та Росії.

Орієнтація на Антанту не могла забезпечити українській буржуазії негайної матеріяльної і фізичної допомоги для боротьби проти пролетарської революції на Україні. Українська контрреволюція мусіла свою зовнішню політику швидким темпом переорієнтувати на німецько-австрійських імперіялістів. Цьому сприяла наявність окремих угруповань української буржуазії, органічно пов'язаних через «Союз визволення України» з німецько-австрійськими імперіялістами.

Уже четвертий універсал, оголошуючи «священну» боротьбу проти більшовиків, проти всієї робітничої кляси і бідняцько-середняцьких мас селянства, проголошує курс зовнішньої політики на «держави Центральної Европи» — Німеччину і Австро-Угорщину.

Перший всеукраїнський з'їзд рад, що відбувся наприкінці грудня 1917 року в Харкові, обрав Всеукраїнський радянський уряд, а в другій половині січня 1918 року переможне повстання робітників, селян і салдатів України ліквідувало владу Центральної ради, вигнавши її за межі України. Недобитки української контрреволюції мусіли втікати під захист багнетів німецько-австрійських імперіялістів.

Керівна роля в Центральній раді переходить до партії українських есерів. Партія українських соціяль-демократів, що її можна умовно, для певного періоду, назвати партією антантівської орієнтації, партія Винниченків та Поршів, передає своє перше місце в Центр. раді укр. есерам, щоб у такий спосіб полегшити в нових умовах боротьбу буржуазії за реставрацію капіталізму та встановлення панування чужоземного імперіялізму на Україні.

З цього курсу народилася коаліційна (УПСР з уесдеками) рада міністрів Голубовича, рада, що й допомагала окупантам аж до травня 1918 р., коли вони викинули її як непотрібну.

Документи, що їх тут друкуємо, яскраво змальовують контрреволюційну суть керівних партій Центральної ради — УПСР і УСДРП; ці документи знайомлять з позалаштунковою стороною переговорів у Бересті, викриваючи наочно дійсну причину, що кинула Центральну раду і її партії в обійми німецько-австрійських імперіялістів.

Поквапливість, побоювання запізнитися з підписанням мирового договору, боротьба проти радянських делеґацій РСФРР та України (див. стрічки розмов), безпорадність у зв'язку з відсутністю на Україні достатньої сили, на яку можна було б спертися (див. витяги з журналів засідань ради народніх міністрів), жах перед революційними масами і намагання обеззброїти ці маси за допомогою німецько-австрійських багнетів (див. витяг з журналу № 18 з 9 лютого 1918 р.), урочисті заяви про людське око про «суверенність», «незалежність» і «віль-

ність» Української народньої республіки, — все це має справжнє висвітлення в документах та, зокрема, у повідомленні про вивезені з України матеріяльні цінності, пограбовані окупантами при допомозі українських партій II Інтернаціоналу у трудящих мас.

Німецько-австрійські імперіялісти добре розуміли, що являла собою Рада. Начальник штабу окупаційних німецьких військ генерал Гофман 12 березня зробив такий запис у своєму щоденникові:

«Тут знов велика робота. Мумм, що їде дипломатичним представником до Києва, приїхав сюди вчора. Згодом польська дипломатична місія — генерал Мусницький. Я відрядив Бринкмана у Київ договоритися з українським урядом. Труднощ стану на Україні полягає в тому, що Центральна рада, крім наших військ, не має за собою нікого. Якщо ми виїдемо, все піде на нівець».

Коли українські соціялісти-революціонери та українські соціяль-демократи виконали свою ролю, німецько-австрійські імперіялісти відкинули їх та посадовили на їх місце царського генерала Скоропадського.

Як же відповіла сама Центральна рада на гетьманський переворот? Закликала маси до повстання проти окупантів і гетьмана?.. Соціяль-демократи і есери стали на чолі боротьби з контрреволюцією та реакцією? — Звичайно ні. На своєму останньому засіданні 29 квітня 1918 року нарада фракцій українських есерів та українських соціяль-демократів у Центральній раді ухвалила: проголосити себе засіданням Центральної ради. На цьому засіданні Центральної ради про людське око ухвалили таку розолюцію:

«Заслухавши звідомлення голови Центральної ради і голови Ради народніх міністрів про введення до помешкання Центральної ради озброєного німецького війська, про арешт деяких членів українського правительства, про особисту ревізію членів Центральної ради, а навіть голови Центральної ради, про ревізію в помешканні Центральної ради, в помешканні голови Центральної ради і в будинках державних установ, про забрання державних паперів, в тім числі дипломатичної переписки, — Українська центральна рада вважає таке поступування німецької військової власти нечуваним насильством над признаним міжнародніми трактатами суверенітетом Української народньої республіки, висловлює проти цього поступування якнайрішучіший протест і, одобрюючи вжиті в цій справі Радою народніх міністрів заходи, переходить до чергових справ»*.

Отже, все, що зробили у відповідь на розгон Центральної ради та на гетьманський переворот українські соціяль-демократи та есери,— це перейшли до чергових справ... До яких чергових справ?

Якщо переглянемо особистий склад гетьманських міністерств та інших установ гетьманщини, ми побачимо, що члени партій Винниченків і Голубовичів активно працювали на користь німецько-гетьманській реакції. Вони добре зрозуміли останню постанову Центральної ради про перехід до чергових справ, — цими черговими справами була боротьба проти пролетарської революції на Україні.

Документи цілком спростовують байки про опір, що його нібито намагалася чинити Центральна рада гетьманському перевороті. У Києві, в момент перевороту, відбувався Київський губерніяльний національний з'їзд, у його роботах відбився жах Укр. центр. ради перед революцією і революційними масами. Група делегатів з'їзду «висловилася за негайне повстання і терор», але на відповідь з'їзд

* Чорнетка протокольного запису засідання фракцій 29 квітня 1918 року.

почув заяви Грушевських і Чопівських про потребу «заховати спокій і холодний розум, не дати себе спровокувати ні справа, ні зліва та приступити до інтенсивної організаційної праці» (протоколи Київського губерніяльного національного з'їзду).

Визнані теоретики II Інтернаціоналу — організації, що на її активну моральну та матеріяльну допомогу спирається контрреволюційна шкідницька діяльність ворожих соціялізмові сил у СРСР — і вся міжнародня контрреволюція намагаються виправдати недобитків «соціялістичної» української контрреволюційної еміґрації, яка є органічною часткою II Інтернаціоналу. Так, Отто Бауер в своїй «Історії австрійської революції» бере під захист українську контрреволюцію, намагаючись довести, що мир, підписаний у Бересті представниками Укр. центр. ради, членами української партії соціялістів - революціонерів, був вигідний для України. Бауер пише:

«Чернін згоден був за всяку ціну добитися «хлібного миру», який відкрив би голодному Відневі доступ до українських хлібних запасів. В німецькій Австрії повстали робітники, вимагаючи миру. Черніну за всяку ціну потрібен був мировий договір. Київські делеґати використали скрутний стан Дунайської монархії... Чернін дав себе одурити» («Історія австрійської революції», стор. 72).

Договір між Центральною радою і Почвірним союзом у Бересті — це запродання України українськими партіями II Інтернаціоналу німецьким імперіялістам.

В тій самій «Історії австрійської революції» Бауер мусив визнати, що: «Участь Ради в переговорах (у Бересті. *П. П.*) перетворилася на бутафорію».

Визнавши бутафорський характер представництва Центральної ради в Бересті, Бауер мусів був би визнати і контрреволюційність Укр. центр. ради та її провідних партій, але таких висновків визнаний теоретик міжнароднього соціяль-фашизму не зробив, бо українські с.-д. та с.-р. були спільниками німецько-австрійських імперіялістів, як і німецька та австрійська соціяль-демократія. Бауер обминає мовчки ті місця у спогадах Черніна, де він викриває ролю австрійських соціяль-демократів як рятівників монархії Габсбурґів. Чернін згадує у своїй книжці «В дни мировой войны», як він відповів графу Тіссі на обвинувачення в сприянні соціялістам:

«Я чую, що ти не згоден з відрядженням соціялістів у Стокгольм (на соціялістичну конференцію. *П. П.*). По-перше, це не відрядження. Вони самі прийшли до мене з власної ініціятиви і прохали перепустки. Я погодився. Це були Адлер, Елленбоґен і Зайтц; Реннер окремо. Перші двоє — люди тямовиті і я ціную їх, не дивлячись на розхождення, що поділяють нас. Двоє останніх мені відомі мало. Але всі четверо чесно прагнуть миру, зокрема Адлер аж ніяк не бажає знищення імперії».

Наведені факти наочно доводять чого варті всі твердження соціяль-фашистів про події 1918 року на Україні і зокрема про гетьманський переворот.

Щоб боротися з більшовизмом, демократія Кавтських, Мазеп, Шейдеманів, Реннерів, Тузарів і Морачевських спиралася на багнети англо-французьких і німецько-австрійських імперіялістів. Ця демократія угноювала ґрунт, на якому виростали Скоропадські, Колчаки,* Дені-

---

* Див. примітку № 94 на стор. 227

кіни, Врангелі, директорії на терені кол. Росії, Мусоліні в Італії й Гітлери в Німеччині.

Документи часів німецько-австрійської інтервенції про нещадне катування, розстріли трудящих, про знищення карними загонами окупантів сел, про конфіскації та реквізиції, до кінця викривають Бауерів усього світу. І коли Бауер заявляє, що в Бересті «Чернін дав себе одурити», то це потрібно теоретикам соціяль-фашизму, щоб захистити рештки української контрреволюційної еміграції, яка складає, як і II Інтернаціонал, органічну частку цілої системи заходів та сил, за допомогою яких світовий імперіялізм готує нову збройну інтервенцію проти СРСР.

Бауери світового імперіялізму заперечують це, бо їм потрібно приспати свідомість пролетаріяту, їм треба історично виправдати контрреволюційну ролю соціяль-демократів у боротьбі проти соціялістичних радянських республік.

Німецькі соціяль-демократи допомагали імператорському урядові договоритися з буржуазною Центральною радою про спільну боротьбу проти Жовтневої революції, це вони 1918 р. через Шайдемана заявили на засіданні Всенімецької ради міністрів: «Більшовизм — тепер більша загроза аніж Антанта», це німецькі соціяль-демократи були на всіх етапах розвитку пролетарської революції і тепер є в авангарді інтервентів.

За вислуги перед світовим імперіялізмом II Інтернаціонал на Люцернській конференції в серпні 1919 р. прийняв до свого складу УПСР та УСДРП. Це сталося в період загостреної збройної боротьби української контрреволюції, керованої цими партіями, проти влади рад.

Кавтський та інші визнані керівники й теоретики світового соціяль-фашизму активно допомагали українській контрреволюції боротися проти країни рад, хоча тепер вони намагаються заперечити це.

Представники української контрреволюції завжди підкреслювали потребу орієнтуватись на підтрим соціялістів — «вони допоможуть» з певністю заявляли Порші, Полетики, Левицькі, і соціялісти ніколи не ошукали їх. Конференція II Інтернаціоналу в Люцерні вимагала від Антанти визнати УНР та допомогти їй боротися проти пролетарської революції. Французькі соціялісти обіцяють всіляку допомогу; Зідекуми, Кавтські, Давіди в спілці з куркулями — німецькими колоністами — постачають зброю.

Представники УПСР та УСДРП, разом з Гендерсоном, Макдоналдом, Реноделем, Бернштайном, Вандервельде, Гільфердінґом, Абрамовичем, Шейдеманом і іншими лідерами соціяль-фашизму, зробили все, щоб зміцнити лави передових загонів інтервентів на Україні, в Сибіру, Криму, на Кавказі тощо.

Успішне виконання першого п'ятирічного пляну за чотири роки вирішальні успіхи, що їх має СРСР, керований ленінською партією і її проводирем т. Сталіном, перспективи другого п'ятирічного пляну побудови соціялізму, пляну, що його здійснення підготовано та забезпечено всією попередньою боротьбою за успішне здійснення генеральної лінії ВКП(б) та волею пролетаріяту, спрямованою на остаточну побудову безклясового суспільства, дальше нечуване загнивання капіталізму і наростання світової пролетарської революції,— все це

посилює загрозу збройного нападу імперіялістів на Союз соціялістичних радянських республік. Події на Далекому сході, шалене зростання воєнних бюджетів та озброєнь армій капіталістичних країн та зокрема тих, що межують своїми кордонами з Радянським союзом, боротьба світового імперіялізму проти Радянського союзу на міжнародньому ринку, посилена діяльність, що її розгортає, за допомогою імперіялістичних урядів та партій II Інтернаціоналу, контрреволюційна еміґрація,— все це переконує нас в потребі ще з більшою пильністю стежити за світовими подіями, розгортаючи водночас більшовицьку боротьбу за зміцнення обороноспроможности країни, боротьбу за найскорше здійснення завдань соціялістичного будівництва.

Тверда й непохитна політика миру, що її провадить Радянський союз, та успіхи цієї політики і трохи не зменшують потреби боротись за зміцнення обороноспроможности СРСР і організування навколо цієї боротьби активної участи багатомільйонних мас трудящих.

Треба пам'ятати, що:

«..Імперіялісти за допомогою II Інтернаціоналу готували на весну 1930 р. і готують тепер контрреволюційну війну проти СРСР, використовуючи з цією метою васальні держави французького та англійського імперіялізму — Польщу, Румунію, Фінляндію» (XI пленум ВККІ).

Треба пам'ятати, що:

«Зростання противенств між світом капіталізму й світом соціялізму, між диктатурою буржуазії та диктатурою пролетаріяту особливо загострює *загрозу військової інтервенції проти СРСР.* Загострення класової боротьби в капіталістичних країнах, намагання буржуазії вийти з кризи коштом СРСР, жах перед переможним соціялізмом, крах тактики, розрахованої на капіталістичне переродження СРСР й підтрим контрреволюційних кляс, що відмирають (куркульство, міська непманська буржуазія), спонукують світову буржуазію перейти до вдару зовні через економічну блокаду та військову інтервенцію» (XI пленум ВККІ).

Історія громадянської війни, що є рівночасно й історією збройних інтервенцій світового імперіялізму проти країни рад, повинна бути відома найширшим масам робітників і колгоспного селянства. Вивчення попередніх збройних інтервенцій проти СРСР, зокрема німецько-австрійської інтервенції є складова частина боротьби з підготовою нового збройного нападу на СРСР, батьківщину світового пролетаріяту і пригнічених колоніяльних народів.

*

Документи першого тому висвітлюють так передумови німецько-австрійської збройної інтервенції, як і період окупації України за ввесь час існування Центральної ради, аж до гетьманського перевороту.

Перший том має такі розділи:

1. Українська буржуазія в боротьбі проти Жовтневої революції (Антанта чи Німеччина ?).
2. Берестя.
3. Окупація (з німецько-австрійськими імперіялістами проти пролетарської революції на Україні).
4. Гетьманський переворот.

Та крім того як додаток подано тексти економічного договору і окремих угод.

Документи першого розділу висвітлюють боротьбу української буржуазії проти Жовтневої революції в Росії та проти розвитку пролетарської революції на Україні. Вони змальовують спроби української контрреволюції, за допомоги французького імперіялізму, перетворитись на організатора та керівника протибільшовицьких сил (документи про переговори з представниками Франції, Каледіном, Дутовим, Харламовим, ставкою, ноти тощо).

Другий розділ містить документи про переговори в Бересті — документи змальовують розвиток революції на Україні, вони розгортають яскраву картину запродання Центральною радою України чужоземному імперіялізмові (див. протокол про збройну допомогу, стрічку розмов між Києвом і Берестям, протокол засідання делегації Укр. центр. ради в Бересті тощо).

Третій розділ висвітлює дії інтервентів та їхнього війська до травня 1918 р.

Хвиля реквізицій, неприховане пограбування трудящих, сваволя вояччини та карних загонів, винищування цілих сел, реставрація поміщицького землеволодіння, встановлення десятигодинного робочого дня та максимуму заробітної плати, масовий вивіз цінностей з заводів, залізниць, державних склепів і т. ін.,— все це наочно викривають документи третього розділу.

Нарешті, четвертий розділ подає історію підготування гетьманського перевороту.

Документи третього й четвертого розділів висвітлюють, як під проводом партії більшовиків розгорталась революційно-повстанська боротьба на Україні проти інтервентів, Центральної ради та її партій.

Упорядчик першого тому не претендує на вичерпність даної документальної публікації з історії німецько-австрійської інтервенції на Україні за часів Центральної ради.

Робота, що її виконав автор, є перша спроба подати найцінніше до історії німецько-австрійської інтервенції з тієї документальної бази що зосереджена в Центральному Архіві Революції УСРР (у Харкові).

Основну масу документів збірки друкується вперше.

Мову та стиль документів подано без будь-яких змін.

Усі вставки і наші пояснення окремих слів тексту взято в квадратові дужки. Цілком безсумнівні неправильності тексту, якщо це стосується до окремих літер тощо, виправлено. Так само без окремих уваг скорочено повторення окремих слів та речень, що звичайно трапляються в розмовах дротом. Також не подано специфічних телеграфних термінів.

Щоб полегшити читання розмов дротом, у квадратових дужках позначено хто веде розмову, бо з тексту це не завжди виразно видно і це утруднювала читання. Послідовність розмов залишилася непорушною, цебто так, як записи підклеєно на телеграфних бланках.

Усі підкреслення в документах подані точно за оригіналами. Пошкоджені та нерозбірливі місця тексту документів позначені крапками, взятими у квадратові дужки.

Упорядник свідомо не спинявся на таких питаннях, як німецько-австрійська інтервенція в Криму, на який претендувала українська буржуазія, включаючи Крим в географічні кордони УНР. Так само в

першому томі не подано документів про стосунки між РСФРР Укр. центр. радою, до питання про мир між гетьманською Україною і Росією, до якого примушувала РСФРР мирова угода у Бересті. Ці питання, як і низка інших, потребують спеціяльного опрацьовання і до завдань цієї роботи увійти не могли.

В сучасній літературі про німецько-австрійську інтервенцію вживається термін «австро-німецька окупація». Ми свідомо його не вживаємо, — він не відбиває дійсного стану речей.

Документи наочно стверджують, що німецькі і австро-угорські імперіялісти за основну свою мету мали боротьбу проти пролетарської революції, вони всю свою діяльність намагались спрямувати на всебічну боротьбу проти країни пролетарської диктатури.

Ця боротьба велась не лише лінією окупації України, а й лінією допомоги загальноросійській контрреволюції.

Окупована Україна була тільки базою, плянцдармом для боротьби проти РСФРР (пригадай вислови Людендорфа, Гофмана, Черніна). Термін «німецько-австрійська окупація» не викриває всієї суті явища, про яке іде мова. Терміном окупація не вичерпується всю різноманітність, різноформність, якої набувала боротьба німецько-австрійських імперіялістів проти Радянських соціялістичних республік.

Ця боротьба набувала всебічного характеру і сягала далеко за межі України (питання про Крим, Кавказ тощо) — ось чому ми вважаємо термін інтервенція за поправніший.

Склав покажчика імен та провів наукову коректу збірки т. Данилюк О., чим подав нам велику допомогу у підготуванні цієї праці до друку.

П. Пташинський

І. БОРОТЬБА УКРАЇНСЬКОЇ БУРЖУАЗІЇ ПРОТИ ЖОВТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

(Антанта чи Німеччина?)

№ 1. Відозва Генерального Секретаріяту

До всіх громадян України.

В Петрограді счинилися криваві події, що загрожують погубити здобутки революції. Частина людности Петрограду, за приводом більшовиків, повстала озброєно проти Тимчасового Правительства і хоче накинути свою волю всій Російській Республіці.

Генеральний Секретаріят України, яко вища краєва влада, створена Українською Центральною Радою[1] і стверджена Тимчасовим Правительством, закликає людність України до спокою. Разом зо всіма революційними силами України Генеральний Секретаріят буде рішучо боротись зо всякими спробами підтримувати петроградське повстання.

Громадяне України! Виявіть себе вірними оборонцями волі і ворогами анархії, яка може віддалити Всеросійські та Всеукраїнські Установчі Збори* і привести до загину рідний край.

Київ, 27/X. 1917

Генеральний Секретаріят України

[«Вістник Генерального Секретаріяту України», № 1, 6 листопада 1917 р.]

№ 2. Армия и флот против Центральной Рады

Общее собрание моряков военного и торгового флота и частей гарнизона, совместно великороссы и украинцы, заслушав доклад тов. Околотина, вернувшегося со всероссийского с'езда украинцев, и тов. Кривошеева, розведчика от отрядов Черноморцев, действующих против Каледина, Корнилова и компании, а также докладчиков с румынского фронта, украинцев, товарищей Григорьева и Рыбакова, вынесли единогласно следующую резолюцию:

1) Исходя из положения, что Центральная Рада не отражает в своей работе настроения революционной демократии, призываем товарищей украинцев выразить свое негодование буржуазным элементам в Центральной Раде и переизбрать их, дабы этим содействовать образованию на Украине власти рабочих и крестьян, которая будет работать в контакте с Советом Народных Комиссаров и Центральным Комитетом гор. Петрограда.

2) Протестуем против разоружения красногвардейцев, то-есть революционного пролетариата, который веками боролся с кровавым троном Николая.

---

* Див. примітку № 91 на 225 стор.

3) Каледина, Корнилова, Дутова и компанию признаем изменниками и будем бороться с ними всеми имеющимися у нас средствами.

4) Приветствуем товарищей украинцев, оставшихся в левом крыле на с'езде румынского фронта, как действительно желающих работать совместно со всей революционной демократией молодой русской республики.

Участвовали представители следующих судов и частей войск: л. к. «Ростислав», «Боевое заграждение», заградитель «Дунай», транспорта: «Добыча», «Анатолий Молчанов», отряд средств высадки, гидро-авиация, миноносец «Зоркий», тральщик «Пандия», транспорт «Тигр», школа мотористов, транспорта: «Румянцев», «Ай-Петри», бригада траления 5-го и 8-го дивизиона, транспорта: «Эммануил Русь», «Кавказ», «Иерусалим», «Превеза», посыльное судно «Салгир», транспорта: «Маргарита», «Афон», миноносец-заградитель «Алексей», транспорт «Черномор», Управление грузовых перевозок, транспорт «Александра», транспорт «Хаджи-бей», рота гребных катеров батальона № 354, тральщик № 22 «Дмитрий», транспорт «Карпаты», транспорт «Николай», транспорт «Принцесса», тоже «Жар-Птица», «Виолета», транспорт «Левансо»; сухопутные части: 1-ий авиационный парк, первый пулеметный полк кольта (украинский), 12-й Ахтырский полк, 7-ая и 8-я пластунские сотни 2-го Гайдамацкого куреня и пулеметная сотня, автомобильная рота.

Одесса (Подписи)

[«Голос Пролетария», № 165,
21 грудня 1917 р.]

№ 3. Українські селяни проти Центральної Ради

Сполучена громада багатьох сіл Золотоноського повіту (на Полтавщині), як наприклад Антипівки, Слюжчиної-Слободки, Мицаловки та інших, винесла постанови проти війни, з якими постановами звернулась до Тимчасового Уряду, вимагаючи від нього негайно кінчати «цю підлу капіталістичну бійку»... Цікаво, що в своїх постановах селяни дуже гостро висловлюють своє обурення проти шовіністичних замірів, які виявляють золотоноські земці-українці. Ці земці поводять себе дійсно неможливо, нагадуючи звичайних російських «двуглавовців», лише під жовто-блакитним прапором. Вони, наприклад, за малим не вбили на їхньому засіданні с.-д. Грудницького тільки тому, що він висловився за мир, землю та волю... Гукали: німецький шпик... вішать таких.

Треба ще зазначити, що селяни дуже незадоволені майже всіма своїми національними організаціями (навіть деякими й соціялістичними), бо соціялістичні питання обминаються здебільшого цими організаціями, які іноді захоплені вузько-національними питаннями... Щодо свідомих селян, належачих до с.-д., то їх дивує позиція української соціяль-демократії відносно Центральної Ради. «Пішли, — кажуть — по одній стежці з буржуями...»

[«Голос Соціял-Демократа», № 19,
3 травня 1917 року, Київ]

№ 4. [З обговорення проекту земельного закону, ухваленого Укр. Центр. радою]

По проэкту земельная собственность на землю до 40 д. оставалась неприкосновенной. Только имения больше 40 десятин переходили в руки Земельных Крестьянских Комитетов.

Законопроэкт не нравился делегатам-крестьянам, и они его встретили очень резкой критикой.

Крестьянин Манько: «Приехать домой с таким законом, значит колом получить...»

Робочий Кращенко: «Крестьяне, как рая светлого, ждут земли. А вы оставляете в отдельных хозяйствах по 40 десятин. Это те же помещики...»

Крест. Панько: «Если мы скажем, что законопроэкт оставляет в одних руках 40 десятин, то народ не признает ни Рады, никого».

Крест. Пригода: «Если бы крестьяне знали, какие Вы издадите земельные законы, то они бы Вас не выбирали в Центральную Раду, а сами бы составили земельный закон...»

Крест. Боб: «Мне сказали в деревне: „Иди, Боб, в Центральную Раду и ищи там хорошего доктора. Пусть его фамилия начинается только на букву «Р»... Это означает просто революционер. Потому что на шее у крестьянина большая болячка, она давит его к земле. И крестьянин все смотрит в землю... Пусть доктор на букву «Р» разрежет эту болячку, выдавит гной и присыпет... социализацией“».

Крест. Хвыленко: «Вот это так революция. Оставлять по 40 десятин в одних руках. Если такой закон пройдет, то Вы (к Раде) не деятели из народа. Говорят, что земли не хватит для всех. А если будете оставлять по 40 десятин, то что же — земли прибавится. Мы до социализма доросли. Может быть, те не доросли, кто это про нас говорит. Из Ваших 40 десятин и может разгореться анархия».

Крест. Гуленко. «Не годится этот законопроэкт. И если его примут, то не будет житья и нам, и тем, кто писал его. 40 десятин! Да когда вернутся с фронта наши воины, то они штыками своими перемеряют 40 десятин».

Крест. Сторубель: «Народ поддерживал и поддерживает Раду. Но если мы утвердим закон с частной собственностью до 40 десятин, то все откажутся поддерживать Раду. Не давайте же козыря для поддержки анархии...»

[Брошура *В. Шахрай*, «Революция на Украине». Саратов. 1918 р.]

№ 5. От украинских большевиков

Резолюция

Ми, представники від красної ґвардії і українських частин: 1-го кулеметного запасного полку «Кольта», 7, 8 кулеметних сотень 2-го гайдамацького пластунівського полку, крейсера «Алмаз», міноносців: «Зоркий», «Жаркий», отряда средств висадки, армійських автомобільних мастерських 6-ої армії, розвідчиків від отрядів, действующих проти Корнілова, Каледіна, в засіданні своїм від 19-го грудня с. р.

обсудив питання о текущім моменті и частичних действіях декотрих воїнських частин, направлених к разброєнню революційних частин і красної ґвардії, бачимо в цьому шаги, направлені проти революційної демократії страни. Ми признаємо, що розоруженіе революційної демократії є насильственное преступленіе перед революцією и по цьому протестуємо самим категоричним образом проти подібних дій, направлених тільки на користь буржуазії. Заявляємо, що разоруженія яких би ни було революційних військових частин і червоної ґвардії не допустимо і будемо боротись проти подібних мір всіми доступними средствами, вплоть до примінєнія зброї (оружія).

Хай буржуазія зна, що революційний пролетаріят ще живий, сильний і зуміє себе заборонити від посягательства контрреволюції на его завоєванія.

Предсідатель Кривошеєв

Писар Курчан

[«Голос Пролетария», № 165, 20 грудня 1917 р., Одеса]

№ 6. Воззвание к украинским рабочим, солдатам, крестьянам, ко всему украинскому народу

Братья-украинцы. Враги вашей и нашей свободы хотят раз'единить нас. Центральная Рада примкнула к врагам Советской власти в России.

Центральная Рада вступила в соглашение с контр-революционным правительством Керенского по вопросу о том, сколько губерний империалистская русская буржуазия соблаговолит включить в состав Украины. Центральная Рада посылала в Петроград делегацию к Керенскому и Некрасову и терпеливо сносила издевательства над этими делегациями со стороны этих контр-революционных правителей. Но Центральная Рада не сделала ни одного шага, чтобы войти в соглашение с правительством рабочих и крестьян, открывшим дорогу всем народам России к свободе и счастью.

Более того, в момент, когда рабочая и крестьянская революция победила во всех решающих пунктах России, в этот момент Центральная Рада нанесла удар нашей революции. Контр-революционное движение, начатое на Дону черносотенным генералом Калединым, Центральная Рада, в насмешку над здравым смыслом, об'являет движением в пользу «самоопределения Дона». Рада ведет переговоры с корниловцем Калединым. Рада мешает передвижению революционных войск, разрешая Каледину мобилизовать войска против революции.

Рада пошла еще дальше. Она совершила акт, который наполнит возмущением сердца всех сознательных рабочих и солдат. Центральная Рада ночью напала на киевские революционные войска, разоружила их и выслала их из Киева. Это — вызов рабочему классу всей России. Это — вызов революционным рабочим, солдатам и крестьянам.

Братья-украинцы. Вас уверяют, будто бы мы выступаем против самоопределения Украины. Это — ложь. Ни на минуту не помышляем мы покушаться на права Украины. Революционный пролетариат один только заинтересован в том, чтобы за всеми нациями было обеспечено право на самоопределение вплоть до отделения.

Даже с точки зрения одних только правильно понятых национальных интересов Украины вы должны поддержать Рабочее и Крестьян-

ское Правительство России. Подумайте о завтрашнем дне. Где тот класс, который способен был бы обеспечить свободу всем народам и в том числе украинцам? Вы видели в течение 3 месяцев революции политику кадетской буржуазии и политику коалиционных министерств, в которых заседали меньшевики и эсеры. Эта политика вела к разгрому национальных свобод Украины. Еще за несколько дней введения «коалиционного» правительства, Керенский вызывал членов Рады в Петроград, чтобы отдать их под суд. Кадетский ЦК, являющийся душой калединского заговора, и тепер открыто высказывается за удушение Украины. Тем не менее, Центральная Рада фактически подает руку кадетам - корниловцам.

Почуяв измену Центральной Рады, в Киев слетелись все черные вороны контр - революции. Империалисты всех стран возлагают теперь все свои надежды на Раду. Разбойники иностранного капитала готовы давать взаймы Украинской Раде, только бы двинуть ее на борьбу против рабочей и солдатской революции. Партия и вожди, еще вчера душившие Раду, сегодня составляют вместе с ней заговоры против советской власти.

Украинские рабочие. Ваши интересы предают капиталистам.

Украинские солдаты. Вас восстанавливают против общероссийской солдатской семьи. Вас втягивают в преступную междуусобную войну в интересах украинских помещиков.

Украинские крестьяне. Вы не увидите земли, вы не увидите воли, если отделитесь от рабочих и солдат России.

Помните это. Помните это, выступая против великой рабочей и крестьянской революции. Центральная Рада совершает величайшее преступление перед рабочими, крестьянами и солдатами всей России, перед социализмом, перед Интернационалом. Требуйте немедленного переизбрания Рады. Требуйте перехода всей власти на Украине к Советам Р. С. и Кр. Депутатов.

Пусть в Советах этих преобладают украинцы. Пусть и у вас укрепится Советская власть, единственно способная обеспечить интересы рабочих, солдат и крестьян.

Центральная Рада делает все возможное, чтобы посеять рознь между нами и украинцами. Но мы и в этот момент еще раз заявляем вам: Советская власть стоит на страже национальных свобод ваших, как и всех народов, населяющих Россию. Мы говорим вам: украинский рабочий, украинский крестьянин и русский рабочий, русский крестьянин — родные братья; а украинский крестьянин и украинский помещик — враги не на жизнь, а на смерть.

Грядет социализм. Грядет освобождение всего человечества от всех видов гнета, в том числе и от гнета национального.

За нашу и вашу вольность, за рабочих, солдат и крестьян, за социализм.

Всероссийский Центральный Исполнительный Комитет Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов, Всероссийский Крестьянский С'езд, Петроградский Совет Рабочих и Солдатских Депутатов, Штаб Красной Гвардии, представители профессиональных союзов, фабрично - заводских комитетов, полковые комитеты, Районные Советы Рабочих и Солдатских Депутатов.

[«Правда», № 213, 23 грудня 1917 р.]

№ 7. Украинцы против Рады

На общем собрании 10-го декабря 1917 года Украинской Соц.-Дем. Раб. Партии Нарвского района, после доклада тов. Дантиматченко, только что приехавшего из Киева, который обрисовал отношение Украинской соц.-дем. к большевикам и всю ту травлю, которая ведется украинской соц.-дем. против Совета Народных Комиссаров, было решено впредь именоваться: Украинская социал.-демокр. рабоч. партия (большевиков).

О Центральной Украинской Раде принята следующая резолюция:

Мы, организованные рабочие-украинцы Путиловского завода, обсудив происходящие события на Украине и действия Центр. Укр. Рады, категорически заявляем всем гражданам Украинской Народной Республики, стоящим на страже завоеваний революции, солдатам, рабочим и крестьянам, что Укр. Центр. Рада состоит из [украинских] Каледино-Корниловцев, и мы самым решительным образом протестуем против действий Рады, принимая во внимание, что Рада соединилась со всей кадетско-буржуазной кликой, как украинской, так и российской, которая идет против самоопределения.

Протестуем против разоружения революционных войск Радой и требуем немедленно возвратить оружие революционным войскам.

Протестуем против пропуска Радой калединцев на Дон и не пропуска революционных войск для подавления каледино-корниловского заговора.

Категорически требуем роспуска Рады и немедленного созыва всеукраинского с'езда рабочих, крестьянских и солдатских депутатов, который должен стать властью на Украине.

Долой контр-революционную Раду.

Да здравствуют Советы Раб., Кр. и Солд. Депутатов и да здравствует крепкий союз крестьян, солдат и рабочих Украины с солдатами, рабочими и крестьянами России!

Председатель Гурин

Секретарь И. Кириченко

P. S. Просим другие революционные газеты перепечатать.

[«Правда», № 214, 27 грудня 1917 р.]

№ 8. В Генеральному Секретаріяті

Справа замирення і Секретаріят

В звязку з заходами большовицького правительства коло замирення і з тим непорозумінням, що виникло між большовицьким правительством та верховним головнокомандуючим ген. Духоніном[2], Генеральний Секретаріят мав наради ввечорі 9 і вдень 10 листопада. Секретаріят весь час має зносини зі ставкою Духоніна по безперервному телеграфному дротові.

В своїх засіданнях Генеральний Секретаріят приняв у цій справі певні постанови, котрі докладно ще не відомі. Взагалі Секретаріят радить ген. Духоніну утримуватись від переговорів з ворогами і хиба в тім разі, коли виявиться, що війська на фронті зовсім не можна

буде утримати, то щоб Духонін, в порозумінні з представниками союзних держав, зробив перемирря з ворогами.

Крім того Секретаріят веде переговори з загальноармійським комітетом при ставці верховного головнокомандуючого.

З цих переговорів виникає думка, що загальноармійський комітет, разом з правительствами — українським, донським, кубанським та кавказським, а також головним виконавчим комітетом залізничників («Вікжель») [3] та іншими всеросійськими організаціями, повинен розпочати формування нового соціялістичного федерального правительства, яке візьме справу замирення в свої руки.

Є звістка, що ген. Духонін рішуче відмовився передати посаду верховного головнокомандуючого прап. Криленкові, як того домагається «Совет Народных Комиссаров», аж до сформування нового правительства.

[«Нова Рада», № 183, 11 листопада 1917 р.]

№ 9. Попытка образования еще одного правительства

Киев 13. XI. Украинская Рада решила принять самое решительное участие в организации центральной власти.

Нынешнее правительство, заявил вчера Винниченко [4] на заседании Рады, не соответствует своему назначению, как неопирающееся на большинство, а поэтому его игнорируют союзные державы и враждебные. Секретариат решил предложить свой метод организации центрального правительства. Оно должно опираться на реальные силы, которые растеклись по окраинам. На Украине, Дону, Кубани, Сибири организуются республики. Жизнь выдвигает идею федеративного правительства. Секретариат обратился к ставке и влиятельным политическим деятелям немедленно приступить к организации федеративной власти по плану «Викжеля» от большевиков до народных социалистов. В ставку нами переданы следующие постановления Секретариата: приступить к немедленным переговорам о мире. Успешно переговоры может вести уполномоченное на то правительство, опирающееся на большинство. Правительство народных комиссаров не является правительством большинства населения. Таким может быть однородное социалистическое министерство. Такое правительство может быть создано организовавшимися республиками при участии авторитетных деятелей. Генеральный Секретариат немедленно приступает по этому вопросу к переговорам с республиками Дона, Кубани и другими. Ставка юго-западного фронта обещала нам моральную поддержку. «Викжель» принципиально согласен, но опасается, что дело затянется. Малая Рада единогласно приняла предложения Секретарната, поручив продолжать дело в том же направлении.

[«Известия Юга», № 199, 14 листопада 1917 р.]

№ 10. Журнал № 46 засідання Генерального Секретаріяту 17 листопада 1917 року

Присутні: Винниченко, Лотоцький [5], Стешенко [6], Петлюра [7], Шульгін [8], Порш [9], Зарубін [10], Ковалевський [11], Єщенко [12], Мазуренко [13], Міцкевич [14], Одинець [15], Мирний [16].

Вислухано доклад Генерального Писаря Лотоцького *про прибуття до Києва б. тов. минист. Хижнякова* [17], який повідомив, що у Москві серед демократичних кіл виникла думка утворити нове Центральне Правительство *однородно-соціялистичне*, але без більшовиків і з участю представників правительств федеративних країв, а також де-кого з бувших членів Тимчасового Правительства, щоб можна було вважати, що влада від Тимчасового Правительства перейшла преємственно до нового Правительства. Організувати нове Правительство бажано було б у Києві. Коли українці згодяться, то зараз він телеграфує у Петроград і звідти пришлють представника для офіціяльних переговорів.

Ухвалено: повідомити Хижнякова, що офіціяльно входити у переговори з представником Тимчасового Правительства Генеральний Секретаріят вважає не зовсім зручним, бо становище Тимчасового Правительства зараз зовсім не вияснене і навіть позиція цілком невиразна, бо в той час, коли де-які члени Тимчасового Правительства пробувають невідомо де, другі арештовані, в часописах з'являється від імени Тимчасового Правительства ніким не підписана відозва до армії і громадянства, в якій до того виголошені зовсім не ті провідні думки, що були висловлені в пропозиції Хижнякова.

Обговорено докладно питання про потребу негайно скласти Центральне Правительство. Визнано бажаним: 1) Взяти ініціятиву в справі утворення Центрального Правительства у свої руки. 2) Вести переговори у цій справі з представниками федеративних країв і у Петрограді з представниками демократії, починаючи від більшовиків, що мають у Великоросії найбільшу силу. 3) Переговори повинні вестися на платформі визнання правительства однородно-соціялістичного на федеративній основі. 4) Для переговорів з представниками демократичних організацій і партій вислати до Петрограду своїх делеґатів. Остаточне вирішення справи ухвалено одкласти до завтрашнього засідання.

Вислухано доклада *Одинця про розмову по прямому проводу зі Ставкою* Верховного Главнокомандующого [.] Главковерх просить повідомити, чи не вважає Генеральний Секретаріят і Центральна Рада можливим, щоб Ставка переїхала до Києва, бо у Могилеві залишатися їй незручно, через близькість до нього міста [місць], зайнятих більшовиками. Питання обговорено і ухвалено порозумітися в цій справі з Радою і остаточно вирішити питання на завтрашньому засіданні. [. . . . . .]

Оригінал за належними підписами

З оригіналом згідно:

Діловод Мільчевський

[ф. «Генер. секрет. освіти», спр. № 33]

№ 11. Чужоземці в військовому секретарстві

Секретар військових справ С. Петлюра приймав 13 листопада представників Англії та Франції.

Англійський аташе полк. Чарльз приїхав разом з начальником англійського гарнізону м. Києва та ще з одним офіцером. Полковник Чарльз розпитував про стан українського війська, про становище

на фронті та про майбутні завдання щодо утримання тилу і загальних позицій.

Англійцям дуже сподобались всі заходи, вжиті генеральним секретарем. Розмова з англійцями тяглась мало не цілу годину.

Представниками французів були — полк. Грабьє, який приїхав з Петербургу від посольства, та начальник французького гарнізону м. Києва полк. Перлье. Вони цікавились розмовою по телеграфу з ген. Володченком, а також загальнополітичним становищем України в нинішній момент на тлі міжнароднього становища.

Коли мова зайшла про останні прикази військові Української Республіки, то французи висловили своє задоволення змістом цих приказів і подив їх державній мудрості. Вони висловили думку, що Українська Республіка стане на тверді ноги тільки тоді, коли всі верстви української людности проймуться тою думкою, що державні інтереси України мусять бути спільними для всіх тих верств.

Того ж дня у адьютанта генерального секретаря С. Петлюри — Гасенка [18] були представники сербо-хорватського війська і просили, з огляду на спільність інтересів України і Югославії, прилучити їхнє військо до українського. Цю просьбу вони передали від імени югослов'янського виконавчого комітету, югослов'янського ударного батальйону та всього югослов'янського війська (якого тепер більше 24 тисяч в Київській та Одеській військових округах), яке винесло резолюцію про те, що сербо-хорвати віддають себе до послуг України.

С. Петлюра привітав цю постанову і наказав начальникові військової округи перевести її в життя.

[«Нова Рада», № 188, 15 листопада 1917 р.]

№ 12. Журнал № 49 засідання Генерального Секретаріяту 21 листопада 1917 року

Присутні: Винниченко, Ткаченко [19], Єщенко, Голубович, [20] Порш, Зарубін, Мазуренко, Одинець, Стешенко, Зільберфарб [21], Петлюра, Шульгін, Мирний, Жуковський [22].

Обговорено докладно питання про тимчасове замирення і про мир. Вислухано інформації г. с. Шульгіна про переговори в цій справі з представниками союзних держав і г. с. Петлюри про зносини з Щербачовим [23], який просить прислати представника від Генерального Секретаріяту для участи в переговорах в справі тимчасового замирення.

Обговорено пропозицію оголосити об'єднання Південно-Західнього та Руминського фронтів в один об'єднаний «український фронт» для кращого переведення справи тимчасового замирення і охорони України. (На підставі виставлених членами Секретаріяту поглядів накреслено основні положення промови Голови Секретаріяту в Малій Раді в[ід] імени Генерального Секретаріяту).

Ухвалено: вести переговори про мир в[ід] імени Української Республіки і для переговорів про тимчасове замирення вислати своїх представників на Південно-Західній і Руминський фронти; переговори в цій справі переводити з відома і, по змозі, в порозумінні з союзними державами і в злагоді з організаціями, що ведуть ці переговори

на інших фронтах; визнаючи, що *справа миру може бути переведена тільки властю, яку визнаватиме уся держава, вжити заходів до негайного утворення центрального Правительства однородно-соціялістичного на федеративних основах.*

Оригінал за належними підписами.

З оригіналом згідно:

За діловода В. Мільчевський

[ф. «Генер. секрет. освіти», спр. № 33]

№ 13. Телеграма

Французький посол про Україну

Петроград. 25. Французький посол запросив до себе бувшого секретаря проф. М. Туган-Барановського[24], як представника українського ген. секретаріяту. Посол заявив, що французький уряд і громадська думка ставляться дуже прихильно до українського руху. Французькі капіталісти готові вкласти свої капітали у промислові підприємства українські на Україні. Посол радив українському урядові звернутись до фінансових кругів Франції за підтриманням й обіцявся з свого боку допомогти тій справі[25].

[«Нова Рада», № 195, 26 листопада 1917 р.]

№ 14. Украина и Франция

Записка военной миссии ген. Табуи в Киеве

В момент, когда весь север России попал под большевистский режим, что означало анархию, социальную и военную дезорганизацию, полное бессилие перед Германией и, как следствие этого, очень близкий мир, естественно было, что Франция и ее союзники стремились с этого момента поддерживать различные автономные группировки, которые организовались на юге России: Украину, Бессарабию, казачьи области, Кубань, Кавказ. Хотя и в этих областях в значительной мере наблюдалась политическая, социальная и военная дезорганизация, но можно было надеяться, что здоровые элементы смогут остановить развитие анархии, перестроить на новых основах, организовать на федеративных началах новую Россию, которая имела бы решимость если не продолжать активную борьбу, то, по крайней мере, сопротивляться врагу и отклонить позорный мир. Все это могло бы привести к сохранению России для будущего и служило бы интересам союзников.

Украина представляла для нас совершенно исключительный интерес своим значением, своим географическим положением и богатствами — сельскохозяйственными и промышленными. Было необходимо срочно поддержать Украину для того, чтобы она могла образовать блок с Румынией против главного врага. Ген. Бертелло и граф Сент-Олер имели намерение уже в момент провозглашения украинской республики (7/20 ноября) послать в Киев нескольких офицеров, откомандированных от французской миссии в Румынии,

и поручить им внедрить на Украине французское влияние и сотрудничество с украинскими главарями в военной и экономической областях. 20 ноября комендант Денц был командирован в Киев. Полковник Маршаль, подполковник Шампен и несколько других офицеров прибыли в Киев 6 декабря. На следующий день прибыл в этот город ген. Табуи, прикомандированный к группе армий юго-западного фронта, который через некоторое время был назначен шефом миссии в Киеве. Все они, вместе с офицерами, приехавшими из Ясс, к которым присоединилось несколько офицеров из миссии в России, составили французскую миссию на Украине.

Одновременно ген. Бертелло отправил в казачьи области полковника Гушера и несколько офицеров. Некоторое время группа французских офицеров уже находилась в Одессе, во главе с Аркье; несколько позже другая группа была организована в Бессарабии, в Кишеневе, с лейтенантом-полковником д'Албиа.

Офицеры, приехавшие из Румынии, имели очень точные инструкции: делать все для того, чтобы помешать или замедлить заключение мира, внушить доверие Украине, предложить ей помощь Франции.

Комендант Денц наметил первые вехи нашей политики и вошел в сношения с членами правительства и ответственными лицами различных национальностей, находившихся в Киеве (поляками, чехами, сербами и т. д.) Его первые телеграфные донесения в Яссы давали довольно благоприятное впечатление о ситуации, с известной, быть может, слишком оптимистической, тенденцией.

Ген. Табуи со своим генеральным штабом обосновался в Киеве на следующий день после того, как Украина, следуя примеру северного и западного фронтов, заключила перемирие. Настроение французских офицеров было несколько подавленное, заключение мира подорвало с самого начала то доверие, которое они готовы были оказать Украине.

Ген. Табуи полагал, что заключение перемирия диктует ему впредь до новых инструкций благоразумную сдержанность по отношению к правительству; он запросил, должно ли это обстоятельство изменить первоначальные инструкции; ожидая ответа, он прервал и велел прервать все официальные сношения с министрами.

12 декабря пришли инструкции из Ясс: ген. Бертелло сообщал, что согласно приказу, полученному из Парижа, французские офицеры, находящиеся на всей территории России, будут впредь зависеть не от главы миссии в России, а от главы миссии в Румынии. Политические инструкции ген. Табуи будет получать от гр. Сент-Олера при посредстве ген. Бертелло. Политические инструкции, сообщенные этого же числа, были следующие: «Перемирие не означает мир; Румыния была вовлечена в перемирие не столько по своей воле, сколько силою вещей и по инициативе ген. Щербачева; она не могла не подписать перемирия, когда все его подписывали, но она, повидимому, решила продолжать войну. Таким образом, необходимо со всей энергией продолжать намеченную работу: стараться выиграть время, задерживать мир, использовать все средства для политической и военной организации здоровых элементов юга России».

Несколько позже другие инструкции сообщили, что, с точки зрения дипломатической, Франция и Англия разделили юг: Франция

получила в качестве зоны влияния Украину, Бессарабию и, сверх того, Румынию; Англия в качестве зоны влияния — казачьи области, Кубань, Кавказ.

В силу инструкций, ген. Табуи сделался формальным полномочным представителем держав Антанты на Украине, все представители других государств были ему подчинены, поскольку это касалось проведения данной политики.

Выше мы говорили о впечатлении, вызванном известием о перемирии между Украиной и Румынией. Необходимо сказать, что несколько дней спустя после нашего приезда в Киев плохое впечатление, возникшее у нас благодаря этому событию, несколько ослабилось после того, как украинское правительство об'яснило в «ноте послам союзных держав в Петрограде» мотивы, по которым оно подписало это перемирие. Оно об'явило, что остается на стороне западных держав и хочет не сепаратного, а всеобщего мира (12 декабря 1917 г.).

После восьми дней бездействия и некоторой сдержанности позиций, использованных прежде всего для организации миссии, возобновились ежедневные сношения между французскими офицерами в Киеве и членами правительства. Этим последним ген. Табуи говорил: «Франция и союзники очень хорошо расположены к вам; они доверяют Украине, которую намерены скоро признать официально; они готовы оказать ей возможную помощь; я уполномочен обсудить с вами ваши потребности и возможность их удовлетворить».

Вопреки нашим надеждам, министры не приняли безоговорочно этих предложений. Они ответили: «Сначала признайте нас, а после этого мы будем работать вместе». Казалось, они не понимали, что события, которые развертываются в России в продолжении многих месяцев, подсказывают союзникам необходимость известной осторожности и что прежде, чем признавать официально Украину, Франция, естественно, ставит под некоторое сомнение ее искренность и требует гарантий.

Ответ, данный украинским правительством, не помешал французским офицерам из миссии продолжать общую роботу, с таким рассчетом, чтобы в момент, когда будет об'явлено об официальном признании, можно было бы без потери времени начать деятельное сотрудничество с Украиной.

Ген. Табуи во всех своих телеграммах, во всех донесениях настаивал на срочности официального признания Украины, так как, если этого не произойдет, Германия ее признает и возьмет под свое покровительство.

С другой стороны, ген. Табуи думал, что был большой смысл признать (и при том возможно скорее) Украину в границах не определенных до конца, чтобы ничем не связывать себя в этом вопросе и сохранить свободу в будущем, поскольку речь идет о Польше, Румынии и казаках. Правильный подход к русской ситуации — и все об этом думали — заключался в том, что бы сразу же после того, как события приняли дурной оборот, призвать японцев. Это можно было бы сделать сразу после бегства из Галиции, но и в декабре 1917 г. еще было время для этого. Не нужно думать, что такое решение было бы неприятно русским. Они склонились бы перед

японской силой и при том легче, чем перед силой германской или австрийской.

31 декабря ген. Табуи получил сообщение, что он назначен комиссаром французской республики при украинской республике. Это не было официальным признанием, но украинское правительство считало, что это назначение равносильно признанию и молчаливо это приняло. Украинское правительство восприняло эту новость с удовольствием, но без энтузиазма. Было известно, что украинская политика, вопреки нам, была уже определена в направлении, по которому мы были бессильны следовать за ней. Было ли возможно сделать лучше и могло ли более быстрое признание изменить это направление? Я этого не думаю.

Из ноты послам от 12 декабря, из различных деклараций членов правительства, сделанных в это же время, казалось совершенно точно установленным, что Украина идет с нами против центральных держав и что она не хочет ничего кроме всеобщего мира. Однако необходимо сделать различие между внешними декларациями правительства и его тайными проектами. В действительности у правительства в декабре уже не было единодушия.

Какова могла быть политика французской миссии в Киеве в среде различных украинских партий? Сначала поддерживать партию молодых украинцев, явно франкофильскую, затем воздействовать на колеблющихся, на всех тех, кто не подвергся полному разложению благодаря немецкой пропаганде и деньгам. Прежде всего необходимо было убеждать, что Германия не является победительницей, что в действительности она разбита или находится на пути к этому, о чем в России никто не догадывался.

Что касается торговли, то мы пытались им доказать, что они ошибаются: Германия возьмет их хлеб, но она бессильна дать им в обмен то, что им необходимо. Настроение, которое преобладало к концу года, — это настроение бессилия и, вследствие этого, страха.

Одна идея была выдвинута подполковником Шампеном: «Мы не можем помешать Украине заключить мир, — говорит он, — но мы должны напрячь все усилия, чтобы этот мир не слишком нарушал наши интересы; в частности, мы должны запретить впредь до заключения всеобщего мира всякую торговлю между Украиной и центральными державами».

Безусловным фактом является то, что около 10 января наше влияние в Киеве, столь значительное, стало падать. Вначале отношения с министрами были сердечные, они, быть может, были не вполне искренни, но они обещали нам ничего не делать против нас. После 10 января положение вещей меняется. Министры проявляют по отношению к нам подчеркнутую осторожность; 4-й универсал, появившийся около 25 января, провозглашает принципы абсолютно противоположные тем, которые вначале служили базой наших разговоров. Эти новые принципы: полная независимость Украины, немедленный мир с центральными державами.

Когда стало видно, что министерство принимает определенно австрийскую ориентацию, ген. Табуи стал думать только об одном, как свергнуть это правительство и заменить его правительством более благоприятным для наших интересов. Для этого он опирался

на партию младоукраинцев, которая, казалось, могла дать ему все гарантии. Среди элементов наиболее влиятельных в этой партии назовем Маркатуна, гроссмейстера франкмассонов, ген. Скоропадского, главу вольных казаков и его ад'ютанта Кочубея. Киевские франкмассоны с нами связаны. Их мечта была добиться соединения их лож с французскими ложами, и они рассчитывали на нас, чтобы добиться этих результатов. Партия младоукраинцев хотела поставить во главе Петлюру. Что касается ген. Скоропадского, то он был в тесных отношениях с самостийниками, партией полной независимости Украины, но Украины оставшейся союзной Франции. Эта партия мечтала о союзе Украины с Австрией против Германии, о союзе, в который она хотела бы втянуть и западные державы. Однако, так как мы категорически отвечали, что считаем совершенно невозможным отделять Австрию от Германии и что со всех точек зрения Франция не может менять свою политику с сегодня на завтра, ген. Скоропадский отказался от этой идеи австрийской политики и усвоил целиком точку зрения младоукраинцев.

В конце января разразился министерский кризис, довольно неприятный. Он совпал с 4-м универсалом, который явился декларацией нового правительства: полная независимость Украины, обещание немедленного мира, политика подчеркнутой демагогии.

В этот момент ген. Табуи получил уведомление об официальном признании Украины французским правительством. Однако, именно в этот момент мы знали абсолютно достоверно, что украинское правительство готово заключить договор с центральными державами и предать союзников. Вот почему ген. Табуи считал, что не время доводить до сведения украинского правительства решения французского правительства, так как это не Украина, которую Франция и Англия хотели признать. Мотивы, в силу которых Табуи отложил сообщение о признании, были убедительны, а потому были одобрены. Французкое правительство прибавило, что если Украина подпишет сепаратный мир, Франция и союзники прервут дипломатические отношения с ней.

Этот мир был подписан в день, когда большевики вошли в Киев. 12 февраля было получено сообщение, что украинцы возвращаются в Киев при поддержке австрийских армий. В этих условиях дальнейшее пребывание ген. Табуи в Киеве сделалось невозможным.

[Опубліковано в журналі «Борьба классов», № 2, 1931 р.].

№ 15. Манифест к украинскому народу с ультимативными требованиями к Украинской Раде

Исходя из интересов единства и братского союза рабочих и трудящихся, эксплуатируемых масс в борьбе за социализм, исходя из признания этих принципов многочисленными решениями органов революционной демократии, Советов, и особенно второго Всероссийского с'езда советов, социалистическое правительство России, Совет народных комиссаров, еще раз подтверждает право на самоопределение за всеми нациями, которые угнетались царизмом и великорусской буржуазией, вплоть до права этих наций отделиться от России.

Поэтому мы, Совет народных комиссаров, признаем народную Украинскую республику, ее право совершенно отделиться от России или вступить в договор с Российской республикой о федеративных и тому подобных взаимоотношениях между ними.

Все, что касается национальных прав и национальной независимости украинского народа, признается нами, Советом народных комиссаров, тотчас же, без ограничений и безусловно.

Против финляндской буржуазной республики, которая остается пока буржуазной, мы не сделали ни одного шага в смысле ограничения национальных прав и национальной независимости финского народа и не сделаем никаких шагов, ограничивающих национальную независимость какой бы то ни было нации из числа входивших и желающих входить в состав Российской республики.

Мы обвиняем Раду в том, что, прикрываясь национальными фразами, она ведет двусмысленную буржуазную политику, которая давно уже выражается в непризнании Радой Советов и Советской власти на Украине (между прочим, Рада отказалась созвать, по требованию Советов Украины, краевой с'езд украинских советов немедленно). Эта двусмысленная политика, лишающая нас возможности признать Раду, как полномочного представителя трудящихся и эксплуатируемых масс Украинской республики, довела Раду в самое последнее время до шагов, означающих уничтожение всякой возможности соглашения.

Такими шагами явились, во-первых, дезорганизация фронта.

Рада перемещает и отзывает односторонними приказами украинские части с фронта, разрушая таким образом единый общий фронт до размежевания, осуществимого лишь путем организованного соглашения правительств обеих республик.

Во-вторых, Рада приступила к разоружению советских войск, находящихся на Украине.

В-третьих, Рада оказывает поддержку кадетски-калединскому заговору и восстанию против Советской власти. Ссылаясь заведомо ложно на автономные будто бы права «Дона и Кубани», прикрывая этим калединские контрреволюционные выступления, идущие в разрез с интересами и требованиями громадного большинства трудового казачества, Рада пропускает через свою территорию войска к Каледину, отказываясь пропускать войска против Каледина.

Становясь на этот путь неслыханной измены революции, на путь поддержки злейших врагов как национальной независимости народов России, так и Советской власти, врагов трудящейся и эксплуатируемой массы, кадетов и калединцев, Рада вынудила бы нас об'явить, без всяких колебаний, войну ей, даже если бы она была уже вполне формально признанным и бесспорным органом высшей государственной власти, независимой буржуазной республики украинской.

В настоящее же время, в виду всех вышеизложенных обстоятельств, Совет народных комиссаров ставит Раде, пред лицом народов Украинской и Российской республики, следующие вопросы:

1. Обязуется ли Рада отказаться от попыток дезорганизации общего фронта?

2. Обязуется ли Рада не пропускать впредь без согласия верховного главнокомандующего никаких воинских частей, направляющихся на Дон, на Урал, или в другие места?

3. Обязуется ли Рада оказывать содействие революционным войскам в деле их борьбы с контрреволюционным кадетски-калединским восстанием?

4. Обязуется ли Рада прекратить все свои попытки разоружения советских полков и рабочей красной гвардии на Украине и возвратить немедленно оружие тем, у кого оно было отнято?

В случае неполучения удовлетворительного ответа на эти вопросы в течение 48 часов, Совет народных комиссаров будет считать Раду в состоянии открытой войны против Советской власти в России и на Украине.

[*Ленин*, твори, 3 вид., т. XXII, стор. 121 — 123]

№ 16. Журнал № 57 засідання Генерального Секретаріяту 4 грудня 1917 року

Присутні: Винниченко, Шаповал[26], Ткаченко, Ковалевський, Петлюра, Шульгін, Мазуренко, Стешенко, Порш, Зільберфарб, Міцкевич, т. г. с. Мартос[27], т. г. с. Мирний, т. г. с. Сидоренко[28], т. г. с. Сокович[29], т. г. с. Коліух[30], т. г. с. Абрамович[31], т. г. с. Жуковський, т. г. с. Красковський[32].

11. Вислухали повідомлення г. с. Ковалевського про візиту представників Французької місії, які мають офіціозні доручення від французького правительства. Представники пропонували послуги Франції щодо постачання Україні подвижного составу, кредитування і помочі інструкторами по продовольчій справі; їм була дана відповідь, щоб вони раніше погодились в національно-політичних справах. На питання г. с., чому Франція нічого не робить у справі миру, представники сказали, що Франція могла би приступити до мирних переговорів, коли б знала, які цілі війни у Германії. Франція підтримує представництво України на мирному конґресі. Враження од тих переговорів ген. секр. одержав такі, що Франція боїться, щоб Україна не підпала під вплив Германії, хоче наперед застерегти собі економічний вплив на Україну.

Генер. секр. Шульгін додав, що ті ж самі представники були у нього; їм була дана відповідь, що, перше чим входити в ділові зносини з Францією, Франція мусить офіціяльно визнати Українську Республіку. Були представники Америки і Англії, яким так само дана порада — признати Українську Республіку. Нота Генерального Секретаріяту одержана послами союзників, які на своїй нараді висловили спочутливе відношення до Української Народньої Республіки. Нота передана послами Правительствам.

Повідомлення прийняти до відома.

Оригінал за належними підписами.

З оригіналом згідно:

Діловод В. Мільчевський

[ф. «Генер. секрет. освіти», спр. № 33]

№ 17. Журнал № 58 засідання Генерального Секретаріяту 7 грудня 1917 року

Присутні: Винниченко, Ткаченко, Порш, Шульґін, Петлюра, Золотарьов, Шаповал, Стешенко, Одинець, Ковалевський, Голубович, т. г. с. Абрамович, т. г. с. Сокович.

[. . . . . .]

14) Вислухали інформацію Левитського[33] і Гасенка, делеґатів Укр. Центр. Ради для участи в переговорах про перемир'я в Бресті.

Коли делеґація прибула в Брест, договор про перемир'я був вже підписаний. Делеґація просила дати папір договору і протоколи засіданнів. Ніяких пояснень по деяким пунктам договору рос. делеґація не дала; такими неясними пунктами являється пункт про заборону обстрілу торгових судів і перекидання військ з одного фронту на другий. Протоколи складені дуже неповно, німці записували тільки те, що їм було бажано, рос. протокол ще гірший. Делеґація не знала, як їй поставитися до факту підписаної згоди, бо не мала на це уповноваження. Найбільше неясним був пункт договору, що негайно після перемир'я обидві сторони приступають до миру. Делеґація *не мала уповноваження брати участи в переговорах про мир*, тому рішила вернутися до Києва, щоб одержати відповідний мандат. Залишився в Бресті член делеґації Любинський[34], якому треба негайно послати телеграму, щоб він був присутній при мирних переговорах для інформації. В приватних розмовах члени делеґацій з боку центральних держав, як Леопольд Баварський, ген. Гофман[35], цікавились українським військом, ставили питання, в якому стані українське військо, чи дисциплінованe воно, чи може бути активним. На ці питання була дана позитивна відповідь. Що до миру, то делеґація Центр. Ради пояснила представникам центральних держав, що Українська Народня Республіка не вважає Совіт Народніх Комісарів правомочним заключити мир від імени всієї Росії.

Німці вказували на те, що Російська делеґація виступала як представниця Російського правительства, і тому, з погляду міжнародного, вони мусять входити з ними в зносини. Германія знає про оголошення Укр. Нар. Республіки, але офіціяльного повідомлення про це від Укр. Правительства вона не мала, тому, формально, вона мусить рахувати представників Сов. Нар. Ком. представниками правительства Росії. Делеґація відповіла, що Центральні Держави і не могли одержать офіціяльного повідомлення про проголошення Української Республіки, бо вони находяться в стані війни з Росією, а значить і з Україною. Гофман сказав, що коли Германія буде мати офіціяльне повідомлення від Українського Правительства про те, що Сов. Нар. Коміс. воно не вважає правительством всієї Росії — Германія не буде говорити з делеґацією Сов. Нар. Комісарів про українські справи.

Представники Австрії цікавились поглядом Укр. Правительства на Галичину і Буковину. Делеґація сказала, що вона не може нічого сказать, не маючи на це ніяких уповноважень.

Турки виявляли інтерес до України і висловили бажання одержувати правдиві і точні інформації про Україну.

Члени Російської делеґації казали, що вони хотіли побачитися з німецькими соц.-демокр., але німці цього не дозволили.

В германській пресі виключно большовистська інформація. Необхідно негайно організувати Укр.-Прес-Бюро за кордоном, для інформації закордонної преси про українські справи.

Загальне враження таке, що Германія навмисне признає Сов. Нар. Ком. Правительством Росії, щоб заключить як можна швидче мир «на законном основании».

Оригінал за належними підписами.

З оригіналом згідно:

Діловод В. Мільчевський

[ф. «Генер. секрет. освіти», спр. № 33]

№ 18. От народного комиссара по делам национальностей[36]

Ответ товарищам украинцам в тылу и на фронте

Со дня обострения отношений с Радой я получаю множество резолюций и писем, исходящих от товарищей украинцев, по вопросу о конфликте с Радой. Отвечать на каждую резолюцию и каждое письмо в отдельности я считаю невозможным и излишним, так как эти резолюции и письма почти всегда повторяют друг друга. Поэтому я решил выделить из них наиболее часто встречающиеся вопросы и ответить на них с определенностью, не оставляющей сомнений. Они, эти вопросы, известны всем: 1) как возник конфликт, 2) по каким пунктам возник конфликт, 3) какие меры необходимы для разрешения конфликта мирным путем, 4) неужели прольется кровь братских народов. Затем, общая уверенность в том, что конфликт между двумя родственными народами будет разрешен мирно, без пролития братской крови.

Прежде всего нужно отметить некоторое смешение понятий у товарищей украинцев. Они изображают иногда конфликт с Радой как конфликт между украинским и русским народами. Но это неверно. Между украинским и русским народами нет и не может быт конфликта. Украинский и русский народы, как и остальные народы России, состоят из рабочих и крестьян, из солдат и матросов. Все они вместе боролись против царизма и керенщины, против помещиков и капиталистов против войны и империализма. Все они вместе проливали кровь за землю и мир, за свободу и социализм. В борьбе с помещиками и капиталистами все они братья и товарищи. В борьбе за свои кровные интересы у них нет и не может быть конфликта. Конечно, врагам трудящихся выгодно представить конфликт с Радой, как конфликт русского и украинского народов, ибо при таком представлении легче всего можно будет натравить друг на друга рабочих и крестьян родственных народов на радость угнетателям этих народов. Но разве трудно понять сознательным рабочим и крестьянам, что то, что выгодно угнетателям народов, то вредно народам?

Конфликт возник не между народами России и Украины, а между Советом Народных Комиссаров и Генеральным Секретариатом Рады.

По каким вопросам возник конфликт?

Говорят, что конфликт возник по вопросу о централизме и само-

определении, что Совет Народных Комиссаров не дает украинскому народу взять власть в свои руки и свободно определить свою судьбу. Верно ли это? Нет, неверно. Совет Народных Комиссаров добивается именно того, чтобы вся власть на Украине принадлежала украинскому народу, т. е. украинским рабочим и солдатам, крестьянам и матросам. Советская власть, т. е. власть рабочих и крестьян, солдат и матросов, без помещиков и капиталистов — это именно и есть та самая народная власть, за которую борется Совет Народных Комиссаров. Генеральный Секретариат не хочет такой власти, ибо он не желает обойтись без помещиков и капиталистов. В этом, а не в централизме вся суть. Совет Народных Комиссаров с самого начала стоял и продолжает стоять на точке зрения свободного самоопределения. Он ничего не имеет даже против того, чтобы украинский народ отделился в независимое государство. Об этом он заявлял официально несколько раз. Но когда самоопределение народа смешивают с самодержавием Каледина, когда Генеральный Секретариат Рады пытается представить контрреволюционные безчинства казацких генералов, как проявление народного самоопределения, — Совет Народных Комиссаров не может не заметить, что Генеральный Секретариат играет в самоопределение, прикрывая этой игрой свой союз с Калединым и Родзянко. Мы за самоопределение народов, но мы против того, чтобы под флагом самоопределения протаскивали контрабандой самодержавие Каледина, вчера еще ратовавшего за удушение Финляндии.

Говорят, что конфликт возник по вопросу об Украинской Республике, что Совет Народных Комиссаров не признает Украинской Республики. Верно ли это? Нет, неверно. Совет Народных Комиссаров официально признал Украинскую Республику в «ультиматуме» и «ответе» Петроградскому Украинскому Штабу. Он готов признать Республику любой области России, при желании на то трудового населения этой области. Он готов признать федеративное устройство политической жизни нашей страны в роде, скажем, Соединенных Штатов России, если этого потребует трудовое население областей России. Но когда народную республику смешивают с военной диктатурой Каледина, когда Генеральный Секретариат Рады пытается представить монархистов Каледина и Родзянко в роли столпов республики, то Совет Народных Комиссаров не может не сказать, что Генеральный Секретариат играет в Республику, прикрывая этой игрой свою полную зависимость от толстосумов-монархистов. Мы за Украинскую Республику, но мы против того, чтобы флагом республики прикрывали заклятых врагов народа, монархистов Каледина и Родзянко, вчера еще ратовавших за восстановление старого режима и смертную казнь для солдат.

Нет, вопросы о централизме и самоопределении не имеют отношения к конфликту с Радой. Не вокруг этих вопросов возник спор. Централизм и самоопределение приплетены к делу Генеральным Секретариатом искусственно, в виде стратегической уловки, рассчитанной на то, чтобы скрыть от украинских масс действительные причины конфликта.

Конфликт возник не по вопросу о централизме и самоопределении, а по следующим трем конкретным вопросам.

Первый вопрос. Конфликт начался с приказов по фронту члена Генерального Секретариата Петлюры, грозивших полной дезорганизацией фронта. Не считаясь со ставкой и интересами фронта, не считаясь с мирными переговорами и делом мира вообще, Петлюра стал в своих приказах сзывать на Украину все украинские части армии и флота. Легко представить, что фронт развалился бы мигом, если бы украинские части подчинились приказам Петлюры: северные украинские части потянулись бы на юг, южные неукраинские — на север, прочие национальности также двинулись бы «во-свояси»; железные дороги были бы заняты одной лишь перевозкой солдат и снаряжения, продовольственные продукты перестали бы поступать на фронт, ибо их не на чем было бы возить—и от фронта осталось бы лишь одно воспоминание. Тем самым в корне пошатнулось бы дело перемирия и мира. Нечего и говорить о том, что в обычное время украинцу-солдату место прежде всего у себя дома, на Украине. Нечего говорить, что национализация армии — вещь приемлемая и желательная. Об этом несколько раз заявлялось официально Советом Народных Комиссаров. Но в условиях войны, когда дело мира еще не налажено, а фронт построен не по национальному признаку, когда, в виду слабого нашего транспорта, немедленное проведение национализации грозит уходом солдат и развалом фронта, подрывом мира и перемирия, — нечего и говорить, что при таких условиях о немедленном уходе национальных частей не могло быть и речи. Я не знаю, сознавал ли Петлюра, что своими безрассудными приказами он ломает фронт и срывает дело мира. Но украинские солдаты и матросы поняли это сразу, ибо все они, за редкими исключениями, отказались подчиниться Петлюре, оставшись на своих постах до заключения мира. Тем самым воины-украинцы спасли дело мира, а вопрос о необдуманных приказах Петлюры потерял пока что свою исключительную остроту.

Второй вопрос. Конфликт, начатый приказами Петлюры, был обострен политикой Генерального Секретариата Рады, начавшего разоружение Советов Украины. Отряды Генерального Секретариата начали ночью в Киеве на советские войска и разоружили их. Были аналогичные попытки в Одессе, в Харькове, при чем попытки эти сорвались, так как наткнулись на отпор. Но нам достоверно известно, что Генеральный Секретариат стягивает войска против Одессы и Харькова в целях разоружения советских войск. Нам достоверно известно, что в целом ряде других менее значительных городов советские войска уже разоружены и «отпущены домой». Таким образом, Генеральный Секретариат Рады поставил себе целью осуществить программу Корнилова и Каледина, Алексеева и Родзянко о разоружении Советов. Но Советы—оплот и надежда революции. Кто разоружает Советы, тот разоружает революцию, тот губит дело мира и свободы, тот предает дело рабочих и крестьян. Советы спасли Россию от ярма корниловщины. Советы спасли Россию от позора керенщины. Советы завоевали народам России землю и перемирие. Советы и только они способны довести народную революцию до полной победы. Поэтому, кто подымает руку против Советов, тот помогает помещикам и капиталистам душить рабочих и крестьян в ей России, тот помогает Калединым и Алексеевым укрепить свою «железную» власть над

солдатами и казаками. Пусть не говорят нам, что в Генеральном Секретариате сидят социалисты, что они не могут поэтому предавать дело народа. Социалистом называет себя Керенский, тем не менее он повел войска против революционного Петрограда. Социалистом называет себя Гоц, тем не менее он поднял юнкеров и офицеров против питерских солдат и матросов. Социалистами называют себя Савинков и Авксентьев, тем не менее они ввели смертную казнь для солдат на фронте. О социалистах надо судить не по словам их, а по делам. Генеральный Секретариат дезорганизует и разоружает Советы Украины, облегчая Каледину дело утверждения кровавого режима на Дону и в угольном бассейне, вот факт, которого не в силах скрыть никакие социалистические флаги. Именно поэтому утверждает Совет Народных Комиссаров, что политика Генерального Секретариата есть политика контрреволюционная. Именно поэтому надеется Совет Народных Комиссаров, что украинские рабочие и солдаты, в первых рядах боровшиеся в России за революционную советскую власть, сумеют призвать к порядку свой Генеральный Секретариат, либо вовсе переизбрать его в интересах мира между родственными народами.

Говорят об «обмене» воинских частей между Украиной и Россией, о размежевании и пр. Совет Народных Комиссаров вполне сознает необходимость размежевания. Но размежевание должно быть братское, полюбовное, по соглашению, а не насильническое по «принципу»: «хватай, что можешь взять», «разоружай, кого можно разоружать», как это делает теперь Генеральный Секретариат, захватывая продовольствие, забирая грузы, обрекая армию на голод и холод.

Третий вопрос. Конфликт дошел до высшей точки, когда Генеральный Секретариат наотрез отказался пропустить революционные отряды против Каледина. Отряды Генерального Секретариата останавливают поезда с революционными войсками, разбирают путь, угрожают выстрелами, заявляя, что они не могут пропустить через свою территорию «чужие» войска. Эти русские солдаты, вчера еще боровшиеся вместе с украинцами против вешателей-генералов, старавшихся раздавить Украину,—это они оказываются теперь «чужими»! И это в то время, когда тот же Генеральный Секретариат свободно пропускает в Ростов через свою территорию казацкие части и контрреволюционных офицеров, со всех сторон стекающихся к Каледину! Ростовских красногвардейцев подымают на пики корниловцы и Калединцы, а Генеральный Секретариат Рады мешает помочь нашим товарищам в Ростове! Наших товарищей в рудниках расстреливают казацкие офицеры, а Генеральный Секретариат мешает нам подать руку помощи товарищам шахтерам! Можно ли удивляться, что вчера еще разбитый Каледин сегодня продвигается все дальше на север, захватывая Донецкий бассейн, угрожая Царицыну? Разве не ясно, что Генеральный Секретариат состоит в союзе с Калединым и Родзянко? Разве не ясно, что союз с корниловцами предпочитает Генеральный Секретариат союзу с Советом Народных Комиссаров? Говорят о необходимости соглашения Совета Народных Комиссаров с Генеральным Секретариатом Рады. Но разве трудно понять, что соглашение с нынешним Генеральным Секретариатом есть соглашение с Калединым и Родзянко? Разве трудно понять, что Совет Народных Комиссаров не может пойти на самоубийство? Не для того мы начали

революцию против помещиков и капиталистов, чтобы кончить ее союзом с вешателями-калединами. Не для того проливали кровь рабочие и солдаты, чтобы сдаться на милость Алексеевым и Родзянко.

Одно из двух: либо Рада порвет с Калединым, протянув руку Советам и открыв дорогу революционным войскам против контрреволюционного гнезда на Дону,—и тогда рабочие и солдаты Украины и России закрепят свой революционный союз новым взрывом братания. Либо Рада не захочет порвать с Калединым, дорогу революционным войскам не откроет,—и тогда Генеральный Секретариат Рады добьется того, чего тщетно добивались враги народа, т. е. пролития крови братских народов.

От сознательности и революционности украинских рабочих и солдат зависит призвать к порядку свой Генеральный Секретариат или вовсе переизбрать его в интересах мирного решения опасного конфликта.

От стойкости и решительности украинских рабочих и солдат зависит заставить Генеральный Секретариат определенно высказаться, за какой союз он стоит теперь: за союз с Калединым и Родзянко против революции, или за союз с Советом Народных Комиссаров против кадетско-генеральской контрреволюции.

Дело мирного решения кофликта в руках украинского народа.

12. XII — 1917 г.

Народный комиссар по делам национальностей

Джугашвили (Сталин)

[«Правда» № 213, 26 грудня 1917 р.]

№ 19. Звіт з наради делеґатів України з Союзним Правительством Південно-Східнього Союзу [37]

Союзне Правительство Південно-Східнього Союзу доручає Вам передати Генеральному Секретаріятові слідуюче. Нарада з делеґатами України Галаґаном і Онацьким відбулася 11 грудня. Нота Генерального Секретаріяту пояснена делеґатами, як предложення утворити в першу чергу федеральну владу для України, Південно-Східнього Союзу, Закавказзя і інших автономних областей і що Правительство Народніх Комісарів, котре виповіло [оголосило] війну Україні та Дону, цілковито виключається, як договірна сторона. Предложення се цілком поділяє Союзне Правительство. Вказані в ноті основи будучої федеральної Російської держави обов'язкові для всіх частин федеральної Росії, а саме:

1) Республіканський і дійсно демократично-політичний устрій. 2) Правдиве здійснення громадянських свобід. 3) Цілковите взаємне невтручання у внутрішне життя Республік, котрі приступають до Федерації, Союзне Правительство приймає цілковито без застережень. Правительство так само, як Генеральний Секретаріят, уважає злочинним прямування узурпаторів влади знищити право на внутрішню незалежність кожної з Республік Росії і разом з Україною буде енергійно боронитися від спроб анархо-більшовицького руху силою штиків навязати свою волю демократії. З почуттям глибокого признання Правительство готове оказати Україні в сій боротьбі братерську по-

міч свобідної демократії і областей Росії. Таким чином, цілковито поділяючи висловлене Генеральним Секретаріятом становище про основи загально-державного Правительства Федеративної Республіки і демократичної Республіки, Союзне Правительство вважає, що в склад Федеративного Правительства можуть увійти тільки особи, котрі стоять на платформі, вказаній в ноті 5 грудня, строго й послідовно переводячи федеративний принцип місцевого і загальнодержавного життєвого устрою. Союзне Правительство просить Генеральний Секретаріят не настоювати на обов'язковому домаганні, щоби Федеративна влада була однородно-соціялістичною, в глибокому переконанні, що надзвичайні обставини часу, котрий тепер переживаємо, і грізна небезпека со сторони анархо-більшовизму та німецької імперії і її союзників приказують з нашого боку йти в повному порозумінні ділань Союзного Правительства з Генеральним Секретаріятом, котрий не добачає ніяких реальних перешкод для скорого утворення, разом з іншими союзниками Росії, нового Федеративного Правительства, котре матиме змогу створити вигідні умовини для праці Установчих Зборів, а разом з ними приведе Росію до заключення загально-европейського демократичного миру.

24/XII 1917 р. м. Київ

Председатель Союзного Правительства
Південно-Східнього Союзу Харламов[38]

[«Вістник Ради Нар. Мін.», № 2,
11 січня 1918 р., м. Київ]

№ 20. Нота Генерального Секретаріяту правительствам усіх республік та автономних країв Росії

5 грудня Генеральний Секретаріят розіслав правительствам всіх новоутворених республік та автономних країв Росії наступну ноту (повідомлення).

Правительство Української Народньої Республіки — Генеральний Секретаріят — розіслало 25 листопада всім правительствам новоутворених республік Росії, а саме: Правительству Південно-Східнього Союзу, Правительству автономного Сибіру, краєвому Закавказькому Комітетові, Правительству автономного Криму, Білоруській Центральній Раді, Правительству автономної Молдавії та іншим, а також і Народній Раді в Петербурзі, свою ноту з запрошенням утворити, на засаді федералізму, однородно-соціялістичне правительство.

Тепер, коли виразно і певно вияснилась неможливість справжньої роботи Установчих зборів, при відсутності загальновизначеної всеросійської власти, котра б порядкувала правомірно,— установлення правительства, яке б спиралося на авторитет республік, що тепер утворюются, а також і на всю соціялістичну демократію Росії, є конечним. Тимчасом аж досі Генеральний Секретаріят не одержав відповіді на свою ноту, ані від Народньої Ради, ані від краєвих правительств.

Єдиним винятком є Донське Військове Правительство, котре через своїх представників заявило, що воно згоджується на запрошення

Генерального Секретаріяту і на формування однородного соціялістичного Правительства, утвореного при тім на федеративних засадах.

Вітаючи таку заяву та обчислюючи потребу вести переговори по можливості спішно, Генеральний Секретаріят, примушений до того цілою низкою фактів, які мали місце в різних краях Росії, в той же час вважає конче потрібним звернути вперед увагу на ті основи будучої федеративної Держави Російської, котрі український народ вважає обов'язковим для всіх частей федеративної Росії.

До таких загальнодержавних підвалин Генеральний Секретаріят зачислює: республіканський та справді демократичний політичний устрій кожної держави Росії, свобода особи, сумління, слова, друку, зборів, страйків, незайманість оселі та інше.

Одночасно Генеральний Секретаріят стоїть на засаді цілковитого взаємного невтручання в політичне життя федеруючих республік, оскільки вони не виходять за межі вищезазначених підвалин. Через це Правительство Української Народньої Республіки вважає злочинними способи зламати право на внутрішню незалежність кожної Республіки Росії.

Генеральний Секретаріят рішуче боротиметься в тому разі, коли б проти прав Української Республіки робилися які замахи, а також обіцяє свою поддержку проти узурпаторів прав усім щиро-демократичним і вільним республікам Росії.

Коли таке розуміння підвалин федеративного устрою поділяється всіма республіками, коли і там можливі умови, що цілком допускають негайне переведення в життя згаданих політичних свобід, то Генеральний Секретаріят не бачить ніяких реальних завад для діяльного формування, разом зо всіма республіками Росії, нового федеративного Правительства, маючи на оці в найближчу чергу утворення сприятливих для праці Установчих Зборів умов, а також для найскоршого переведення в життя загальноевропейського демократичного миру.

Підписали: Голова Генерального Секретаріяту В. Винниченко

Генеральний Секретар міжнаціональних справ О. Шульгін

[ф. «Канцелярія Центральної Ради»]

№ 21. Журнал № 64 засідання Генерального Секретаріяту 18 грудня 1917 року

Присутні: Винниченко, Ткаченко, Порш, Ковалевський, Шаповал, Мазуренко, Рудницький,[39] Штефан,[40] Жуковський, Зільберфарб, Шульгін, Єщенко, Стешенко, Красковський, Голубович, Золотарьов.

[. . . . . .]

6) Шульгін повідомляє, що одержана телеграма від делегації центральних держав в Бресті, в якій сповіщається, що чутка ніби мирна конференція переїзджає в Стокгольм невірна і що мирна конференція знову назначається [на] 22 грудня. Крім того Генеральний Секретар повідомляє, що Франція призначила ген. Табуї[41] дипломатичним комісаром при Українському Уряді. Офіціяльні доручення будуть йому дані на днях.

В зв'язку з тим, що мирні переговори знову скоро начнуться, треба негайно послати делеґацію Генерального Секретаріяту.

Постановлено: доручити Генеральному Секретарю національних справ розробити конкретний плян посилки мирної делеґації і проєкт Української програми, яку мають обстоювати делеґати Генерального Секретаріяту. Разом з тим послати Правительствам всіх Республік ноту з пропозицією послати своїх представників в Брест для участи в мирних переговорах.

[. . . . .]

16) Слухали доклад Генерального Секретаря Порша про сучасний момент на фронті і на Україні. На фронті армія кидає позицію і йде додому. В Харкові більшовики не так сильні, але проти них нема організованого війська. На Україну насовується небезпека з боку Могилева-Калинковичі, де накопилося до 10 ешельонів фанатично-настроєних військ, які одержують гроші. Українське військо розкидано на 3 часті: на Київ, Лівий беріг і Правий беріг. Найкраще стоїть справа на Лівому березі, де командує полковник Капкан [42]. В Києві військом командує ген. Греков, [43] на Правому березі ген. Скоропадський [44]. Ні в Києві, ні на Правому березі [справа] не стоїть настільки добре, як того вимагають обставини. Тому треба тимчасово призначити полк. Капкана командуючим всіми військами, які ведуть боротьбу з більшовиками. Для кращої організації самого Секретарства Військових Справ треба призначити ген. Кирея Начальником штабу. Але треба бути готовим до того, що на новий рік ні в більшовиків, ні в нас армії не останеться. У нас може бути тільки те військо, яке можна буде оздоровити. Треба використати «Вільне Козацтво». Для відповідної організації вільного козацтва на військову ногу потребується до 6-ти мільйонів. Відносини з козаками на фронті зараз стають на невтральний ґрунт, не бажаючи до активної допомоги українським військам.

В зв'язку з цим треба використати чехо-словацьке військо для внутрішньої охорони, щоб можна було вільно распорядитися українським військом.

Крім того, для кращого ведення справи організації українського війська і більш успішної боротьби з більшовиками потрібні гроші, на що треба звернути найпильнішу увагу.

Постановили: затвердити призначення Верховним Комітетом по обороні полковника Капкана командуючим всім українським військом по боротьбі з більшовиками. Передати організацію вільного козацтва Військовому Секретарству.

Надати право Верховному Комітетові використати чехо-словацьке військо для внутрішньої охорони. Затвердити генерала Кирея Начальником Українського Генерального штабу. Ассигнувати 5 мільйонів на діло оборони України в розпорядження Генерального Секретаря військових справ.

[. . . . .]

Оригінал за належними підписами.

З оригіналом згідно:

Діловод В. Мільчевський

[ф. «Генер. секрет. освіти», спр. № 33]

№ 22. Нота Генерального Секретариата Украины правительствам республик, созданных на территории России

Генеральный секретариат — правительство Украинской Народной Республики предпринимало уже неоднократно шаги для установления федерального правительства всех республик и областей, возникших на территории бывшей империи Российской. Однако доныне эти попытки Генерального Секретариата не привели к желанным результатам. Между тем, интересы всех вышеозначенных республик требуют если не создания федерального правительства то, во всяком случае, немедленного согласования своих действий в отношении мирных переговоров, происходящих в настоящий момент в Брест-Литовске.

Генеральный секретариат в своей ноте от 11 дек. ко всем воюющим и нейтральным державам в следующих параграфах определяет вопрос о том, кто может подписать мир от имени всей России.

§ 8. Власть совета народных комиссаров не распространяется на всю Россию, а в том числе не распространяется и на Украинскую народную республику. И [поэ]тому мир, который может быть заключен в результате переговоров с воюющими с Россией державами, может стать только тогда обязательным для Украины, когда условия этого мира будут приняты и подписаны правительством Украинской народной республики.

§ 9 Мир от имени целой России может быть заключен только тем правительством (правительством притом федеральным), которое было бы признано и державно организованными областями России. А если бы такое правительство в ближайшее время не было сконструировано, то только об'единенным представительством этих республик и областей.

В соответствии с этим Генеральный секретариат предлагает вашему правительству, а также правительствам всех других республик России прислать немедленно свои делегации на мирную конференцию в Брест, направляя при этом означенные делегации через Киев. В случае же, если бы по техническим причинам делегаты вашего правительства в ближайшие дни приехать не могли, Генеральный секретариат предлагает временно взять на себя защиту интересов вашей республики, через свою делегацию в Брест-Литовске. Рассматривая Брест-Литовскую конференцию как предварительную, полагая, что окончательное решение всех международных вопросов, касающихся как Украины, так и других заинтересованных стран, может быть перенесено на международный конгрес, — правительство Украинской народной республики, впредь до получения ответа от вашего правительства, а также правительств других республик и областей России, считает возможным вести переговоры в Бресте лишь от имени Украинской народной республики, в соответствии с ее интересами.

Прилагая при сем ноту по вопросам мира полностью, — еще раз подчеркиваем, что, считая крайне вредными для интересов всей демократии как Украины, так и других республик и областей России продолжение войны — правительство Украинской народной респу-

блики в то же время стремится к миру общему, к миру, отвечающему интересам всех демократий всех государств, независимо от их политического значения и численности их граждан.

Председатель Генерального Секретариата В. Винниченко
Генеральный Секретарь международных дел А. Шульгин

[ф. «Канцелярія Центральної Ради»]

№ 23. Журнал № 65 засідання Генерального Секретаріяту 19 грудня 1917 року

Присутні: Винниченко, Ткаченко, Мазуренко, Одинець, Абрамович, Голубович, Зільберфарб, Міцкевич, Шаповал, Золотарьов, Ковалевський, Жуковський.

[. . . . .]

7) Слухали: повідомлення Генерального Секретаря Порша, що руминський ген. Онде прислав посланця в справі морського перемир'я. По Брестському договору [45] Контрольна комісія в цій справі має пробувати в Одесі. Руминія висловлюється проти пробування в Одесі Комісії, бо вона може стати очагом військового шпіонажу. Руминія визнає лише Фокшанський договор, а не Брестський. Генерал Онде просить дати наказ делеґатам Генерального Секретаріяту в Фокшанській Комісії настоювати на тому, щоб не допустити Контрольної Комісії в Одесу. Генерал Щербачов також повідомляє, що треба вирішити питання про признання чи непризнання дійсним Брестського договору.

Порш пропонує не пускати Контрольних Комісій на Україну. Ткаченко каже, що непризнанням Брестського договору ми викличемо обвинувачення в затяганні війни. Єдиний вихід з цього становища — *проголошення України незалежною державою*. Тоді ми можемо сказати, що Українська Держава війни не оповіщала; припинити військову акцію, приступити до переговорів в справі очищення нашої території і заключити деякі договори.

Шульґін каже, що Генеральний Секретаріят багато зробив і робить для справи миру; це не дає підстав до тих наслідків [висновків], які робить Генеральний Секретар Ткаченко.

Порш повідомляє, що є відомості про союз Руминії, Франції і козаків з метою скинути більшовиків, реорганізувати армію і взяти справу миру в свої руки. Єсть відомості, що Руминія погодилась з Молдаванами про охорону Бесарабії, яка може перейти і в анексію. Руминія не визнає Брестського договору; анулірувати Фокшанський договір — значить порвати з Руминією.

Постановлено: дати інструкцію делеґатам Генерального Секретаріяту в Фокшанській Комісії настоювати на тому, щоб Контрольної Комісії в Одесу не пустити. Доручити Генеральному Секретарю міжнаціональних справ розглянути два договори про перемир'я і вияснити можливість до погодження.

Оригінал за належними підписами.

З оригіналом згідно:
Діловод В. Мільчевський

[ф. «Генер. секрет. освіти», спр. № 33].

№ 24. Журнал № 68 засідання Генерального Секретаріяту 22 грудня 1917 року

Присутні: Винниченко, Ткаченко, Порш, Шульгін, Золотарьов, Шаповал, Ковалевський, Єщенко, Одинець, Антонович[46], Зарудний, Міцкевич, Зільберфарб, т. г. с. Сидоренко, т. г. с. Шиманович, полковник Пількевич.

[. . . . .]

6) Слухали: повідомлення Генерального Секретаря Порша:

а) що більшовики з-під Бахмачу відступили; в Проскурові розброєні большовистські ешельони (кільк. 25.000); Волочиськ в руках українського війська. З західнього фронту рушає міцно збита українська армія в 100.000. Серед большовицького війська начався розлад.

б) Про умови організації чехо-словацького війська на Україні, яке об'язується нести охорону.

Постановлено: умови організації чехо-словацького війська затвердити.

в) Про бажання білорусів-вояків Руминського фронту організувати армію по територіяльному принципу і прохання білоруського організаційного Комітету позичити йому 11.000 карб.

Постановлено: організацію Білоруської армії по територіяльному принципу дозволити і дати позичку організаційному Комітетові білорусів 11.000 карбов.

д) Прохання сибіряків дозволити організувати комісаріят для формування сибірського війська з вояків, що походять з Сибіру.

Винниченко каже, що сибіряків не треба одпускати з фронту і дозволити формування сибірського війська на договорних підставах.

Шульгін повідомляє, що він одержав телеграму від Петаніна з проханням дозволити і допомогти організації сибіряків.

Постановили: дозволити *формування сибірського війська* на умовах, які будуть вироблені спеціяльною комісією, організованою Генеральним Секретарством Військових Справ, з участю представника Генерального Секретарства великоруських справ.

е) Бажання *великоросів організувати своє військо.* З одного боку організується добровільні отряди, переважно з офіцерів, з метою боротьби з більшовиками і охорони Учредительного Собранія, яке для них єсть найвищий авторитет у всіх національних і політичних питаннях. З другого боку, організацією великоруських частин займаються р. с. р. і ударники: вони пропонують утворити сводний отряд, збудований на національно-федеративному принципові для охорони в Петрограді Учредительного Собранія. Генеральне Секретарство Військових Справ згоджується на організацію такого отряду з участю українського війська, яке перебуває в Петрограді. Крім того, своєю метою вони ставлять боротьбу з більшовиками і оборону фронту. Генеральне Секретарство Військових Справ дало їм завдання прочистити лінію Ворожба-Курськ-Брянськ, на що вони згодились. Генеральне Секретарство Військових Справ вважає можливим дозволити організацію на фронті великоруських частин, яку будуть проводити р. с. р.

Одинець каже, що великоруське військо — цілком демократичне, буде виконувати військові роспорядження Української влади.

Ткаченко вказує на можливість згоди з Совітом Народніх Комісарів і тоді організація великоруських частин направлена проти нього може знову загострити взаємні відношення.

Порш каже, що Совіт Народніх Комісарів все одно швидко впаде, а тим часом організується реакційне офіцерство, котре становить реальну силу контрреволюції. Цій організації треба протиставити демократичну організацію великоруського війська, яке зможе стати опорою в боротьбі з реакцією. Великоруські частини на фронті під керівництвом р. с. р. допомагали українському війську роззброювати більшовиків. Крім того, треба профільтрувати прифронтове військо, котре зараз займається грабіжництвом. Організацію великоруського війська можна дозволити на фронті під нашим пильним контролем на договірних підставах.

Постановили: з комітетом добровольческих отрядів ніяких зносин не мати; дозволити формувати Комісаріят по організації великоруського війська на фронті на договорних умовах, котрі будуть вироблені спеціяльною Комісією Генерального Секретарства Військових Справ з участю представника Генерального Секретарства Великоруських Справ.

[. . . . . .]

Оригінал за належними підписами.

З оригіналом згідно:

Діловод В. Мільчевський

[ф. «Генер. секрет. освіти», спр. № 33]

№ 25. Журнал № 72 засідання Генерального Секретаріяту 29 грудня 1917 року

Присутні: Винниченко, Ткаченко, Порш, Антонович Шаповал, Ковалевський, Зарубін, Шульгін, Золотарьов, Стешенко, Одинець, т. г. с. Мазуренко, т. г. с. Рудницький, т. г. с. Михайлов[47], т. г. с. Хургін, полковник Пількевич.

2) Слухали: доклад Порша про військовий стан на Україні. Попередньою політикою Генерального Секретарства Військових справ Штаб Київської військової округи був позбавлений всяких функцій. Лише недавно удалося знову наладити технічний апарат Округи. Настрій гарнізону в Києві різний: одні часті займають невтральну позицію, інші ворожу, як прим. полки Тараса Шевченка, Дорошенка. Деякі частини, на які можна було б опертися, як «Курінь Смерти», Полуботківський полк, Богданівський, дуже стомились і до активної роботи зараз мало придатні. Найбільше певним являється робітничий полк вільного козацтва, який зараз несе охорону порядку в Києві. На Руминському фронті організовано два українських корпуси — 10 і 26; третій корпус організується в Бесарабії. Неукраїнські дивізії на фронті розвалились; осталось в дивізії од 5 до 1 тисяч солдат. Ці дивізії ніякої власти не визнають і домагаються одпуску додому. Руминської армії 350 тисяч. На Південно-західньому фронті іде невпинна боротьба між українцями і більшовиками. В Ровно арештовані члени українського гарнізону і армійської Ради. На Ровно підуть укр. частини з Здолбунова. В Харкові ніякої власті нема;

новозаснована Центральна рада[48] і Народній секретаріят пливуть за Красною ґвардією. Більшовики заняли коло 15 станцій на Южних і Катеринінських дорогах. В Катеринославі іде бій між більшовиками з одного боку і гайдамаками, козаками з другого. Наші сили взагалі незначні в тилу. З Руминського фронту іде 10 корпус; швидко прийдуть 9 [і] 10 Кавалерійські дивізії. По городах Катеринославщини організується робітниче вільне козацтво. До 15 січня єсть певна надія вибити більшовиків з України. Один український ешельон пробився через Калинковичі і іде в Коростень. Коли удасться взяти Мінськ, будемо мати велику українську армію з Західнього фронту. Представник руминів повідомив, що Руминське правительство бажає, щоб представники Української Республіки були в Ясах при Руминському Правительстві.

Шаповал повідомляє, що одержана телеграма, що в Харкові більшовики роззброїли український запасний полк.

Шульґін каже, що події приймають якийсь катастрофічний характер. Особливо негарне враження робить панування більшовиків в Росії, чим дуже ускладняється становище нашої делеґації в Бресті.

[. . . . .]

Оригінал за належними підписами

З оригіналом згідно:

Діловод В. Мільчевський

[ф. «Генер. секрет. освіти», спр. № 33]

№ 26. [Вимога української старшини до Центральної Ради вивести зукраїнізовані частини румунського фронту з Румунії, щоб запобігти цим остаточному розкладові армії]

Нарада президій армійської і корпусних Рад, армійського, корпусних і дивізійних комісарів, армійського й корпусних отаманів 9 армії, обговоривши сучасне становище армії, зазначає: бурхливі події останнього часу, в зв'язку з більшовицьким рухом і оголошенням Українського фронту, хоч і не дали влади в армії в руки більшовиків, а навпаки дали перемогу українцям, але мали для армії дуже і дуже прикрі наслідки. Перш за все, остаточно розвалена більшовиками, неукраїнська частина армії продовжує залишати фронт цілими дивізіями і корпусами і на цих днях має залишити фронт решта корпусів 18 і 40, які, по наказу Криленка, пересовуються з Румунії для боротьби з Україною. Пішли з фронту також донські, кубанські і інші козачі частини, поляки, молдавани, мусульмани і інші національності, які коштом Українського фронту формують в тилу своє військо може для боротьби з Україною. Великорусів, які становляться проти більшовиків, тут давно вже і духу нема, бо вони в тилу формують добровольческі отряди «для защиты Учредительного Собрания», а власно для контрреволюції і боротьби з Українським «сепаратизмом». Лишаються на фронті тільки українці, яких теж не міг не торкнутись більшовицький рух і багато з яких, особливо малосвідомих, утікли і утікають до

дому цілими сотнями. Особливо багато утікачів було при переведенні в життя українізації, коли були випадки, що українці з цілих полків, по кілька сотень чоловік, замість того, щоб іти в українські корпуси, або йшли з більшовиками, або поодинці розбігались до дому і таким робом з трьох дивізій, призначених для українізації, дійшло до 10 корпусу одна — дві сотні. Сила козаків увільняється по плану демобілізації, як досягнувши старших років, сила козаків іде в отпуск і командировки, а назад не повертається, бо румини не пропускають на фронт жодного козака. Зараз в 9 армії два цілком українських корпуси: 26-й, нараховующий біля 4000 штиків і 10-й — біля 600 штиків, тобто менш ста штиків в полку, по 3—5 штиків в сотні. Але ж і частини цих корпусів зараз, за браком людей, уявляють з себе не озброєну силу, а просто величезні транспорти і тільки завдяки велетенським зусиллям організацій, за допомогою більш свідомої частини козаків, утримуються від остаточного розпаду. Цих зусиль уже не хватає і незабаром прийде той момент, коли змучені, зневірені у всьому люди, які поставлені в неможливі умови життя, які ясно бачуть, що більшовики з одного боку і контрреволюціонери з другого, мобілізують страшенні сили для боротьби з Україною і навіть уже проливають братерську кров, які переносять великі кривди від румунських салдатів, бажаючи на українцях помститись за кривди, перенесені від союзного російського війська румунським населенням і які, нарешті, не мають сили, щоб виконувати наряди, годувати коні і зберегти народнє добро, яке кожен дійсний українець мріє вивезти для України,— не дочекавшись дозвілу, самі посунуть відділя, не маючи навіть змоги вивезти те майно, яке можна вивезти зараз.

Таким робом організації поставлені перед двома питаннями, розв'язати які треба на протязі не місяців, не днів, а годин: або чекати того менту, коли самі козаки, не дочекавшись бажаного слова святих для цих вищих інституцій, не маючи жадних сил більш триматись на фронті, самі посунуть відділя,— або самим організаціям накласти свій штемпель на цей самочинний вихід, щоб, по можливості, зберегти хоч частину народнього добра, яке так дороге і необхідне молодій Україні. В першому випадкові самочинно рушивші частини чекає безславне обеззброєння і ограбування румунами в другому — організації не може не лякати назва «зрадника», яка загрожує тим, хто самочинно залишає фронт, але більшість майна буде врятована.

І от, зважаючи на те, що: 1) дурити німців маревом фронту на далі не можливо, бо німці не такі вже дурні і краще нас знають, що з себе уявляє наше військо, тим більш, що румуни, які мають сили, щоб обеззброювати цілі більшовицькі армії, знайдуть сили і для того, щоб поставити на фронті хоч по одному козакові на верству; 2) що вивезти всього майна з Румунії неможливо не тільки за місяці, а і за два роки, бо румуни не дають на перевозку його жодного вагону, тому це майно можна врятувати тільки шляхом дипломатичних переговорів Українського і Румунського Урядів; 3) що козаків більш турбує той безлад, який панує зараз на Україні, знищує і загрожує вщерть знищити не тільки народнє майно, а і саму молоду Українську Народню Республіку, якій також загрожує не-

безпека і від майбутніх Загальноросійських Установчих Зборів і контрреволюційних замахів Алексеєва, Каледіна і інших, через що людей тут більш тримати не мають сили ніякі організації,— лишається одно: звернути увагу вищих наших інституцій на це надзвичайно тяжке, критичне становище решти українського війська 9 армії і вимагати, аби йому був даний дозвіл вийти з Румунії, щоб попередить неорганізований вихід самих вояків, який загрожує втратою всього народнього військового майна і крім того наложить страшенну пляму на все українське військо. І тому Нарада ухвалила: надіслати до Центральної Ради і Генерального Секретаріяту делегацію, яка повинна з'ясувати їм становище армії і вимагати аби Українське військо 9 армії було негайно виведено з Румунії.

Грудень 1917 р.

Отаман 9 української армії — Заболотний. Голова україноармради — [підпис]. Комісар 9 армії — козак Білецький, Отаман 10 українського корпусу — козак П. Липко. Голова Ради 10 корпусу — Дмитро Галай. Комісар 10 корпусу — Петро — [підпис]. Комісар 9 к. дивізії — [підпис] Комісар 31 п. дивізії — Павло Нечитайло. Комісар 4 стрілецької дивізії — [підпис]. 26 Українського корпусу Отаман — Рябінін. Голова 26 корпусу — Михайло Корпоніс. Комісар 26 корпусу — Костенко. Комісар 78 дивізії — [підпис]. Заступник Комісара 65 дивіз. — [підпис]. Голова Наради — Дмитро Галай. Товариш Голови — козак Свиридон Білецький. Писар — Семен Чернишів. Писар — Олександр Русаків.

[ф. «Канцелярія Центральної Ради», спр. «Анкетно-Слідчої Комісії»]

№ 27. В Київський Повітовий Земельний Комітет

Пересилаючи лист правління Київ Златоверхо-Михайлівського першокласного манастиря від 9-го листопада за № 995 в Комітет по приналежності, Генеральне Секретарство пропонує вжити усіх мір, до збройної сили включно, аби зберегти ліси, що тепер одійшли до Української Республіки для загального добра від самочинних порубок.

Товариш Генерального Секретаря Земельних Справ [підпис]

Директор Відділу [підпис]

[ф. «Генер. секрет. земельн. справ», 1917 р., спр. № 4, арк. 142]

№ 28. Голові Краснянського Виконавчого Волосного Комітету Ямпольського Повіту

Виявилось, що на фільварку Зимна Даровського Комітет распоряджається лісом, дозволяючи селянам рубати ліс і навіть сам видає письменні ордери на цю порубку. Окрім того, Комітет назначив на фільварок від себе старшого прикащика, котрий уповноважений Комітетом не допускати вивозу продуктів, худоби і іншого майна.

На підставі одержаного мною циркуляра Генерального Секретарства Внутрішніх Справ Української Центральної Ради, землями та лісами, яко власністю народньою, мають право розпоряджатися тільки Повітові та Губерніяльні Земельні Комітети, а ніяк не які небудь інші інституції або окремі громадяни. Той же циркуляр предижує, [попереджує] що ніяких самочинних захватів земель і інвентаря не повинно допускатися. Всі ж хто позволяє собі порушувати встановлений порядок, або хто сам без дозволу Комітету спокуситься на добро, яке належить всьому народу, будуть покарані як грабіжники всенародньої власности по всій строгості законів.

З огляду на це, прошу Вас, як Голову Комітету, приняти міри, аби Комітет не перешкоджав добродієві Даровському розпоряжатися його майном, лісом і землею і не заводив своїх порядків на фільварку без відома і розпорядження Повітового Земельного Комітету.

Губерніяльний Комісар [підпис]
Управитель Канцелярії [підпис]

17 ноября 1917 р., № 13132
[ф. «Канцелярия Подольского Губернского Комиссара Временного Правительства», № 96, том 13, арк. 372]

№ 29. Ольгопільському Повітовому Комісарові (Ольгопіль на Поділлі)

Міністерство Продовольчих Справ одержало відомості од Ольгопільської Повітової Управи, що в Вашім повіті страшна анархія, селяни грабують продовольчі пункти (12 з них уже розграбовані) і перешкоджають заготовлять фураж, між тим в повіті є ще продовольчі продукти, котрі можна зібрати.

Тому просимо Вас використати місцеве Вільне Козацтво, як оружну силу, для охорони продовольчих пунктів.

Народній Міністер [підпис]
Завідуючий Відділом Охорони [підпис]
Діловод [підпис]

[ф. «Генер. секрет. продовольчих справ», 1917 р. спр., № 85, арк. 102]

№ 30. Телеграмма

Военная Киев Командвойск копия Губкомиссар копия Губпродком Сквира Уездкомисар Уездпродком Житомир Директору Ивановского Сахарного Завода Сыркану Киев Центрахарч.

Житомир 23 Ноября крестьяне Валицкой волости препятствуют вывозу двадцят тысяч пшеницы проса из Винницы Зарубенецкому по нарядам Уездпродкома точка Владелец имения просит оказать содействие беспрепятственному вывозу продуктов дать охрану козаков для сопровождения транспортов в числе до пяти человек точка Сообщается на распоряжение и для принятия соответствующих мер точка Последующем не откажите телеграфировать точка № 3049

Вид Снабюз Блеслер

[ф. «Генер. секрет. продовольчих справ», 1917 р., спр. № 86, арк. 1]

№ 31. Подольскому Губернскому Комиссару

Представляя переписку за № 89, сообщаю, что, как установлено произведенным Начальником Винницкой уездной Милиции дознанием, события в с. Коломиево-Михалевке 12 декабря 1917 года представляются так:

Управление имениями графа Грохольского известило Начальника военной милиции Богуту, что крестьяне расхищают лес и просило помощи. Богута прибыл в Михалевку с милиционерами 12 декабря, вызвав туда и начальника Стрижавской милиции Стахова. Богута входил в рассмотрение вопроса о мельнице, взятой сельским комитетом в свое управление от орендатора Белявского, прекратил порубку леса и уехал в с. Сосенку. Сельскому Комитету это не понравилось и во время отсутствия милиции комитет устроил все как было по своему и кроме того приказал лесничему немедленно убраться из села и оборвал телефонные провода, создав таким образом противодейсгвие милиции и, допустивши насилие над личностью Белявского, лишил последнего возможности сообщить кому-либо о случившемся. Возвратившись из с. Сосенки, Богута об этом донес Вам, причем 13 декабря за № 945 Вами было предписано Богуте: «принять решительные меры, вплоть до применения вооруженной силы, к предотвращению разгрома экономии и ареста зачинщиков для предания их суду». Богута решил было арестовать председателя Волостного Комитета Бонзака, как зачинщика беспорядков, и 14 декабря вечером отправился к нему на квартиру, но арест не удался, в виду противодействия как со стороны Бонзака и его семьи, так равно и сбежавшейся на шум толпы селян. По показанию свидетелей были выстрелы и со стороны толпы и со стороны милиции.

И. д. Уездный Комиссар [підпис]

Вінницький Повітовий Комісар. 29 января 1918 г. № 115

[ф. «Канцелярия Подольского Губернского Комиссара Временного Правительства", спр. № 96]

№ 32. Конфликт с Украинской Радой

Конфликт с Украинской Радой — это продолжение борьбы пролетариев всех национальностей, населяющих Россию, продолжение борьбы Советов против сплоченных организаций буржуазии и помещиков.

Не великорусская нация столкнулась сейчас с нацией украинской, а пролетариат с крестьянами, беднота Великороссии и Украины столкнулись с помещиками и буржуа обеих стран.

Но кто идет вместе с Радой? Крупные землевладельцы на Украине, затем Каледин и его «войсковое правительство» на Дону, т. е. помещики-козаки; а за спиной и тех и других прячется великорусская буржуазия, которая была бешенной противницей всех требований украинского народа, но которая теперь поддерживает Раду только потому, что Рада поддерживает Каледина.

Кто идет против Рады? Прежде всего украинские рабочие и беднейшая часть крестьянства. Против Рады идет Киевский Совет

рабочих и солдатских депутатов, против Рады идут советы украинских провинциальных городов. Наконец, вместе с украинским народом идет против помещичье-буржуазной Рады русский пролетариат и революционная армия.

Русский пролетариат и его партия, а равно и советская власть стояли и стоят за полное самоопределение Украины. Они признали за ней право отделиться от России и стать самостоятельным государством, если того захотел бы украинский народ. И не потому назрел сейчас тяжелый конфликт, что русская революция взяла назад свое торжественное обещание. Этот конфликт назрел потому, что буржуазная Рада, уже накидывающая мертвую петлю на украинский пролетариат, разоружающая украинских солдат-большевиков, ведущая на Украине политику Керенского, что эта Рада, в союзе с кадетами и Калединым, стала очагом контр-революции не только на Украине, но и в самой России. Она стала помогать матерым разбойникам с Дона перевозить реакционные войска. Но она отказала советской власти пропустить революционные войска для борьбы с донскими разбойниками.

Более того. Совместно с реакционной кликой заговорщиков Рада сочла возможным организовать центральную власть России, чтобы свергнуть советское правительство Народных Комиссаров. Об этом говорит ее манифест, напечатанный в органе гражданина Рябушинского.

Российский пролетариат предал бы дело международного пролетариата, дело пролетариата украинского, дело пролетариата русского, дело обездоленных слоев деревни, если б он сложил оружие перед контр-революционными заговорщиками.

Вместе с украинскими пролетариями против украинской и русской буржуазии!

За советскую власть против власти буржуазных заговорщиков!

Под такими лозунгами ведет сейчас борьбу Правительство Рабочей Революции.

[«Правда» № 206, 18 грудня 1917 р.]

№ 33. Советская власть на Украине

Вакханалия клеветы и провокации, бесстыднейших измышлений и гнуснейших обвинений, разыгравшаяся вокруг борьбы центральной советской власти с украинскими калединцами, засевшими в Раде, преследовала одну цель: изобразить этот конфликт, как насилие «большевистских самодержцев» над независимостью украинского народа.

Черно-желтая рать украинских и русских агентов Каледина и союзно-русских банков старалась внушить русским народным массам, что против русской советской власти войной поднимается и поднялась вся рабочая, солдатская и крестьянская Украина.

«Речь», «День», даже «Новая Жизнь»,— первые с торжествующим злорадством, последняя с затаенным ядом — отмечают «поражения» большевистских войск в борьбе с украинцами.

Несмотря на то, что все эти поражения и даже бои почти всегда «разражаются» только на терпеливой газетной бумаге, однако, у ря-

дового читателя, не привыкшего к тому, чтобы среди 1.000 строчек не было ни строчки истины, могло создаться впечатление, что все же на Украине дело очень и очень не ладно.

Многим ошарашенным беспрестанным треском барабанно-крикливых выдумок могло казаться, что украинский народ в самом деле так основательно одурманен угаром национализма, что не в состоянии различить в Раде власть контрреволюционной украинской буржуазии и ее оборонческих агентов.

Многих русских рабочих и солдат пугала возможность гражданской войны, в которой друг против друга стали бы рабочие, солдаты и крестьяне Украины и России.

Но мы всегда опровергали возможность такой встречи, мы всегда утверждали, что Рада это тот же старый Ц.И.К., это украинский обломок того оборонческого предательства революции и союза с буржуазией, который в основе своей был взорван и сметен в центре октябрьской революцией.

Киевская Рада с ее заправилами г. г. Винниченко, Петлюрой, это те же украинские Гоцы, Авксентьевы и Либерданы.

Мы давно утверждали, что за ними нет того украинского народа, от имени которого они говорят, правят, отправляют ультиматумы Совету Комиссаров, и за спиной которого и против которого они сговариваются с Калединым и французскими банкирами.

Мы были уверены, что революционные рабочие, солдаты, крестьяне идут за украинскими советами, стоящими на одной платформе и действующими заодно с правительством, созданным всероссийским с'ездом рабочих, солдат и крестьян. Для нас не было никаких сомнений, что за Радой идет меньшинство трудовых украинских слоев, еще не разобравшихся в ее действительном характере.

И поэтому мы призывали украинских рабочих и солдат, их советы, призвать к ответу петлюровскую Раду, заставить ее порвать с Калединым или переизбрать ее.

И вот вчера получилось известие, блестяще оправдавшее наши надежды и доказавшее все безсилие социал-клеветников и социал-провокаторов кровопролития между русской и украинской рабочей и крестьянской революцией.

В Харкове состоялся всеукраинский с'езд Советов Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов, на котором был избран новый Ц. И. К. Советов Украины, взявший власть в свои руки и об'явивший старую Раду низложенной.

В сообщении о своем конструировании и о взятии власти Ц.И.К. Советов Украины приветствует от имени молодой советской власти на Украине «укрепившуюся Всероссийскую Советскую власть» и заявляет, «что ответ, данный прежнею Радой на ультиматум Совета Народных Комиссаров, дан ею не от имени украинского народа, а от имени лишь тех незначительных кругов украинской буржуазии, интересы которой она защищала».

Кроме того, Ц. И. К. Советов Украины заявляет, что крестьяне, рабочие и солдаты Украины знают, что у них нет никаких оснований для борьбы с правительством рабочих, солдат и крестьян России и не допустят осуществления затеваемой Радой войны между братскими народами».

Из этих заявлений ясно, что новая Советская власть, образовавшаяся на Украине, пойдет нога в ногу с Советом Комиссаров в его борьбе против Каледина, против кадетов, против агентов англо-французской биржи, организующих срыв мирных переговоров, продление бойни, и лишающих внеукраинскую часть фронта и всю северную и Центральную Россию подвоза хлеба.

Ясно, что Украина, хотя и немного позже, чем остальная Россия, тоже вплотную подошла к моменту решительной схватки между украинскими имущими классами и ее неимущей беднотой.

Ясно, что образование нового Ц. И. К. Советов на Украине знаменует изоляцию Рады от трудовых элементов и окончательное разоблачение сущности столкновения между русской советской властью и украинской Радой.

В процессе борьбы, в процессе революционной классовой схватки, революционные украинские рабочие и солдаты, в особенности же крестьяне, еще не раскусившие сути «Рады», окончательно освободятся от ее влияния и закрепят свою советскую власть, также как и русские их братья и заодно с ними.

Пусть лгут и клевещут социал-предатели и социал-провокаторы украинско-русской усобицы, пусть донские калединцы сговариваются с украинскими калединцами из Рады и с англо-французскими организаторами новых кровопролитных наступлений.

Пусть пытаются они схватить за горло фронт и Россию костлявой рукой голода.

Их попытки не страшны.

Против них поднялись украинские рабочие, солдаты и крестьяне.

Против украинской старой Рады поднялась новая Советская власть.

Дружным напором революционных украинских рядов при полной поддержке русских рабочих, солдат и крестьян, начавшаяся ликвидация украинской контрреволюции и ее агента Рады будет доведена до конца.

[«Правда» № 216, 29 грудня 1917 р.]

№ 34. По прямому дротові

Біля апарату Коцюбинський[49].

Петлюра розбитий.

Говорю з Бахмача. Послідні важливі відомости такі: наши підійшли до Ніжина й певно візьмуть його без бою. Петлюра з розбитим військом відступає до Носовки в напрямку Гребінка — Київ. Мости на рубежу направлені і ми зможемо рушати далі. Зайняті Черкаси, Фастов, Користовка забрані кременчуцьким отрядом.

Одеса в руках совітських військ.

Криворізький район узброюють. Одеса в руках революційних військ. Спішимо покінчити з Центральною радою.

Каледін напирає всіма силами і ми спішимо покінчити з Радою, щоб послати туди отряд.

Бій біля Казятина.

Кавказька дивізія, котра самовільно знялася з фронту, вступила в бій з гайдамаками біля Казятина.

[«Вістник Укр. Нар. Республики», січень 1918 р.]

№ 35. Адрес

Всем товарищам, заключенным в тюрьмах Украинской Рады. Киев. Т. т. членам Ц. И. К. Цекодарфа, Чудновскому, Боярскому и Ефимову, комиссару юго-западного фронта Гузарскому, комиссару румынского фронта Рошалю, члену военно-революционных комитетов особой 11-й, 9-й и других армій.

3-й Всероссийский с'езд Советов Рабочих и Солдатских Депутатов приветствует всех товарищей, брошенных буржуазной Радой в тюрьмы и выражает полную уверенность, что могучая воля и сильные руки рабочих солдат и крестьян откроют двери темницы, где томятся отважные борцы за освобождение от цепей капитализма.

По поручению Всероссийского С'езда Советов Рабочих и Солдатских Депутатов Свердлов[50].

[«Правда» № 7, 24 січня 1918 р.]

№ 36. Відозва Народнього Секретаріяту Української Республіки до всіх українців

Генеральний секретаріят Центральної ради підтримує Каледіна і всіх російських контрреволюціонерів в їхній боротьбі проти робітничо-селянської революції, сіє національну ворожнечу між українським і російським народом і домагається встановити на Україні буржуазну владу. В[ід] імени Української народньої республіки проголошуємо Генеральний секретаріят Центральної ради за ворога вільного українського народу і закликаємо все вірне справі робітничо-селянської революції військо боротися проти буржуазного Генерального секретаріяту київської Центральної ради й проти Каледіна. В цій боротьбі разом з нами діє й військо робітничого й селянського уряду Російської Федеративної республіки. Всі робітники й селяни, всі громадяни України повинні активно підтримати революційне військо Народнього секретаріяту й військо Ради народніх комісарів.

Народні Секретарі: Юрко Коцюбинський, Микола Скрипник, Володимир Люксембург,[51] Юрко [Георґ] Лапчинський, Євгенія Бош, Сергій Бакинський, Мануіл Луганівський, Володимир Ауссем.

[«Правда» № 63, 12 січня 1918 р., переклад]

№ 37. Успехи пролетарской революции на Украине

По прямому проводу

Советские отряды, посланные из Харькова в Полтаву, имели бои с отрядами Киевской рады, состоявшими из юнкеров и белых офицеров. Юнкера разбиты на голову. Город в руках Советских отрядов. Соединенное заседание Советов Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов в Полтаве торжественно приветствовало представителей Всеукраинского ЦИК в Харькове. В Полтаве общее ликование.

По сообщению из Ставки по прямому проводу на Южном Украинском фронте против Рады наше наступление продолжает развиваться. Второй колонной революционных войск взят Новгородсеверск.

Перший Радянський Уряд на Україні
Народний Секретаріят
Його вибрав ЦВК України 30 грудня 1917 року

АУССЕМ В.Х.
НАРСЕКРЕТАР ФІНАНСІВ

ЗАГОРСЬКИЙ В.П.
НАРСЕКРЕТАР ОСВІТИ

БОШ І.Б.
НАРСЕКРЕТАР ВНУТРСПРАВ

АРТЕМ (СЕРГЄЄВ) Ф.А.
НАРСЕКРЕТАР ТОРГІВЛІ Й ПРОМИСЛОВОСТІ

СКРИПНИК М.А.
НАРСЕКРЕТАР ПРАЦІ

ЛАПЧИНСЬКИЙ І.
ЗАСТУПНИК НАРСЕКРЕТАРЯ

ЛЮКСЕМБУРГ В.
НАРСЕКРЕТАР ПОШТИ

ТУРЕЦЬКИЙ Е.
НАРСЕКРЕТАР У ЗЕМРОБІТКАХ

БАКІНСЬКИЙ С.
НАРСЕКРЕТАР ВНУТРСПРАВ

ДУГАНОВСЬКИЙ Е.
НАРСЕКРЕТАР ХАРЧУВАННЯ

ШАХРАЙ В.М.
НАРСЕКРЕТАР ВІЙСЬКОВИХ СПРАВ

Развивается наступление на Бахмач. Превышающие во много раз силами украинские отряды отступают после боя по направлению к Бахмачу. Ожидаются решительные столкновения.

[«Правда» № 6, 22 січня 1918 р.]

№ 38. От украинских делегатов

Совещание делегатов с территории Украины армии Румынского и Юго-Западного фронтов, на 3-Всероссийский С'езд Советов Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов, и представителей украинских частей, обсудив создавшееся на Украине, в связи со сложением генеральным секретариатом своих полномочий, положение, признает, что непригодность и неспособность Центральной Рады и ее органа — генерального секретариата удовлетворить чаяния и надежды трудящегося украинского народа и разрешить поставленные жизнью вопросы о мире, земле и т. д. доказана с очевидностью.

Совещание считает, что выполнить все задачи в интересах трудящихся могут только сами трудящиеся, через свои органы—Советы, и потому, провозглашая лозунг «Вся власть Советам», Совещание считает единственной властью на Украине впредь до созыва Всероссийского С'езда Сов. Р., С. и Кр. Деп.— Всеукраинский Ц. И. К. Советов и выделенный им Украинский Народный Секретариат и всякие попытки организовать новый Генеральный Секретариат из членов и групп Центральной Рады об'являет контрреволюционной попыткой установить осужденные жизнью соглашения с мелкобуржуазной националистической интеллигенцией и стоящими за ее спиной кулацкими и помещичьими элементами.

Совещание призывает всех товарищей украинцев оказывать полную поддержку и всяческое содействие своей трудовой организации Всеукраинскому Ц. И. К. и его органу Народному Секретариату и требует от Украинской Центральной Рады немедленного подчинения ему и сложения своих полномочий.

Далее совещание призывает Всеукраинский Ц. И. К. не отступать от начатой решительной борьбы с контрреволюционной Радой и предлагает Ц. И. К. Советов и Сов. Нар. Комиссаров не оказывать никакой поддержки могущему организоваться новому генеральному секретариату. Ни Рада, ни какие другие организации не могут иметь никакого отношения к организации власти на Украине.

Подписи: Представителей от Киевского Совета Рабочих Депутатов Ц. И. К. — Румынского фронта и Одесской области, 2-й Финляндской Стрелковой дивизии, Павлоградского Сов. Раб. и Солд. Деп. Екатерин. губ., Сумского Сов. Раб. и Солд. деп., Военно-Революционного Комитета 7-й арм. Румынского фронта, 4-й арм. Румынского фронта и крестьян, 7-й армии Румынского фронта, Никопольского Сов. Раб., Солд. и Кр. Деп., Екатерин. губ., Изюмской уездной Конференции Сов. Раб. и Солд. Депутатов, Александровского Сов. Раб. и Сол. Депутатов, Екатерин. губ., Проскуровского Сов. Раб., Солд. и Кр. Д., Кам.-Под. губ., 1-го Туркестанского Корпуса Румынского фронта, Полтавского Сов. Раб., Солд. и Кр. Деп., Юго-Западного фронта. От Сов. Раб. и Солд. Деп. г. Киева, 3 предст. Тульчинского

Сов. Раб. и Солд. Деп. Подольськ. губ., Бессарабского Сов. Раб., Солд. и Кр. Депут., Могилев-Подольского Сов. Раб. и Солд. Деп., Каменского Сов. Раб. и Солд. Деп., Екатерин. губ., Одесского Сов. Раб. и Солд. Деп., Ц. И. К. Советов Украины в Харькове, Ахтырского уездного С. Р., С. и Кр. Деп. Харьк. губ.

[«Правда» № 13, 31 січня (18 ст. ст.), 1918 р., стор. 3]

№ 39. III Всероссийский С'езд Советов Рабочих и Солдатских Депутатов

Заседание 10 января (окончание)

Слово имеет тов. Затонский, представитель Всеукраинского ЦИК С. Р. и С. Д. Оратор рисует яркую и подробную картину борьбы буржуазной Украинской Рады с Советской властью, с революцией и с восстанием народных масс. На Украине, по словам оратора, создавалось тяжелое и грозное положение Советов благодаря расцвету национальной контрреволюции. Рада первое время пользовалась популярностью в массах, благодаря внешнему сходству с Советами. Разжигая националистические страсти, поднимая украинский народ против русских рабочих, крестьян и солдат, Рада всемерно поддерживала Каледина и пользовалась симпатиями французской буржуазии. Между прочим, по последним сведениям, Рада в Бресте заключила самостоятельно сепаратный мир против интересов России. Путем обмана и предательства она влекла за собой массы и только недавно, после издания ею земельного закона, по которому большинство земель, все усадьбы и все имущество оставалось фактически в руках помещиков, после ряда других подобного рода законопроектов — народ прозрел и увидел всю правду. Сейчас идет раскол как в войсках, так и в рабочих массах. В Харькове мы организовали Всеукраинский Ц. И. К., который об'явил себя единственной законной властью на Украине. Касаясь настоящего положения на юге, оратор с удовлетворением замечает, что Екатеринослав и Полтава в наших руках. Между Киевом и Одессой сообщение прервано. Теперь идет наступление на Сарны. Рада отрезана от Донецкого бассейна и возможно, что скоро придет сообщение об окончательном падении Рады. От имени Украинских Советов приветствую данный с'єзд, как верховный орган не только Великороссии, но всей Федеративной Российской Республики.

[«Правда» № 8, 25 січня 1918 р.]

№ 40. О Киевской буржуазной Раде

Буржуазные газеты усиленно распространяют слухи якобы «об открывшихся переговорах между Радой и Советом Народных Комиссаров». Круги, близкие к контрреволюционерам, всячески муссируют эти слухи, подчеркивая их «особенное» значение. Дошло дело до того, что многие из товарищей непрочь поверить в сказку о переговорах с Киевской Радой, при чем многие из них уже обратились ко мне с письменным запросом об ее правдоподобности.

Заявляю во всеуслышание, что:

1) Никаких переговоров с Киевской Радой Совет Народных Комиссаров не ведет и вести не собирается.

2) С Киевской Радой, окончательно связавшей себя с Калединым и ведущей изменнические переговоры с австро-германскими империалистами за спиной народов России, с такой Радой Совет Народных Комиссаров считает возможным вести лишь беспощадную борьбу до полной победы Советов Украины.

3) Мир и успокоение на Украине может притти лишь в результате полной ликвидации Киевской буржуазной Рады, в результате замены ее новой социалистической Радой Советов, ядро которой уже образовалось в Харькове.

Народный комиссар по делам национальностей И. Сталин

[«Правда» № 9, 26 січня 1918 р., стор. 2]

№ 41. Побіда вже близька

Побіда вже близька. Контрреволюція напружує останні сили. Дружною боротьбою та повною згодою всіх сил ми побідимо.

Народній Секретаріят Української Робітничо-Селянської Республіки.

Підписав Народній Секретар Скрипник

Вірно: Народній Секретар Люксембург

«Вістник Укр. Нар. Республики»
№ 13, 18 січня 1918 р.]

№ 42. Журнал № 14 засідання Ради Народніх Міністрів 30 січня 1918 року

Присутні: В. О. Голубович, М. С. Ткаченко, М. І. Сидоренко М. В. Порш, О. Т. Жуковський.

М. С. Ткаченко інформує про переговори з Брестом. М. Порш пропонує поінформувати в Брест про анархію, що панує на Україні і ролю Антанти, що бажана б була допомога військом з боку центральних держав, по можливісті українськими полками, а також технічна допомога.

п. М. Ткаченко нагадує, що переброска з італійського фронту не можлива скоро [52], треба негайно вияснити, які саме сили нам необхідні, на яких умовах. З приводу приходу німців може реагувати фронт і мабуть краще дати большовизму вмерти власною смертю, почекати поки народ знову не звернеться до нас, а тим часом формувати нове військо.

Слухали: пропозицію С. Петлюри організувати Кіш в 3 тисячі, Кіш підлягає Уряду, призначення — ударна частина. Формуванне тимчасове.

Ухвалено: доручити Жуковському дати відповідь Петлюрі.

За допомогу німецьким військом висловлюються також Ткаченко, Сидоренко, Порш.

Ухвалено: написати зміст передачі по дроту відносно допомоги німцями військом.

За введення німців голосують 4 за і 1 утримався (див. додаток).[53]

[. . . . .]

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Державна канцелярія», спр. № 8]

№ 43. Протокол № 15 засідання Ради Народніх Міністрів 31 січня 1918 року

Присутні: В. Голубович, Жуковський, Христюк,[54] Порш, Ткачеко і Сидоренко.

Інформації Жуковського про становище в Києві військових пляній взагалі. Ковенко[55] одмовився буги Комісаром по автомоб., комісаром призначен Клічковський, Капкан повернув решту грошей і пішов до Бресту. З боку Коростеня Житомир забезпечен, з боку шоссе теж, в Коростишеві стрільці. На Новоград-Волинськ направлено вільне козацтво.

Порш інформує про засідання фронтової Ради.

Ткаченко пропонує, щоб німці поставили більшовикам ультиматум вивести військо з України.

Голубович пропонує справу про ноту і фахівців,[56] бо сьогодні відносно цього прийдеться балакати по прямому дроту. Порш вимовляється проти ноти, позаяк справа офензиви — справа чисто німецька, але ноту про допомогу військову треба виготувати і передачу обговорити по дроту. Після обміну думками ухвалено ноту виготувати і послати завтра кур'єром.

В справі грошевій Порш гада, що це залежить од справи забезпечення і виїзду. Гроші необхідно прислати, щоб можна було б вивести негайно.

В справі виїзду виясняється, що 4 повіти заняті більшовиками, більшовики направляються на Кременець, що становище не забезпечено і ще необхідно розробити плян виїзду негайно.

Христюк пропонує одділити отхід війська от Уряду і рахує необхідним М. Р. одправити яко мога найскорше.

Порш пропонує виїзд з військом, зараз же прийняти міри охорони і, якщо більшовики дійсно захопили Бердичів, то виїхати всім негайно.

Ухвалено одноголосно виїхати.

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Державна канцелярія», спр. № 8]

№ 44. Зверства буржуазной Рады и падение Рады

Рада Киевская пала. Власть в руках Советов. Киев окончательно взят нашими войсками.

Ход событий в Киеве был таков. Когда наши войска уже шли на Киев, там рабочие и солдаты приняли [подняли] восстание против Рады, вначале успешно, но войска Петлюры, разбитые под Крутами 17 января, взорвали мосты, заградили наступление наших войск на

Киев и обрушились на восставших. Подавляющими силами Арсенал был взят юнкерами и гайдамаками. Арестованный там Военно-Революционный Комитет, был весь расстрелян, в том числе и член Ц. И. К. тов. Народного Секретаря С. Р. и С. Д. Украины Горовец. Расстреляно было в Арсенале 300 человек.

Рабочие и присоединившиеся к ним восставшие украинские войска отступили к станции и там геройски сражались несколько дней, пока советские войска подошли к Киеву.

Террор контрреволюционеров был неописуем. Расстреливали всех рабочих по примете: у кого были мозолистые руки или рабочая блуза. Всего расстреляно больше 1.500 человек. Наконец советские войска, во главе с главнокомандующим войсками Украинской Республики Коцюбинским, пробились 21 января к Киеву, соединились с осажденными товарищами и боем взяли станцию, Лавру, Арсенал, Крепость и дворец.

Киевские рабочие проявили массовый героический энтузиазм. Привезенного оружия не хватало для борцов. Освобожденные из крепости, оставшиеся нерасстрелянными пятьсот рабочих сейчас же пошли в бой. С болью извещаю, что из 6 оставшихся полков украинских Богдановский и имени Шевченко полки почти полностью погибли в боях. Но это святая кровь — жертва искупления дела освобождения рабочего класса Украины.

Шаг за шагом контрреволюционеры были выбиваемы артиллерией и штыками. Много содействовал делу борьбы вспомогательный технический отряд Муравьева. Его бронированный поезд захватил осажденный рабочими блиндированный поезд Рады, последнее слово техники.

Контрреволюционеры сражались упорно, в их рядах бились французские, английские и румынские офицеры, а также киевские монахи. Французские летчики бросали бомбы с аэропланов. Наша артиллерия бомбардировала центральные кварталы, где контрреволюционеры долго держались среди пожаров. Городская Дума пыталась выступить парламентером, но наши представители потребовали безусловной сдачи оружия и выдачи руководителей контрреволюционного восстания. Шаг за шагом войска вибивали сторонников Рады артиллерией и штыками и, наконец, Киев взят. Кое-где еще держатся небольшие кучки офицеров и юнкеров, но весь город в руках советских войск.

Столица Украины Киев становится Красным Киевом, Советская власть на Украине закрепляется и подавляет теперь окончательно восстание буржуазии. Затем, согласно постановления конференции Крестьянских Депутатов, украинские советские войска будут двинуты против Каледина на восток и против изменнической румынской буржуазии, предательски напавшей на западе на Украину и на революционные войска российской федерации в отдельных городах Украины (так например в Кременчуге белая гвардия пыталась поднять организованное восстание, но оно было твердо подавлено).

Теперь можно с уверенностью сказать, что авантюра Киевской мелкобуржуазной Рады закончена.

Народный Секретарь Скрыпник

[«Правда» № 22, 1 отий 1918 р.]

№ 45. Радиотелеграмма Украинской Мирн. Делегации

Харьков. Следующее сообщение на Украину: германские военные власти продержали нашу делегацию в Пскове полтора дня, затем отказались пропустить нас Брест-Литовск, желая признавать в своих целях старое правительство Украины. Это значит, что Германия хочет забрать наш хлеб, все наши богатства и политически закабалить Украину, через посредство наемников Австро-Германского империализма, в виде бывшей Киевской Рады. Наступление с запада несет гибель, разрушение и кабалу рабоче-крестьянской Украине. Единственным спасением страны — обороняться всеми силами и средствами до последней капли крови, отступая ничего не оставлять врагу, безжалостно уничтожать все запасы, которые нельзя увезти. Австро-Германские хищники должны убедиться, что поработить Советскую Украину выше их сил.

Издайте миллионы листовок, раз'ясняющих крестьянам разбойничьи замыслы Австро-Германских империалистов, весь трудовой народ всего мира поддержит украинских рабочих и крестьян в их борьбе за спасение социалистического отечества. Да здравствует свободная рабоче-крестьянская украинская Республика. Да здравствует социализм. Члены мирной украинской делегации Затонский, Неронович [57], Терлецкий [58] и Руденко [59].

Принята от Петрограда 20 ч. 3/18

[«Известия Юга» № 16, 5 березня 1918 р.]

№ 46. Радиограмма о ликвидации контрреволюционной Рады и Дутовщины

[5 февраля (23 января) 1918 г.]

Всем, всем, всем!

Советские войска вступили в Киев 16 января. Войсками руководил заместитель народного секретаря по военным делам Юрий Коцюбинский. Киевский гарнизон со всей артиллерией соединился с войсками Коцюбинского и об'явил Киевскую Раду (Винниченко — Порш) низложенной. Всеми покинутый генеральный секретариат Киевской Рады, во главе с Винниченко, скрылся. Одоевский, пытавшийся сформировать компромиссный генеральный секретариат, арестован. Центральный Исполнительный Комитет Советов Украины с его народным секретариатом в Харькове провозглашен высшей властью Украины. Приняты федеративная связь с Россией и полное единство в делах внутренней и внешней политики с Советом Народных Комиссаров. Центральный Исполнительный Комитет Советов Украины и народный секретариат 21-го января переместился в Киев. Войска Рады юго-западного и румынского фронтов самораспустились. Представители обоих фронтов признали Всеукраинский ЦИК и народный секретариат единственной властью на Украине. На днях открывается в Киеве Всеукраинский С'езд Советов Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов. Согласие на участие заявили все без исключения города и губернии Украины: Харьков, Екатеринослав, Киев и Подолия, Херсонская губернии и Полтава, Черниговская губернии и Донецкий

бассейн, Одесса и Николаев, все прибрежные города и весь Черноморский флот, весь фронт и тыл Украины. С'езд созывается и открывается Всеукраинским ЦИК.

Оренбург занят советскими войсками окончательно. Дутов с горстью приверженцев скрылся. Все правительственные учреждения в Оренбурге заняты советскими войсками. Властью на месте об'явлен Оренбургский Совет Рабочих, Солдатских, Крестьянских и Казацких Депутатов.

Симферополь занят советскими войсками. Вся власть на полуострове в руках Общекрымского Совета Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов.

Председатель Совета Народных Комиссаров В л. У л ь я н о в (Л е н и н).

[«Ленинский сборник», т. XI, стор. 24]

№ 47. Протокол засідання делеґації Укр. Центр. Ради на мировій конференції в Бересті

Вечірнє засідання з 9 січня 1918 р.

Присутні: пп. Голубович, Левитський, Остапенко [60], Севрюк [61], Лисенко [62], Любинський.

Засідання відкривається під председательством п. Голубовича о год. 5.15 вечір.

Севрюк. Положення незвичайно складне і його трудно определити. Ми находимось між двома огнями. Який звідси вихід? Німець — відповідаю — ясно. Німці не признають за нами права на те, що ми хочемо до того часу, доки ми не виявимо свого відношення до певних пунктів. Вони ще не знають, як росіяне до того поставляться. Росіяне, як бачимо, заявили, що вони теж нас не признають в такій формі, як хочемо, доки ми не відповімо. Бажання їх суперечать взаїмно. Треба вийти з того положення так, щоб ні тут, ні там не уступити. Все таки нам всіма силами треба добитись сього, щоб німці зробили нам декларацію. Нам цим треба нарадитись. Сьогодня можна ще дещо зробити — мати з ними нараду, — те, що они рішали, вихід дуже хитрий — він нас не задоволяє. Коли ми спізнимось, то тоді німці нас не признають і ми можемо найтись в глупому положенню. З німцями треба зараз поговорити і чогось договоритись — Брестом ми поступитись не можемо, — про це треба згадати німцям на засіданні з ними сьогодня — вказати: що наскільки Ви не виявили сього ясно, настільки ми не будемо тут. Наша задача зараз показати те, що ми можемо бути їм корисні при одній лиш умові, що вони признають нас повноправними членами мирних нарад, як дійсних представників Укра[їнської] Народньої Республіки. З другого боку, мусимо добитись від більшовиків нашого признання, без читання з нашого боку декларації в справі руських. От що треба негайно вирішити.

Остапенко. Читає про 3 пункти, які нашій делеґації поставили німці.

Севрюк. Дає пояснення: — 1) Брест, 2) Суверенітет держави, 3) Неприкосновенність території.

Остапенко. Щодо нашого становища, то ми мусимо конечно добитись признання нас повноправими членами мирної конференції. Поки ми не дійсні члени, доти ми не можемо давати формуліровки. Поки ми неофіціяльні представники, то нічого з того не може бути.

Голубович. Я Вас поправлю. Ви офіціяльні представники, тільки не признані.

Остапенко. Я розумію, що з боку України офіціяльний представник, але...

Голубович. Я остілько представник Укр[аїни], що відповідаю за всі свої вчинки.

Остапенко. Я представник і відповідаю за це, що говорю. Але я не можу взяти який документ до рук і сказати — те а те. Я продовжую: або нас мусите признати (признаєте) або ні. В противному случаю ми складаємо чемодани і їдемо. З приводу того вияснення не повинно у нас бути ніяких сумнівів.

Левитський. Положен[н]я складне — досі ми все викручувались — і можливо, що як гарно діло піде, то вони нас зрозуміють. Зараз ми між тим а другим. Треба уважати, де вступити. Важно нам знати ще і те, що принесе Полозов.

Входить Любинський

Повідомляє, що свою ролю виповнив і подає інформацію з приводу балачки з Розенберґом [63] та секретарем Кільмана [64].

Голубович. Ваша відповідь трохи за мала, тов. Любинський.

Остапенко. Не розуміємо чого т. Голубович таке сказав. Думаю, що т. Любинський знайшов найкращу форму відповіді. Він тільки підкреслив, що хочемо мати місце [в] пленарнім засіданні.

Голубович. Тов. Любинський сказав вообще мало. Діло йшло не про читання ноти, а ходило о сьогоднішне засідання. Треба було сказати, що еслиб засідан[н]я відбулось, то ми все таки на ньому були б.

Любинський. Можете йти.

Севрюк. «Стоит ли это понимать, что вы не можете без русских присутствовать на засіданнях» [?] і формулює не ясно висказану гадку тов. Остапенко і прохає тов. Любинського, щоб він подав характер розмови його з Розенберґом.

Любинський. Розенберґ нічого не питавсь, крім листа.

Голубович. Если Ви підкреслили це, що ми матимемо можливість говорити тільки тоді, як будемо признані повноправими, то добре тоді і Ваша відповідь вичерпуюча. «Що оскільки Ви нас признаєте, то ми будемо говорити незалежно від більшовиків» — если цього Ви не сказали, то не вичерпуюча і тоді треба було ще додати фразу мною сказану вище. Перед нами стоїть питання, яке треба вирішити. «Собак дразнить довго не можна». Ми мусимо поміркувати над цими 3 §, які нам ставлять німці, як умова задля нашого вияснення. Найперше — Брест — від цього ми відказатись не можемо.— Ми уважаємо за необхідне перенести засі[дання] мирних переговорів на невтральну речву [почву],— не настоюємо, але вважаємо за необхідне. Подруге: суверенітет і інтернітет території, оскільки його розуміти, як само[ви]значення нації — то згода. Питання про Галичину це питання має світову вагу — і оскілько воно має міжнароднє значення — то будемо його торкатись. III пун. Це недоторканість території.

Любинський. Це друга часть II пункту.

Голубович: продовжую: 2 ч. II пункту це недоторканість території. З цим ми можемо також згодитись, але з условієм: на скільки це питання не криє в собі міждерж[авного], [між]народнього значення.

Щодо III п., то на це ми можемо згодитись в цілому. Тепер практичне питання. Коли ці питання обговорювать — за обідом та вечорами, при цьому треба підкреслити, що всі наші балачки по 3 пунк

[тах], допустимо тільки після цього, коли ми станемо рівноправими та повноправими членами мирної конференції і заявити, що оскільки з нами будуть рахуватись, як з дійсними членами конґресу, як з юридичними представниками, остільки ми можемо бути відвічальними за всі ті балачки, по цим 3 п[унктам]. Се практичне щодо німців.

Щодо більшовиків, то я гадав би, що з більшовиками, оскільки вони являються представниками демократії, зараз, до приходу Полозова, рвати не можна, тому, що з їхнього боку їх пропозиції можуть бути приємлемі, а головне признання нас.

До приходу Полозова питання остаєсь відкритим.

Левитський. Щодо суверенітету, інтернітету, то тут треба нам ясну заняти позицію, бо німці дуже ловко орудують тими словами, та поняттями. Вони, признавши принцип, все таки будуть з нами торгуватися. О Брестю балачки немає ще. Щодо більшовиків, то з ними легше торгуватися. Ми повинні старатись головно про це, щоб вирвати від них признання Укр. Нар. Респ. Питання щодо 3-го п. зараз не можна вирішать, доки ми не знаємо і доки не вияснить ся становище наше до більшовиків.

Лисенко. Згадуючи попереднє засідання з більшовиками і подивившись на редакцію їхньої ноти, я собі уявляю, що ми є тим яблуком роздору, яке знайшлось на [між]народнім ринку.— З одного боку, німці тягнуть до самостійности — хочуть почути від нас послідне слово, на це вказує розмова т. Любинського з Розенб[ерґом] «Чи довго Ви ще будете так ходити» [?] Більшовики знесли борьбу з Росії сюда. Заява більш[овиків] щодо Берестя, це хід, яким вони хотіли нас здискредитувати, щоб з нас все витягнути, нічого за це не давши. Ми мусимо через те критись. Ми не маємо [права] мати свій погляд і розум. Ми не маємо права себе виявляти й свого положення до їхньої точки, доки ми непризнані рівноправими.

Севрюк. Треба приняти пропозицію Розенберґа і балакати конкретно, про Галичину, Холмщину[65] і ін. Пропозиція товаришів про частні переговори неможлива. Щодо частних розмов з німцями, то я проти [.....] того, що можемо заявити, це те, що ми готові піти на зустріч, під условієм, що вони признають наше становище, якого ми домагаємось. Щодо характеру наших розмов, то вони сьогодні не мусять бути офіціяльними. Ходить лиш о це, щоб німці [.....] щоб зіпхнути з мертвого шляху.

Любинський. Хочу поінформуватись — пішов Полозов на засідання більшовиків — запрошений [?].

Левитський. Се приватний лист Йоффе[66] до Полозова, в якому він його [просить] прийти, щоб «побеседовать».

Остапенко. В мене являсь думка, що німці нас об'їзджають, але мені здається, що ми можемо їх об'їхати. Ми можемо їм зауважити, що ми государственники і що 3 п., які вони запропонували, не можемо приняти принципово. Щодо більшовиків, то в нас не може бути одної відповіді.— Кожного дня треба щось нового, бо вони загальної програми не мають. Нам прийдеться кожний день з ними торгуватись і за ними слідкувати. І поки Полозов не прийде, доти нічого не можна сказати.

Лисенко. Пропонує предложити німцям документи і мандати, поставивши з гори питання. «Оце Вам пр[ошу] п[ане] Кільман наші

папери, скажіть, будь ласка, чи признаєте нас, чи ні»? Якщо Ви не признаєте нашого правомочія, то скажіть правду — дайте відповідь.

Севрюк. Одобряє думку Лисенка.

Голубович. В відповідь на це, чи признають нас, чи ні, можуть вони поставити багато питань і викрутять. Я пропоную остаточно вирішити, чи будемо з ними говорити, а як будемо, то як і з ким? Тільки, може б не з Кільманом і Черніним — а так з...

Севрюк. Пропонує покликати Розенберґа.

Голубович. Вивічально можна говорити тільки тоді, як Ви признаєте нас повноправими. Вкупі з цим підкреслюємо, що у нас є свої офіціяльні завдання, свої спеціяльні інтереси. Такий напрямок розмови. [Продовження засідання перенесено на вечір].

[ф. «Українська мирна делеґація в Бресті-Литовському», спр. № 11]

№ 48. Заява, зроблена делеґацією Робітничо-Селянського Уряду України в Бересті

Брест-Литовськ. 9 (22) січня. Сьогодні делегати Ц.В.К. Совітів України звернулись до нас з такою заявою: «Ми, представники Робітничо-Селянського Уряду Української Республіки, В. М. Шахрай,[67] народній секретар військових справ і Е. Г. Ведмідів,[68] голова Всеукраїнського Центрального Комітету Совітів Робітничих, Салдатських і Селянських Депутатів, делеґовані до Бресту для ведення мирних переговорів разом з представниками Російської Федеративної Республіки, яким є Совіт Народніх Комісарів, сим повідомляємо: Генеральний Секретаріят Центр. Ради ні в якому разі не може бути признаний представником всього україн. народу. В[ід] імени укр. робітників, салд. й селян ми категорично затверджуємо, що всі постанови прийняті Генеральним Секретаріятом, без згоди з нами, не можуть бути признані укр. народом, не можуть бути здійснені і ні в якому разі не будуть проведені в життя.

В повній згоді з Сов. Нар. Комісарів, а значить, з делеґацією Рос. Роб. й Селянськ. Уряду, ми на далі будемо вести мирні переговори з делеґаціями четверного союзу, в складі російської мирної делегації.

При цьому доводимо до Вашого відома, пане голова, таку резолюцію, прийняту Центр. Вик. Коміт. Всеукраїнськ. Совіт. Роб., Салд. й Селянськ. Депутатів 30-го грудня 1917 року (12 січня 1918 р.).

«Центр. Вик. Комітет постановляє:

Делеґувати для участи в переговорах голову Центр. Вик. Комітету тов. Ведмідева й народніх секретарів Затонського й Шахрая, яким доручити категорично заявити, що всякі спроби Укр. Центр. Ради виступати в[ід] імени укр. народу, суть самочинні виступи буржуазних кол укр. населення проти волі й інтересів трудових клясів України і що ніякі обязательства, прийнятї Центр. Радою, не будуть визнані а ні Укр. Совітською владою, а ні укр. народом; що Україн. Роб.-Селянськ. Уряд вважає Совіт Народ. Комісарів, яко орган Всерос. Совіт. влади, вповноваженим виступати в[ід] імени всієї Рос. федерації і що делегація Укр. Роб.-Селян. Уряду, яка послана за для того, щоб скинути маску з самочинних виступів Укр. Ради, буде діяти в складі загально-російськ. делеґації і в повній згоді з нею». (Додаток і мандат, виданий Народ. Урядом Укр. Роб.-Селянськ. Республіки од 30-го

грудня 1917 р.). Вказівка: Народ. Секретар освіти Володимир Петрович Затонський по дорозі захворів і тому не прибув разом з нами 21 січня 1918 р. Голова Центрального Виконавчого Комітету Всеукраїнської Ради Робітничих, Салдатських та Селянських Депутатів Ведмідів; Народній Комісар по військовим справам Шахрай.

Після одержання цієї заяви, наш голова розіслав головам всіх делеґацій нижче-наведений лист, приклавши до нього копії мандатів товаришів Ведмідева та Шахрая:

«Пересилаючи при цім копію одержаної мною заяви делеґатів Робітничо-Селянського Уряду Української Республіки В. М. Шахрая та Е. Г. Ведмідіва і їхні мандати, я маю честь повідомити вас, що Російська делеґація в повній згоді з не один раз визнаваємим нею правом на вільне самовизначення за всіма народами, в тім числі, звичайно, і за українським, не баче ніяких перешкод до участи в мирних переговорах представників Робітничо-Селянського Уряду Української Республіки, і згідно з вираженим їх бажанням, включає їх в склад Російської мирної делегації, як повноважних представників Робітничо-Селянського Уряду Української Республіки.

Доводячи про це до Вашої відомости, пане міністре, я прохаю Вас прийняти запевнення в цілковитій моїй пошані.

Голова Російської мирної делеґації Іоффе».

№ 49. Про мирні переговори в Бресті

(Од наших представників)

В Брест ми прибули в той день, коли переговори були перервані— 7—20 січня відбуваються лише засідання комісій економічної та правової. З протоколів ви вже знаєте, що німці згоджуючись на словах заключити мир без анексій й контрибуцій на підставі самовизначення народів, на ділах виставляють домогання скорійших анексій й контрибуцій.

Більш подробний звіт про переговори ми надішлемо в найближчі дні, поки ж повідомляємо: ми прибули в мент цілковитого розриву російської делеґації з делеґацією Центральної Ради, великодержавною політикою Центральної Ради. Фактичний союз з Каледіним, шукання «благоволения» з боку французьких імперіялістів знайшли блискучий кінець в посилці окремої делеґації до Брест-Литовську, в той час як делеґація четверного союзу виступає одностайно, делеґація Центр. Ради, як видно з маючихся у нас протоколів, добивалася перед усім визнання її як незалежної од Російської, заявляючи на словах про єдинство фронту, на ділі вона повела себе так, щоб, скористувавшись покровительством імперіялістів центральних імперій, примусити голову російської делеґації визнати самостійність. Новоспечені великодержавні дипломати постарались поставити питання так, немов річ йшла про визнання або невизнання Української республіки, як такової.

Німецька делеґація самим найкращим чином використала цю слабість великодержавної делеґації Центральної Ради.

Спочатку вони спробували дати бій російській делеґації на ґрунті самовизначення народів (мовляв у себе ви неволите Українській нарід), відмовляючись одразу же визнати цю делеґацію, а коли ця карта була

папери, скажіть, будь ласка, чи признаєте нас, чи ні»? Якщо Ви не признаєте нашого правомочія, то скажіть правду — дайте відповідь.

Севрюк. Одобряє думку Лисенка.

Голубович. В відповідь на це, чи признають нас, чи ні, можуть вони поставити багато питань і викрутять. Я пропоную остаточно вирішити, чи будемо з ними говорити, а як будемо, то як і з ким? Тільки, може б не з Кільманом і Черніним — а так з...

Севрюк. Пропонує покликати Розенберґа.

Голубович. Вивічально можна говорити тільки тоді, як Ви признаєте нас повноправими. Вкупі з цим підкреслюємо, що у нас є свої офіціяльні завдання, свої спеціяльні інтереси. Такий напрямок розмови. [Продовження засідання перенесено на вечір].

[ф. «Українська мирна делеґація в Бресті-Литовському», спр. № 11]

№ 48. Заява, зроблена делеґацією Робітничо-Селянського Уряду України в Бересті

Брест-Литовськ. 9 (22) січня. Сьогодні делегати Ц.В.К. Совітів України звернулись до нас з такою заявою: «Ми, представники Робітничо-Селянського Уряду Української Республіки, В. М. Шахрай,[67] народній секретар військових справ і Е. Г. Ведмідів,[68] голова Всеукраїнського Центрального Комітету Совітів Робітничих, Салдатських і Селянських Депутатів, делеґовані до Бресту для ведення мирних переговорів разом з представниками Російської Федеративної Республіки, яким є Совіт Народніх Комісарів, сим повідомляємо: Генеральний Секретаріят Центр. Ради ні в якому разі не може бути признаний представником всього україн. народу. В[ід] імени укр. робітників, салд. й селян ми категорично затверджуємо, що всі постанови прийняті Генеральним Секретаріятом, без згоди з нами, не можуть бути признані укр. народом, не можуть бути здійснені і ні в якому разі не будуть проведені в життя.

В повній згоді з Сов. Нар. Комісарів, а значить, з делеґацією Рос. Роб. й Селянськ. Уряду, ми на далі будемо вести мирні переговори з делеґаціями четверного союзу, в складі російської мирної делегації.

При цьому доводимо до Вашого відома, пане голова, таку резолюцію, прийняту Центр. Вик. Коміт. Всеукраїнськ. Совіт. Роб., Салд. й Селянськ. Депутатів 30-го грудня 1917 року (12 січня 1918 р.).

«Центр. Вик. Комітет постановляє:

Делеґувати для участи в переговорах голову Центр. Вик. Комітету тов. Ведмідева й народніх секретарів Затонського й Шахрая, яким доручити категорично заявити, що всякі спроби Укр. Центр. Ради виступати в[ід] імени укр. народу, суть самочинні виступи буржуазних кол укр. населення проти волі й інтересів трудових клясів України і що ніякі обязательства, прийняті Центр. Радою, не будуть визнані а ні Укр. Совітською владою, а ні укр. народом; що Україн. Роб.-Селянськ. Уряд вважає Совіт Народ. Комісарів, яко орган Всерос. Совіт. влади, вповноваженим виступати в[ід] імени всієї Рос. федерації і що делегація Укр. Роб.-Селян. Уряду, яка послана за для того, щоб скинути маску з самочинних виступів Укр. Ради, буде діяти в складі загально-російськ. делеґації і в повній згоді з нею». (Додаток і мандат, виданий Народ. Урядом Укр. Роб.-Селянськ. Республіки од 30-го

грудня 1917 р.). Вказівка: Народ. Секретар освіти Володимир Петрович Затонський по дорозі захворів і тому не прибув разом з нами 21 січня 1918 р. Голова Центрального Виконавчого Комітету Всеукраїнської Ради Робітничих, Салдатських та Селянських Депутатів Ведмідів; Народній Комісар по військовим справам Шахрай.

Після одержання цієї заяви, наш голова розіслав головам всіх делеґацій нижче-наведений лист, приклавши до нього копії мандатів товаришів Ведмідева та Шахрая:

«Пересилаючи при цім копію одержаної мною заяви делеґатів Робітничо-Селянського Уряду Української Республіки В. М. Шахрая та Е. Г. Ведмідіва і їхні мандати, я маю честь повідомити вас, що Російська делеґація в повній згоді з не один раз визнаваємим нею правом на вільне самовизначення за всіма народами, в тім числі, звичайно, і за українським, не баче ніяких перешкод до участи в мирних переговорах представників Робітничо-Селянського Уряду Української Республіки, і згідно з вираженим їх бажанням, включає їх в склад Російської мирної делегації, як повноважних представників Робітничо-Селянського Уряду Української Республіки.

Доводячи про це до Вашої відомости, пане міністре, я прохаю Вас прийняти запевнення в цілковитій моїй пошані.

Голова Російської мирної делеґації Іоффе».

№ 49. Про мирні переговори в Бресті

(Од наших представників)

В Брест ми прибули в той день, коли переговори були перервані— 7—20 січня відбуваються лише засідання комісій економічної та правової. З протоколів ви вже знаєте, що німці згоджуючись на словах заключити мир без анексій й контрибуцій на підставі самовизначення народів, на ділах виставляють домогання скорійших анексій й контрибуцій. ....

Більш подробний звіт про переговори ми надішлемо в найближчі дні, поки ж повідомляємо: ми прибули в мент цілковитого розриву російської делеґації з делеґацією Центральной Ради, великодержавною політикою Центральної Ради. Фактичний союз з Каледіним, шукання «благоволения» з боку французьких імперіялістів знайшли блискучий кінець в посилці окремої делеґації до Брест-Литовську, в той час як делеґація четверного союзу виступає одностайно, делеґація Центр. Ради, як видно з маючихся у нас протоколів, добивалася перед усім визнання її як незалежної од Російської, заявляючи на словах про єдинство фронту, на ділі вона повела себе так, щоб, скористувавшись покровительством імперіялістів центральних імперій, примусити голову російської делеґації визнати самостійність. Новоспечені великодержавні дипломати постарались поставити питання так, немов річ йшла про визнання або невизнання Української республіки, як такової.

Німецька делеґація самим найкращим чином використала цю слабість великодержавної делеґації Центральної Ради.

Спочатку вони спробували дати бій російській делеґації на ґрунті самовизначення народів (мовляв у себе ви неволите Український нарід), відмовляючись одразу же визнати цю делеґацію, а коли ця карта була

програна, вони поспішили признати її. Це визнання так «вскружило» голову «великодержавним» послам, що вони цілковито розстеряли всякі демократичні «погремушки» й пустились на таємні погодження з німецькою та її союзною делегацією: конешно, на словах знов таки вони вели явні переговори, але ці переговори робились таємними. З німецьких повідомлень, про характер котрих ви судитимете по цітатам, котрі ми дамо далі, але характерно — скільки не прохала російська делегація надіслать їй протоколи (російська ім прислала), як не старались ми одержати їх — нічого, крім ухильчивих одмов, одержати не можно було. Ми ознайомившись на місці яку фатальну предательську ролю відограли ці політики, пробували були оговоритись, щоб скільки будь полегшити складне становище, але на жаль все було вже пізно. Вчора вони в вечері виїхали до Києву, їх протоколи ніде не оголошені. Провірте по українським газетам і добивайтесь гласности.

В той час, як протоколи російської делеґації друкуються не тільки в російській пресі, але й німецька примушена друкувати коли не повністю, то в витягах та пересказах, далеко не об'єктивних, про переговори з українською делеґацією Центр. Ради вона обмежується такого роду повідомленнями: «Офіційно от 16 січня. У Черніна, на його приватній квартирі відбулась призначена на сьогодні після обіду інтимна нарада з українською делегацією. Розмова, яка продовжувалась півтори години, в котрому приймала участь також і німецька делеґація, привела до встановлення принципійної згоди відносно будучих політичних взаємин між Середнє-Російськими державами й питанів, які торкаються України. Цим зроблено потішаючий крок назад. На завтра призначено продовження цієї наради, будуть обговорюватись також і економічні питання. Після чекаючогося в найближчім часі скінчення інтимного підготовчого обміну гадок, буде приступлено до детального обміркування».

На цих дружніх інтимних бесідах німецька преса будує свої пляни. Делеґація Центр. Укр. Ради противоставиться російській, яко взірець практичних політиків, котрі в час півторагодинної дружної бесіди вирішили усі принципійні питання (треба лише деталізувати) над котрими з упертими більшовиками треба змагатись декілька днів без жадних вигідних для них результатів. В нашій з ними промові, котру ми вище наводимо, нам трапилось чути нахваляння, що делеґація Центральної Ради одержала те, чого не одержали большовики. Ми не сумніваємось, що це була не просто вигадана фраза. Центральним імперіялістам пряма користь поступитись або принаймні зробить вид, що поступаються, щоб одиграться на другому місці. Вони найкращим чином використали, як шахматний політик, ходи Центральної Ради, щоб показати: по 1-е, що делеґація Центральної Ради говоре від імени всієї Росії; по 2-е, що з людьми, дійсно являючимися з ціллю практичного приступу до мирних переговорів, вони легко можуть знайти спільну мову й вступити навіть в інтимні взаємповідносини. Що при цих розмовах час не проходе хай хоча в дружніх «ізліяніях» показують також прозорі натяки німецької преси.

«Нова Вільна Газета» от 19 січня повідомляє, що відносно харчування Австрії, принаймні, в найблизші тиждні треба рахувати на власну продукцію й приставку з Угорщини. Постачання з України

може бути прийняте на увагу в березолі місяці, коли водні шляхи будуть вільні. Німецькі імперіялісти очевидно заручились певною згодою з боку великодержавних послів Центральної Ради під час дружніх інтимніх бесід.

Українські робітники й селяне мусять осадити зарвавшихся з молодих да раніх великодержавних політиків, вони мусять дати належну одсіч дипльоматам, які вмовились по за спиною й на рахунок робітників й селян. Ми подали тут слідуючу заяву на ім'я голови мирної делеґації: «Ми, представники робітничого й селянського уряду Української Народньої Республіки, В. М. Шахрай, народній секретар військових справ та Е. М. Медвідев, голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Рад Робітничих, Салдатських й Селянських Депутатів, делеговані до Брест-Литовську для ведення мирних переговорів з представниками Германії, Австро-Угорщини, Болгарії й Турції, в повній згоді з представниками робітничого й селянського уряду Російської Федеративної Республіки, яким є Совіт Народніх Комісарів, заявляємо слідуюче: Генеральний Секретаріят Центральної Ради ні в якім разі не може бути признаний за представництво усього українського народу. В[ід] імени українських робітників, солдат й селян, ми категорично ствердуємо це. Всі рішення, прийняті Генеральним Секретаріятом без згоди з нами не будуть визнані українським народом, не можуть бути здійснені і ні в якому разі не будуть проведені в життя. В повній згоді з Совітом Народніх Комісарів, а значить, з делеґацією Російського робітничого й селянського уряду ми на далі будемо проводити мирні переговори з делеґаціями четверного союзу в складі російської мирної делеґації». Далі ми провели резолюцію Ц. В. К. од 30 грудня про мирні переговори. Т. Затонський лишився в Петрограді як хворий.

З тов. поштаною Медведєв й Шахрай

[«Вістник Укр. Нар. Республіки» № 12, 1918 р.]

№ 50. Розмови між Києвом і Берестям про події в Києві. Повідомлення про хід мирових переговорів.

[Київ]. Кто у аппарата?

[Берестя]. У аппарата Севрюк и Любинский. Говорит Севрюк. Я позволю себе дать маленькие комментарии относительно пунктов проэкта мирного договора. По 2-му пункту о границах на Западе. Граница идет по Холмской губернии так, как мы это предлагали, на севере сворачивает на восток в пункте севернее Бреста, отрезывая большую часть Подлесья так, как при Вас предлагал Гофман, и дальше на восток, согласно нашему предложению и указанию Михаила Сергеевича[69].

Относительно пункта третьего немцы говорят, что немедленно территории все таки не освободят, так как это вряд ли все таки и в наших интересах, кроме того, немцы связывают освобождение территории с получением определенного количества хлеба от нас, конкретно одного миллиона тонн до 31 июня, при чем со своей стороны они готовы оказать всяческое содействие в смысле помощи транспортом и прочее, пункт четвертый немцы из этого договора вычеркивают и вообще граф Чернин решительно отказывается в открытом договоре

вставлять пункт о Галиции, говоря, что они еще не Турция и не могут позволить в открытом международном договоре вмешиваться в свои внутренние дела, предлагает нам тайный договор или какую-либо другую форму тайного обязательства, например, письмо австрийского кабинета министров, в котором австрийское министерство обязуется до 31 июня, буде оно до того времени получит один миллион тонн хлеба, внести в парламент соответствующий законопроект об образовании кронлянда; в пункте пятом немцы не согласны с концом об отказе от возмещения убытков, причиненных различными мероприятиями, связанными с войной в тылу; в пункте шестом немцы настаивают на уплате за содержание пленных, в крайнем случае соглашаясь на редакцию предложенную большевиками, на уплату за содержание тех пленных, которые не работали. Пункт 7 и 8 не возбуждает сомнений, 9 с небольшим изменением принят, остальные ясны. Г-н Криге настаивает на введении еще нескольких пунктов юридического характера, о которых сообщим Вам дополнительно. Немцы все и австрияки настаивали все время на том, чтобы мы в мирном договоре вставили пункт, в котором бы указали количество хлеба, который мы им дадим, так как мол, дескать, это необходимо им для их общественного мнения [70]. Мы решительно от этого отказались и из-за этого произошла заминка в переговорах. Кюльман, Чернин, Гофман и другие поехали в Берлин и полагают, что возможно было бы достигнуть соглашения по этому вопросу, согласившись на то, чтобы немцы в период подписания и ратификации договора заключили отдельную торговую сделку с нами на определенное количество хлеба и вообще мы здесь пользуемся успехом, естественно главным образом из-за этой причины, я лично ничего в этом страшного не вижу. Что касается вопроса о Галиции, то Вы должны дать нам ясные и не дипломатические инструкции, как нам быть? Можем ли заключить тайный договор? На счет пленных я и остальные ни за что не согласимся ни на какую плату. Полагаю, что заставим немцев пойти на уступки, в общем ситуация такова, что немцам необходим мир с нами. Очевидно взаимно они нас всячески поддерживают, конечно постольку поскольку мы представляем вас в настоящий момент, то-есть сегодняшний, завтрашний и послезавтрашний дни, очевидно наиболее выгодны для нас. [71] Следует спешить. Ожидают через три дня поляков. Кроме того, после подписания ведь Вы знаете, что мы имеем силу «Р» [72]. Немцы об этом также думают, мы им существенно и скоро можем помочь, полагаю, что по возвращении Кюльмана и других, а они вернутся после завтра вечером, разговоры с большевиками будут коротки, по-этому мы должны быть первые, которые заключат мир.

Подготовьте обязательно общественное мнение, причем естественно истолкуйте заключение мира и такого мира, как спасение для Украины. Пока кончаю.

[Київ]. Да, мы это понимаем, необходимо срочно пользоваться моментом, также срочно [. . . . .], но после заключения мира. Общественное мнение подготовлено. Относительно Галиции высказываю личный взгляд. Тайное соглашение возможно, но не с кабинетом министров, ибо парламент может не принять министерских разговоров а как окончательно оформленный мирный договор, но при этом по

возможности без одного миллиона тонн, полагаю, что мое мнение имеет шансы на принятие в кабинете, если находите нужным ждать, завтра дам ответ официальный кабинета. Общее положение тяжелое, но в Киеве благополучно. Сообщите является ли возможным опубликование пунктов договора и если возможно, то какие именно пункты. Если это невозможно, то насколько возможно ставить этот вопрос на обсуждение в наших фракциях. Ваше мнение по этому поводу для нас чрезвычайно важно. Прошу товарища Любинского, по окончании разговора, передать конец своей речи, она будет опубликована самым широким образом, ввиду ее очень большого агитационного значения.

Жду ответа по поводу опубликования пунктов.

[Б е р е с т я]. Полагаю, что необходимо немедленное и широкое обсуждение — обществом и в печати, на заседаниях—вопроса о мире, о мире самостоятельном Украины с Германией; точно текст пунктов не советывал бы опубликовывать, потому, что он не окончательный, после моего разговора Вам будет передан ряд предложений юридической комиссии, который также следует пустить в прессу, необходимо, чтобы сегодня вы заседали и высказали свое мнение по этим вопросам. Имейте ввиду и не забывайте, что это максимум, чего можно добиться. Думаю, что содержание всех пунктов, кроме Галиции, должно трактоваться в прессе, причем истолковываться, как выгодное для нас, что в действительности при настоящих политических условиях и есть. В прессе указывайте, что к Украине должна отойти Холмская губерния, Полесье, Волынь и прочее, указывайте на то, что за пленных везде платили за содержание, но украинцы должны добиться, чтобы это в договоре не было (пункт шестой), пункт пятый — чтобы не было ни явных ни скрытых контрибуций, пункт девятый, что Украина, в обмен на те продукты, которые имеет в излишке у себя, получает то, в чем так сильно нуждается, что это облегчит экономическое положение массы, что платить Украине должны золотом и далее расшифруйте пункт десятый, думаю, что следовало бы соответствующим образом поставить на обсуждение этот вопрос во фракциях, может быть и даже меньшостям. Одним словом Вам на месте виднее .Всякие нерозважливые резолюции теперь, когда мы учитываем каждый час, могут погубить все дело, приймите [. . . . .]

[К и ї в]. Кто говорит?

[Б е р е с т я]. Говорит Севрюк. Что это значит? И что получили?

[К и ї в]. Ваши наставления примем к сведению. Сообщаю, что Рада приняла сегодня без обсуждения и без прений мое предложение о том, что она поручает правительству республики подписать условия мира. Соответствующая агитация в прессе уже поведена. Подготовка идет самым широким образом.

[Берестя]. Гофман спрашивал, почему мы не прислали опытных офицеров для ознакомления с положением наших пленных и обсуждения вопроса о возвращении их на родину. Примите это к сведению и немедленно присылайте побольше специалистов. Приготовьте составы для соскучившихся наших пленных. Специалистов вышлите не позже завтраго с подробным планом эвакуации пленных. Вы конечно поняли?

[Київ]. Я вас понял вполне. Прошу дать последнюю информацию,

возможно сжато, так как сейчас уже первый час ночи, а сейчас осадное положение и ходить небезопасно ни для кого. По тем же причинам сегодня не может быть созвана рада министров.

[Берестя]. Думали ли Вы о подвижном составе для возвращения пленных и необходимо было бы, по моему мнению, принципиально разрешить вопрос о перешивке наших железных дорог.[73] Он имеет большое экономическое значение и важно было бы принципиальное его разрешение теперь же, у немцев все готово, чтобы нам помочь. У меня больше срочных сообщений нет, кроме пунктов мирного договора юридической комиссии; если не имеете, что сказать, юзист вам передаст, вы это все примите и завтра утром обсудите и тогда же до митаґесена дайте ответ, мы завтра целый день работаем в комиссиях и хотим все к вечеру закончить так, чтоб после завтра к вечеру или на третий день подписать[74].

[Київ]. О жел. дороге думал и в свое время даже обсуждал этот вопрос, с точки зрения специалиста, с Гофманом. Экономические пункты передавайте, наши урядовцы пришлют мне к месту ночлега. Ну пока досвидание.

[Берестя]. Передаем юридические пункты, напоминаю, что возобновление сообщения с вами весьма сильно подняло сегодня наши шансы, в особенности после вчерашнего официального сообщения Троцкого, делайте выводы.

Киев? Ну что у Вас хорошего?

[Київ]. Здесь все в самом лучшем виде, желаем и вам того же.

[Берестя]. Рассказывай Андрей.[75] Все по порядку, что за последние дни там было. Это от дня выезда нашей делегации сюда и к началу движения в Киеве?

[Київ]. Выступили большевики в ночь с 15 на 16, заняли арсенал и весь Киев был в их руках, но пришел Петлюра с своим отрядом и занял арсенал, так что теперь кажется большевики скопились на Куреневке у железнодорожного моста, вся же остальная часть в наших руках. Сейчас, откуда то из-за Днепра, бьет артиллерия, но чья и куда — не знаю. Как там у Вас, скоро ли мир будет? Теперь смена кабинета министров, председатель Голубович, тот, что был в мирной делегации.

[Берестя]. А кто остальные?

[Київ]. Там есть Христюк, Ковалевский, Ткаченко и еще неизвестные фамилии.

[Берестя]. Ну, а Винниченко и Порш?

[Київ]. Их нет. Тепер сформировал министерство Голубович.

[Берестя]. А что с Центральной радой?

[Київ]. Приняла земельный законопроект, но далее не знаю, знаю что она цела, хотя на волосок от гибели была.

[Берестя]. Есть ли в Киеве Грушевский?

[Київ]. Не знаю. Вот я послал за мин. иностранных дел, как придет, то даст все сведения, так что скажи Любинскому, чтобы обождал немного.

[Берестя]. Добре, а кто теперь министр иностранных дел?

[Київ]. Вот все министры. Голова, він же торгу і промисловости,— Голубович, народн. мін. військсправ — Немоловський, судових справ — Ткаченко, внутр. справ — Христюк, морських справ — Антонович, фін.

справ — Перепелиця, шляхів—Сакович, земельних справ—Терниченко, освітніх справ — Григор'єв, мин. продовольчих справ — Ковалевський Це з часопису «Народня Воля». І зараз повинен приїхати сюди Шульгін. Вже його повідомили.

[Берестя]. Ну, а яких же справ Шульгін?

[Київ]. Так і зостався, як був.

[Берестя]. Ну, слава богу, помогай вам скоріше эту сволочь скорее выгнать з Киева. Ну, от Любинський пришел к телефону. Казать товаришам?

Ну ще, що маєш Андрію казати, ну наприклад, не узнав ще чия артилерія б'є?

[Київ]. Пока не узнал. Я сегодня [в] 9 утра шел с Ирпеня пешком и попал в передрягу, у политехникума попал под пулеметный и пришлось лежать часа полтора во рву. А как там у вас сволочи из Харькова? Как там у вас те приезжие из Харькова не расстраивают дела?

[Берестя]. Ничуть, мы тут их всех разбили.

Ну, даю депешу Шульгину. «По приезде в Брест мы выступили на заседании 1-го февраля с официальной декларацией по поводу независимости нашей республики и вручили представителям четвер[ного] союза нашу ноту, в ответной декларации предс[тавители] четв[ерного] союза признали независимость и самостоятельность нашей республики и еще раз подтвердили признание нашей делегации, затем т. Любинский выступил с полемической речью, в которой блестяще разбил все доводы Троцкого, ставившего под сомнение правоспособность нашей делегации, таким образом дело наше окончилось полным успехом и полной победой над Петербургскими и Харьковскими музыкантами. Теперь мы, не отступая от ваших инструкций, продолжаем мирные переговоры, которые близятся к благоприятному концу. Сегодня утром получена здесь радиотелеграмма за подписью Ленина, в которой он извещает, что Центральная рада в Киеве пала и что вся власть перешла в руки Советов, но в той же радиограмме говорится о революции в Берлине и о том, что там у власти стоит Либкнехт. Зная полную необоснованность второй части телеграммы, немцы и первой части повидимому не придали никакого значения. Кюльман и Чернин приехали и уехали вчера в Берлин. Вернутся завтра. К этому времени мы думаем закончить окончательную редакцию всех пунктов мирного договора. Получили ли Вы нашу радиограмму, посланную сегодня утром через Бухарест, такого же содержания, как и эта телеграмма и как обстоит дело с нашими силами поза Киевом? точка Любинский».

[Берестя]. Значит Шульгина еще нет? Ну, так говори новины.

[Київ]. Да нового больше нет ничего, только [то], что сказал раньше.

[Берестя]. Нет ли убитых? много ли убитых? и нет ли среди них известных лиц?

[Київ]. Жертв очень много. Особенно среди населения, но сколько именно не скажу, говорят, что очень много.

[Берестя]. Ну, а еще не узнал, чья артиллерия бьет?

[Киев]. Не узнал.

[Берестя]. Жалко.

[Київ]. Останні вісті. Арсенал взят о 2 год. вночі штурмом, полягло около 300 чоловік арсенальщиків, стільки ж взято в полон, наші втрати невеликі. Поділ очищен до контракт. дому. На Подолі був бій, більшовики понесли величезні втрати, роззброєні казарми понтонного батальйона, весь Печерськ очищен. Очищені В. Васильківська, Хрещатик, Бібіковський бульвар до тов. станції, яка знаходиться в наших руках. Обстрілюється пасажирська станція, в Центраду з'явилися депутати більшовиків з заявою, що вони здаються, їх направлено до коменданта. Водопровод і електрична станція пущені і працюють з вечора 20 січня. На підмогу Києву йдуть ешалони вільних козаків, але зараз поміч їх майже зайва, бо чорносотенне більшовицьке повстання зліквідовано власними силами.

[Берестя]. Андрію, тебе особисто просить Любинський пізнати, що діється з його дружиною. Адрес — Мар'їно-Благовіщенська № 65, кв. 2, як можна, то попросити її по вашому в 10 годин, на завтра на ранок к апарату, або сам повідом, що там у нього дома робиться.

[Київ]. Зараз це не можна, а завтра годин у сім я пошлю туди записку, щоб прийшла сюди, скоро повинен сюди прийти Шульгін, бо він вже вийшов, може він що-небудь скаже відносно сімьї Любинського.

[Берестя]. Але ти не забудь даного тобі адресу. Може туди є телефон?

[Київ]. Ні, нема, якби був зараз би передав. А так прийдеться чекати до ранку, бо тут осадне положення, не можна ходить по вулицях.

[Берестя]. Добре, ну як прийде Шульгін, першим долгом дай йому нашу телеграму, а сам січас скажи, чи засідає сейчас Центральна рада — велика і мала?

[Київ]. Тут Шульгін.

[Берестя]. Здоровеньки були.

[Київ]. У нас зараз спокій. Хоч ще сьогодні була стрілянина біля вокзалу. Взагалі в городі наша справа стала твердо, сьогодні засідала Центральна рада, на якій Голубович зробив заяву, що наближається час підписання прелімінарного миру. Міністерство просить на те дозволу Центральної ради. Центральна рада дала свою згоду. Тільки 16 душ утрималось з меншостей. Здається це було останне засідання великої Центральної ради. Можливо, що до вас приїде кур'єр. Ви сами розумієте, що справа одним Києвом не вичерпується. Для вас говорю, що становище загальне досить серйозне. З цього Ви робіть відповідні висновки. Прелімінарні умови очевидно затягувать не прийдеться, і так далі. Та справа, за яку я стільки клопотав перед від'їздом вашим прогоріла, виявилось, що у них самих небагато сил. Думаю, що ви мене розумієте і зробите із цього відповідні висновки. Кабінет новий міністрів працює. Я поки що не дав згоди вступити в кабінет. Що маєте спитати ще? Відносно сім'ї, то там все благополучно, бо там обстрела не було.

[Берестя]. Тут Любинський. Вітаю вас з побідою, один болгарський міністер обіцяв плюнути в морду Троцькому, коли радіограма Леніна не потвердиться. Йому, очевидно, сьогодні ввечорі прийдеться це зробити. Ваші слова всі розумію і роблю висновки, наскільки ми бачимо із німецьких радіограм — наші всюди беруть верх.

У Феодосію прибуло з Трапезунту десять тисяч нашого війська, котрим Ленін дуже недоволен, ті радіограми, котрі виходять з більшовицьких городів, показують, що вони дуже турбуються. Очевидно їх діла не важні. Сьогодні через Брест проїхав з нашого дозволу з Руминського фронту штаб 9 армії через те, що інакше проїхати він не міг, це був очередной скандал для більшовиків. Повторяю, що у нас все цілком гарно, докладні звідомлення подасть Севрюк, який зараз на засіданні. В нашій делеґації також обстоїть все благополучно, дуже допомогають справі Вольдемар і приїхавший сюди з дозволу австрійського уряду Совицький з Стокгольму. Він у нас состоїть цілком неофіційним байратом (совітником).

Троцький упустив носа і тепер Кюльман з Черніном поїхали до Берліну, очевидно для того, щоб після приїзду розірвати з більшовиками. Харків'яни розбиті нами в пух і прах. Може що маєте сказати? Що, нічого?

[Київ]. Маємо передати вам умови торговельних відносин, які розглянуті були в загальних принципах Секретаріятом. На жаль зараз їх при мені немає, але запитаю, перебалакаю з Голубовичем, після підійду.

[Берестя]. Не спішіть, бо мабуть ви з ними опізнилися. Але для руководства пришліть пізніше через дві години. Передаю Вам секретно, що в розмові з Медведевим, котрий досить наївна людина, я пізнав дещо компроминтирующе Одоєвського, Качинського, Шаповала і решту маловідомих людей. Можливо, що Шаповал втягнутий сюди не знаючи, на що його тягнуть, але [в] каждом разі прийміть це до уваги.

[Київ]. Я думаю і зараз буду говорити через що прем'єром Голубович. У апарата Голубович. Я складав кабінет персонально, по принципу французького. З огляду на надзвичайні події удалось осягнуги порозуміння всіх українських фракцій. Моя програма — мир, загальні роботи для безробітних, переведення земельного закону в життя. Скликання установчих зборів в перших числах лютого. Яке враження зробила на німців звістка про моє прем'єрство? І ще один пункт моєї програми — рішуча боротьба з більшовиками. В Києві зараз більш-менш благополучно. Які відомості Вас ще цікавлять.

[Берестя]. Просимо приготовити і дати нам через години дві довге, рядочків на двісті, звідомлення про все, що сталося за останній тиждень і що може нас цікавити. Повторюю, у нас все гаразд, від інструкції ми майже не відступили за винятком ввозу хліба, що прийдеться зробити, але інакше ніяк не можна було досягти згоди. Через хвилин десять прийде Севрюк й буде говорити з вами про все докладно. Що касається внешней сили «П», [76] внешней сили «Р», то ми можем це зробить. Але поки що ми про це нічого не говорили, небажаючи цим підірвати нашого авторитету. Чи одержали ви сьогодні ранком нашу телеграму, якщо київський радіотелеграф працює, то посилайте більше оптимістичних звідомлень, що тепер з Кедровським [77] і з Полозовим? [78].

[Київ]. Остаються під арестом. Те, що ви передали сьогодня од Медведева, просимо получить у нього писаним, за його підписью, і коли можна, то копію, завірену формально прислать нам з певним кур'єром. Коли будуть умови прелімінарно вироблені, негайно нам їх подайте. Радіо працює гарно і звістки з Берліну щодо засідання

першого лютого одержав сьогодні вночі. В цю ніч буду подавати вам докладні інформації теж по радіо. За договором торговельним послав і коли одержу буде переданий Вам. Що у вас ще?

[Берестя]. Остапенко працює прекрасно. Скажіть на яку годину його викликати сюди, тоді поговорите з ним докладно. Прийшов Севрюк, прочитає, що говорив Любинський і буде з вами говорити. Що з моєю дружиною?

[Київ]. На завтра викликаємо ранком.

[Берестя]. Чи єсть апарат в міністерстві закордонних справ?

[Київ]. Апарат є, але він не працює, дрот десь перерван. Остапенка викликайте зараз, щоб він дав нам інформації.

[Берестя]. Добре, через пів, або годину, він буде. Мабуть ми також скоро вышлемо кур'єра, а ви посилайте свого, пришліть також воєнних спеціялістів.

Говорит Севрюк. Мир подпишем дня через два, приготовьте общественное мнение об этом. Пусть вся украинская пресса начинает об этом упорно говорить. Сегодня в десять часов вечера по нашему времени мы получим вторичные предложения немцев, которые вам же по аппарату сообщим. Передам потом проэкт мирного договора, который сейчас обсуждался. На днях приезжают сюда поляки. Имейте ввиду все или почти все зависит от положения в Киеве. Полагал бы необходимым немедленно образовать в Центральной раде парламентскую комиссию, которая начала бы обсуждать условия мира. Вы должны иметь ввиду нашу роботу и потому держать в определенных рамках обсуждение. Полагал бы еще необходимым сейчас же начать в официальных выступлениях обсуждение о том, что мир заключается строго демократический без аннексий и каких либо явных или скрытых контрибуций. Подляшье в нашу границу войдет лишь частично приблизительно так, как это известно Голубовичу, что имеете ответить?

[Київ]. Хорошо.

[Берестя]. Запретительными мерами, которые могут быть временно установлены по соображениям чрезвычайной важности на территории каждой из договаривающихся сторон все произведения почвы и промышленности Украины, ввозимые в Германию и произведения почвы и промышленности Германии, ввозимые в Украину, которые не подвергнутся ограничениям в пунктах с 1 по 4, предназначенные для потребления, для оставления на складе, для обратного вывоза или для транзита, будут пользоваться полной равноправностью со всеми нациями, они не будут подвергаться более высоким или иным сборам, какие не распостранялись бы на однородные произведения всякой другой страны. Остальной договор будет передан завтра утром. Сообщите нам пункты мирного договора.

[Київ]. У аппарата Голубович. Соответствующие меры принимаем.

[Берестя]. Передаю самый главный пункт торгового договора — параграф 5/И.

«Свобода торговых сношений между договаривающимися государствами по привозу и вывозу товаров ограничивается:

1) Теми условиями, которые определяют контингент ввоза и вывоза товаров между обеими странами. Эти условия составляют приложение А и Б к настоящей статье сего договора.

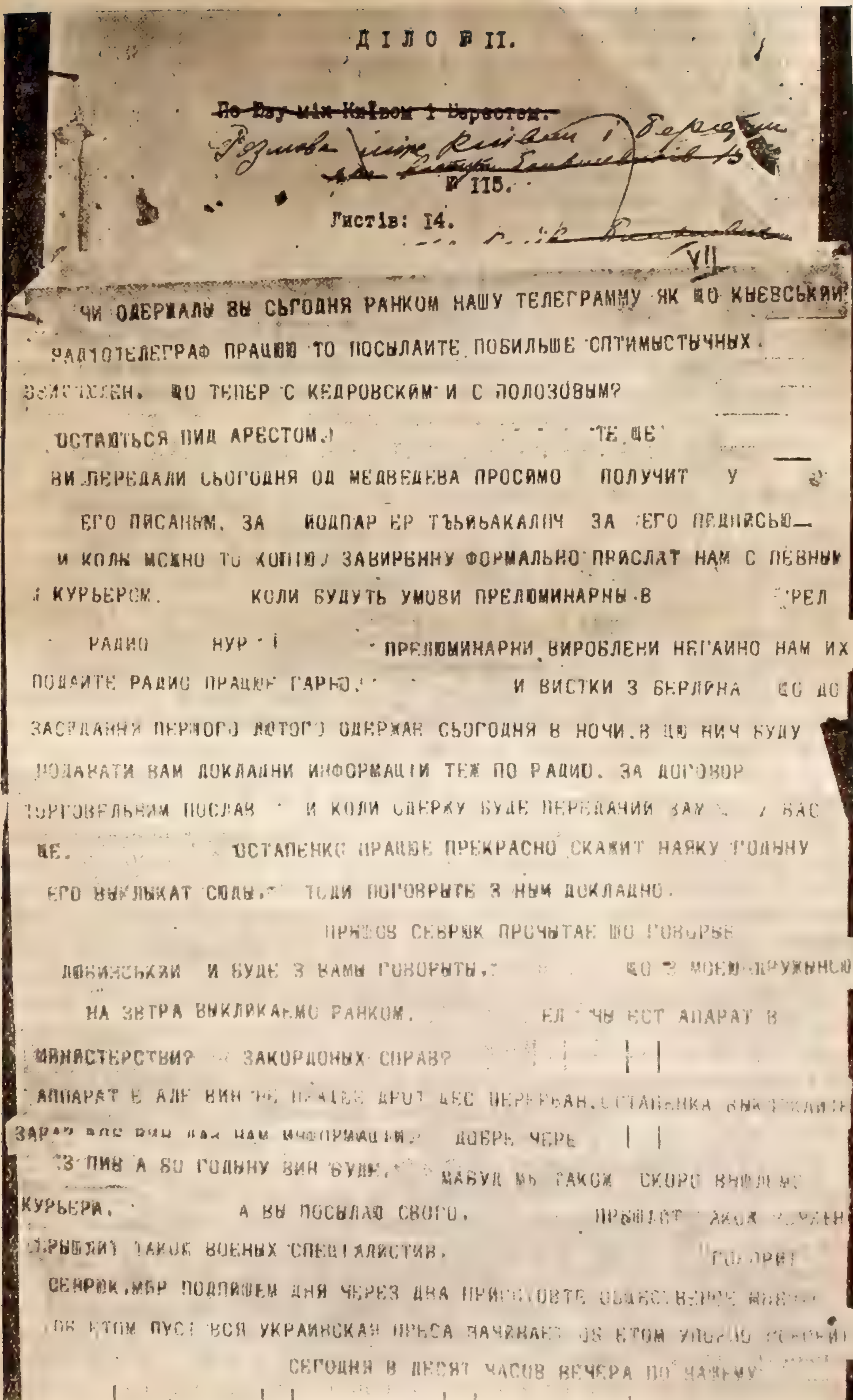

ДІЛО № II.

~~По-бму між Києвом і Берестом.~~

Розмова між Києвом і Берестям

№ 115.

Листів: 14.

ЧИ ОДЕРЖАЛЫ ВЫ СЬГОДНЯ РАНКОМ НАШУ ТЕЛЕГРАММУ ЯК ЩО КИЕВСЬКИЙ
РАДІОТЕЛЕГРАФ ПРАЦЮЮ ТО ПОСЫЛАЙТЕ ПОБИЛЬШЕ ОПТИМЫСТЫЧНЫХ
ЗВІСТОК. ЩО ТЕПЕР С КЕДРОВСКИМ И С ПОЛОЗОВЫМ?
ОСТАЮТЬСЯ ПИД АРЕСТОМ. ТЕ ЩЕ
ВИ ПЕРЕДАЛИ СЬОГОДНЯ ОД МЕДВЕДЕВА ПРОСИМО ПОЛУЧИТ У
ЕГО ПИСАНЫМ. ЗА ПОДПАР ЕР ТЪЬИЬАКАЛІЧ ЗА ЕГО ПЕДПИСЬЮ—
И КОЛИ МОЖНО ТО КОПІЮ ЗАВИРЕННУ ФОРМАЛЬНО ПРИСЛАТ НАМ С ПЕВНЫМ
КУРЬЕРОМ. КОЛИ БУДУТЬ УМОВИ ПРЕЛЮМИНАРНЫ В РЕЛ
РАДИО НУР І ПРЕЛЮМИНАРНИ ВИРОБЛЕНИ НЕГАЙНО НАМ ИХ
ПОДАЙТЕ РАДИО ПРАЦЮЕ ГАРНО. И ВИСТКИ З БЕРЛИНА ЩО ДО
ЗАСЕДАННЯ ПЕРШОГО ЛЮТОГО ОДЕРЖАЕ СЬОГОДНЯ В НОЧИ. В ЦЮ НИЧ БУДУ
ПОДАВАТИ ВАМ ДОКЛАДНИ ИНФОРМАЦІИ ТЕЖ ПО РАДИО. ЗА ДОГОВОР
ТОРГОВЕЛЬНИМ ПОСЛАВ И КОЛИ ОДЕРЖУ БУДЕ ПЕРЕДАЧИИ ЗАМ ВАС
ЖЕ. ОСТАПЕНКО ПРАЦЮЕ ПРЕКРАСНО СКАЖИТ НАЯКУ ГОДИНУ
ЕГО ВЫКЛЫКАТ СЮДЫ. ТОДИ ПОГОВРЫТЕ З НЫМ ДОКЛАДНО.
ПРИЙШОВ СЕВРЮК ПРОЧЫТАЕ ШО ГОВОРЫЕ
ЛЮБИНСЬКИЙ И БУДЕ З ВАМЫ ГОВОРЫТЫ. ЩО З МОЕЮ ДРУЖИНОЮ?
НА ЗВТРА ВИКЛИКАЕМО РАНКОМ. ЕЛ ЧЫ ЕСТ АПАРАТ В
МИНИСТЕРСТВИ ЗАКОРДОНЫХ СПРАВ?
АППАРАТ Е АЛЕ ВИН НЕ ПРАЦЮЕ ДРОТ ДЕС ПЕРЕРВАН. ОСТАПЕНКА ВИКЛИКАЙТЕ
ЗАРАЗ ВОС ВИН ДАЕ НАМ ИНФОРМАЦІЮ. ДОБРЕ ЧЕРЕ
З ПИВ А 80 ГОДИНУ ВИН БУДЕ. ЗАБУЛ МЫ ТАКОЖ СКОРО ВИШЛЕМО
КУРЬЕРА. А ВЫ ПОСЫЛАЮ СВОГО. ПРЫШЛЕТ ТАКОЖ КУРЬЕР
СЕРЬЕЗНИХ ТАКОЖ ВОЕНЫХ СПЕЦІАЛИСТИВ. ГОВОРИТ
СЕВРЮК. МИР ПОДПИШЕМ ДНЯ ЧЕРЕЗ ДВА ПРИГОТОВТЕ ОБЩЕСТВЕННОЕ МНЕНИЕ
ОБ ЕТОМ ПУСТ ВСЯ УКРАИНСКАЯ ПРЕСА НАЧИНАЕТ ОБ ЕТОМ УПОРНО ГОВОРИТ.
СЕГОДНЯ В ДЕСЯТ ЧАСОВ ВЕЧЕРА ПО НАШЕМУ

Фото оригіналу стрічки „розмов між Києвом і Берестям“

2) Теми организациями ввоза и вывоза, как контингентированных (пункт 1 статьи 5) так и не контингентированных товаров, которые каждая из договаривающихся сторон учредит у себя по своему усмотрению.

3) Теми государственными монополиями, какие будут существовать в каждом из договаривающихся государств.

4) Теми исключительными [. . . . .].

[ф. «Українська мирна делегація в Бресті-Литовському», спр. № 11]

№ 51. Телеграма з Берестя про хід мирових переговорів перед 9/II

Сьогодня удень ми викликали Київ, і одержали вісті, [що] на вулицях йде бій, більшовики обсадили Ста[ро]-Київський участок. У апарата мав бути Шульґін, але тільки попросив дещо передати і сам не з'явився, після телеграфіст київський повідомляє, що начинають занімати телеграф і провід перестав працювати.

Перед тим Троцький заявив, що має вісті про розгон Центр[альної] ради і Секретаріяту. Ми, втративши зв'язок з Києвом, вирішили по збавити більшовиків змоги отримувати вісті з Петроґраду — се було зроблено і більшовики 4 дні не мали проводу — се відограло значну ролю. Ми запевнили німців, що се є брехня Троцького. Познайомили до засідання їх з нашою декляраціею і ті згодились нас признати і познайомили з своєю відповіддю на декляращю Троцького, ми згодились з таким текстом. До засідання більшовики цілу ніч провели коло апарату, підозріваючи у саботажі своїх телеграфістів. Вони кинулись до радіо, але тут їм не пощастилося, ізоляція відіграла значну ролю. На другий день німці цілковито визнали нас, як єдину уповноважену делегацію від України, не звертаючи уваги на харківчан.[79] 31-го і почалася шалена інтенсивна робота по складанню умов миру. Кожний день відбувалось 3-4 засідання у різних комісіях. Ми поділили працю. Севрюк, Любинський у політичній комісії, Левитський у юридичній, а Остапенко з Шафаренком в економічній. Нарешті 4-го в полудень ми дали можливість більшовикам користуватись телеграфом, бо уже мали зв'язок з Рівно і з Житомиром, звідки нас повідомили, що Київ у наших руках, а також і сполучились з Київом, звідки одержали вісті про ліквідацію більшовицького повстання. Ленін в першу же чергу повідомив Троцького, що Ради немає і міністерство звалено. Троцький послав офіціяльну заяву, що наша делеґація заступає інтереси неіснуючого уряду в Києві. Се справило своє враження, але більше всього на австрійців (Чернін), він не знав, що йому робити. Ми, одержавши на якійсь час провід, знову його втеряли і не знали, чи правду каже Троцький, чи ні й напружували свої сили, аби переконати німців, що се є брехні Троцького і показали наші ленти Юза від 5-го і 6-го, а вісті з Петрограду були від 4-го, 5-го, таким чином ми довели Черніну[80], що се цілком брехня. Німці і австрійці стали форсувати переговори і проявляти нервовість — і все спішити, аби скоріше закінчити з нами. Запропонували замість великого скласти коротенький договір в загальних рисах, а решту залишити комісіям, але ми ухилялись від цього, рахуючи такий спосіб небезпечним і в сей же час мусіли дуже поспішати, аби не надійшло нових тяжких для нас вісток і

щоби се не зіпсувало справи. Почалась якась надзвичайна робота і під кінець уже 7 лютого договір додатковий, за винятком 3 пунктів спорних, і торговельний, були готові: ще тільки в політичній комісії справа не була вирішена. Троцький знову подав офіціяльну заяву з попередженням не признати того миру, який складе Україна з почвірною спілкою. Він ще запропонував перевірити його звістки, а себто послати австрійського офіцера з більшовицьким офіцером в Київ і звідтам по радіо повідомити, хто там тримає владу у Києві. Чернін хотів уже було здійснити, запропонувавши і нам довести свого офіцера, але се не офіціяльно, а приватно балакалось, ми образились сим, але посилати свого не одмовлялись, нарешті Троцький повідомив Черніна, що його офіцери не хотять пускатись в таку подорож. Се справило своє враження і попрацювавши досить ми нарешті 8-го у вечері закінчили справу і почали перевіряти текст, який виписувався тільки поки в німецькому тексті, щоб скоріше закінчити і о 2-ій годині ночі поїхали на офіціяльне засідання підписувати.

[ф. «Українська мирна делеґація в Бресті-Литовському», спр. № 11]

№ 52. Журнал № 27 засідання Ради Народніх Міністрів 9 березня 1918 року

[1] Слухали: доклад Мирної делегації. Любинський каже, що в докладі своєму він має, головне, спинитись на тих стосунках, які виникали між нами і росіянами в Бресті.

Мирні переговори мають в собі кілька моментів, різних по своєму змісту і значінню. На засіданні мирної делеґації від 1-го Лютого (нового стилю) росіяне, очевидно, поставили собі певне завдання, так чи інакше дискредитувати нашу делеґацію. Троцький говорив в тому смислі, що нема потреби присутности в Бресті делеґації Центральної Ради, позаяк змінилась загально-політична сітуація на Україні і також через те, що до Бреста вже прибула мирна делеґація з Харкова. Се мало відповідне значіння, позаяк Австрія дійсно почала ніби схилятись на бік російської делеґації. Се був тяжкий момент для нас і потрібно було рішуче боронити наші змагання до миру, і на призначеному засіданні, яке власне було боротьбою між нами і більшовиками, Севрюк прочитав ноту Українського правительства. Про цю деклярацію були попереджені члени германської делеґації і через те було відомо, як вони мають на неї реаґувати і відповідати. Далі Любинський читає стенограму сього засідання. Спиняючись, п. Любинський робить пояснення і повідомляє, що Харківська делеґація була викликана до Бреста Троцьким. Читаючи стенограму, Любинський спиняється на заяві народніх секретарів з Харкова про основи бажаного ніби для українського народу миру. Принципи сього миру є спільними з оголошеними Нар. комісарами і через те, коли делеґація Центральної Ради буде ухиляться від них, мир заключений нею буде не обов'язковим для українського народу. Далі в стенограмі Любинський спинюється на промові Троцького і подає пояснення, які були зроблені германській делеґації про те, що Троцький не визнає за окрему делеґацію Центральної Ради, навіть в той

мент, коли ми перестали стояти на територіяльно-федеративному принципу, а стали незалежною від Росії державою. Коли прибула Харківська делеґація, Троцький хтів всунути її в склад нашої делеґації, але ми рішили розбити їх позиції що до сього, бо коли прийняти їх, то значить і признати. Включать же делеґацію українську в склад своєї російської делеґації було в меншій мірі не потрібним. Далі Любинський нагадує свою промову на засіданні в Бресті, відому вже з газет, яка зробила тяжке враження на Троцького до того, що він, власне, не мав вже чого відповідати. Після цього розпочалися окремі засідання нашої делеґації. На протязі їх до Бреста по радіо надходили телеграми Леніна про те, що нема вже Центральної Ради, що в Германії у влади стоїть Лібкнехт і т. ін. Се тільки характеризувало Петроґрад, позаяк германська делеґація мала повний контакт в сей час з Берліном. Після сього Любинський додає, що у делеґації зоставалось кілька не розглядених торговельних питань і, позаяк германська делеґація поспішала з підписом миру, ми порішили залишити засідання і підписати мир. Для Троцького се була несподіванка. Він об'явив германській делеґації, що Російський Уряд об'являє армію демобілізованою, розпускає військо, припиняє мирні розмови і повертається до Петроґраду [81]; се було зроблено в тому розчоті, що германці не скоро ще порушать стан перемир'я і не розпочнуть військові події проти Росії. Далі Любинський говорить про другий приїзд російської делеґації і про її повну готовність підписати, компромісувати для себе, згідно попереднім своїм принципам, мир. Любинський робить пояснення до мирного договору в тому його пункті, де говориться аби Росія обов'язалась помиритись з Українською Республікою і пропонує, яко скоріше обібрати делеґацію і надіслати її яко мирову до Росії.

2. Слухали: внесення Голови Ради Народніх Міністрів про делеґацію в Західньо-европейські держави, яка має повідомити, що ми вступаємо, яко окрема держава, в міжнароднє життя і буде провадити роботу, аби невтральні держави визнали за нами се право. В сій справі слово бере Любинський і дає пояснення важливости такої делеґації. Він пропонує вперше їхать до невтральних держав, але перед сим конфіденціяльно одержати інформації і взагалі переговорити з Германією. Любинський запевняє, що поїздка делеґації буде мати позитивні наслідки, бо навіть і німці кілька разів уже про се нагадували.

Левитський нагадує, що коли навіть французи і англічане не визнають за нами сього права, то безперечно признають невтральні держави. На його думку принципово ся справа не має протилежних думок і пропонує розробити її технічно.

Голова РНМ пропонує після сього персонально обсудити склад делеґації. На його думку, потрібно передати се до фракцій, які й намітили 6 членів. Голова Ради Н. М. каже, що їх буде досить 4; два від мирної делеґації і два від фракцій.

Любинський додає, що у німців для делеґації принят принцип колеґіяльности, тобто один з членів її відповідає за все і такий принцип пропонує взяти і нам.

Ткаченко підкреслює важливість такої делеґації в Швецію й Швайцарію і висловлюється проти того, аби делеґація складалась фракційно.

Вона мусить бути від правительства і тільки складена при помочі фракцій.

Любинський пропонує обміркувати заразом і справу про делеґацію в Румунію.

Голова РНМ підкреслює важливість такої делеґації зараз, особливо під час мирних переговорів Румунії з Австрією і Германією.

Левитський гадає, що зараз практично вирішити се трудно, позаяк потрібно вияснить се в Бресті з німцями, через се пропонує відкласти сю справу до розмови з Брестом.

Ткаченко говорить, що делеґація в Румунію мусить їхать з тими же уповноваженими [повноваженнями], як і в Швайцарію. Через се пропонує намітить 2 делеґації: одну в Румунію в формі признання нашої держави і встановлення границь, другу в Швайцарію.

Голова РНМ пропонує, аби в склад делеґації до держав увійшов один член мирної делеґації, а три намічені фракціями.

Пропозиція Голови РНМ ириймається.

Далі Голова РНМ вносить пропозицію, аби в склад делеґації в Румунію увійшов 1 член мирної делеґації і 1 намічений фракціями.

Пропозиція Голови РНМ приймається.

Голова РНМ пропонує справу про посилку делеґації в Росію відкласти надалі. Пропозиція голови РНМ приймається.

3. Далі Голова РНМ пропонує перейти до справи викликання на Україну [австрійського] війська, яке зараз своїм поводженням шкодить добробуту селян і т. ін. Через се важливо було б довідатись від мирної делегації про ті умови, що складені були нею що до визову сюди австрійського війська. Голова РНМ цікавиться, чи було мирною делеґацією запрошено австрійське військо і як була зроблена письменна пропозиція з нашого боку і також письменна згода з боку Австрії.

Левитьский дає пояснення про те, як працювала мирна делеґація в справі викликання на Україну австрійського війська. По згоді з Урядом і членом делеґації Севрюком військо повинно було бути по складу своєму українським. Але через те, що в склад його, як видно, увійшли поляки, мадяри і т. п., пропонує щодо сього одержати докладні відомості від п. Севюрка.

Левитський вносить пропозицію закликати на засідання Ради Народніх Міністрів п. Севрюка. Пропозиція п. Левитського приймається.

4. Голова РНМ говорить, що сьогодні він мав розмову з Германським аташе про наступ проти більшовиків, про те, що йому було зазначено, що для сього потрібне буде відповідне забезпечення фуражем і т. ін. Ся справа важлива і складна, позаяк потрібно вирішить зараз межі, куди [має бути] одбито більшовицьке військо і які мають бути компенсації.

Ткаченко зазначає, що покластись на наше військо не можна, а через се потрібно очищать територію України при помочі німців і розміркувати щодо компенсації їх.

Порш пропонує, позаяк має приїхать Севрюк, відкласти сю справу також надалі і розглянути її в присутності п. Севрюка.

6. Голова РНМ інформує, що яко Голова РНМ він немає можливости провадити справу одночасно і Міністра закордонних справ

і просить розв'язати справу з призначенням нового Міністра закордонних справ. Голова РНМ нагадує, що він сей портфель пропонував Любинському.

Голова РНМ просить висловитись в справі сієї кандидатури.

Христюк підкреслює призначення на пост Міністра закордонних справ п. Любинського і пропонує вести розмову в напрямкові призначення його Міністром закордонних справ.

Всі висловлюються за кандидатуру Любинського.

7. Голова Ради народніх міністрів говорить про провізорного посла і намічає кандидатуру Севрюка і Левитського.

8. На засідання приходить п. Севрюк.

Голова пропонує товаришам Міністрам давати запитання, а перше просить Севрюка відповісти на поставлені їм ще раніше запитання, чи австрійське військо було запрошено мирною делеґацією і чи була для сього зроблена якась письменна пропозиція і також згода з боку Австрії. Севрюк відповідає, що мирною делеґацією було запрошене австрійське військо і що навіть є постанова, на основі якої австрійське військо, за згодою Українського уряду, буде виведене з території України і що се і є, власне кажучи, письменний договір.

Порш ставить кілька запитань п. Севрюку: 1) до яких границь має іти німецьке військо — який його плян, 2) яка кількість має бути сього війська і які мають одержати компенсації в зв'язку з тією чи іншою інтервенцією.

П. Севрюк відповідає, що германці хотіли спочатку заняти тільки північну частину України, боячись оголити свій тил, але після виступу Австрії позиція їх щодо сього змінилась і вони мали очистить Україну від більшовиків і по лівому березі Дніпра, аж до Куп'янська. Все се є заногованим в протоколах. Відносно пляну делеґація не говорила, позаяк малося розглянути його в комісії спеціялістів. Що торкається кількости, то була мова про 4 дивізії і крім сього ще 1 дивізія на Лунінець і 1 дивізія — Одесу — всього 6 дивізій.

Голова РНМ пропонує задля того, аби мати постійні зв'язки і вести переговори, послати аташе.

Порш запитує, чи не було у Севрюка балачки про конвенцію, тим більше, що Гофман про се натякав.

Севрюк відповідає, що на його думку німці зараз обмежуються щодо компенсації тільки вільною продажею хліба. Але можливо, що з часом вони поставлять певні компенсації про німців колоністів і повернення їм збитків. Що торкається Австрії, то спинятись зараз на компенсації не варто.

Голова РНМ робить запитання п. Севрюку «Чи мається у вас копія Віденського протоколу» і «Де зараз знаходиться договір».

Севрюк відповідає — в Берліні.

Голова РНМ пропонує військовому міністру Жуковському зробити доклад про організаційну роботу українського війська.

Жуковський зазначає про те, що зараз має скінчитись формування 2 полків (отр. Присовського), що є вироблений плян наступу на Полтаву і що ешелони завтра виступлять в дорогу. Завдання їх взять Полтаву і Харків. Дальніша робота буде залежать від військових обставин. Для гарнізону ж формуються кавалерійські, піші й технічні частини, які вкупі з отрядом Присовського составлять дивізію біля 6000 чоловік.

Голова РНМ пропонує п. Жуковському висловитись з приводу організації осібної армії.

Жуковський каже, що великої надії на осібну армію він не покладає, але зараз в Міністерстві провадиться енергійна робота по підготовленню і розробленню необхідного матеріялу. Міністер рахує, що кожна губернія зможе дати корпус вояків, таким чином у нас складається армія 8 корпусів. Далі Жуковський пояснює принцип заснування інструкторської школи, а також організації губерніяльних комендантів і зазначає, що тільки після того, як ся робота буде зроблена, можна буде приступити до призиву 19 року і гадає, що се можна буде зробити через місяць.

Голова РНМ запитує, чи потрібна поміч німців для боротьби з більшовиками на лівому березі Дніпра, бо від сього рішення буде залежать розмова завтра з Германським аташе.

Жуковський вважає доконче потрібним німецьке військо в Донецькому районі.

Порш після інформації Жуковського згоджується з тим, що німецьке військо потрібне і пропонує звернутись до конвенції, а завтра з Германським аташе вияснить справу про колоністів.

Севрюк пропонує зараз не ставить в такій формі компенсації, позаяк німцям потрібен хліб і в рямк х сього і обмежитись.

Голова РНМ нагадує, що в сьому смислі їм і велись балачки з Германським аташе.

Ткачевко пропонує виробити форму[лу], на якій змогло б лишитись німецьке військо після очищення Української території від більшовиків. Голова РНМ говорить, що завтра потрібно вияснить кількість і на яких умовах ми приймаємо їх військо. Від балачок буде залежать розроблення компенсації.

Севрюк нагадує, що нема рації порушувати компенсацію, позаяк має приїхать незабаром економічна комісія, робота якої власне кажучи і буде включати в собі компенсацію.

Голова РНМ запитує: чи потрібно, аби було забране з території України австрійське військо і як се зробити.

Левитський пропонує зробити се через провізорного посла, аби з складу австрійського війська було забрано німців, мадярів і поляків, позаяк ми просили стрільців — українців.

[. . . . . .]

Голова Ради народніх міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Державна канцелярія», спр. № 8]

№ 53. Мирний договір між Українською Народньою Республікою з одної і Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною з другої сторони.

Тому, що Український Народ в протягу сучасної світової війни проголосив себе незалежним і виразив бажання привернути мирний стан між Українською Народньою Республікою і державами, що находяться в війні з Росією, постановили правительства Німеччини, Австро-Угорщини, Болгарії і Туреччини заключити мировий договір

з правительством Української Народньої Республіки; вони хотять сим вчинити перший крок до тривалого і для всіх сторін почесного світового мира, котрий не тільки має покласти кінець страхіттям війни, але також має вести до привернення дружніх відносин між народами на полі політичному, правному, господарському і умовому. В тій цілі до навязання мирових переговорів в Бересті Литовськім зібрались повновласники вище означених правительств, а саме:

За Правительство Української Народньої Республіки Члени Української Центральної Ради:

Пан Олександер Севрюк,
Пан Микола Любинський і
Пан Микола Левитський;

За Цісарсько-Німецьке Правительство державний секретар заграничного уряду, Цісарський Дійсний Тайний Радник
Пан Ріхард фон Кільман;

За ц. і к. Спільне Австрійсько-Угорське Правительство Міністер Цісарськ. Королівськ. Дому і справ заграничних його ц. і к. Апостольського Величества Тайний Радник
Оттокар граф Чернін фон і цу Худеніц;

За Королівське-Болгарське Правительство Президент міністрів Пан Д-р Василь Радославов, Посол Пан Андрій Тошев, Посол Пан Іван Стоянович, Військовий повновласник Пан Полковник Петро Ганчев, Пан Д-р Теодор Анастасов. За Цісарсько-Отоманське Правительство: Його Величества Великий Везир Талат Паша, Міністер справ заграничних Агмед Нессімі Бей, Й. В. Ібрагім Гаккі Паша, Генерал Кавалєрії Агмед Іццет Паша; і по предложенню своїх повновластей, які признано добре і належно виставленими, згодилися на слідуючі постанови:

Стаття I

Українська Народня Республіка з одної і Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія і Туреччина з другої сторони заявляють, що военний стан між ними покінчений. Сторони, заключуючі договір, рішилися надалі жити взаїмно в мирі і дружбі.

Стаття II

1) Між Українською Народньою Республікою з одної і Австро-Угорщиною з другої сторони, оскільки дві ті держави граничитимуть з собою, будуть ті границі, які існували між Австро-Угорською Монархією і Росією перед вибухом війни.

2) Дальше на північ ітиме границя Української Народньої Республіки, починаючи від Тарногороду, загально по лінії Білгорай-Щебрешин-Красностав-Пугачів-Радин-Межиріче-Сарнаки-Мельник-Високо-Литовськ-Каменець-Литовськ-Прушани-Вигоновське Озеро.

Подрібно установлюватиме границю мішана комісія після етнографічних відносин і з узглядненнєм бажань населення.

3) На випадок, якби Українська Народня Республіка мала граничити ще з якою іншою державою з Почвірного Союза, то щодо того застерігаються окремі умови.

Стаття III

Опорожнювання занятих областей почнеться негайно по ратифікації сього мирового договору.

Спосіб переведення, опорожнення і передачі опорожнених областей означать повновласники інтересованих сторін.

Стаття IV

Дипльоматичні і конзулярні зносини між сторонами, що заключають договір, почнуться зараз по ратифікації мирового договору. Для можливого найбільшого допущення конзулів обох сторін застеріга-ються окремі умови.

Стаття V

Сторони, що заключують договір, зрікаються взаїмно звороту їх воєнних коштів, себто державних видатків на провадження війни, як також звороту і воєнних шкід, то є тих шкід, які постали для них і їх горожан у воєнних областях через військові заряджения з включеннєм всіх реквізицій, зроблених у ворожому краю.

Стаття VI

Воєнні полонені з обох сторін будуть відпущені до дому, хибаб вони схотіли за згодою держави, в котрій вони перебувають, залишитися в її областях, або удатися до іншого краю.

Питання, що стоять з тим у зв'язку, полагоджуються в окремих договорах, передбачених в VIII статті.

Стаття VII

Сторони, які заключують договір, прийшли в справі господарських зносин до слідуючої згоди:

I

Сторони, які заключують договір, зобов'язуються взаїмно навязати господарські зносини й устроїти обміну товарів на підставі слідуючих постанов:

До 31 липня 6. р. треба буде переводити взаїмну обміну лишків найважніших сільсько-господарських і промислових виробів для покриття біжучих потреб згідно з отакими постановами:

а) Кількість та рід витворів, котрих обміну передбачено в попередньому уступі, означить по обох сторонах комісія, яка складається з однакової кількости членів з обох сторін і збирається негайно після підпису мирового договору.

б) Ціни витворів при згаданій обміні товарів означує по взаїмній згоді комісія, котра складається з різної кількости представників обох сторін.

в) Розрахунок відбувається в золоті на такій основі: 1000 німецьких державних марок в золоті рівні 462 карбованцям в золоті Української Народньої Республіки, а також рівні 462 рублям в золоті бувшо-

го російського цісарства (1 рубель рівняється $^1/_{15}$ імперіяла), або 1000 австрійських і угорських корон в золоті Української Народньої Республіки, рівні 393 рублям 78 копійкам в золоті бувшого російського цісарства (1 рубель рівняється $^1/_{15}$ імперіяла).

г) Обміна товарів, котрі мають бути усталені комісією, яка передбачена в уступі «а», відбувається через державні, або державою контрольовані, центральні інституції.

Обміна тих витворів, котрих вище передбачені комісії не означать, відбувається дорогою вільного обороту на підставі тимчасового торговельного договору, котрий передбачається в слідуючім II числі.

II

Оскільки в числі I. не передбачено нічого іншого, то в основу господарських зносин між сторонами, котрі заключують договір, тимчасово до заключення остаточного торговельного договору, але у всякому разі на протяг не менше, як шість місяців після заключення миру між Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною з одної сторони і теперь стоячими з ними в стані війни европейськими державами, Сполученими Державами Північної Америки та Японією з другої сторони, повинні бути положені в основу отакі постанови:

A

Для господарських зносин між Українською Народньою Республікою і Німеччиною ті умови, які зложені в нижчезгаданих постановах російсько-німецького договору про торговлю та мореплавство з року 1894 — 1904, а саме:

Стаття 1 — 6, 7 включно тарифи A і B, 8 — 10, 12, 13 — 19, далі в постановах в кінцевому протоколі перша часть до статті 1, уступ 1 і 3 до статті 1 і 12 уступ 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9 до статті 3 до статті 5 уст. 1 і 2, до ст. 5, 6, 7, 9 і 10 до ст. 6, 7 і 11, до ст. 6 — 9, до ст. 6 і 7, до ст. 12 уступ 1, 2, 3, 5, далі в кінцевому протоколі в четвертій частині §§: 3, 6, 7, 12, 12-6, 13, 14, 15, 16, 17, 18 (з застереженням відповідних змін в організації властей) 19, 20, 21, 23.

При сьому стає згода відносно слідуючих точок:

1) Загальна російська митова тарифа з 13/26 січня 1903 р. остає в силі.

2) Стаття 5 одержує слідуючий уклад:

«Сторони, що заключують мир, обов'язуються обосторонньо не перепиняти взаїмних зносин ніякими заборонами відносно привозу і дозволити свобідний перевіз.

Виїмки дозволяються лише для таких виробів, котрі на області одної зі сторін, що заключують договір, були або будуть предметом державного монополю, як також для деяких виробів, відносно котрих зі зглядів на здоровле, ветеринарну поліцію і публичну безпечність або з інших важних політичних і господарських причин можна би видати надзвичайні зарядження заборони, особливо у звязку з повоєнним перехідним часом».

3) Жадна сторона не буде мати претензій до тих полекшень, котрі друга сторона запоручує або запоручить якійнебудь другій державі на підставі інснуючого, або майбутнього мирового об'єдання, як є наприклад між Німеччиною і Вел. Княз. Люксембург, або в малому пограничному обороті, в межах 15-ти кільометрової смуги.

4) Стаття X одержує слідуючий уклад:

«Всякого рода товари, котрі перевозиться через область одної з сторін, мають бути вільні від усякого перевозового мита, незалежно від того, чи перевозиться їх прямо, чи в дорозі виладовується, складається в склади і знов наладовується».

5) Замість статті 12-а має бути слідуюча постанова:

а) відносно взаїмного захисту прав первотворів на твори літератури, штуки та фотографії в зносинах між Українською Народньою Республікою і Німеччиною набирають сили постанови договору, який заключили Німеччина і Росія 15/28 лютого 1913 року.

б) Відносно взаїмного захисту знаків на товарах мають бути міродайні також на будучність постанови з 11/23 липня 1873 року.

в) Постанова кінцевого протоколу до XIX статті одержує слідуючий уклад:

«Сторони, що заключують договір, по змозі підпомагатимуть собі взаїмно в справі залізничих тарифів, особливо через налагоджування безпосередніх тарифів. В цій цілі обидві сторони, що заключують договір, є готові, як мога скоріше взаїмно увійти в переговори».

7) § 5 четвертої части кінцевого протоколу одержує слідуючий уклад:

«Обидві сторони погодилися, щоби митові уряди обох держав були відчинені в кожен день року, з виключенням днів недільних та тих, які законами означені як свята».

B

Для господарських зносин між Українською Народньою Республікою і Австро-Угорщиною набирають сили ті умови, котрі зазначені в наступаючих постановах російсько-австро-угорського договору про торговлю та мореплавство з 15 лютого 1906 року, а само:

Стаття 1, 2, 5, з тарифою A і B включно, стаття 6, 7, 9—13, ст. 14. уступ 2 і 3, ст. 15—24, далі в постановах кінцевого протоколу до статті 1 і 12 уступи 1, 2, 4, 5 і 6 до ст. 2, до ст. 2, 3 і 5, до ст. 2 і 5, до ст. 3, 4, 5, 7 і 8, до ст. 2, 5, 6 і 7, до ст. 17 як також до ст. 22 уступ 1 і 3.

При сім стає згода що до слідуючих точок:

1) Загальна російська митова тарифа з 13/26 січня 1903 року остає в дальшій силі.

2) Стаття 4 одержує слідуючий уклад:

«Сторони, які заключують договір, обов'язуються не перепиняти взаїмних зносин між своїми областями ніякими заборонами для ввозу, вивозу і перевозу.

Виїмки від того дозволяються лише:

а) для тютюну, соли, пороху та всяких інших взривних матеріялів як також для других товарів, котрі би коли небудь на области одної зі сторін, що заключають договір, були предметом державного монополю;

б) відносно воєнних потреб при надзвичайних обставинах;

в) з огляду на публичну безпечність, на санітарні та ветеринарно-поліційні відносини;

г) для деяких виробів, для котрих із інших важних політичних господарських причин оказалось би потрібним прийняти надзвичайні заходи заборони, особливо у зв'язку з повоєнним перехідним часом».

3) Жадна сторона не буде мати претенсій до тих полекшень, котрі друга сторона признає або признаватиме якій небудь другій державі на підставі існуючого або майбутнього митового об'єднання, яке є наприклад між Австро-Угорщиною та Князівством Ліхтенштайн або в малому пограничному обороті в межах 15-кільометрової надграничної смуги.

4) Стаття 8 одержує слідуючий уклад:

«Всякого рода товари, які перевозиться через області одної зі сторін, котрі заключують договір, мають бути взаїмно вільні від усякого перевозового мита незалежно від того, чи перевозиться їх прямо, чи в дорозі виладовується, складається в склади і знов наладовується».

5) Постанова кінцевого протоколу до XXI статті одержує слідуючий уклад:

«Сторони, котрі заключують договір, по змозі підпомагатимуть собі взаїмно в справі залізничих тарифів, особливо через наладжуваннє безпосередніх тарифів. В тій цілі обидві сторони, котрі заключують договір, є готові як мога скоріше взаїмно увійти в переговори».

С

Що торкається господарських зносин між Українською Народньою Республікою і Болгарією, то треба їх управильнити до заключення остаточного торговельного договору по праву найбільше упривілейованого народу.

Жадна сторона не буде мати претенсій до тих полекшень, котрі друга сторона признає або признаватиме якій небудь другій державі на підставі існуючого або майбутнього митового об'єднання, або в малому пограничному обороті в межах 15-кільометрової пограничної смуги.

Що торкається господарських зносин між Українською Народньою Республікою і Туреччиною, то обидві сторони до заключення нового торговельного договору взаїмно запоручують собі таке поступованнє, яке приміняється до найбільш упривілейованого народу.

Жадна сторона не буде мати претенсій до тих полекшень, котрі друга сторона признає або признаватиме другій державі на підставі існуючого або майбутнього митового об'єднення або в малому пограничному обороті.

III

Сила тривання передбаченого в II числі сього договору для господарських зносин між Українською Народньою Республікою з одної сторони і Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною з другої сторони може бути продовжена по взаїмній згоді сторін.

Якби реченці, передбачені в першім уступі II числа мали наступити перед 30 червня 1919 року, то кожній зі сторін, котрі заключують договір, вільно виповісти на шість місяців, рахуючи від 30 червня 1919 р. ті постанови, що містяться у вищепоміченому числі.

IV

A

Українська Народня Республіка не матиме ніяких претенсій до тих полекшень, які Німеччина признає Австро-Угорщині, або другому краєві, котрий стоїть з нею в митовій звязі і граничить з Німеччиною безпосередньо, або посередньо через який небудь другий край, котрий находиться з нею, або Австро-Угорщиною в митовій звязі, або яко Німеччина признає своїм власним кольоніям, заграничним посілостям і областям, котрі є під її охороною, або краям, які стоять з ними в митовій звязі.

Німеччина не матиме ніяких претенсій до тих полекшень, які Українська Народня Республіка признає якомусь другому краєві, котрий стоїть з нею в митовій звязі і граничить з нею безпосередно, або посередно через який небудь другий край, що находиться з нею в митовій звязі, або які вона признає кольоніям, заграничним посілостям і областям, що стоять під охороною одного з країв, які є з нею в митовій звязі.

B

В господарських зносинах між обнятими договором митовими полосами обох держав, Української Народньої Республіки з одної і Австрійсько-Угорської Монархії з другої сторони, Українська Народня Республіка не матиме ніякої претенсії до тих полекшень, які Австро-Угорщина признає Німеччині або якому небудь другому краєві, котрий находиться з нею в митовій звязі і граничить з Австро-Угорщиною безпосередно або посередно через інший край, що є в митовій звязі з нею або з Німеччиною. Кольонії, заграничні посілості і області, котрі находяться під охороною, стоять під тим зглядом на рівні з материм краєм.

Австро-Угорщина не матиме ніякої претенсії до тих полекшень, які Українська Народня Республіка признає якому-небудь другому краєві, що є з нею в митовій звязі і граничить з Україною безпосередно або посередно через другий край, що стоїть з нею в митовій звязі або кольоніям, заграничним посілостям і стоячим під охороною областям тих країв, які з нею митово звязані.

V

A

Оскільки в невтральних державах находяться товари, які походять з України або Німеччини, а на котрих лежить заборона безпосередного чи посередного вивозу до областей другої сторони, котра заключує договір, то такі обмеження довільного орудування повинні

бути знесені зглядом сторін, котрі заключують договір. Тому обидві сторони, що заключують договір, обов'язуються негайно повідомити правительства невтральних держав про знесення вище згаданих обмежень довільного орудування.

В

Оскільки в невтральних державах находяться товари, котрі походять з України, або Австро-Угорщини, а на котрих лежить заборона безпосереднього чи посереднього вивозу до областей другої сторони, котра заключує договір, то такі обмеження довільного орудування повинні бути знесені зглядом сторін, що заключують договір. Тому обидві сторони, що заключують договір, обов'язуються негайно повідомити правительства невтральних держав про знесення вище згаданих обмежень довільного орудування.

Стаття VIII

Привернення публичних і приватних правних зносин, виміна воєнних полонених і цивільних інтернованих, справа амнестії як також справа поступования з торговельними кораблями, що попали у власть противника, управильниться з Українською Народньою Республікою в поодиноких договорах, котрі становлять що-до суті складову часть нинішного мирового договору і по змозі рівночасно з ним вступають в силу.

Стаття IX

Умови, приняті в отсьому мировому договорі, творять неподільну цілість.

Стаття X

При толкованню сього договору для зносин між Україною і Німеччиною є міродайним український і німецький текст, для зносин між Україною і Австро-Угорщиною український, німецький і угорський текст, для зносин між Україною і Болгарією український і болгарський текст, а для зносин між Україною і Туреччиною український і турецький текст.

Кінцеві постанови

Нинішній мировий договір буде ратифікований. Ратифікаційні грамоти мають бути обміняні, яко мога скоріше у Відні.

Мировий договір стає правосильним по його ратифікації, оскільки в йому нічого іншого не постановлено.

На доказ того повновласники отсей договір підписали і свої печаті приложили.

Зладжено в п'яти первописах в Бересті Литовськім 9 лютого 1918 року.

Підписали: Севрюк, Любинський, Левітський, Кільман, Чернін, Радославов, Тошев, Стоянович, Ганчев, Анастасов, Талат Паша, Агмед Нессімі Бей, Ібрагим Гаккі Паша, Іццет Паша.

Примітка до статті VII мирового договору від 9 лютого 1918 року.

Стає згода в тому, що містячеся в другому відступі III числа вищезгаданої статті право відповідження щодо поодиноких (в II числі під А, Б, В, Д наведених) порозумінь, прислугує незалежно кожній зі сторін, котрі принимали участь в тих поодиноких порозуміннях.

Через те в тому відступі замість «Кожній зі сторін, котрі заключують договір», повинно бути «Кожній із п'яти частин, котрі заключують договір».

Бересте - Литовське, 9 лютого 1918.

Ол. Севрюк
Р. Кільман
Чернін
Талат
Д-р. Б. Радославов

№ 54. Протокол

Тому, що повстав сумнів що-до толкования 2 точки II статті мирового договору, заключеного дня 9 лютого 1918 р. в Берестю Литовськім між Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною з одної і Українською Народньою республікою з другої сторони, то Правительства згаданих держав постановили той сумнів усунути доповняючою заявою і поручили своїм повновласникам, висланим до Берестя Литовського на мирові переговори з Росією, а іменно:

Цісарсько Німецьке Правительство державному секретареві Заграничного Уряду Цісарському Дійсному Тайному Радникові Панові Ріхардові фон-Кільманові, Цісарському Послові і уповновласненому Міністрові Панові Др. фон Розенберґові.

Ц. і. К. спільне Австро-Угорське Правительство Міністрові Цісар. і Кор. дому і справ Заграничних, Його Ц. і К. Апостольського Величества Тайному Радникові Отокарові графові Чернінові фон і цу Худениц.

Надзвичайному і уповновласненому послові, Його Ц. і К. Апостольського Величества Тайному Радникові Панові Каетанові Мерей фон Капош-Мере.

Королівсько-Болгарське Правительство Королівському надзвичайному послові і уповновласненому Міністрові у Відні Андрієві Тошеву.

Полковникові з Генерального Штабу, Королівсько-Болгарському військовому повновласникові при Його Величестві Німецькому Цісареві і особистому адьютантові Його Величества короля Болгарів Петрові Ганчеву.

Королівсько-Болгарському першому леґаційному секретареві Др. Теодорові Анастасову.

Цісарсько-Отаманське Правительство Його Високости Ібрагімові Гаккі Паші, бувшому Великому Везірові, членові отоманського сенату, уповновласненому послові Його Величества Султана в Берліні Його ексцеленції генералові кавалерії, генеральному адьютантові Його Величества Султана при Його Величестві Німецькім Цісареві Цеккі Паші.

Правительство Української Народньої Республіки членам Центральної Ради Панові Олександрові Севрюкові, Панові Миколі Любинському і Панові Миколі Левітському заявити що слідує:

Для уникнення непорозумінь при толкованню 2 точки II статті мирового договору, заключеного 9 лютого 1918 р. в Берестю Литов-

ським між Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною з одної сторони і Українською Народньою республікою з другої сторони, стверджується, що мішана Комісія, яка передбачена в другім уступі тої договірної постанови, при усталенню границі не є звязана класти граничну лінію через місцевості Білгорай — Щебрешин — Красностав — Пугачів — Радин — Межиріччe — Сарнаки, лише має право на підставі 2 точки II статті сього мирового договору попровадити границю, що виходить з етнографічних відносин і бажань населення, також на схід від лінії Білгорай — Щебрешин — Красностав — Пугачів — Радин — Межиріччe — Сарнаки.

Згадана мішана Комісія утвориться із заступників сторін, що заключують договір і із заступників Польші і кожна з тих партій вишле рівне число делеґатів до Комісії.

Сторони, що заключують договір, згідно постановляють, коли та Комісія збереться.

Виготовлено в п'яти первописях в Берестю Литовськім дня 4 марта 1918 р.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ». «Договори»]

№ 55. Українсько-Німецький додатковий договір до мирового договору між Українською Народньою Республікою з одної сторони і Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною з другої сторони

На основі статті VIII, нині підписаного мирового договору між Українською Народньою Республікою з одної а Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною з другої сторони згодилися уповноважені Української Народньої Республіки, Члени Центральної Ради:

Пан Александер Севрюк, Пан Микола Любинський, Пан Микола Левитський, і уповноважений Німецької держави державний секретар заграничних справ Цісарський Дійсний Тайний Радник Пан Рихард фон Кільман негайно встановити публично і приватно-правні зносини між Україною а Німеччиною і урегулювати, виміну воєнно полонених і цивільних інтернованих, опіку над повертаючими, амнестію, що має видатися з нагоди заключення миру і поступования з торговельними кораблями, що попалися в руки противника і в тій цілі постановили заключити додатковий договір до мирового договору.

Коли уповноважені ствердили, що їх повновласті, які вони предложили при підписанню мирового договору, містять в собі уповноваження полагодження вище означених справ, згодилися на слідуючі постанови:

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

НАВ'ЯЗАННЯ КОНЗУЛЯРНИХ ЗНОСИН

Стаття I

При нав'язанню конзулярних зносин між сторонами, що заключують договір, згідно з постановою ст. IV мирового договору, кожда сторона допускає конзулів іншої сторони в усі місця своєї території,

на скільки вже перед війною не були установлені для окремих місць або частин території, що мають мішану мову, виїмки, які також і по війні будуть задержані рівномірно до кождої третьої держави.

Кожда сторона застерігає собі право з причин викликаних війною допустити в певні місця конзулів другої сторони лише після заключення загального миру.

Стаття II

Кожда зі сторін, що заключують договір, виплатить всі шкоди, які були протягом війни зроблені на її території тамошніми державними органами або населенням через суперечні міжнародньому праву вчинки над конзулярними урядниками другої сторони або над конзулярними будинками або їх інвентарем.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ДОГОВОРІВ

Стаття III

Договори, конвенції і умови, які існували між Росією а Німеччиною перед вибухом війни, знову набирають силу між пертрактуючими сторонами при ратифікації миру, за виїмком таких постанов, які розходяться з умовами мирового і сего додаткового договору, при тім ті договори, які не можуть бути до певного року знесеними, продовжуються на срок війни.

Німецьке правительство надішле українському правительству в чотири тижні по ратифікації мирового договору в дослівнім тексті наведені в першім уступі договори, конвенції і умови.

Стаття IV

Кожда сторона, що заключує договір, може другій стороні в шість місяців по підписанню мира подати до відома ті договори, конвенції і умови, або їх поодинокі постанови, що на її думку стоять в суперечності до перемін, виникнувших в часі війни. Такі договірні постанови як найшвидше мають бути замінені новими договорами, які відповідають зміненим поглядам та відносинам.

До складення, в уступі першім предвиджених нових договорів, збереться в шість місяців по ратифікації мирового договору комісія з представників обох сторін в місці, яке пізнійше означиться. Коли ся комісія в три місяці від її зібрання не дійде до згоди, кожда сторона тоді має вільну руку відступити від тих постанов договору, про які вона, як уст. 1 речення 1, другу сторону повідомила: скільки буде ходити річ при тім о поодиноких постановах договорів, то друга сторона має вільну руку зрікатись від цілого договору.

Стаття V

Договори, конвенції і умови, в яких крім Росії і Німеччини ще треті держави є заінтересовані і до яких Українська Народня Республіка поруч з Росією або в її місце вступає, сі договори набирають

силу законности при ратифікації мирового договору, коли-ж Україна прийме сі договори пізніше, то вони будуть мати силу з часу приняття. До поодиноких договорів, що стоять в звязку з колективними договорами, між обома сторонами не мають ніякого примінення постанови статті 3, що-до продовження сроку і статті 4, що-до відмовлення.

Що-до колективних договорів політичного змісту, в яких є заінтересовані ще інші воюючі держави, обидві сторони утримуються від будь якої б то позиції до них аж до заключення загального миру.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

ВІДНОВЛЕННЯ ПРИВАТНИХ ПРАВ

Стаття VI

Всі постанови, котрі існують на території одної з заключуючих мир сторін, по яким, з огляду на воєнний стан, горожани другої сторони з приватно-правного боку підлягають особливим законам (воєнні закони) — сі постанови тратять силу після ратифікації мирного договору.

На рівні з горожанами заключуючої договір сторони ставляться також такі юридичні особи і товариства, які на її території мають свій осідок. Далі належить ставити юридичні особи і товариства, які не мають осідку на території одної сторони, на рівні з горожанами остільки оскільки вони на території другої сторони підлягають постановам обов'язковим для горожан.

Стаття VII

Що до приватних довжних зобов'язань, які зістали нарушені воєнними законами, буде встановлено, як подано нижче.

§ 1

Довжні зобов'язання наново війдуть в силу, оскільки із постанов статті VII до XI щось іншого не виходить.

§ 2

Постанова § 1 не стоїть на перепоні тому, щоби питання про те, який вплив на довжні зобов'язання мають викликані війною обставини, особливо неможливість виконання договорів, викликана перешкодами руху або забороною торгівлі — щоби се питання обмірковувалось на території заключуючих договір сторін згідно з законами, які мають силу для горожан.

При тім не належить гірше відноситися до горожан другої сторони, яким були поставлені своєю стороною перепони, чим до горожан власної держави, яких було обмежено перепонами своєї сторони.

Також і той, кому війна не дала можливости своєчасно виконати яке небудь зобов'язання, не мусить бути примушений до звороту шкоди, повсталої з сеї причини.

§ 3

Грошеві зобов'язання, котрі могли бути невиконані під час війни на підставі воєнних законів, не мусять бути заплачені перед упливом трьох місяців по ратифікації мирового договору.

По сім зобов'язанням повинно платити пять відсотків річно від первісного сроку заплати за весь час війни, з включенням трьох місяців, без огляду на мораторію. До первісного сроку заплати в кождім окремім випадку відсотки платяться по договору.

§ 4

Для полагодження грошевих і приватних зобов'язань взаїмно повинні бути допущені признані державою товариства для охорони кредиторів яко уповноважені для обстоювання інтересів з ними сполучених фізичних і юридичних осіб.

Стаття VIII

Обидві сторони, які заключують договір, згоджуються в тім, щоби по ратифікації мирового договору переняти на себе виплату горожанам кождої сторони державних зобов'язань, а особливо громадських довгів.

З огляду на те, що Українська Народня Республіка має на меті поділити із другими частинами бувшої Російської імперії майно сеї імперії, то спосіб виконання означеної в першім уступі постанови застерігається на далі особливій згоді. При тім Українська Народня Республіка в кожнім разі переймає на себе ті зобов'язання відносно німецьких горожан, які повстали при виконуванню громадських робіт на Україні, або були забезпечені майном, що находиться на Україні.

Стаття IX

Сторони, що заключують договір, годяться в тім, щоби, не виключаючи постанов статті XI, права авторські і права для охорони промислу, концесії і привілеї, як також і подібні права на державно-правній підставі, які зістали нарушені воєнними законами, були приведені на території України до первісного стану.

Постанови уступу 1 не мають примінення до концесій, привілеїв і подібних прав, коли вони були відмінені законом, обов'язуючим всіх мешканців в правах подібного роду або зістали переняті державою або громадами і остаються в їх посіданню. Виконання зазначених в уступі 1 і 2 постанов застерігається особливій угоді.

Стаття X

Сроки давности на території кождої із заключуючих договір сторін в відношенню до горожан сторони другої, оскільки вони до часу вибуху війни не минули, продовжуються ще на рік по ратифікації мирового договору. Те саме відноситься і до сроків оплати купонів від відсоткових і дивідендних паперів, а також і до випавших у тираж, або з іншої причини платних вартісних паперів.

Стаття XI

Діяльність інституцій, які на підставі воєнних законів провадили нагляд, перехования, зарядження або ліквідацію маєткових вартостей, або приймали платню, повинна бути закінчена, за винятком постанов статті XII, на підставі слідуючих засад.

§ 1

Вартості маєткові, що були під наглядом, охороною або зарядженням мають бути негайно видані на жадання власника, а до хвилі повернення повинно охороняти інтереси власника.

§ 2

Постанови § 1 не повинні нарушувати добре набутих прав третіх осіб. Заплата і всі інші зобов'язання довжника, які були стягнені згаданими у вступі сеї статті інституціями або з їх розпорядження, будуть мати на території сторін, що заключують договір, рівну силу, як би їх сам віритель одержав.

Зостаються в силі для обох сторін приватноправні розпорядження, які були зроблені вище зазначеними інституціями, або з їх доручення або в відношенню до них других осіб.

§ 3

Про діяльність зазначених в початку сеї статті інституцій, а особливо про прийом і видачу, правовласнику на його жадання повинні даватись негайно повідомлення.

Стаття XII

Земельні маєтки, або права на них, гірничо-промислові права, як також права уживання і використування маєтків, підприємства, або участь в них, особливо акції, які з огляду на воєнні закони продано або від правовласника примусово відібрано, повинні бути повернені первісному власникові на його жадання на протязі одного року після ратифікації мирового договору, при обов'язковому повороті користей, які були одержанні від продажу або відібрання, при сім не звертається уваги на добре набуті права третіх осіб.

Постанови уступу 1 не мають ніякого примінення, коли позбуті маєткові річі або всі річі подібного роду були відібрані і переняті державою або громадами і зостаються в їх посіданню на підставі законів обов'язкових для всіх мешканців відносно речей сього роду. На випадок знесення такого переняття майна державою, на протязі одного року після знесення правовласник має право жадати повороту майна яке зазначено в уступі першому.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

ВІДШКОДУВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ШКОД

Стаття XIII

Обидві сторони, що заключують договір, годяться на тім, що горожани обох сторін одержують відшкодування за ті шкоди, які вони потерпіли через тимчасове або постійне відібрання авторських прав, промислових охоронних прав, концесій, привілеїв і подібних претенсій, або через нагляд, переховування, завідування або продаж предметів майна.

Те саме торкається також шкід, які були заподіяні приватним особам кождої сторони протягом війни поза воєнною областю державними органами або населенням другої сторони через суперечні міжнародньому праву насильства щодо життя, здоровля або маєтку.

З огляду на те, що Українська Народня Республіка має на увазі порозумітись в справі поділу майна з іншими частинами бувшої Російської імперії, виконання всіх принципів, вичислених в уступі 1 відкладається до окремого порозуміння.

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

ВИМІНА ОБОПІЛЬНИХ ВОЄННО-ПОЛОНЕНИХ І ЦИВІЛЬНИХ ІНТЕРНОВАНИХ

Стаття XIV

Що-до виміни воєннополонених, передбаченої в статті VI мирового договору приймається ось такі постанови:

§ 1

Виміна службово нездібних воєнних полонених, яка зараз переводиться, повинна йти з можливо найбільшим поспіхом. Виміна всіх інших воєнно полонених наступить по можливості скоро в певні сроки, про які ще буде умова.

§ 2

Воєнно-полонені одержать при повороті свою приватну власність, відібрану від них властями держави, в якій вони перебували, як також ще не виплачену або ще не дораховану частину їх зарібку; ся постанова не відноситься до записок військового змісту.

§ 3

Комісія, зложена по чотири представники від кождої сторони, має зібратись в Берестю Литовськім зараз-же по ратифікації мирового договору, щоб означити сроки предвиджені в уступі 2 § 1, як також всі інші подробиці виміни, особливо рід і спосіб перевозу до дому і як також надзору над виконанням тих постанов.

§ 4

Видатки за удержання обопільних воєнно-полонених, які повинні бути звернені на підставі міжнароднього права, з огляду на кількості воєнно-полонених з обох сторін числяться взаїмно скомпензованими.

Стаття XV

Що-до повороту обосторонніх цивільних горожан приймаються отсі постанови:

§ 1

Обосторонні інтерновані або заслані цивільні горожани будуть по змозі скоро безплатно відослані до дому, оскільки вони не захотять залишитись на місті за згодою тої держави, де вони перебувають, або від'їхати куди інше.

Комісія, згадана в § 3 статті XIV, має упорядковувати подробиці повороту до дому і має наглядати над виконанням укладених умов.

§ 2

Горожани одної сторони, які при вибуху війни мали на території другої сторони свій осідок, промислове або торговельне підприємство і зараз не перебувають на сій території, можуть туди повернутись, наколи друга сторона не находиться вже більше у воєннім стані. Поворот може бути заборонений лише з причин внутрішньої або зовнішньої небезпеки держави.

Посвідченням буде даний властями рідної держави пропуск, по якому власник його належить до осіб означених в уступі 1; візи на пропуску не треба.

Стаття XVI

Горожани одної зі сторін, що заключують договір, не підлягають ніяким обложенням, даткам, податкам або належним оплатам за провадження промислу, торгівлі або інших зарібкових підприємств в часи, коли вони завдяки війні не провадили там свого промислу, торгівлі або інших підприємств, коли такі суми були заплачені, то їх повинно звернути протягом шістьох місяців по ратифікації мирового договору.

Постанови уступу 1 мають відповідне приміненння до торговельних і інших зарібкових товариств, в котрих мають уділ горожани одної сторони, яко спільники, акціонері, або в інший спосіб учасники, а котрих провадження на території другої сторони було припинене через війну.

Стаття XVII

Кожна із заключуючих договір сторін обов'язується шанувати і удержувати на своїй території цвинтарі вояків і інших горожан другої сторони, котрі в часі інтернування або заслання умерли; уповноважним сеї сторони дається право удержувати і відповідно украшувати цвинтарі в порозумінню з краєвими властями. Подрібні питання щодо удержання цвинтарів застерігається дальшому порозумінню.

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

ОПІКА НАД ПОВЕРТАЮЧИМИ

Стаття XVIII

Горожанам кождої із заключуючих договір сторін, які мають походження в області другої сторони, буде вільно в десятилітнім сроку по ратифікації мирового договору, в порозумінню з властями сеї сторони вернутись до краю свого походження.

Особи, що мають право повороту, повинні на жаданнє своє одержати увільнення від їх дотеперішньої державної приналежности. Також не повинно класти перепони або утруднювати їх зносини з дипломатичними і конзулярними представниками краю свого походження як усними так і на письмі.

Стаття XIX

Повертаючі через використання свого права на поворот не повинні терпіти ніяких маєтково правних утисків.

Ім дається право своє майно ліквідувати і зиск а також, оскільки се не суперечить загальним краєвим законам, і інше рухоме майно забрати; крім того вони можуть відмовитись від арендних договорів, попередивши про се за шість місяців і за таке відмовлення арендодавець не повинен жадати відшкодування.

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

АМНЕСТІЯ

Стаття XX

Кожда із заключуючих договір сторін запевнює горожанам другої сторони вільність від кари згідно зі слідуючими постановами:

§ 1

Кожда сторона дає повне звільнення від кари воєнно-полоненим, які належать до другої сторони і се за всі ними заподіяні вчинки, які підлягають судовій або дисциплінарній карі.

§ 2

Кожда сторона запевнює повне звільнення від кари цивільним горожанам другої сторони, яких підчас війни інтерновано або заслано і то за всі підчас інтернування або заслання заподіяні вчинки, які підлягають судовій або дисциплінарній карі.

§ 3

Кожда сторона запевнює повне звільнення від кари горожанам другої сторони за протизаконні вчинки, що йдуть на користь другої сторони і за проступки проти особливих законів, виданих в некористь іноземців ворожої сторони.

§ 4

Звільнення від кари предвиджені в §§ 1—3 не розтягаються на всі вчинки, які заподіяно по ратифікації мирового договору.

§ 5

Оскільки на підставі постанов §§ 1 до 4 запевнюється звільнення від кари, то нових судових слідств більше не буде розпочато, розпочаті судові слідства припиняться, а присуджені кари даруються. Однак воєнно-полонені, які їзза воєнної або державної зради, навмисного убивства, грабежів, розбою, навмисного підпалу і вчинків проти публічної моралі находяться в слідчім або судовім арешті, можуть бути задержані у в'язниці аж до хвилі їх повороту.

Стаття XXI

Заключуючі договір сторони запевнюють їх власним горожанам звільнення від кари згідно з низче наведеними постановами.

§ 1

Кожда сторона запевнить повне звільнення від кари власним військовим за роботи, які вони виконали, як воєнно-полонені другої сторони. Те саме відноситься до робіт, які виконали обосторонні цивільні горожани в часі їх інтернування або заслання.

§ 2

Кожда сторона запевнить повне звільнення від кари мешканцям областей, занятих другою стороною зпогляду на їх політичне поводження в часі окупації.

§ 3

Постанови статті XX § 5 мають примінення до передвидженого в §§ 1 і 2, звільнення від кар; в сих випадках не повинно бути інших правних обмежень, як відносно самих виновників так і їх сім'ї.

Стаття XXII

Сторони, що заключують договір, застерігають собі право дальшої умови щодо запоручених взаїмно кождою стороною звільнень від кари за вчинки заподіяні в некористь власної держави.

РОЗДІЛ ОСЬМИЙ

ЯК МАЄ БУТИ ПОСТУПЛЕНО З ТОРГОВЕЛЬНИМИ КОРАБЛЯМИ І ГРУЗАМИ, ЩО ПОПАЛИСЯ В РУКИ ПРОТИВНИКА

Стаття XXIII

Торговельні кораблі одної із сторін, що заключують договір, які на початку війни знаходилися в пристані другої сторони, мають бути звернені вмісті з грузами, а коли се не можливе, то повинно дати

за них відшкодування в грошах. Що-до виплати фрахтів за уживання тих кораблів підчас війни застерігається се окремим умовам з огляду на те, що Українська Народня Республіка має намір поділу майна з іншими частинами бувшої Російської імперії.

Стаття XXIV

Торговельні кораблі одної із сторін, що заключують договір, які дістались як воєнна здобич, в тім випадку, коли вони до підписання преліминарного миру були присуджені законним вироком призового суду і коли вони не підпадають під постанови статті 23 уважаються за остаточно сконфісковані.

У всіх інших випадках вони повинні бути звернені, коли-ж їх вже нема, то мусить бути заплачено грішми.

Сі постанови мають відповідне приміненння до набутих як воєнна здобич корабельних грузів, котрі належать до горожан одної зі сторін, що заключують договір.

Стаття XXV

Виконання постанов статті XXIII і XXIV, а передвсім установлення відшкодувань, які мають бути заплачені, переведе мішана комісія, яка буде складатися по одному представникові із сторін, що заключують договір, і невтрального голови, і яка зійдеться в протягу трьох місяців в Одессі або в якім іншім по пізнішій згоді місці. Призначення голови комісії доручається президентові Швайцарської Сполученої Ради.

Стаття XXVI

Сторони, що заключують договір, зроблять все, що лежить в їх силі, щоби торговельні кораблі вмісті з грузами, котрі по статті XXIII і XXIV мають бути звернені, могли вільно повернутись до батьківщини.

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

КІНЦЕВІ ПОСТАНОВИ

Стаття XXVII

Сей додатковий договір, який творить дійсну складову частину мирового договору, має бути ратифікований, а документи ратифікаційні мають бути виміняні вмісті з ратифікаційними документами мирового договору.

Стаття XXVIII

Додатковий договір вступить в силу рівночасно з мировим договором, на скільки в нім не має про що іншого постановленого. Представники сторін, що заключують договір, зійдуться в протягу чотирьох місяців по ратифікації в місці, котре пізніше означиться, для доповнення додаткового договору, передвсім для зложення тих договорів, які в ньому застережені.

На підтвердження сього уповноважені, як також представник німецької найвищої військової управи, шеф генерального штабу Найвищого Командуючого східнього фронту, королівський пруський генерал-майор Пан Макс Гофман, сей додатковий договір підписали і урядовими печатками означили.

Написано в подвійному тексті в Берестю Литовськім дня 9 лютого 1918 р.

А. Севрюк. Р. Ф. Кільман.
М. Любинський. Гофман.
М. Левітський.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ». «Договори»]

№ 56. Болгарсько-Український додатковий договір до мирного договору заключеного між Українською Народньою Республікою з одного боку і Болгарією, Німеччиною, Австро-Угорщиною і Туреччиною з другого боку 9-го лютого 1918 року в Бересті-Литовському

На підставі уступу VIII, підписаного 9 лютого с. р. мирного договору між Українською Народньою Республікою з одного боку і Болгарією, Німеччиною, Австро-Угорщиною і Туреччиною з другого боку уповноважені Українською Народньою Республікою Члени Центральної Ради:

Пан Олександер Севрюк
Пан Микола Любинський
Пан Микола Левітський

і уповноважені Болгарією:

Міністер закордонних справ
Д-р Василь Радославов

уповноважений міністер
Пан Андрей Тошев

уповноважений міністер
Пан Іван Стоянович

воєнний уповноважений п. полковник
Петро Ганчев
Пан Д-р Теодор Анастасов

згодились негайно унормувати встановлення публічних і приватно-правних відносин між Українською Народньою Республікою, щодо виміни воєнно-полонених і інтернованих цивільних осіб, щодо питання про амнестію, яка повинна бути дана з приводу заключення миру і щодо питання про кораблі, які попались у владу ворогів, згодились в тій цілі скласти додатковий договір.

Вирішивши остаточно, що дані їм уповноваження в цілі підписання мирового договору обхоплюють цілком і регуліровку згаданого предмету, згодились на цьому, що постанови в сім предметі, які містяться в тексті додаткового договору, заключеного між Українською Народньою Республікою і Німеччиною 9 лютого с. р. мають силу за винятком постанов, що містяться в уступі 2, 5 в дру-

гому абзаці уступу 6 в § 2 і § 4 уступу 7, в уст. 9, в уст. 13, в другім абзаці уст. 16 і в уступах 18 і 19.

Обі сторони згідно приймають і постанови, що містяться в § 2 і § 3 заключеного протоколу до додаткового, вищезгаданого договору від 9 лютого с. р.

Сей додатковий договір був зложений в двох текстах на українській і болгарській мові в Берестю Литовськім 12 лютого 1918 р.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ».
«Договори»]

№ 57. Українсько-Турецький додатковий договір до мирового договору, заключеного 9 лютого 1918 року в Берестю Литовськім між Українською Народньою Республікою з одної сторони, а Туреччиною, Німеччиною, Австро-Угорщиною і Болгарією з другої сторони

Згідно з VIII стат. мирового договору, заключеного в Берестю Литовському 9 лютого 1918 р. між Українською Народньою Республікою з одної сторони а Туреччиною, Німеччиною, Австро-Угорщиною і Болгарією з другої сторони, уповноважені Української Народньої Республіки, Члени Центральної Ради:

Пан Олександер Севрюк
Пан Микола Любинський
Пан Микола Левітський

і уповноважені Туреччини:

С. А. Талат Паша,

Великий Везір і міністер внутрішніх справ, член отоманської Палати,

С. А. Ібрагім Гаккі Паша, бувший Великий Везір, сенатор амбасадор Й. В. Султана в Берліні,

С. Е. Ахмед Нессімі Бей, міністер закордонних справ, член отоманської Палати,

С. Е. Ахмед Іццет Паша, генерал кавалерії, сенатор екс-міністер війни

згодились урегулювати додатковим договором до мирового договору певні справи, які не були в сьому останньому достаточно установлені. В тих справах принято слідуючі постанови:

Стаття I

Сторони, які заключують договір, зобов'язуються після ратифікації сього договору установлювати генеральних конзулів і віце-конзулів в усіх портах, містах і інших місцевостях їх територій з винятком тих місць, де вони признають непотрібним назначувати таких агентів, але з тим, щоби сей виняток однаково примінювався до всіх инших держав.

Що-же торкається привілеїв і атрибутів згаданих агентів в протязі переходової доби, передбаченої в статті III, то буде до них примінений на умовах взаємности такий самий режім, який примінюється до подібних агентів найбільш прихильної нації.

Стаття II

Кожда зі сторін, які заключують договір, зобов'язується дати відшкодування за шкоди і втрати, зроблені під час війни на їх територіях, чи то органами власти чи то населенням консулярним будинкам і рухомому майну, а також консулярним аґентам і урядникам другої сторони.

Стаття III

З огляду на брак усіх договорів, конвенцій, актів і таке інше, якіби ще перед мировим договором між Українською Народньою Республікою і Туреччиною, обидві заключуючі договір сторони згідні скласти консульську конвенцію, а також і інші акти, які вони признають потрібними для урегулювання своїх юридичних зносин. Сі акти будуть заключені в той термін, який у мировому договорі призначено для укладання нового торговельного договору.

Переходова доба, яка в згаданому мировому договорі була встановлена для торговельного режіму, буде такою самою і для тимчасового консулярного режіму, означеного в I статті.

Постанови згаданого мирового договору, які торкаються до упливу сроку, або продовження тимчасового торговельного режіму також прикладається і до тимчасового консулярного режіму.

Стаття IV

Щодо вступлення України в міжнародні почтові і телеграфічні спілки, почтово-телеграфічні зносини між Україною і Туреччиною повинні бути встановлені по ратифікації мирового договору згідно до постанов почтово-телеграфічних конвенцій, реґляментів і договорів міжнародньої спілки.

Стаття V

Усі закони, реґляменти і накази, які були видані на території кождої із заключуючих договір сторін з огляду на воєнний стан і які мали на меті внести деякі зміни в приватні права горожан противної сторони (воєнні закони) касуються після ратифікації мирового договору.

Юридичні особи і товариства признані місцевими законами одної сторони і які належать по національности до другої сторони будуть трактуватись в сім відношенню, як горожани сієї другої сторони.

Стаття VI

Всі довжні зобов'язання приватних або юридичних осіб і товариств приналежних до одної із заключуючих договір сторін, які знаходяться на території другої сторони, мають бути відновлені в такім вигляді, в якім були до війни.

Сторони, які заключують договір, згоджуються приміняти до довжних зобов'язань їх взаємних горожан постанови, які містяться в §§ 2 і 3 ст. VII і в ст. X українсько-німецького додаткового дого-

вору, підписаного в Берестю Литовському 9 лютого 1918 р. Горожани обох сторін будуть користуватись тими великими полекшостями, які кожда із заключуючих договір сторін найде потрібним дати тим із своїх власних горожан, які з причин умов військового часу не мали можливости у відповідний срок прибути до оборони своїх прав.

Стаття VII

Особи покривджені в своїх правах внаслідок воєнних законів, згаданих в ст. V, будуть оскільки можливо привернуті до своїх прав. Після ратифікації сього договору обидві сторони приступають одночасно до звороту майна, відібраного на підставі зазначених законів.

Кожда із заключуючих договір сторін окрім того зобов'язується відшкодувати одночасно втрати, які понесені горожанами другої сторони в їх життю і здоровлю через приняті проти них міри, а також в їх майні через ліквідацію, секвестрацію, конфіскату, реквізицію і насильне позбавлення владіння рухомим і нерухомим майном.

Для того нерухоме майно, земельні маєтки, право на використовування нутра землі, підприємства і т. д., котрі були відібрані, будуть повернуті тим, хто на них має право, але остільки, оскільки се майно не було удержавлене на підставі законів, обов'язуючих усіх горожан краю.

Спосіб вирахування втрат, які повстали через вище згадані обставини, а також і через інші з ними ув'язані і спосіб виконання сього будуть урегульовані між обома сторонами, які заключують договір, через особливу умову, яка буде заключена в той-же час і на тих-же підставах, як се згадано в § 13 Українсько-Німецького додаткового договору і § 3 остаточного протоколу доданого до нього од 9 лютого 1918 року.

Стаття VIII

Воєнно-полонені, покалічені або нездібні до військової служби будуть негайно повернуті до батьківщини. Решта воєнно-полонених, а також і осіб, які були затримані військовими або цивільними властями будуть виміняні по можливості скоріше, до сеї виміни буде приступлено негайно по ратифікації сего договору.

Виміна ся буде переведена під наглядом особливих комісарів, призначених від одної і другої сторони.

Видатки на переправлення сих воєнно-полонених до порту, де буде посадка, або до границі, приймається на кошт тої держави, яка їх забрала у полон.

Цивільні полонені будуть негайно звільнені. Та із сторін, яка їх заарештувала або заінтернувала, бере на свій кошт видатки по переправленню їх з місця теперішнього перебування або інтернування на місце, з якого вони були відіслані.

Стаття IX

Кожда із заключуючих договір сторін буде приміняти до воєнно-полонених і цивільних інтернованих, які перебувають на їх територіях а також до горожан другої сторони постанови про амнестію, які містяться в статті XX додаткового українсько-німецького договору, підписаного в Берестю Литовським 9 лютого 1918 року.

Стаття X

Сей додатковий договір набере силу, якщо не буде іншої постанови, в той самий час як і колективний мировий договір, підписаний в Берестю Литовському 9 лютого 1918 року, складовою частиною якого він є. Він буде ратифікований і ратифікації його будуть обмінняні у Відні в той самий час, коли і ратифікації вище згаданого колективного договору, по можливості скоріше.

На затвердження сього уповноважені делегати підписали сей додатковий договір і означили його своїми печатками.

Написано в двох примірниках в Берестю Литовськім дня 12 лютого 1918 р.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ». «Договори»]

№ 58. Українсько-Австро-Угорський додатковий договір до мирного договору між Австро-Угорщиною, Німеччиною, Болгарією і Туреччиною з одної, а Українською Народньою Республікою з другої сторони.

На підставі статті VIII мирового договору, який підписано дня 9 лютого 1918 р. між Австро-Угорщиною, Німеччиною, Болгарією і Туреччиною з одної, а Українською Народньою Республікою з другої сторони, згодилися уповноважені Австро Угорщини, а іменно: Міністр Цісарськ. і Королівськ. Двора і Справ Закордонних Його ц. і к. Апостольського Величества Тайний Радник, Оттокар граф Чернін фон і цу Худевіц, ц. і к. австрійський Президент Міністрів Його ц. і к Апостольського Величества Тайний Радник Ернест Ріттер Зайдлер фон Файхтенеґґ; Королівський Угорський Президент Міністрів Його ц. і к. Апостольського Величества Тайний Радник Д-р Александер Векерле, і уповноважені Української Народньої Республіки, а іменно, члени Української Центральної Ради: пан Олександер Севрюк, пан Микола Любинський, пан Микола Левицький негайно встановити публічно- та приватно-правні зносини між Австро-Угорщиною і Українською Народньою Республікою і уреґулювати виміну военнополонених і цивільних інтернованих, опіку над повертаючими, амнестію, що має видатися з нагоди заключення миру і поступування з торговельними кораблями, що попалися в руки противника і в тій цілі постановили заключити додатковий договір до мирового договору.

По взаїмнім предложенню собі повновластей, які щодо форми узнано за добрі і відповідні, уповноважені згодилися на слідуючі постанови:

Стаття I

Кожда із сторін, що заключують договір, заплатить всі шкоди, які протягом війни були заподіяні на її території тамошніми державними органами, або населенням через суперечні міжнародньому праву вчинки над консулярними урядниками другої сторони, або над консулярними будинками, або їх інвентарем.

Стаття II

Сторони, що заключують договір, зобов'язуються взаїмно звернути собі всі ті суми, які одна із сторін виплатила горожанам (пенсіоністам, вдовам, сиротам і родинам жовнирів) другої сторони на занятій нею території, в вигляді виплат, пенсій і додатків на удержання.

Стаття III

Договори, конвенції і умови, які існували між Австро-Угорщиною, або одною із частей Австро-Угорської Монархії з Росією перед вибухом війни, знову набирають силу між пертрактуючими сторонами при ратифікації миру, за виїмком таких постанов, які розходяться з умовами мирового договору і сего додаткового, при тім ті договори, які не можуть бути до певного сроку знесеними, продовжуються на срок війни.

Спільне Австро-Угорське Правительство надішле Українському Правительству в чотири тижні по ратифікації мирового договору в дослівнім тексті наведені в першім уступі договори, конвенції і умови.

Кожда сторона, що заключує договір, може другій стороні в шість місяців по підписанню мира подати до відома ті договори, конвенції і умови, або їх поодинокі постанови, що на її думку стоять в суперечності до перемін, виникнувших в часі війни. Такі договірні постанови якнайшвидче мають бути замінені новими договорами, які відповідають зміненим поглядам та відносинам.

До складання в уступі першім передвиджених нових договорів збереться в шість місяців по ратифікації мирового договору комісія з представників обох сторін в місці, яке пізніше означиться. Коли ся комісія в три місяці від її зібрання не дійде до згоди, кожда сторона тоді має вільну руку відступити від тих постанов договору, про які вона, як уст. 1, речення 1, другу сторону повідомила; оскільки буде ходити при тім річ о поодиноких постановах договору, то друга сторона має вільну руку зріктись від цілого договору.

Договори, конвенції і умови, в яких є заінтересовані ще треті держави і до яких Українська Народня Республіка, поруч з Росією, або в її місце вступає, сі договори набирають силу законности після ратифікації. Коли ж Україна прийме сі договори пізніше, то вони будуть мати силу з часу приняття. До поодиноких договорів, що стоять в звязку з колективними договорами, між обома сторонами немають ніякого примінення постанови уступу 1 сеї статті щодо продовження сроку і 2 і 3 уступу сеї статті щодо в ступлення.

Що до поодиноких і колективних договорів політичного змісту, в яких є заінтересовані ще інші воюючі держави, обидві сторони утримуються від будь якоїб-то позиції до них аж до заключення загального миру.

Стаття IV

Що до відновлення приватних прав постановлено слідуюче:

1) Всі постанови, котрі існують на території одної із сторін, що заключують договір, по яким, з огляду на воєнний стан, горожани другої сторони підлягають особливим законам в їх приватних правах, сі постанови тратять силу після ратифікації мирового договору.

Кари ще не виконані, а наложені за нарушення тих постанов, як також правні наслідки засудження за такі протизаконні вчинки даруються.

На рівні з горожанами заключуючої договір сторони ставляться також такі юридичні особи і товариства, які на її території мають свій осідок. Далі належить на рівні ставити з горожанами одної сторони такі юридичні особи і товариства, які не мають осідку на її території остільки, оскільки вони на території другої сторони підлягають постановам обов'язковим для горожан.

2) Щодо приватно-правних довжних зобов'язань, які зістали нарушені постановами точки 1, буде встановлено, як подано нижче.

Сі довжні зобовязання наново війдуть в силу, оскільки із постанов точок 2 до 6 щось іншого не виходить.

Постанова попереднього уступу не стоїть тому на перепоні, щоби питання про те, який вплив на довжні зобовязання мають викликані війною обставини, особливо неможливість виконання договорів, викликана перешкодами руху, або забороною торговлі — щоби се питання обмірковувалось на території заключуючих договір сторін згідно з законами, які мають силу для мешканців краю.

При тім не належить гірше відноситися до горожан другої сторони, яким були постановлені перепони своєю стороною, чим до горожан власної держави, яких було обмежено перепонами своєї сторони. Також і той, кому війна не дала можливости своєчасно виконати яке-небудь зобов'язання, не мусить бути примушений до звороту шкоди, повсталої з сеї причини.

Грошеві зобовязання, які могли бути невиконані на підставі постанови в точці 1 наведеної, не мусять бути заплачені перед упливом трьох місяців по ратифікації мирового договору. По сім зобовязанням повинно платити п'ять відсотків річно від первісного сроку заплати за весь час війни, з включенням трьох місяців без огляду на мораторію; до перевісного сроку заплати в кождім окремім випадку відсотки платяться по договору.

Для полагодження грошевих і приватних зобовязань взаїмно повинні бути допущені признані державою товариства для охорони кредиторів, яко уповноважені для обстоювання інтересів з ними сполучених фізичних і юридичних осіб.

3) Постанови сеї конвенції не мають примінення до обороту вартісними паперами, як також до зобов'язань із паперів виставлених на показника урегулювання сполучених із тим питань застерігається окремій умові.

Сторони, що заключують договір, порозуміються в окремій умові щодо упорядкування взаїмних державних зобов'язань, які повстали із-за публичних послуг, як то уживання залізниць, почт і телеграфів і таких інших.

4) Сторони, що заключують договір, годяться в тім, щоби не виключаючи постанов точки 6, права авторські і права для охорони промислу, концесії і привілеї як також і подібні права на державно-правній підставі, які зістали нарушені воєнними законами, були приведені на території України до первісного стану, як се передвиджено в точці 1.

Постанови вище наведеної статті не мають примінення до концесій, привілеїв і подібних прав, які були відмінені законом, обов'язуючим

всіх горожан, або зістали переняті державою, або громадами і остають в їх посіданню.

Виконання принципів обох вище означених уступів застерігається особливій угоді.

5) Сроки давности на території кождої із заключуючих договір сторін в відношенню до горожан сторони другої, оскільки вони до часу вибуху війни не минули, продовжуються ще на рік по ратифікації мирового договору. Те саме відноситься і до сроків оплати купонів з дивіденднх паперів, а також і до випавших у тираж, або з іншої причини платних вартісних паперів

Вірителю відновляється право на судовий процес, коли він завдяки війні стратив на се срок, або коли запізваний до суду не зміг в свій час через перерву зуху себе на суді заступити.

6) Діяльність урядів, які на основі постанов точки 1 провадили нагляд, перехования, зарядження, або ліквідацію маєткових вартостей або приймали платню, буде закінчена, за винятком постанов точки 7 на підставі слідуючих засад.

Вартості маєткові, що були під наглядом, охороною, або зарядженням, мають бути негайно видані на заявлене жадання власника, а до хвилі повернення повинно охороняти інтереси власника.

Постанови вище наведеного уступу не повинні нарушувати добре набутих прав осіб третіх. Заплата і всі інші зобов'язання довжника, які були стягнені згаданими у вступі сеї статті урядами, або з їх розпорядження, будуть мати на території сторін, що заключують договір, рівну силу, якби їх сам вірітель одержав.

Зостаються в силі для обох сторін приватно-правні розпорядження, які були зроблені вище зазначеними інституціями, або з їх доручення, або відносно їх самих.

Про діяльнісгь зазначених в початку сеї статті інституцій, а особливо про прийом і видачу правовласнику на його жадання, повинні негайно даватись повідомлення.

7) Земельні маєтки, або права на них, гірничо-промислові права, як також права уживання і використання маєтків, підприємства, або участь в них, особливо акції, які з огляду на воєнні закони продано, або від правовласника примусово відібрано, повинні бути повернені первісному власникові на протязі одного року після ратифікації мирового договору, при обов'язковому повороті користей, які були одержані від продажу і відібрання — при сім не звертається уваги на добре набуті права третіх осіб.

Постанови вище наведеного уступу не мають ніякого примінення, коли позбуті маєткові речі, або всі речі подібного роду були відібрані і переняті державою або громадами і зостаються в їх посіданню на підставі законів обовязкових для всіх горожан і речей подібного роду на випадок знесення такого переняття майна державою, на протязі одного року після знесення, постанова зазначена в уступі першому набирає силу.

Стаття V

Сторони, що заключують договір, є згідні в тім, що горожани обох сторін одержують відшкодування за ті шкоди, які вони потерпіли через в уступі 4, точці 1 означене тимчасове, або постійне віді-

брання авторських прав, промислових охоронних прав, концесій, привілеїв і подібних претенсій, або через нагляд, переховування, завідування, або продаж предметів майна. Те саме торкається також шкід, які були заподіяні приватним особам кождої сторони протягом війни поза воєнною областю державними органами, або населенням другої сторони через суперечні міжнародньому праву вчинки щодо життя, здоровля, або маєтку.

З огляду на те, що Українська Народня Республіка має на увазі порозумітись в справі поділу майна з іншими частинами бувшої російської імперії, виконання всіх принципів, вичисленнх в уступі 1 відкладається до окремого порозуміння.

Стаття VI

Що до виміни воєннополонених, передбаченої в статті VI мирового договору, приймаються такі постанови:

1) Виміна службово-нездібних воєнних полонених, яка зараз переводиться, повинна йти з можливо найбільшим поспіхом.

Виміна всіх інших полонених наступить по можливості скоро в певні сроки, про які ще буде умова.

Держава, яка звертає воєннополонених, бере на свій кошт їх переправлення до граничої станції передачі.

2) Воєннополонені одержать при повороті свою приватну власність, відібрану від них властями держави, в якій вони перебували, як також і ще не виплачену, або ще не дораховану частину їх зарібку; ся постанова не відноситься до записок військового змісту.

3) Комісія, зложена по чотири представники від кождої сторони, має зібратися в місці, яке пізніше буде означено, зараз-же по ратифікації мирового договору, щоб означити сроки, передвиджені в точці 1 уступі 2, як також всі інші подробиці виміни, особливо рід і спосіб перевозу до дому і як також надзору над виконанням тих постанов.

4) Видатки за удержання обопільних воєннополонених, які повинні бути звернені на підставі міжнароднього права, з огляду на кількості воєннополонених з обох сторін числяться взаїмно скомпензованими.

Стаття VII

Щодо повороту обостороннїх цивільних горожан приймаються отсі постанови:

1) Обосторонні інтерновані або заслані цивільні горожани мають бути зараз-же увільнені, а ті зпоміж них, які хотять вернутись до рідного краю, мають бути в короткім часі безплатно відіслані.

Комісія, зложена з представників сторін, що заключують договір, котра збереться зараз по ратифікації мирового договору в місці, яке пізніше означиться, якнайскорше уреґулює ще неполагоджені питання, які торкаються до цивільних інтернованих і засланих і допильнує виконання зложених постанов.

2) Горожани одної сторони, які при вибуху війни мали на території другої сторони свій осідок, промислове або торговельне підприємство і не перебували на сій території, можуть туди повернутись, наколи друга сторона не находиться вже більше у воєннім стані.

Поворот може бути заборонений лише з причин внутрішньої або зовнішньої небезпеки держави.

За посвідчення буде даний властями рідної держави пропуск, по якому власник його належить до осіб означених в попередньому уступі, віза на пропуску не потрібна.

3) Горожани кождої із сторін, що заключують договір, не підлягають ніяким обложенням, даткам, податкам, або належним оплатам за провадження промислу, торгівлі або инших зарібкових підприємств в часі, коли вони не провадили там свого промислу, торгівлі або інших підприємств, коли такі суми були заплачені, то їх повинно звернути протягом шістьох місяців по ратифікації мирового договору

Постанови вище наведеного уступу мають відповідне примінення до торговельних і інших зарібкових товариств, в котрих мають уділ горожани одної сторони яко спільники, акціонері або в інший спосіб учасники, а котрих провадження на території другої сторони було припинене через війну.

Стаття VIII

Кожда із заключуючих договір сторін зобовязується шанувати і удержувати на своїй території цвинтарі вояків і інших горожан другої сторони, котрі в часі інтернування або заслання умерли; уповноваженим сеї сторони дається право удержувати і відповідно украшувати цвинтарі, в порозумінню з краєвими властями.

Спеціяльна мішана комісія, яка збереться якнайскорше, полагодить подрібно ті справи по думці договору.

Стаття IX

Кожда сторона дає повне звільнення від кари полоненим, які належать до другої сторони і се за всі ними заподіяні вчинки, що підлягають судовій або дисциплінарній карі. Далі запевнюється повне звільнення від кари тим цивільним горожанам другої сторони, яких підчас війни інтерновано або заслано і то за всі підчас інтернування або заслання заподіяні ними вчинки, які підлягають судовій або дисциплінарній карі, а нарешті за протизаконні вчинки власних горожан, які зроблено на користь другої сторони.

Продовжені в попереднім уступі звільнення від кари не розтягаються на всі вчинки, які заподіяно по ратифікації мирового договору.

Оскільки на підставі вище наведених постанов запевнюється звільнення від кари, то нових судових слідств більше не буде розпочато, розпочаті судові слідства припиниться, а засуджені кари будуть подаровані. Однак военнополонені, які ізза военної, або державної зради душегубства, грабіжів, розбою, навмисного підпалу, вчинків проти публичної моралі, находяться в слідчім або судовім арешті, можуть бути затримані в вязниці аж до хвилі їх повороту.

Сторони, що заключують договір, запевнюють повне звільнення від кари їх власним горожанам за те, що вони брали участь в военнім промислі і військових роботах, до котрих в часі полону були примушені.

Стаття X

Торговельні кораблі одної зі сторін, що заключують договір, які на початку війни знаходилися в пристані другої сторони, мають бути звернені вмісті з грузами, а коли се неможливе, то повиннося дати за них відшкодування в грошах. Щодо виплати фрахтів за уживання тих кораблів підчас війни, застерігається се окремим умовам з огляду на те, що Українська Народня Республіка має намір поділу майна з іншими частинами бувшої Російської імперії.

Ті торговельні кораблі одної зі сторін, що заключують договір які дістались, як воєнна здобич, в тім випадку, коли вони до підписання прелімінарного миру були присуджені законним вироком призового суду, уважаються за остаточно сконфісковані і коли вони не підпадають під вище наведені постанови; у всіх інших випадках вони повинні бути звернені, коли ж їх вже нема, то мусить бути заплачено грішми. Сі постанови мають відповідне примінення до набутих, як воєнна добича, корабельних грузів, котрі належать до горожан одної зі сторін, що заключують договір.

Виконання постанов обох вище наведених уступів, а передвсім установлення відшкодувань, які мають бути заплачені, переведе мішана комісія, яка буде складатися по одному представникові із сторін, що заключують договір і невтрального голови і яка зійдеться в протягу трьох місяців в місці, яке пізніше означиться. Призначення голови доручається президентові швайцарської Сполученої Ради.

Сторони, що заключують договір, зроблять все, що лежить в їх силі, щоби вичислені у перших двох уступах кораблі, які мають бути звернені, могли враз з їх грузами вільно повернутись до батьківщини.

Стаття XI

Сей додатковий договір, який творить дійсну складову частину мирного договору, буде ратифікований, а ратифікаційні документи мають бути виміняні можливо скоро у Відні.

Він вступить в силу, оскільки нічого іншого в нім не постановлено, по вимінї документів ратифікаційних. Негайно по ратифікації зберуться представники сторін, що заключують договір в місці, яке пізніше означиться, щоби доповнити до успіху в нім застережені умови.

На підтвердження сього уповноважені сей додатковий договір підписали і урядовими печатками означили.

Написано в подвійному тексті в Берестю Литовськім. 12 лютого 1918 року.

Підписали:

О. Севрюк
М. Любинський
М. Левитський
Чернін
Зайдлер
Векерле

[ф. «Міністерство Закордонних Справ». «Договори»]

№ 59. [Уривок з промови Голубовича на засіданні Центральної Ради]

Своїм завданням і дальше маємо те саме, довести до певного і доброго кінця очищення території України від більшовиків за допомогою німецьких військ; щоби при тій допомозі було можливо стати на власні ноги і власними силами переводити те в життя, що зроблено вже Центральною радою на папері і що перед нами стоїть зараз для переведення в життя де-факто. Це є все те, що торкається німецьких військ. Мушу зауважити, що ніякого відношення, ніякого впливу їх прибуття тут на мирний договор не має. Це є допомога і тільки. Мушу зауважити ще те, що коли я казав, що ми запросили на допомогу, то та допомога являється цілком дружною допомогою і навіть не являється особливо правильним той вираз, який перед тим був мною вжитий, а іменно, що вони найняті. Та допомога є по суті діла і безплатна, вона, власне кажучи, вживається тільки тому, що ми такої допомоги просили. Як та справа у нас буде полагоджена дальше, бо нам прийдеться говорити про те, як довго може прийдеться оставатися, про те будемо говорити згодом. Я думаю, що ті самі умови, умови дружної допомоги німецького уряду нашому, мусять остатися і надальше. В справі зовнішній зараз перед нами виникають два дуже важні питання. Одно питання це заключення миру з Росією, і друге — заключення миру з Румунією. Як відомо, в ультиматумі, який було поставлено німцями росіянам, є пункт, що вони повинні заключити мир з Україною і очистити територію Української народньої республіки. Досі того Росія не зробила і очевидно нам прийдеться користуватися допомогою надальше до тої пори, поки та допомога буде потрібна.

[«Протоколи засідань Комітету Центральної Ради» за 1918 р., том I, стор. 6]

№ 60. Декларация украинского Ц. И. К. Р., Кр. и С. Д. и делегатов на 4-ом с'езде

Обреченный на гибель неумолимым ходом истории заколебавшийся в собственной стране германский империализм сделал еще одно усилие, сумел собрать военные силы, достаточные для того, чтобы при благосклонном участии российской, украинской и иной отечественной и иностранной буржуазии наступить сапогом на грудь молодой, не окрепшей еще Российской Советской Социалистической Федеративной Республики, напав на нее в тот момент, когда она об'явила войну законченной, когда регулярная армия, измученная неслыханной войной, розложенная царизмом, добитая бестолковщиной восьмимесячного соглашательства — демобилизовалась, новая же красная социалистическая армия только начала организ вываться.

Условия мирного договора, навязанного Российской Федерации германским правительством, неимоверно тяжелы и чрезвычайно усложняют возможность социалистического строительства рабочего класса и беднейшего крестьянства. Однако, принимая во внимание то трагическое положение, в каком очутилась Российская революция, не поддержанная во время взрывом рабочего восстания в передовых

капиталистических странах, считая необходимым закрепление социальных завоеваний Октябрьской революции и сохранение Советской власти, как очага революции всемирной, мы, как представители одной из частей Российской Федерации, не можем высказываться против ратификации разбойного «мирного» договора, несмотря на то, что именно нас, украинцев, он бьет всего больше, вырывая Украину против воли украинских крестьян и рабочих из живого тела Российской Советской Федерации.

Ценя помощь всероссийского пролетариата и беднейшего крестьянства в нашей борьбе с украинской буржуазией и социал-шовинистами и протестуя пред лицом Всероссийского С'езда и пред рабочим классом всего мира против насильственного — при помощи немецких штыков — отторжения Украины от общесоветской федерации, мы не осуждаем наших российских товарищей, вынужденных под давлением печальной необходимости, надеемся, на время разорвать федеративную связь с нами и предоставить нас собственным силам в нашей отчаянной борьбе с украинской и поддерживающей ее международной реакцией.

Рабочие и крестьяне Украины также были застигнуты германским выступлением врасплох в период организации Советской власти на Украине, непосредственно после низвержения Рады, продавшей за свое господство германским хищникам Украину и предавшей Российскую Рабоче-Крестьянскую и мировую социалистическую революцию.

Учитывая эти обстоятельства, правительство Украинской Советской Республики, узнав о решении Совета Народных Комиссаров Российской Федерации подписать ультиматум Австро-Германской коалиции, готово было ратифицировать условия мира, заключенного от имени Украины Центральной Радой, тогда уже низложенной восстанием украинских крестьян и рабочих, при условии невмешательства центральных держав в наши внутренние дела, в наши отношения с общероссийской федерацией.

Австро-германские империалисты не пожелали принять мирную делегацию Советской Украины. Они не захотели даже воспользоваться возможностью сделать действительным, фиктивный пока, мирный договор, правда, не столь беззастенчиво-грабительский, как договор, продиктованный ими российской федерации, но все же достаточно для них выгодный, а главное — обеспечивающий австро-германцев столь нужным им хлебом. Они, как заразы, боятся укрепления и упрочения Советской власти где бы то ни было.

В частности на Украине они боятся нашего экономического воздержания[1] и предпочитают целиком закабалить, прибрать к рукам богатый край, вернув к власти низвергнутую Центральную Раду, зная, что лишь руками изменников они смогут превратить Украину в свою экономическую колонию, зная, что лишь руками поставленных ими у власти украинских социал-предателей они смогут отрезать Россию от угля и продовольствия и тем удушить российскую социалистическую революцию.

И вот Гинденбург и Макензен[82], под прикрытием Винниченко и Петлюры, посылают отряды на Украину, обманывая своих солдат,

---

[1] Так в оригіналі, треба читати, очевидно, «возрождения».

будто, завоевывая Украину, они освобождают ее от чужеземных насильников, северных варваров - завоевателей, как называет Винниченко наших товарищей российских солдат и рабочих, помогавших нам разделаться со своей буржуазией и ее прихлебателями.

Так пусть же знают немецкие солдаты и рабочие, предоставленные своим собственным силам, отделенные волею украинских предателей и австро - германских грабителей от общероссийской федерации, мы также упорно будем бороться со своими внутренними врагами и всеми, кто их поддерживает, как боролись до сих пор, рука об руку с российскими товарищами, потому что защищаем свое социалистическое отечество и те безграничные перспективы, какие открыла нам, пролетариям, возможность иметь это отечество. Нам не надо передышки, у нас нет выбора, остается победить или умереть.

И мы будем отбиваться, отступая шаг за шагом, ведя беспощадную, когда организованную, когда партизанскую борьбу.

Пусть в тяжелой борьбе мы будем одиноки формально, сердцем же все истинные социалисты всего мира с нами, зато срываются последние покровы с наглой лжи хищников международного капитала об освободительном характере современной войны. Скоро станет ясно самому отсталому немецкому пролетарию, что, наступая на Украину, он не освобождает, а порабощает ее, и своим наступлением не приближает, а наоборот, затягивает дело мира. Мы будем раскрывать глаза западно - европейским рабочим упорным сопротивлением, вы — подписанием мира, пускай неслыханно тяжелого, но все же дающего нам передышку для подготовки к новой борьбе с мировым капиталом, продиктованным германскими розбойниками. Условия мирного договора насильственно отрывают нас от общесоветской федерации. Мы вынуждены проститься с вами, но не навсегда, надеемся не на долго. Наступает час, когда в результате упорной борьбы и неизбежной, конечно, победы украинского, российского и мирового пролетариата мы снова будем членами единой социалистической федерации.

До свидания, товарищи, на одном из ближайших с'ездов Советов, Всероссийском, а может быть и всемирном.

[«Вестник Укр. Нар. Республики»,
№ 48, 27 березня 1918 р.]

№ 61. К рабочим и крестьянам Украинской Народной Республики [83]

Товарищи!

Тяжелую годину переживает революционная Украина. Генеральный Секретариат буржуазной и продажной Центральной рады, низвергнутый рабочими и крестьянами Украины обратился за помощью к чужеземным насильникам, к австро - германским грабителям. При помощи наемных штыков, изменники революции и социализма, все эти Петлюры — Винниченки задались целью задушить нашу революцию, вернуть нас в кабалу к помещикам и капиталистам.

И взамен за это, взамен за свое господство и наше порабощение, эти негодяи, смеющие именовать себя социалистами, обещали ограбить украинский народ, забрать у него все его достояние, все его запасы хлеба, сахара и необходимейших продуктов и все это отдать австро - немецким разбойникам.

Таков союз предателей из Центральной рады и австро-немецких насильников.

Одни — Центральная рада — обязаны ограбить, обнищить украинский народ, чтобы затем поработить его экономически и политически. Другие — австро-германские империалисты — обязаны уничтожить все революционные завоевания на Украине, содействовать ее ограблению и всю добычу бросить своим голодным народам, дабы отстрочить у себя на дому час народного возмущения и своего падения.

Центральная рада, таким образом, своею продажностью не только душит революцию на Украине, наносит удар в спину русской революции, но и препятствует накоплению революционной энергии в беснующейся и опьяненной от крови империалистической Германии.

К счастью не все солдаты германской армии способны на роль палачей украинской и русской революции. Для этой позорной роли германским империалистам пришлось и приходится вербовать особые части из отбросов германского народа, которым иногда удается увлечь за собой и некоторые бессознательные группы из солдатской среды. И эти-то сформированные германские полчища, как дикая татарская орда, нахлынули на Украину.

По всей стране бурлит кошмар насилия. От берегов бурного Днепра до тихого Дона катятся кровавые волны. Повсюду, где проходят эти насильники и душители революции, несется стон, горят города и села, рушатся вековые приобретения народного хозяйства и культуры.

Победа этих палачей отнимает землю у крестьян, орошенную их потом и кровью, отдавая их снова в кабалу помещикам и кулакам. Эти слуги насилия уничтожают все завоевания рабочего класса, разгромляют его политические и экономические организации, лишая его возможности борьбы со своими хищниками капиталистами. У революционного льва — у рабочих и крестьян — вырываются зубы, отсекаются когти, чтобы его сильнее ударить контр-революционным топором.

Пусть же эти наемные палачи встретят дружный и стойкий отпор с нашей стороны, товарищи рабочие и крестьяне.

Товарищи! Все, в ком живы честь и совесть, все кому дороги завоевания революции, все, дорожащие своим достоянием, должны, как один человек, вступить в ряды червоного казачества, в ряды революционной армии, под главным начальством тов. Овсеенка (Антонова).

Товарищи, опасность велика. Враг силен и медлить нельзя. Каждый день, каждый час дорог. Вся Украина должна строиться в боевые колонны. Вся страна должна превратиться в военный лагерь.

Пусть от края до края пронесется боевой клич: к оружию! Пусть по всем городам и селам ударят в набат и пусть под красным знаменем соберутся повстанцы за свою свободу и независимость!

В тех городах и селах, которые ходом военных событий отрезаны от действующих на фронте армий, должны организоваться отдельные боевые дружины в тылу неприятеля. В этих местах вы, товарищи рабочие и крестьяне, должны собрать все имеющееся у вас оружие, правильно его распределить, т. е. отдать его в руки тому, кто действительно станет на защиту революции. Вы должны из своей среды выбрать людей заслуживающих доверия, более опытных в военном деле и им передать руководство этими партизанскими дружинами.

Пусть в каждом селе, на каждой деревенской улице, в каждой хате немецкие насильники встретят вооруженных крестьян и рабочих, готовых с оружием в руках защищать свою свободу и свое имущество.

На смелый подвиг, товарищи рабочие и крестьяне, вас зовет история.

С проклятием на устах, с душой полной веры и с оружием в руках вы должны броситься на врага.

Нет возврата к прошлому! Смерть или победа!

И ваша героическая борьба, товарищи, послужит ярким примером для рабочих и крестьян других стран, стонущих под игом капитализма. Огненные искры нашей повстанческой борьбы должны перебросится на запад и там зажечь всемирный революционный пожар.

Мировой пролетариат должен выполнить историей возложенную на него миссию. Он должен уничтожить капиталистический строй и на его развалинах построить новый мир, социалистический мир.

Смерть предателям и насильникам всех стран и всех народов.

Да здравствует пролетарский третий Интернационал!

Да здравствует социализм!

[«Вестник Укр. Нар. Республики»,
№ 60, 10 квітня 1918 р.]

№ 62. Представники Ради Народніх Міністрів Української Народньої Республіки підписали в Бересті мирний договір

По прямому дротові з Берестя одержана слідуюча телеграма:

Українській Центральній Раді, Раді Народніх Міністрів і всьому Українському Народові.

27 січня (9 лютого нов. ст.) в 2 годині ночі, ми, мирна делеґація Української Народньої Республіки, в повній згоді з проголошеними українською демократією принципами, підписали мир з Германією, Австро-Угорщиною, Болгарією та Турцією.

Не дивлячись на всі перешкоди, які чинила нам большовицька делеґація, яка затягала мирні переговори і намагалась зірвати справу миру України, ми виконали непохитну волю Народів України, твердо стоячи на сторожі інтересів робочих мас України, і заключили сей мир цілком демократичний і почесний для обох сторон.

Цей мир повертає Українській Народній Республіці всі втрачені за час цієї війни українські землі. Він не має в собі ні явних ні потайних контрибуцій. Він повертає до нового життя змучені і виснажені маси нашого Народу.

Народе Український! Найвищий твій уряд — Українська Центральна Рада та її Рада Народніх Міністрів дали тобі довгожданний народній мир.

Швидко на рідній землі побачиш ти своїх батьків, синів та братів, які тужать в полоні по рідній стороні.

З палким коханням до своєї України прийдуть вони до Вас.

Нехай живе незалежна Українська Народня Республіка!

Нехай живе її уряд — Українська Центральна Рада і Рада Народніх Міністрів!

Українська мирна делеґація: Олександр Севрюк, Микола Любинський, Микола Левитський.

[«Вістник Ради Нар. Мін.», № 10, 30 січня 1918 р.]

III. ОКУПАЦІЯ

(З німецько-австрійським імперіялізмом проти пролетарської революції на Україні)

№ 63. [Телеграма премьєр-міністра України Голубовича німецькому імперському канцлерові 2 березня 1918 р.]

«Мы приписываем освобождение нашей страны главным образом помощи, которую мы просили у Германского Правительства, и которую нам оказали победоносные Германские войска против банд Великороссии. Сердечно благодарю вас от имени Украинского народа и его правительства, поздравляю германскую и украинскую армии со скорой победой и с удовлетворением констатирую факт участия германских войск в деле освобождения Украины».

[«Дело членов Центрального Комитета Украинской партии социалистов-революционеров Голубовича, Петренко и др. (стенографический отчет)». Харків, 1921 р., стор. 55]

№ 64. Об'явление

События последнего времени вызывают необходимость издать следующее постановление:

Каждое село отвечает за спокойствие и порядок в своем районе. Прежде всего, жители села должны заботиться об обезпечении безопасности находящихся в районе германских и украинских войск и украинских властей, железнодорожных сторожевых постов и проходящих в районе германских войск, железнодорожные пути, мосты и телефонная сеть должны охраняться от повреждений и разрушений.

На случай возможных нападений и разрушений в селе и принадлежащем к нему районе, если бы даже участие жителей не было бы доказано, жители села подвергаются наказанию.

Каждый десятый житель села или всего района, где произошли беспорядки, будет *подвержен расстрелу*.

На село будет наложена контрибуция и другие наказания, вплоть до сожжения деревни.

Уездный Комендант Капитан Сиверс

Верно:

Секретарь при Прокуроре Стародубского Окружного Суда [підпис]

[ф. «Міністерство Юстиції. Юрисконсультський відділ». 1918 р., спр. № 166]

ОКУПАЦІЯ
АВСТРО-ГЕРМАНЦЯМИ
УКРАЇНИ
НА ПОЧАТКУ
1918 Р.
ГЕРМАНЦІ
АВСТРІНЦІ
АВСТРО-ГЕРМАНЦІ
БАСАРАБІЯ
ЧОРНЕ МОРЕ
ОЗІВСЬКЕ МОРЕ
УМОВНІ ЗНАКИ
(ЗА НОВИМ СТИЛЕМ).
СТАН РАДЯНСЬКИХ ЗАГОНІВ
3° БЕРЕЗНЯ.
18° БЕРЕЗНЯ.
ПІСЛЯ ЗДАЧИ ХАРКОВА 8-9 ІІІ.
АВСТРО-ГЕРМАНЦІ.
ДАТИ - ВИЗНАЧАЮТЬ МОМЕНТИ ЗДАЧИ МІСТ.
СКЛАДЕНО ЗА ПІСЛЯМ В. В. АУСЕМА.

№ 65. Об'явление. Горловка, Екатерин. губ. 1918 г.

Замечено, что многие рабочие рудников О-ва Южно-Русской Каменноугольной Промышленности не делают установленного числа выходов без уважительных причин.

Напоминаю, что такие рабочие лишаются права пользоваться кредитом в Кооперативе О-ва и подлежат немедленному увольнению и выселению из квартир.

Табельщики, открывающие кредит, должны точно выполнять настоящее распоряжение. Кооператив не имеет права отпускать свои товары ни в кредит ни на наличные деньги лицам не состоящим рабочими или служащими О-ва.

Надзор по выполнению сил [сих] распоряжений поручается немецкому контролю. Виновные будут привлекаться к ответственности.

Енакиево

Подл. подписано: Фон-Верниц, генерал-лейтенант и командир 215 пехотной дивизии.

Комендант и уполномоченный Угольного Бюро в Харькове [подпись]

С копиею верно:
Секретарь Юрисконсульт [підпис]

[ф. «Міністерство Юстиції. Юрисконсультський відділ». 1918 р., спр. 166]

№ 66. Приказ

По соглашению с Украинским Правительством, приказываю во время работ придерживаться нижеследующего.

Интересы страны требуют возможно скорой уборки хлеба, ввиду чего вменяется всем в обязанность приложить все усилия в этом направлении. Устанавливается следующая предельная плата при десятичасовом рабочем дне:

Для взрослых мужчин	6	руб.	в день
» подростков до 16 л. (включит.)	4	»	»
» взрослых женщин	4	»	»
» подростков до 16 л. (включит.)	3	»	»

Без продовольствия

Кто предложит или уплотит рабочим больше установленной платы, будет подвергнут штрафу до 20.000 марок или заключен в тюрьму до 1 года или тому и другому вместе.

Селяне, взявшие в экономиях часть земли под свои посевы, обязаны, одновременно с своими посевами, убрать посевы, сделанные средствами экономии, за установленную плату.

В случае отказа крестьян работать у владельцев или нежелания работать вообще, по отношению к виновным будут приняты принудительные меры со стороны военных властей, при чем плата в этих случаях будет понижена на половину.

Яготин

Генерал-Лейтенант и Начальник Дивизии Мелиор.

[ф. «Міністерство Юстиції. Департамент судових справ».— «Німецькі накази»]

№ 67. Журнал № 17 засідання Ради Народніх Міністрів 8 лютого 1918 р.

Присутні: В. Голубович, М. Порш., П. Ткаченко, А. Сокович П. Христюк, І. Сидоренко, О. Жуковський.

Голова Ради В. Голубович пропонує слідуючий порядок денний: 1. План роботи Ради Мін. в військов. напрямку в контакті з німцями.

Ухвалено: з початку заслухати доклад Жуковського. Жуковський докладає зборам про поїздку на ст. Маневічи, де він розмовляв з німецьким генералом, командиром дивізії. Генерал доложив, що справа допомоги німецьким військом Україні в боротьбі з більшовиками провадиться в тісному контакті з українською мирною делеґацією в Бересті. Генерал являється тільки виконуючою людиною «сліпою машиною» (як каже Жуковський) в руках Головної кватирі. Наступленіє німців іде по лінії на Дубно, Олика, Рівно, Рафаловка, Чарторійськ, Костюховка, Лунінець. Сьогодня повинно прийти до Сарн 2 роти, 7 ескадронів кавалерії виступило на лінію Рафаловка, Чаргорійськ, Костюховка. Вся команда в німецьких руках, вища також. Докладчик пропонував генералу вести наступленіє далі по лінії Гомель, Брянськ, Купянськ, Дебальцево з тим, щоб ізоліровати Україну і відрізати більшовистські частини на Україні і генерал згоджується з таким пляном.

На запитання з боку присутніх виявляється, що прямий дріт попсован. На запитання Ткаченко і інших відносно пляну на ближайше будуче, Жуковський відповідає, що він рахує необхідним все військо направити до Коростеня. Необхідно також утворити в Маневічах невеликий Штаб з 3—4 ч. з представником од Ради. Позаяк тил буде забезпечен німцями, а з правого фланґу з боку Бердичева — отаманом Присовським, з лівого — отрядом Петлюри, міністерський ешелон можна залишити на кілька днів в Житомирі, в той час як буде йти наступленіє на Київ. Але до наступленія на Київ треба обов'язково зв'язатися з Берестям і вияснити німецький плян, Головну кватиру, задання і інш.

Що торкається Міністерства, то зараз іде реорганізація його, поки що оперативний штаб працює при Міністерстві.

Всього війська [у] нашому роспорядженні приблизно до 2 тисяч.

Сьогодня міністерський поїзд рушиться на Олевськ.

Позаяк німці наближаються і з політичного боку незручно бути під конвоем німців, збори ухвалили виїзд з Сарн в напрямку на Коростень, справу ж [з] відозвою, установленням контакту з німцями, обговорюванням одложити до переговорів з Брестом.

Порш пропонує, щоб Рада Міністрів доручила скласти і зробити доклад Мал. Раді і приготовити на ухвалу законодавчий матеріял.

Ухвалено: доручити Голові Голубовичу зробити доклад на сьогодн. засіданні Малої Ради.

Голова Ради Голубович пропонує в своїй промові розпустити фронтові Ради Військових Депутатів, позаяк військо демобілізовано.

А також в звязку з військовим станом спішно видати роспорядження о перевиборах Рад Робітничих Депутатів. Необхідно також

зараз провадити і українізацію і при утворенню нових адміністративних установ по можливості уникати термінів, котрі вживають більшовики. Необхідно також росповсюдження літератури Уряду, для чого обов'язать залізниці перевозити спішно і організувати обов'язковий продаж по всіх кіосках.

М. Порш. В справі ліквідації Рад пропонує з урядового боку зробити роспорядження про припинення державних коштів фронтовим Радам, позаяк армія демобілізована. Справа перевиборів — справа громадська і Уряду, на погляд промовця, втручатися в цю справу не слід, бо це викличе обурення в масах.

Жуковський підтримує попереднього промовця і нагадує, що згідно роспорядженню демобілізація повинна скінчитися до 10 лютого. Що торкається Рад гарнізонних, то статут нової армії Рад не передбачає.

Ткаченко пропонує зробить вище згадане скасування Рад шляхом адміністративним, в порядку розпорядження.

Христюк згоджується з думками попередніх промовців відносно Рад фронтових і гарнізонних і гадає, що такі роспорядження торкнуться Рад Салдатських Депутатів.

Після обміну думками, після промов Ткаченка, Сидоренка, Порша збори ухвалили: доручити кожному Міністерству виробити всі міри, щоб ввести в законні межі діяльність Рад, і з огляду ж на те, що Військовим мін. оголошена демобілізація, Рада міністрів доручає йому роспустити військові Ради, припинити кошти, принять під контролем майно.

Відносно українізації і взагалі адміністративних мір ухвалено, після обміну думками, доручити кожному негайно приступити до проведення в життя цілого ряду заходів.

Порш пропонує установити порядок і умови, при яких германське військо має право реквізувати і ін., щоб такі вчинки війська не викликали у населення обурення.

Ухвалено: доручити цю справу Жуковському, признаючи необхідним, щоб при кожній німецькій частині був наш представник, перекладчик.

З докладом по справі фінансовій виступає Ткаченко. Брак грошей в сей час вимагає вжити всіх заходів, аби їх здобути. На погляд Ткаченка необхідна негайна ліквідація майна, ліквідація співробітників, ліквідація інституцій.

Жуковський додає, що ліквідація можлива і необхідна за деякими винятками, де прийдеться залишити частину залогів для годування полонених і німців.

Розбираючи справу ліквідації на три частини: 1) Учот, 2) Способ ліквідації, 3) Срок її, нагадує, що необхідно утворити такий плян, котрий не був би на перешкоді пляну військовому.

Ухвалено: доручити т. т. Жуковському, Ткаченку, Паршу і Христюку увійти в склад комісії по виробці пляну ліквідації майна.

Засідання отсунено на 7 год. вечора.

В. Голубович пропонує зборам вирішити два питання: 1) справу зносин з Берестям і справу виїзду.

Голосуванням ухвалено негайно виїхати і послати кур'єра в Брест з певними директивами, обов'язать його, щоб він повернувся обов'яз-

ково, щоб він інформував по дорозі, докладно вияснив умови офензії, порушив справу з мягкими [?] військами, з пляном походу німецьких військ, установлення контакту.

Ухвалена пропозиція Ткаченка, щоб мирна делегація порушила справу з тими стрільцями, котрі залишились на території України.

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 90]

№ 68. Журнал № 19 засідання Ради Народніх Міністрів 10 лютого 1917 р.

Присутні: Заступник голови Ради М. С. Ткаченко, О. Т. Жуковський, Порш, Христюк, Сидоренко, Сокович.

В порядку денному інформації та біжучі справи. Військ. Міністінформує про становище. Наші позиції по лінії Овруч-Коростень, Житомир, Кодня. В напрямку на Київ застава у Тетерева. Розвідка направлена по житомирському шосе, також і по залізниці. В Бердичеві участь бою рішив броневий потяг і атаман Присовський мусив одступити. З початку він зайняв станцію Бердичев. На думку Жуковського наше військо повинно наступати до Київа і взяти його одразу, нальотом. Виясняється рух німців. Права німецька колона іде по лінії Рівно-Казятін, середня перша дивізія на Коростень і ліва в напрямку на Лунінець-Гомель. В прогалинах між колонами наступає кавалерія. Наша розвідка в приватних балачках встановлює, що німці гадають залишитися на Україні поки не буде збудована армія. Зараз необхідні такі заходи: негайно надрукувати відозви, накази і ін., призначити комендантів по тих місцях, котрі займають українці.

З Рівно телеграфирують відносно поводження німців. Були випадки, що німці розбивали в шпиталях замки, розганяли козаків і ін.

Мін. Вн. Справ. П. А. Христюк подає інформації. Мін-вом послані по телеграфу 2 циркуляри відносно миру і допомоги військом з боку німців.

Сокович інформує збори про своє роспорядження відносно погон. На його думку в справу руху [технічну] втручаються Комітети, необхідно поставити Комітети на надлежаще їм місце (яко організацій професійних). Необхідно вживати всіх заходів, щоб увільнити залізниці од елементу більшовицького, елементу непевного, не вважаючи на те, що це може викликати обурення і дати грунт для більшовистської аґітації.

Порш підтримує пропозицію Соковича і гадає, що таких заходів треба вжити негайно, зо всією суворістю і безпощадністю.

Ухвалено: пропонувати Мін. Шляхів видати накази відносно Комітетів, українізації залізниць і увільнення од елементу непевного.

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 93]

№ 69. Протокол засідання Ради Народніх Міністрів 3 березня 1918 р.

Присутні: Заступник голови Р. М. Ткаченко, міністри: М. В. Порш, П. О. Христюк, М. Г. Сидоренко.

VII. Слухали пропозицію Христюка відносно харчового квартирункового довольствія німецького війська.

Ухвалено: всякі зносини з німецькими військами населення установлюється тільки через комендантів.

1. Всі вимоги німців розглядає комендант і по затвердженню дає на виконання Комісара.

2. Всі німецькі війська мають харчові і квартирункові помешкання через інтендантство.

При довольствії у приватних осіб і інституцій повинні платити по установленим цінам, як і інші мешканці. Довольствіє нім[ців] сторонами установлюється по згоді з нашими комісарами і представниками Штабу.

3. Повідомити всіх комендантів, щоб державні інституції, а також отелі під помешкання для солдат одводили тільки в крайнім випадку.

4. Повідомити Військове Міністерство про необхідність як можна скоріше улаштувати казарми.

[. . . . . .]

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 100, 101]

№ 70. Москва (по телефону)

Слухи о взятии Киева

По слухам, еще не вполне проверенным, Киев вчера ночью был занят немцами.

* * *

Подробности взятия Киева

«Известия московского совета» сообщают, что Киев только что занят соединенными отрядами украинских и австро-германских войск. Прибывшие сегодня из Киева в Москву консулы Франции, Англии и Америки сообщают следующие подробности о событиях в Киеве перед его занятием украинско-германскими войсками: как только украинско-германские войска подошли на 40 верст к Киеву на станцию Клавдиево, Ковельской дороги, Совет Раб. и С. Д., не желая подвергать город бомбардировке, решил не сражаться внутри города, а отойти в его окрестности. Впереди наступающих неприятельских отрядов идет специальный карательный немецкий отряд из отборных солдат, затем следует специальная мадьярская дивизия. Эти войска идут под предводительством бывшего Ген. секретаря Украины Петлюры, который носит звание всеукраинского атамана. Петлюра

издал несколько обращений к населению, в которых говорится, что войска идут на освобождение украинцев от насильников великороссов. Петлюра идет тремя путями: на Житомир, Сарны и Бердичев. Во всех отрядах в большом количестве имеются бронированные машины; по дороге все мужское население насильно вербуется; все продовольствие конфискуется и отправляется в Германию. Бердичев был занят ночью на 28 февраля. Совет Р. и. С. Деп. из Киева переехал в Курск. По имеющимся сведениям Центральная Рада, свергнутая украинским пролетариатом, находится в данное время во Львове.

* * *

Настроение в Киеве

Из Киева вывезена значительная часть имущества; эвакуированы правительственные учреждения; в городе паника, в особенности среди еврейского населения, которое боится погромов со стороны наступающих украинцев — австро-германцев. Банки — как частные, так и казенные — оставлены в Киеве.

[«Правда» № 40, 3 березня 1918 р.]

№ 71. Журнал № 31 засідання Ради Народніх Міністрів 14 березня 1918 р.

Присутні: Голубович, Ткаченко, Сидоренко, Христюк, Порш, Ганецький, Мазуренко.

По докладу Ткаченка ухвалено: призначити комісію по товарообміну з Центральними Державами при Раді Народніх Міністрів в такім складі: Порш, Остапенко, Чопівський, Мацієвич, Линниченко, Соколовський, Д. Марголін, Ейхельман, Барановський, Супрун, Бобирь-Бохановський і представники Союзбанку. Головою Комісії призначається Порш, заступник Голови — Чопівський, Секретарем — Шафаренко. Додаткові[их] члени[ів] призначити по представленню Комісії. «Комісії» надати повноваження по веденню переговорів в справі товарообміну і підписанню вироблених по згоді з Комісіями Центральних Держав умов взаємного товарообміну.

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович
З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 114]

№ 72. Журнал № 33 засідання Ради Народніх Міністрів 16 березня 1918 р.

Присутні; Голова В. Голубович, М. Ткаченко, М. Порш, Д. Одинець, І. Хургін, П. Линниченко, Симонів, Е. Сокович, П. Христюк, Г. Сидоренко, М. Любинський, М. Кухаренко, І. Мирний, Жуковський.

[. . . . . .]

10) Слухали: телеграму від німецької Головної квартири в справі установлення курсу за російський рубль.

Ухвалили: 1) Установити курс на російський рубель півтори марки і доручить Міністерству Фінансів опублікувати цю постанову в часописах і дати відповідне розпорядження по кредитних державних установах і казначействах про вільний прийом і обмін германських марок по вищезазначеному курсу. 2) Доручити всім Міністерствам вжити заходів для проведення цієї постанови в життя.

[. . . . . .]

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович
З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 126]

№ 73. Журнал № 38 засідання Ради Народніх Міністрів 22 березня 1918 р.

Присутні: В. Голубович, М. Ковалевський, М. Любинський Д. Симонів, П. Христюк, І. Мирний, П. Холодний, Карпинський, Л. Михайлов, Г. Сидоренко, Д. Коліух, О. Жуковський, В. Мазуренко, М. Ткаченко, І. Хургін.

[. . . . . .]

II. Слухали: інформації щодо пробування і поводження німецького війська на Україні.

Ухвалено: пропозиція п. Коліуха — доручити Міністерству Військових Справ і Міністру Закордонних Справ зробити сводку всіх матеріялів з приводу цього, виробити міри і представити на ближче засідання Ради Міністрів.

[. . . . . .]

VII. Слухали: внесення Міністра Закордонних Справ в справі проєкту конвенції з німцями з приводу їх пробування на Україні.

Після промов Голубовича і Любинського збори ухвалили:

1) Доручити Управляючому Міністерством Закордонних Справ скласти Комісію з представниками від Міністерств Харчових, Судових і Військових Справ.

2) Комісії доручається накреслити і формулювати основні пункти конвенції згідно [з] побажанням, висловленим зборами і

3) проєкт конвенції [,] виробленої Комісією [,] Міністр. Закордонних Справ має внести на розгляд в Раду Народніх Міністрів і після цього знестись з вищою німецькою владою.

[. . . . . .]

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович
З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 126]

№ 74. Журнал № 45 засідання Ради Народніх Міністрів 1 квітня 1918 р.

Присутні: Голубович, Христюк, Фещенко - Чопівський [84], Ткаченко, Любинський, Михайлов, Прокопович [85], Рудницький, Мазуренко,

Симонів, Сокович, Сидоренко, Коліух, Мирний, Хургін, Карпинський, Жуковський, Холодний.

1. Слухали: доклад п. Мазуренка про переговори з німцями в справі заключення займу. Німці пропонували аванс в 25 мільйонів в російських рублях під товари з оплатою 7% по день виплати. Курс рубля встановлюється нижче в $1^1/_2$ марки. Ці умови уповноваженими Українського Уряду були одкинуті; до відома німців, між іншим, було доведено, що Уряд не може допустити виплати грошей служащим залізниць з германської казни. Курс рубля повинен бути встановлении в $1^1/_2$ марки. Згоди не досягнуто; їм було сказано, що Український Уряд сам виплатить гроші служащим залізниць.

Фещенко-Чопівський додає, що все більші вимоги німці ставлять в комісії по товарообміну.

Коліух подає цифри кількости товарів до 1-го серпня, яку хочуть одержати німці. Україна може задовольнити не більш 30% цієї кількости. Одночасно з тим, наші вимоги німці можуть задовольнити в розмірі далеко меньшому, ніж є дійсна потреба. Вимагають негайно почати вивіз товарів, а то вони самі почнуть брати силою. Потрібні точні і рішучі вказівки щодо вимог німецьких, а також треба прийняти міри, щодо виконання умов договору.

Постановили: внести на порядок денний справу про відношення до німецьких вимог.

2. Слухали: повідомлення Фещенко-Чопівського, що німці везуть у Київ експонати тих товарів, які Германія може постачити на Україну. Треба і Україні улаштувати таку ж виставку.

Постановили: доручити Міністерству Торгу і Промисловости організувати Германсько-Українську виставку на території виставки 1913 року з тим, шо детальний обрахунок її організації буде представлений згодом.

3. Слухали: внесення Коліуха про сплату реквізиційних квитанцій, що видають німецькі військові власті.

Постановили: платити по таких квитках, які будуть мати законну форму. Прийняти сплату реквізиційних квитанцій за продукти споживання (хліб), виданих німецькими властями. Видані вже німецькими властями розписки подаються в германський штаб для відповідного оформлення, згідно наказу німецького командування. Виплати робити через органи Міністерства Продовольчих Справ.

[. . . . .]

Голова Ради Народн. Міністр. В. Голубович

З ориг. згід.: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 138]

№ 75. Журнал № 46 засідання Ради Народніх Міністрів 3 квітня 1918 р.

Присутні: Голубович, Міцкевич, Прокопович, Красковський, Шелухін [86], Симонів, Мазуренко, Сокович, Христюк, Сидоренко, Чопівський, Коліух, Одинець, Ткаченко, Ковалевський, Михайлов, Любинський, Холодний, Жуковський.

Слухали: Внесення Народнього Міністра Соковича переглянути постанову про умови зовнішнього займу в Германії. На залізницях дуже тяжке становище, треба негайно виплатити гроші служащим.

Ткаченко висловлюється проти позички на умовах запропоновано[их] німцями, бо це був би політичний удар для України.

Христюк каже, що можна заключити займом, одкинувши умови, які являються втручанням в наші внутрішні справи, як забезпечення займу залізницями, неодмінна виплата тільки залізничним служащим, контроль і т. ін.

Коліух каже, що не можна погодитися на виплату грошей з цього займу по курсу ім. 33 кр. за 1 рубль, бо тоді справді можна викликати забастовки. Умови позички повинні бути одкинуті.

Мазуренко повідомляє, що німці можуть одмовитися од деяких умов, але будуть настоювати на заявленому ними курсі марки.

Постановили: 1) Продовжувати переговори про позичку; одкинути ті умови зовнішнього займу, які являються втручанням в наші внутрішні справи; 3) курс марки можна повисити (їм 33 кр. за 1 р.); 4) аванс повинен бути даний лише урядові в розмірі 100 мільйонів, в крайньому разі в 25 мільйонів; 5) усунути умови контролю над використанням цього авансу.

[. . . . .]

Слухали: Повідомлення Коліуха про необхідність дати керуючі вказівки Державній Комісії щодо умов згоди в справі обміну товарів.

Любинський повідомляє, що мирна делеґація не зафіксувала ніякої конкретної цифри збіжжя, котру може Україна поставити Центральним Державам. Цифра в 60 мільйонів пудів була названа Українською делеґацією в неофіціяльному засіданню і занесена в протокол того засідання.

Постановили: надати право представникам Державної Комісії скласти остаточну торговельну згоду (зділку) на таких умовах: 1) Україна може обов'язатись поставити до нового урожаю максимум до 60 мільйонів пудів зернових і бобових продуктів і муки; 2) ціна на хліб середньої якости повинна бути встановлена монопольна до моменту здачи (вимога не ультимативна); 3) на вартість збіжжя плюс накладні видатки накладається мінімум 60% державного прибутку; 4) Центральні держави повинні авансувати заготовку хліба; 5) можна погодитись на представництво німців в Центральному і, на крайній випадок, в губерніяльних продовольчих органах для контролю прийому і одправки збіжжя; 6) Центральні держави повинні повернути подвіжний состав взятий у більшовиків і представити мішки, 7) негайно повинен начатися ввоз на Україну продуктів з Центральних держав в першу чергу сільско-господарські машини і мануфактура; 8) пропонувати німцям негайно припинити самовільний вивіз збіжжя з залізниць і надалі не втручатися в справу продовольчу; 9) виплата на місцях переводиться Українським Урядом.

[. . . . .]

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З ориґіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 113]

№ 76. Журнал № 47 засідання Ради Народніх Міністрів 5 квітня 1918 року

Присутні: В. Голубович, Чопівський, С. Шелухин, Прокопович, Красковський, В. Мазуренко, Д. Симонів, М. Любинський, Е. Сокович, П. Христюк, М. Міцкевич, Д. Коліух, Л. Михайлов, М. Ковалевський П. Ткаченко, Г. Сидоренко.

[. . . . .]

7. Слухали: повідомлення Мазуренка, що на 13 квітня буде випущено 37½ мільйонів купюрами в 50 карб., на 22 квітня ще 22½ мільйонів; в загальній сумі до 25 квітня може бути випущено до 100 мільйонів купюрами в 50 карб. і менше.

В переговорах з німцями в справі авансу їм було заявлено, що Україна, бажаючи підтримати [курс] марки на міжнародньому ринку, згоджується встановити курс рубля в їм. 33 крб.; щодо цифри авансу, німці згоджуются дати 50 і більше мільйонів, щодо інших вимог, то вони згоджуються в договорі про позичку про це не згадувати, але занотувати окремо.

Голубович вказує на те, що з огляду на призначення Клімовича, заключити умову про аванс не можна.

Постановили: одкласти переговори з німцями в справі авансу до приїзду Клімовича.

[. . . . .]

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 145]

№ 77. Журнал № 49 засідання Ради Народніх Міністрів 8 квітня 1918 року

Присутні: Голова Ради Народніх Міністрів Голубович, Ткаченко, Чопівський, Шелухин, Прокопович, Красковський, Холодний, Ганіцький[87], Симонів, Любинський, Сокович, Греков, Мирний, Михайлов, Міцкевич, Хургін, Сидоренко, Ковалевський.

1) Слухали: доклад Голови Державної Комісії Порша про роботу комісії по товарообміну з Центральними Державами. Прочитаний Статут Німецько-Австрійської Централі для допомоги Українському Хлібному Бюро в переведенні закупки хліба та всякого збіжжя. Порш докладає німецький проєкт згоди між Українською Народньою Республікою і Центральними Державами і з обов'язанням Української Народньої Республіки до Центральних Держав щодо заготовки збіжжя (див. додаток)[1]. Порш пропонує дати принципіяльну згоду, але момент підписання угоди одкласти до підписання конвенції. Порш ставить питання, чи думає Рада Міністрів збільшувати тарифи і тверді ціни на хліб.

Сокович одповідає, що Міністерство Шляхів не має на думці підвищити тарифи.

---

[1] В матеріялах не збереглося.

Ковалевський повідомляє, що Міністерство Продовольчих Справ не думає збільшувати твердих цін на хліб.

Постановили: дати уповноваження Державній Комісії підписати Торгову згоду.

[. . . . . .]

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33]

№ 78. Журнал № 50 засідання Ради Народніх Міністрів 10 квітня 1918 року

Присутні: Голубович, Шелухін, Прокопович, Михайлов, Хургін, Мазуренко, Симонів, Сокович, Христюк, Сидоренко, Ткаченко, Чопівський, Любинський, Красковський, Рудницький, Коліух.

[. . . . . .]

8) Слухали: заяву п. Коліуха про те, що німці, а особливо австрійці, затримують продовольчі грузи, не пускають до Києва, і пробують вивезти у Германію і Австрію. В Одесі австрійці грузять хліб і всяке збіжжя на пароплави і вивозять. На Україну прибули німецькі аґенти, які скуповують по вільних цінах хліб і пробують його вивезти. Справа систематичного товарообміну ускладняється. Потрібно вжити рішучих заходів до припинення таких самочинних вчинків і в першу чергу видати постанову про заборону вільної покупки хліба і вивозу його без розпорядження Міністерства Продовольчих Справ...

Постановили: доручити Міністерству Продовольчих Справ і Шляхів скласти відповідну докладну записку в цій справі і подати її в Міністерство Закордонних Справ.

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 151]

№ 79. Журнал № 52 засідання Ради Народніх Міністрів 13 квітня 1918 року

Присутні: Голубович, Ткаченко, Клімович, Прокопович, Чопівський, Симонів, Любинський, Христюк, Мирний, Міцкевич, Сидоренко, Ковалевський, Одинець, Жуковський, Мазуренко, Хургін.

Слухали: доклад комісара Холмщини і Підляшшя п. Скоропис — Йолтуховського[88]. Номінальна влада комісара поширюється тільки на Холмщину й Підляшшя, а окуповані частини Волині — Ковельський і Володимирський повіти, залишаються цілком без українського заступництва. Вся окупована часть Української території поділена на сфери впливу Германської і Австрійської влади. З боку Германської влади Комісаріят Холмщини і Підляшшя дістав признання, але поки що тільки формально, бо жодних адміністративних функцій йому ще не передано. Нема місцевого самоврядування, тому нема тих органів, на котрі Комісаріят міг би опертися. В частині Германської окупації зараз може іти лише підготовча робота до переняття адміністративної влади, головним чином у сфері церкви, школи, повороту біженців.

Австрійська влада ще не признала Комісаріяту, з одного боку через те, що не ратифікований ще мир, з другого — не вияснено остаточно кордон Української Держави. Весь край зруйнований, руїна, особливо в австрійській частині, іде далі; ліс зрубують і вивозять; в селах лишилося по 5-7 коней (то найбільше), на Комісаріяті лежить велика моральна відповідальність, але нема жадної реальної можливости захистити інтереси населення. Православних священиків нема зовсім, католицькі залишилися і ведуть полонізацію; школа була розвилася: в німецькій частині було 118 українських шкіл, організованих січовиками, зараз є 70 — 80, багато бо учителів пішло в українські дивізії. Шкільництво в німецькій частині можна збудувати, бо є простір приватній ініціятиві. В австрійській частині іде полонізація; австрійські власті свідомо не допускають відкриття українських шкіл. Скоропис ставить питання, чи в таких складних умовах потрібно існування Холмського Комісаріяту, особливо коли решта окупованої частини (Волинь) лишається поза впливом Комісаріяту.

Постановили: Комісаріят Холмщини і Підляшшя повинен існувати зараз; під власть Холмського і Підляського Комісаріяту віддати Полісся і Західню Волинь в межах окупації.

Холмський Комісаріят повинен повернутися до своєї роботи для охорони інтересів людности і до підготовки краю до переняття його Українським Урядом.

Скоропис просить дозволу отступати йому в своїй діяльности од тих законів і постанов, які видаються Центральною Радою і Українським Урядом, бо переведення їх часто зустрічають перешкоду з боку окупаційних властей.

Постановили: прохання п. Скорописа задовольнити.

Голова Ради Нар. Мін. В. Голубович
З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти». 1918 р., спр. № 33, арк. 155]

№ 80. Журнал № 54 засідання Ради Народніх Міністрів 17 квітня 1918 року.

Присутні: Голубович, Симонів, Климович, Хургін, Рудницький, Прокопович, Чопівський, Христюк, Мирний, Єщенко, Ткаченко, Жуковський, Сидоренко, Мазуренко, Шелухін.

18. Слухали: доложені п. Ткаченком повідомлення штабу армії генерала Ейхгорна, що на місцях ведеться аґітація проти засіву нив, яку ведуть часто самі члени Земельних Комітетів. Штаб армії пропонує вжити заходів до припинення такої аґітації і притягнення до суду винних. Разом з тим, ще й досі іде плюндрування маєтків озброєними бандами, через що потрібно вжити рішучих заходів щодо обеззброєння людности. . . .

Постановили: одкласти обміркування справи до слідуючого засідання.

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович
З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 161, 162]

№ 81. Журнал № 55 засідання Ради Народніх Міністрів 19 квітня 1918 року.

Присутні: Голубович, Чопівський, Мазуренко, Симонів, Климович, Рудницький, Труба, Прокопович, Христюк, Михайлов, Сидоренко, Ковалевський, Любинський, Єщенко, Жуковський, Шелухін.

1 Слухали: внесення п. Ковалевського, що, з огляду на негайну потребу розпочати заготівку хліба і що законопроєкт про Державне Хлібне Бюро ще не затверджений Центральною Радою, потрібно дати дозвіл Державному Хлібному Бюро почати роботу по заготовці хліба.

Постановили: дати дозвіл Міністерству Продовольчих Справ переводити через Державне Хлібне Бюро заготовку хліба для центральних держав.

2. Слухали: внесення п. Ковалевського про нагальну потребу фінансування Міністерства Продовольчих Справ для переведення закупки хліба.

Постановили: доручити Міністерству Фінансів вжити всіх заходів, які находяться в його розпорядженні для задоволення потреб Міністерства Продовольчих Справ в кредитах на заготівку хліба.

5. Слухали: доложений п. Голубовичем лист Германського посла Мумма в справі Чорноморської фльоти.

Постановили: 1) Доручити Голові Ради Народніх Міністрів і Міністру Закордонних Справ відповісти барону Мумму, що законом Центральної Ради Чорноморська фльота оголошена фльотою Української Народньої Республіки, що Уряд України просить допомогти йому очистити фльоту од тих злочинних большовистських елементів, котрі захопили її, і привести фльоту до послуху Українському Уряду; що проти Германських військових сил Українська фльота, яко така, не виступає; тому Рада Народніх Міністрів зазначає, що ті кораблі, котрі зараз під орудою преступних елементів виступають проти германських військових сил, вважаються морським призом; 2) послати телеграму Чорноморській фльоті, що вона не повинна боротися з германськими військовими силами.

6. Слухали: повідомлення Мазуренка в справі покупки німцями серій Української Державної Скарбниці.

Німці знову пропонують взяти українських серій на 200 мільйонів карбованців по $3{,}6^0/_0$, а намість дають нам на 100-мільйонів своїх серій по $4^1/_2$ і на 100 мільйонів наших серій одкривають біжучий рахунок в своїх банках, щоб списувати з нього за ті товари, котрі вони поставлять на Україну.

Постановили: передати справу на розгляд фінансово-економічній нараді при Міністерстві Фінансів, яка в порозумінню з Державною Комісією повинна вияснити потребу для України мати запропонований біжучий рахунок в Германських банках.

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 164.

№ 82. Журнал № 57 засідання Ради Народніх Міністрів 22 квітня 1918 року

Присутні: Голубович, Ткаченко, Чопівський, Прокопович, Климович, Симонів, Мазуренко, Мирний, Михайлов, Шелухін, Христюк, Сидоренко, Ковалевський, Греков, Жуковський, Рудницький, Любинський, Холодний.

9) Слухали: доклад Голови Державної Комісії Порша про сумарний договір по товарообміну з центральними державами. Майже по всіх питаннях досягнута згода; оскільки можна було використати умови мирного договору, остільки Українська делеґація використала в напрямі, бажаному для Української Держави. Досягнута згода щодо цін на товари: 1) ціни на німецькі товари встановлюються в марках; 2) підвищення цін на німецькі товари не може бути пропорціонально вище цін довоєнних, як сучасна ціна нашого хліба в порівнянні з ціною на хліб до війни; 3) розцінка всіх товарів повинна бути встановлена в марках; остання умова німцями не прийнята. Вони хочуть цю справу полагодити дипломатичним шляхом. Ціни на машини, які будуть ввезені з Германії, мають бути встановлені комісією в Берліні.

Німці намагаються розбити нашу монополію на закордонні товари, в результаті якої може бути великий підрив Української Промисловости. Але одночасно з тим треба прийняти на увагу і інтереси споживача.

Постановили: доручити державній комісії охороняти монополію лише на ті товари, котрі являються продуктами Української Промисловости. В цьому Державна Комісія повинна керуватися інтересом розвитку Української Промисловости.

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 168, 169]

№ 83. Журнал № 58 засідання Ради Народніх Міністрів 24 квітня 1918 року

Присутні: Голубович, Чопівський, Шелухін, Прокопович, Симонів, Христюк, Мирний, Сидоренко, Жуковський, Ковалевський, Рудницький, Ткаченко, Холодний, Любинський, Одинець, Хургін, Єщенко, Михайлов.

3. Слухали: повідомлення Жуковського, що в Літинському повіті, коли селяни приступили до розділу землі, поміщики направили австрійське військо, котре арестовує земельні комітети і розганяє селян. Селяни постановили просити Раду Народніх Міністрів мобілізувати в Літинському повіті 1916 — 19 роки для оружної боротьби за Вільну Україну проти плянів землевласників вернути землю од селян.

Постановили: доручити Міністру Військових Справ подати до преси ці повідомлення і організувати охорону порядку на Поділлю;

доручити Міністерству Закордонних Справ вжити дипломатичних заходів в справі поводження австрійського війська [. . . . .]

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 170]

№ 84. 1-От[аман] Кв[артирмейстер] Оперативний 21 квітня (1918 р.)
№ 389. 1-му Отаману Квартирмейстеру

Район Ковеля німці лічать окупаційною зоною, яка досталась їм кров'ю (персональне повідомлення сотника Домбровського об його неофіційній розмові з графом Штильсфридом, німецьким комендантом Ковеля).

Цей район ще не передан німцями Україні і німці лічать себе в йому хазяєвами і рахують, що Український Уряд всякі розпорядження в цьому районі може робити, якщо не з розрішення, то по згоді з німцями. Хоч мною, як старшиною для зв'язку з німцями і передані німцям списки губерніяльних і повітових комендантів, де Домбровський помічен Ковельським повітовим комендантом, але ж мабуть Військове Міністерство не повідомило німців о призначенні Домбровського. Так як німцям дуже невигідно, щоб у Ковелі був Український комендант, котрий буде блюсти інтереси України (до сього времені через Ковель в Германію проведено більш 40000 коней), то вони, хоч і знали, що Домбровський призначен Ковельським комендантом, але всеж придрались до невиповнення формальностей.

Через вищезазначене полагав би необхідним:

1. Негайно дослати кур'єром ген. Гофману лист з вибаченням, що по віні исполнительного органа Військового Міністерства, лист з повідомленням о призначенні Ковельським комендантом Домбровського спізнилось[ився].

2. Прохать ген. Гофмана, якщо він нічого не має проти персони сот. Домбровського, повідомить місцеве німецьке командування о призначенні сот. Домбровського Ковельським комендантом.

3. Наказ всім комендантам, щоб вони держали тісний зв'язок з німецькими [комендантами].

4. При назначеннях в полосі дійсної окупації німців (лінія на захід і північно-захід від лінії окопів, котру ми займали в лютому, в мент приходу німців) обов'язково зноситися з німцями.

5. При всіх призначеннях комендантів на останній Україні давати знать голові Оперативного відділу для своєчасного повідомлення німців.

Полковник Мішковський [89]

[ф. «Головне Управління Генерального Штабу. Оперативний відділ». 1918 р., спр. № 15]

№ 85. Журнал № 42 засідання Ради Народніх Міністрів 27 березня 1918 року

Присутні: В. Голубович, М. Ткаченко, В. Мазуренко, Чопівський, В. Рудницький, І. Хургін, Д. Симонів, П. Христюк, І. Мирний, Е. Сокович, М. Ковалевський, Г. Сидоренко, Л. Михайлов, С. Шелухін, Прокопович.

[. . . . . .]

2. Слухали: інтерпеляцію Чопівського до Голови Ради Народніх Міністрів у справі озброєної демонстрації 29 березня, яка направлена проти Уряду Української Республіки і Центральної Ради.

Михайлов повідомляє, що на зібранні фабрично-заводських комитетів професійних союзов і представників соціялістичних партій рішено 29 березня урядити маніфестацію роковини революції.

Всеукраїнська Рада Робітничих Депутатів, маючи дані про виступ правих елементів на цій маніфестації, рішила закликати робітництво удержатись від участи в маніфестації.

Хургін пропонує нарадити фабрично-заводським комітетам і професіональним союзам удержатись від демонстрації.

Ковалевський пропонує Правительству заборонити всякі маніфестації і демонстрації.

Ткаченко повідомляє, що Міністерством Внутрішніх Справ прийняті міри щодо цієї охорони.

Постановили: доручити Міністерству Праці мирно налагодити справу, щоб маніфестацію одкласти; доручити Міністерствам Внутрішніх і Військових Справ прийняти міри охорони, щоб демонстрація не одбулась, згідно з оповіщенням, що стан облоги в Київі не знятий.

Голова Ради Народніх Міністрів В. Голубович

З оригіналом згідно: Азаркевич

[ф. «Генер. секрет. освіти», 1918 р., спр. № 33, арк. 132]

№ 86. Изложение событий в поселке при станции Жуляны 8 марта с. г. очевидца, быв. студента Кожевникова и других.

Будучи очевидцем происшедших событий 8 марта в поселке при ст. Жуляны, я излагаю обстоятельно как то, что видел и слышал сам, так и присутствовавшие при этом жители.

Около $10^1/_2$ часов утра стали говорить, что у одного из служащих при Управлении ю.-з. ж.-д. солдаты немецкой службы производят грабеж. Следует при этом указать, что случаи грабежа, либо насильственной реквизиции, имели место ранее в близлежащих селах, так что малейших слухов было достаточно, чтобы создать напряженное состояние и поднять на ноги многочисленных жителей. При такой атмосфере начальник ст. и другие направились к месту грабежа, дабы проверить правдивость слухов; с этой целью была приглашена одна из жительниц, говорящая по-немецки, которая пыталась выяснить на каком основании немцы производят неестественную реквизицию. Солдаты ответили, что они будто имеют право реквизировать продукты, но отказались пред'явить что либо подтверждающее это разрешение. Видя такое упорство и желание солдат ускользнуть, начальник станции с другими сделал попытку остановить подводу, на которой сидели три (3) солдата с одной (1) винтовкой, дабы увидеть что именно забрано. В ответ на это посыпались угрозы и подвода стала удаляться. Естественно, что произошло всеобщее стихийное возмущение и публика, собравшаяся в количестве душ 15-ти, сделала решительную попытку остановить солдат. Но один из последних

взял винтовку на перевес и сделал определенное движение для стрельбы. Этого было достаточно, чтобы послужить последним толчком для проявления общего негодования в каких либо формах. Однако, пользуясь временным смущением публики, немцы стали быстро удаляться. В этот момент и послышались крики: «Давайте винтовки», «на станции есть винтовки», — «это переодетые грабители, их необходимо задержать». Следует сказать, что при вступлении украинцев в Киев головным отрядом были оставлены 9 винтовок для охраны железнодорожного полотна, так как при этом было заявлено, что в случае повреждения пути, станционные служащие подвергаются расстрелу, то винтовки находились в билетной кассе под ключем и выдавались с особыми удостоверениями служащим.

Видя настроение публики, решительно требующей винтовок, а также и сам будучи сильно возмущенным, начальник станции дал распоряжение выдать винтовки желающим, с целью остановить уже далеко ушедших немцев; при этом можно было расслышать голос начальника, «только не стреляйте пожалуйста», «не стреляйте», «только остановите их». Из публики вышли несколько человек, вооружились винтовками и пустились в погоню. Здесь именно и произошло крупное недоразумение, которое я особенно подчеркиваю. Немцы-грабители уехали уже достаточно далеко, чтобы их можно было сразу заметить, а в то же самое время по дороге из с. Крюковщины в село Борщаговку ехали на другой подводе, два других немца с реквизированным добром. Приняв этих последних за первых, бегущие начали делать окрики: «Остановитесь. Стой». Солдаты увидев преследователей вооруженных винтовками стали постегивать лошадь. Когда же они были окружены, то по словам преследующих, один из них произвел выстрел. Это повело к тому, что жулянцы попадали на земь и начали отвечать. Солдаты-немцы, видя безвыходное положение бросили подводу и побежали по полю. Оставленная подвода была привезена в Жуляны, а оружие сдано обратно в кассу. Этим кончается первая половина несчастных событий. Многие стали допускать возможность появления немцев той части, в состав которой входили двое, попавших под выстрелы и не знавших сути дела. К несчастью, предположениям суждено было осуществиться.

Приблизительно через час я заметил на окраине поселка около 50-ти (пятидесяти) солдат во главе с офицером. Немцы шли цепями с винтовками на перевес и арестовывали всех попадающихся навстречу мужчин; при чем мало того, они ходили по всем квартирам, производя грабежи и забирали мужчин. Приближаясь к станции, немцы взломали кассу, забрав винтовки и с криком: «руки вверх» арестовали станционных служащих. Арестованные мужчины были выстроены в шеренги около станционного барака и начали подвергаться издевательствам. Имея при себе переводчиков, немцы стали производить в грубой форме нечто в роде дознания; при этом особой грубостью отличался офицер немецкой службы. Мужчины, а также и жены, шедшие, некоторые с рыданиями, за мужьями подвергались грубым ухваткам немецких солдат. Среди мужчин, взятых с квартир, находился больной студент Акоронко, забранный с постели, и помощник начальника станции Макаревич, разбуженный и также приведенный с растерянным видом к бараку. Офицер выбрал из об-

щей массы 8 человек, по его мнению наиболее подозрительных, приказал их отвести в сторону и с помощью переводчика начал допрашивать. С целью узнать виновных была применена грубая, потрясающая форма запугивания. Все 8 человек получили по винтовке (отобранных) в руки и были выстроены в шеренгу; затем начались формальные и подробные приготовления к расстрелу; при чем дошло до того, что офицер поднял револьвер, дабы дать сигнал. В это время в стороне стояла группа участников комиссии ю.-з. ж. д. по осмотру санитарных поездов, стоящих на ветке Интендантского Ведомства, арестованных и поставленных на путях против бараков. Из этой группы был взят начальник станции и приведен к месту расстрела. Все приготовления произвели потрясающую картину. Стоящие на пути члены комиссии стали умолять немцев не производить позорного дела, а проходящий станцию эшелон смутил солдат-немцев и церемония расстрела была нарушена. Этим однако дело не ограничилось. Восем человек, в том числе и начальник станции были отведены в сторону и процедура начала повторяться снова. Переживания лиц, предназначенных к расстрелу, не поддаются описанию. В последний момент студент Акоронко сказал: «Здесь есть не виноватые, а те кто стреляли пусть сознаются»; тогда вышел вперед телеграфист и заявил: «я вольный козак и стрелял по немцам, потому что они грабили». При слове «грабили» немцы прийшли в неистовство. По указанию телеграфиста были выделены еще два стрелявших, а также начальник станции, яко бы за то, что выдал оружие. После этого остальные были отпущены, а четыре (4) человека, нагруженные винтовками, уведены по направлению к Посту-Волынскому.

Все это время солдаты-немцы грабили лавки, а отставного полковника Пухальского, у которого во время обыска были забраны старая берданка и бинокль, подвергли оскорблению толчком в грудь, несмотря на то, что он заявил переводчику: «я отставной полковник, у меня забрана старая берданка, номер которой у меня на руках и которую я хочу оставить на память». На все дальнейшие попытки говорить немцы отвечали грубостями и заставили полковника замолчать. В таком виде рисуется общая картина.

Подтвердить факт грабежа в поселке ст. Жуляны могут свидетельские показания как потерпевших, так и очевидцев.

Таковы показания быв. студента И. Кожевникова и других.

Подписи Кожевникова и других лиц:

(И. Кожевников), (подпись не разб.), (Марфа Александровна Макаревич), (Б. Роменский).

Собственноручные подписи удостоверяю:

Начальник станции Жуляны ю.-з. ж. д. [підпис]

[ф. «Міністерство Юстиції, I департ., II відділ», 1918 р., спр. № 15, арк. 102—103.]

№ 87. Товарищу Морского Министра Лотоцкому.

Сегодня, двадцать пятого апреля, когда чины Морского Арсенала впервые были допущены германскими властями в арсенал и пороховые погреба, ими обнаружено, что немцы вывозят австрийские и

германские трофейные орудия, боевые припасы и другое имущество, частью русское, прибывшее по демобилизации. Заявляю письменный протест местным германским властям. Охрана порта и прочего имущества организована, до сих пор имущество бралось немцами без моего ведома и согласия, за незначительными отступлениями.

[Підпис:] Римский-Корсаков.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 88. [Відповідь Німецького посла у Києві барона Мумма на запит Мінзаксправ з приводу повідомлення Римського-Корсакова]

Киев. Министерству Иностранных Дел.

На любезную ноту от 11 сего мая за № 2060 отвечаю, что, на основании положений, высказанных в письме Начальника Генерального Штаба за № 20294 от 18 апреля 1918 г. о переговорах с Украиной, касающихся военной добычи, оружия, имущества и других военных материалов Центральных Держав, поскольку они будут находиться на Украине, должны немедленно быть переданы Центральным Державам. Это положение известно Украинскому Военному Министерству и поэтому дискуссии не подлежит. Повидимому Министерство Иностранных Дел об этом не осведомлено.

[Підпис:] Барон Мумм[90].

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 89. Киев. Министру Внутренних Дел, копия Министру Земледелия и Центральной Раде.

Столинская волостная Управа просит экстренно оказать содействие. Немцы, приглашенные помещиками, нарушают земельный закон, возвращают взятые на учет комитетами семена и продукты бывшим владельцам. Уездный Комиссар не принимает мер. Встревоженное население сомневается, засевать ли поля. Вырученные за продукты деньги отняты немцами.

Председатель Управы Лозпула.

Член Управы Овсянников.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 90. Акт.

1918 года марта 22 дня. Мы нижеподписавшиеся составили настоящий акт о нижеследующем: двадцать первого сего марта немецкие военные власти заявили заведывающему военным транспортом на реке Припяти, что ими взято в свое распоряжение все казенное имущество транспорта, находящееся в уроч. Пхов, Минской губернии, Мозырского уезда и помещающееся в пловучем складе, а также все зимовавшие в гавани Пхова непаровые суда и бранд-

вахты. Рабочим, живущим на брандвахте и имевшим непосредственное наблюдение за целостью и исправностью казенных судов и имущества транспорта, было приказано немедленно выселиться за пределы Пховской гавани, и доступ к складу и судам был им воспрещен. На заявление заведывающего транспортом немецким властям о выдаче ему письменного удостоверения о конфискации находящегося на Пхове казенного имущества, эти власти ответили отказом, находя, что достаточно их словесного распоряжения. При создавшемся положении служащие транспорта не могут отвечать за целость и исправность как казенного имущества в складе, так и судов и брандвахт транспорта, о чем постановили составить настоящий акт.

[Підписи]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 91. В Комиссию по демобилизации армии Юго-Западного фронта.

Сообщаю для сведения копию телеграммы Начальника 53 эвакопункта: «Проскуров 12 марта Главврач 394 подвижного Деражня донес, что австрийскими войсками реквизировано все имущество госпиталя. Довожу на распоряжение Начевак 53 Голубев».

Подписал: за Начальника ликвидкомиссии врач [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 92. Начальнику демобилизационного санитарного отдела Военного Министерства.

РАПОРТ

Доношу, что 9 сего марта, во вверенный мне госпиталь явился главный врач 91 полевого лазарета 45 германской лант. дивизии вместе с другими чинами военного госпиталя и реквизировал под свой госпиталь занимавшееся вверенным мне госпиталем помещение с полученного на то им разрешения Коменданта г. Киева Генерала Цицовича. Расположившись во вверенном мне госпитале, упомянутый лазарет начал производить реквизицию госпитального имущества и продуктов, при чем за время с 11 по 20 сего марта им была реквизирована большая часть имущества и продуктов, уже без всякого пред'явления какого бы то ни было ордера отдела на право производства таковой реквизиции, при чем запрещена была кроме того вывозка из госпиталя такого имущества, кое, по их заявлению, им не нужно было и не выдана квитанция в реквизиции ими, например, 17 пудов рыбы. 27 сего марта главным врачем упомянутого германского лазарета были отняты у смотрителя вверенного мне госпиталя Захарченко две госпитальные лошади, на коих он приехал туда за вывозкой той части госпитального имущества, которая хранилась в кладовой во дворе госпиталя. В последнем случае также никакой квитанции выдано не было.

Главный врач [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 93. Министру Иностранных Дел

Рота австрийцев сегодня утром сломала двери цейгауза, несмотря на личный протест Летичевского уездного коменданта, взяла и увезла ружья, патроны; также взяты пулеметы и ружья, которые находились в казарме коменданта, принадлежащие самообороне местечка Летичева.

Укомдемюз [підпис]

Летичев, 9 апреля 1918 года.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 94. Г. Министру Иностранных Дел.

Я сейчас получил телеграмму, что немецкий комендант приступил к вывозу из Маловиского винокуренного завода Херсонской губернии 52000 ведер казенного спирта в Киев; заставляет давать казенные бочки и цистерны; распоряжения властей Украинской Республики не пред'являет. В виду того, что этот спирт — имущество казенное и реквизиции не подлежит, и кроме того необходим для Одессы, очень прошу Г-на Министра предпринять все возможное дабы остановить эту реквизицию. Винокурня находится в с. Малые Виски, Елисаветградского уезда, Херсонской губернии. О результатах прошу меня оповестить.

Киев, апреля 12, 1918 года.

За Министра Финансов [підпис нерозб.]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 95. В демобилизационный отдел Главного Штаба.

Я сообщаю копию почтовой телеграммы: «Германские власти намереваются конфисковать все ценное санитарное имущество 21 и 22 отделения полевого аптечного магазина и мертвых складов Ровно и Сарн. Необходимо, для сохранения, немедленно вывезти имущество в Киев или оказать воздействие к отмене реквизиции. Прошу срочного распоряжения».

Нач. Санюз [підпис]

Житомир, 29 марта 1918 года.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 96. В демобилизационный отдел Генерального Штаба.

По полученным от 17 сего марта сведениям, при вступлении в Камянец австрийских войск, частями принадлежащими к 25-му австрийскому корпусу, было самоуправно разобрано находившееся на приемоздаточном (ликвидационном) складе Красного Креста имущество, на сумму примерно до 30.000 руб., при чем полностью забрано

все ценное. Доводя об изложенном до сведения, считаю необходимым добавить, что подробные сведения будут сообщены дополнительно по получении таковых на месте.

За Главноуполномоченного [підпис]

Заведующий Контрольной Частью [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 97. Начальнику демобилизационного санитарного отдела Военного Министерства.

В Шепетовке есть аптечный склад 54 Эвакуационного пункта, ценность более 100.000 руб. Германцы месяц тому назад поставили вокруг склада свою охрану и теперь не хотят выдавать склада эвакопункту, ссылаясь на распоряжение украинских властей. Склад германцы могут выдавать только по распоряжению германского этапного коменданта. Прошу известить, было ли такое распоряжение о районном складе.

Комиссар и Уполномоченный [підпис]

21 марта 1918 года.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 98. Министру Иностранных Дел.

Посылаю копию телеграммы: «На ст. Лановицы австрийцы погрузили три вагона, в двух находится хлеб в зерне, в третьем свечи, автомобиль, глицерин и шины; все грузят без разрешения украинских властей. Через три дня австрийцы хотят все это увезти. Советуйте что сделать, у нас нет сил воспрепятствовать этому. Комиссар Госиенко». Прибавлю еще, что таких случаев происходило уже очень много в Волочиске, Лановице и в пограничной полосе, где есть австрийцы. Как поступить, если мы не в состоянии запретить им брать имущество.

6 апреля 1918 года.

Особдемюз [підпис нерозб.]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ», 1918 р., спр. XXII]

№ 99. Господину Министру Земледелия Украинской Народной Республики.

Препровождая при сем протокол и акт Полотницкого Волостного Земельного Комитета, Пинская земская Уездная Управа, честь имеет просить сделать соответствующее распоряжение об уплате означенному Комитету суммы в 10.692 руб., которая была реквизирована германскими властями в имении Дубой-Заречной, Плотницкой во-

лости, в том числе наличных денег забрано 7.119 руб., (а так же скота, фуража и другого имущества на сумму 3.573 руб.).

Апреля 30 дня 1918 года.

Председатель Управы [підпис нерозб.]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 100. Г. Комиссару г. Могилева.

Сообщаю Вам, что сегодня 14/I апреля 1918 года австрийский поручик Штаба заявил, что берет немедленно военной силой казенный пароход Николаев, удаляя при этом команду. В виду того, что от наших высших властей у меня имеются приказы и документы, ни в коем случае не разрешающие отдавать пароход, прошу срочных всемерных ваших действий.

С подлинным верно:

Командир казенного парохода «Николаев» [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 101. Украинскому Министру Почт и Телеграфов.

Надсмотрщики Лубенской сети, окончив исправление линии Лубны — Ромодан, заявили, что все исправленные провода взяты германскими военными властями для военных нужд. Германцами так-же обрезываются провода городской линии и забираются для включения телефонных аппаратов. Дальнейшее исправление проводов приостановлено, так как оно вызывает недоразумение между нашими и германскими техниками. В виду этого с Кременчугом, Полтавой и другими пунктами нет телефонной связи.

Лубны, 10 апреля 1918 года.

Начальник Конторы [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 102. Украинскому Министерству Иностранных Дел.

Высшее военное командование сообщает мне, что оно должно иметь в своем распоряжении нужные для продолжения военных операций провода; это я неоднократно повторял украинским властям, и от этого принципа ни при каких условиях отступить нельзя.

Барон Мумм.

21 апреля 1918 г.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

Розправа інтервентів над революційними робітниками в Катеринославі.

№ 103. [Наказ здати зброю і повернути майно Михайлівській Земській Управі].

ПРИКАЗ

Сию минуту воинское оружие и всякого рода дробовики, пулеметы, револьверы и ручные бомбы всякого рода, патроны, доставить 10-го сего апреля к 5 часам вечера по немецки, а по русски в 6 часов вечера на ст. Ивковку и сдать немецкому Коменданту. У кого же после этого срока окажется какое либо оружие, тот будет разстрелян без всяких судов и допросов.

Немецкий Комендант ст. Ивковка [підпис]

Все оружие доставить в Волостную Земскую Управу 10 апреля к 3 часам дня для отправки на ст. Ивковку.

С копией верно: Секретарь [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 104. Приказ

Председателю Захарию Прокопенко. Требует его для того, чтобы он обязывался и весь земельный Комитет, доставить в экономию Константина Майера при ст. Ивковка разграбленное имущество, как-то: в зерне, живом и мертвом инвентаре. Приказываю в $48\frac{5}{7}$-часовый срок 11 апреля (14 нового ст.) в 12 часов утра, по немецкому в 11 часов утра, к какому времени будут ожидать немецкие солдаты и мешки для наборки зерна. К этому часу, если не будет доставлено имущество и хлеб, как главный продукт, то на волость будет наложена контрибуция, и на те села, которые брали имущество.

9 апреля 1918 года.

Комендант ст. Ивковка [підпис]

С копией верно: Секретарь [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 105. Телефонограмма.

Лоцманского Коменданта Волости. По распоряжению Коменданта Германских Войск, предлагается сегодня же, т.-е. 2 апреля, разнести весь разобранный живой и мертвый инвентарь по местам, где он взят. № 545.

Комендант Германских Войск [підпис]

2 апреля 1918 года.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 106. Приказ для села Широкого, Широчанской волости.

Завтра 9 апреля 1918 года в 9 часов утра, чтобы все граждане снесли все оружие, какое имеют, в волостную Управу и три пулемета. Кроме того, чтобы экономия Генрих Генрихова Питерс была

поставлена на месте, все до палочки, и чтобы весь хлеб и инвентарь и все, чтобы было поставлено на место, как было. Хлеб в Николайполь, если кто помолол, должен представить мукой в село Николайполь в Германский Главный Штаб. Если этот приказ будет не исполнен, то село Широкое будет растреляно артилерией. Потом прислать нарочного в Николайполь, сдаются или нет.

9 апреля 1918 года.

Германский Военный Штаб [підпис]

Все, что здесь упомянуто, чтобы было вывезено впереди Широкого до Николайполя на 2 часа дня.

Приказано Главным Военным Германским Штабом в $8^1/_2$ часов вечера 9 апреля.

Немецкий поручик [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 107. Министру Иностранных Дел.

Только что от Проскуровского Коменданта получена следующая телеграмма: «Сегодня австрийцами взяты все автомобили в Проскурове в свои собственные руки, якобы по приказу 2 австрийской армии. Возле всего этого имущества поставлены караулы, а с сегодняшнего дня ими распоряжаются австрийцы, как собственными. Нас не допускают, с нами, казаками чуть не доходят до столкновений. Проскуровский уездный Комиссар (подпись)». Прошу соответствующих распоряжений и указаний.

За Губкомиссара [підпис]

Каменец-Подольск, 31 марта 1918 года.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 108. Г. Министру Иностранных Дел Украинской Республики.

ПРОШЕНИЕ.

Я состоял в должности смотрителя магазина железнодорожной станции Балин, Под. губ., где мне было поручено моим начальством ликвидировать все имущество, которое осталось от военного времени и ждал Ликвидационную Комиссию, которая должна была прибыть со дня на день. Но я дождался прибытия войск Союзных нам Держав, Австро-Венгерских, которые без всяких раз'яснений, под командой Капитана Онхаузера, отставили меня от всего имущества, находившегося под моим наблюдением, и забрали все имущество и все магазинное добро в свою власть, а также захватили мои собственные 534 рубля 35 копеек денег.

Проситель [підпис]

Киев, 6 апреля 1918 года.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 109. Министру Путей Сообщения.

Служащие части ж. д. Гомель-Ровно 6 месяцев не получают заработанных ими денег; дороговизна растет с каждым днем. Наложенный немецкими властями арест на принадлежащие нам январские и февральские заработанные деньги и другие довольствия не снят. Такие обстоятельства довели нас служащих, особенно семейных, до ужасного состояния, сделав босыми, раздетыми и голодными. Все наши просьбы через делегатов и Комиссара не удовлетворяются и потому мы вынуждены обратиться к Вам непосредственно с покорной просьбой, как можно скорее снять арест с заработанных нами денег, а так-же сделать распоряжение об уплате нам всех денег с 1-го января 1918 года и по теперешнее время.

Представители профессиональных союзов [підписи]

Бахмач.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 110. В Военное Министерство.

Мною получена сегодня от начальника Литинской уездной милиции, с надписью за № 644 копия телефонограммы участкового начальника милиции, м. Межиров, следующего содержания. «Вчера в Жмеринку прибыл отряд австрийцев 1-го пехотного полка, в составе нескольких офицеров и около 200 солдат, под начальством поручика Попой. Около семи часов вечера того же дня, в мою канцелярию явилось около 10-ти человек солдат того же отряда с револьверами в руках и потребовали выдать все как есть оружие. Несмотря на мое заявление, что при канцелярии оружие необходимо, забрали 4 винтовки и более 30-ти патронов, 2 шашки и два револьвера нагана; кроме того, в канцелярии сорвали телефонный аппарат военного образца и взяли его. В моей квартире и кладовой также произвели подробный обыск и забрали собственный мой револьвер, наган. После этого, я сейчас же отправился в волость, где австрийский отряд забирал по селам казенное имущество, оружие, и просил начальника отряда поручика Попой, возвратить мне все забранное. Но на все доводы и пред'явления служебных документов, мне возвращено только две винтовки, 30 патронов, телефонный аппарат и мой собственный револьвер. Остальное же оружие, а именно две винтовки, около 50 патронов, два револьвера нагана и 2 шашки не возвращены. Теперь австрийцы еще в Межирове».

1 апреля 1918 года

Начальник 2-го участка [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 111. [Витяг з рапорту Головного Губерського Коменданта Подільської губерні 1918 року № 1362].

[...] 6) Взаимоотношения между Украинской и Австро-Венгерской властями: взаимоотношения плохие, так как, на почве самочинного вывоза продуктов за границу, возникают недоразумения. Согласно

докладу Ямпольского уездного Коменданта, в районе Камергорода, Томашполя, Ваннярки австрийцы производят реквизицию продовольствия, фуража и скота по очень малой цене и, кроме того, без представителей Украинской власти, захватывают самочинно военное имущество, взятое ликвидационными комиссиями, арестовывают безпричинно людей. На ст. Ярошенко, на пеньковской мельнице задержано больше 13 тысяч пудов пшеницы и разного хлеба, который был заготовлен для вывоза в город Киев. В Томашпольском сахарном заводе взято 1208 мешков сахару, по реквизиционному листу, без ведома Украинской власти и на 208 мешков совершенно не выдано реквизиционной квитанции. С Зборовского сахарного завода также забрано много сахару. В м. Красном захвачены из склада демобилизационной комиссии все винтовки, набойки, 6 баков и 2 походные кухни. В Ярошенке, у населения забирается скот, хлеб, разные продукты и имущество, а иногда и деньги. В селе Новой Синяве, австрийцы устроили пожар и спалили 23 хаты, 27 клунь, 61 сарай и три кладовые, за то, что селянин Перешитный убил австрийца.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 112. Управляющему Народным Министерством Украины.

Австрийский фельд'егерь, батальона № 13, пользуясь вооруженной силой, самочинно реквизирует нужные для работ материалы, что в значительной степени отражается на спешности работы по ремонту подвижного состава. Протест ни к чему не приводит. В виду сего местный комитет, разсмотрев этот вопрос, вынес следующую резолюцию: «сообщить Министерству Путей Сообщения и Украинской Раде, что производительность труда можно поднять в том случае, если власть Центральной Украинской Рады доставит нужные материалы, приймет меры, чтобы со стороны австро-германских войск не производилась никакая реквизиция».

От Одесского Управления. 24 марта 1918 года. [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ»., 1918 р., спр. XXII]

№ 113. В Бердичевскую Уездную Земскую Управу

ЗАЯВЛЕНИЕ

12-го апреля сего года, по новому стилю, в село Черемошное явился отряд немецких войск, во главе с графом Бнинским, который окружил село, выставил на каждой улице села и около Сельской Управы пулеметы и пред'явил требование, чтобы граждане согнали весь скот и доставили инвентарь на ферму, которая находится возле села Черемошного, что громадянами и было исполнено. Затем отряд приступил к реквизиции зерна, пшеницы, гороха, овса, который погрузил на крестьянские подводы и отправил на ст. Погребище; все это было вывезено приблизительно на 30— 40 подводах, причем

захвачено было также несколько кабанов и весь нагруженный на подводы живой и мертвый инвентарь. Все вышеизложенное проиводилось отрядом, который не имел при себе даже переводчика, через которого крестьяне смогли бы вести с отрядом переговоры. Означенным отрядом была вызвана столь сильная тревога и паника среди населения с. Черемошного, что Председатель Сельского Земельного Комитета Иван Дыгас покончил жизнь самоубийством, другой крестьянин, которого фамилии мы не знаем, — утопился. Во время означенных событий нам было дано знать из с. Черемошного крестьянами, которым удалось во время описанных событий бежать и мы, как часть Земельного Комитета, немедленно собрались в числе восьми человек и на подводе выехали в с. Черемошное. По приезде в Черемошное мы были арестованы немецким отрядом, но через некоторое время освобождены, при посредстве управляющего графа Бнинского — Лятовского, который был в немецком отряде и который предложил нам немедленно же убраться из села, что нами и было сделано. Что происходило после нашего от'езда мы не знаем. Во избежание повторения подобных случаев, просим Народную Управу об изложенном довести до сведения подлежащих начальствующих лиц.

За неграмотного Леонтия Карпова Гнатышина по его просьбе расписался В. Ревера.

Члены Спичинецкого Земельного Комитета [підписи]

Апреля 18 дня 1918 года

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 114. [Міністерству Продовольчих Справ].

Германский Интендант погрузил 475000 порожних мешков, заготовленых с большими трудностями для закупки хлеба. Прошу разпоряжения о задержании мешков для возврата в Уездпродуправу; в противном случае будем лишены возможности производить закупку хлеба, необходимого для нужд голодающего населения.

Уездпродком [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 115. Центральной Раде. Министру Продовольствия.

Просим распоряжения, немецкие войска семена вывозят из Карпа, Вол. губ. Поля будут необсеяны.

Председатель Комитета Канавский

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 116. Военное Министерство.

Север губернии голодает, доставка хлеба невозможна, по причине задержки немецкими патрулями. Очень прошу разрешить гужевую отправку туда хлеба для населения.

Из Чернигова Губпродком Селиванов.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ», 1918 р., спр. XXII]

№ 117. Центропрод.

В Козелецком уезде в 1917 году был неурожай: не хватает пропитания для нового урожая 335000 пуд., обсеять этой весной 60000 пуд.; между тем немецкие воинские части являются в уезд, забирают хлеб, вчера например со ст. Боровик забрали 12000 пуд. семенного овса. Воинские и немецкие части о своих действиях не уведомляют правительственные учреждения уезда. Население все время обращается в учреждение за пояснениями, по какому праву и для чего это делается. Не имея сведений про это, не можем дать пояснений, не получая никаких распоряжений Центрального Учреждения. Не берем ответственности за порядок в уезде, успех засева; и необходимо снабдить хлебом, вернуть 12000 пудов семенного овса, взять под контроль деятельность Управляющих сахарными заводами уезда.

Уездкомиссар Ядрило
Голова Уездн. Управы Ворона
Голова Уезземуправы Пишик

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 118. Минпроду.

15 апреля австрийцы реквизировали на ст. Бирзула 440 сырых кож, закупленных Одесским кожевенным комитетом и денег не заплатили. Реквизируют, не спрашивая никого, на станциях хлеб и другие товары, чинят препятствия провозить из Николаева и Херсона хлеб для Одессы; сами перевозят баржами продукты из Очакова, собираются отправлять. Совершенно дезорганизовывают наши работы. Прошу Ваших распоряжений.

Шульга

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 119. [Телеграма Мінпроду].

17 апреля агент жел. дор. ст. Попелюхи телеграфно уведомил, что австрийский комендант ст. Попелюхи заявил ему, что весь запас, находящийся на станции, как то до 15000 пудов пшеницы, 5000 пуд. муки, предназначенных для Киева Минпрода и 200000 мешков переходят в его распоряжение, отчего он сам будет отправлять вагоны. Один уже отправлен комендантом 15 апреля на ст. Ваннярка без моего ведома и распоряжения. Прошу Вашего срочного распоряжения. Ольгополь Гореком Середа.

Прошу соответствующего распоряжения.

За Уполномоченного Городецкий.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 120. Телеграмма из Винницы № 232.

Положение безнадежно, все, что мы можем получить из продовольственных припасов, захватывается австрийцами. Они ни с какой станции ничего не выпускают. В городе Винница хлеба на два-три

дня. Австрийцы заявляют, что заберут ключи от всех частных магазинов и не разрешают Горекому ничего реквизировать. Уездный Комиссар ничего не может сделать. Прошу срочной помощи.

За Уполномоченного Городецкий.

20 апреля 1918 года

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 121. Министру Иностранных Дел.

В Министрство Финансов поступило заявление Главной Городской Финансовой Комиссии г. Сумы Харьковской губ., что около 30000 ведер спирта и 19000 ведер водки, которые теперь находятся в спиртном складе г. Сумы, взяты под охрану комендантом немецких войск и об'явлены военной добычей. Между тем срочно нужно приступить к выполнению постановления Генерального Секретариата изданно[го] в конце декабря 1917 г. о распродаже 19000 ведер разлитой в посуду водки, какая распродажа будет производиться Сумской Городской Управой.

20 апреля 1918 г. За Министра Финансов [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 122. Телеграма.

Кам'янець Под. Губкомендантові Поділля. З Ольгополя. 10/VI—1918 р.

Ольгопіль 10 червня. Настрій населення спокійний. Сотня несе охорону військового майна. Селі Мястківці австрійською владою розстрілян селянин Петро Сердюк за втаємність кулемета аґітацію проти влади також заарештовано кілька селян Ротмістровки котрі відправлені штаб 106 австрійського корпуса Горячківці при обезброєнні австрійцями селян розбита снарядом одна хата і взято 6 коней 8 сідел 36.

Повіткомендант Мадан.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 123. Телеграма.

Негайно Кам'янець Под. Губкоменданту копія Київ Військовому Міністру з Ямполя Под. № 166 21/VI — 1918 р.

Виникнувша учора бійка на ґрунті обеззброєння селян між австрійськими частинами п'ятдесят четвертої стрілкової дивізії та селянами Качківки, Писарівки, Клембівки та Дзигівки сьогодні до вечера зовсім ліквідована. Вищезазначені села заняті зараз австрійським військом. Селяни обеззброєні. Переводиться також обеззброєння і інших сел, де зброя здається добровільно. Наслідки бійки такі: з боку селян забитих більше тридцяти, поранено двоє. Австрійців забитих один та сім поранено. Підчас бійки виникла пожежа у с. Качківці, згоріло більше півтораста хат. Перевожу слідство. Головний ініціятор повстання Криворучко утік, а інших заарештовано. Вжито заходи до арешту Криворучки. Про дальнійші наслідки повідомлю. 380.

Ямпільський повітовий комендант Шеремет.

[ф. «Міністерств › Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 124. Телеграма.

Кам'янець Под. Губкомендант. Аркуш 158 з Балти. № 269 Подана 15/V — 1918 р. 11 год. 37 хв.

Повіті йде агітація за повстання проти німців крапка Селяни зброї не здають рубають ліс наробляють пожежі крапка Військових частин повіті нема крапка Випадково нічого не трапилося. № 525.

Повітовий Комендант Янковський.

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

№ 125. Министерство Иностранных Дел.

В ответ на Ваше отношение от 30 июня с/г за № 2 Министерство Продовольствия сообщает, что по имеющимся в Министерстве сведениям до 20 июня отправлено за границу в контингент торгового договора с Центральными Державами следующие продовольственные грузы:

Хлеба	6345 ваг.
Яиц	402 »
Скота	29479 шт.

Кроме того:

Сахару	1684 ваг.
Картофеля	327 »
Овощей	144 »
Разных жиров	307 »
Лошадей	2851 »
Кож	66 »
Фуражу	259 »

и разных грузов, меж которыми есть и хлебные, отправлены австро-венгерскими властями, как воинские и интендантские грузы 8676 ваг.

Министр [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

126. Ведомость о реквизиции черной патоки немецкими и австрийскими воинскими частями на сахарных заводах Украины

№№	Название заводов	Какой губернии	Кем реквизировано	Количество
1	Скоморожки	Киевской	Немцами	Общее количество готовой патоки на означенных заводах около 1.619.654 пудов
2	Кагарлик	»	»	
3	Майданецкий	»	»	
4	Тальновский	»	»	
5	Васильевский	»	»	
6	Григоровский	»	»	
7	Верхнячский	»	»	
8	Згуровский	Полтавской	»	
9	Яготинский	»	»	
10	Пиглеровский	»	»	
11	Носовско-Козаровский	Черниговской	»	
12	Барский	Подольской	Австрийцами	
13	Вышеольчедаевский	»	»	

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII];

№ 127. Ведомость неправильностей, которые допустили австро-угорские и германские войсковые части в границах Запорожской железной дороги

№№ п/п	Станция об'явившая неправильность	Неправильности	Примечание
1	Алчевская . . .	На ст. Алчевское прибыло из ст. Овраги 34 вагона под конвоем германского командования, нагруженных каменным углем без всяких железнодорожных документов.	
2	Апостолово . . .	Из ст. Апостолово австро-германскими войсковыми властями было отправлено 4000 пуд. борошна без надлежащего разрешения Державного Бюро.	
3	Бердянская . . .	Австрийские коменданты ст. Чаплино, Раздоры, Г.-Поле, пограничные выдают разрешения на даровой провоз по жел. дор. запрещенные грузы.	
4	Дебальцево . . .	На ст. Дебальцево австро-угорскими войсковыми частями был открыт стоявший на пути вагон, в котором после проверки по поводу открытия, недоставало бакалейного товара на суму в 3223 р. 38 к.	
5	« . . .	На ст. Дебальцево австро-угорскими войсковыми частями было открыто без распоряжения железнодорожных властей 2 вагона, в которых по проверке после об'явления о открытии не хватало 8 пуд. 27 ф. бак. и 3 мешка борошна весом в 15 пуд.	
6	Дебальцево . .	На ст. Дебальцево австро-германские войсковые части отказались платить железнодорожные тарифы за удержку 2-х вагонов борошна.	
7	Дебальцево . . .	Австро-угорским комендантом было приказано отправить на имя австрийской войсковой части 2 вагона борошна и один вагон высевок, которые шли по адресу Державного Хлебного Бюро.	
8	Зачатаевская . .	Проходившим австро-угорским войсковым эшелоном было взято на ст. 1000 пуд сена без выдачи реквизиционных квитанций.	
9	Иловайское . . .	Германскими войсковыми частями было приказано в короткое время очистить пакгауз на ст. Иловайское.	
10	Ирмино	На ст. Ирмино прибыло от имени и на имя австро-угорских войсковых частей 4 вагона соломы без жел.-дор. докумен[тов].	
11	Кривой Рог . . .	На ст. Кривой Рог австрийским комендантом 21 инф. бригады был реквизирован горох, принятый ст. до отправления по адресу пятой австрийской кавалерийской дивизии.	

№№ п/п	Станция об'явившая неправильность	Неправильности	Примечание
12	« . . .	От имени и на имя 5 австрийской кавалерийской дивизии. из ст. Кривой Рог было отправлено 100 мешков гороху без разрешения Державного Хлебного Бюро.	
13	Луганск	На ст. Луганск прибыло шесть вагонов нагруженных багажем и реквизированных германскими войсковыми властями [вещей] на Юго - Западной жел. дороге.	
14	«	Германскими властями военными на ст. Луганск реквизировано 20 лозовых корзин, 8 корзин с веревкой и 12 кор. пустых.	
15	«	Германскими войсковыми властями было отправлено 91 нагруженный вагон без препровождения каких либо жел. дор. документов.	
16	«	Австро - угорские войсковые власти отказались платить ст. Луганск платеж за провоз одержанных ими 2 - х вагонов амуниции.	
17	«	Германскими военными властями было отправлено из ст. Луганск 15 вагонов с грузом без препроводжения железнодорожных документов.	
18	Мариуполь - Порт	Австро - угорскими войсковыми властями на ст. Мариуполь - Порт реквизировано 9 вагонов досок, принадлежащих Трапезундскому войсковому правлению.	
19	Ореховская . . .	Германский комендант ст. Ореховская реквизировал багаж, бывший у пред'явителя и выдал его одержателю.	
20	Пологи	Австро - угорские войсковые власти отказались от уплаты железнодорожного тарифа за задержанные грузы, прибывшие на их имя по коммерческому тарифу.	
21	Ровенки	Австро - угорские войсковые власти отказались от уплаты железной дороге тарифа за задержанный груз.	
22	Розовка	Австро - угорские войсковые власти [погрузили] в свои вагоны продовольственные грузы и отправили их без приобретения железнодорожных документов.	
23	Рутченково . .	На ст. Рутченково австрийскими войсковыми частями разграблено до 20 вагонов, которые принадлежат станции.	
24	« . .	На ст. Рутченково австро - угорскими войсками взято 10 тюков сена и значительное количество леса, принадлежащего частным лицам.	
25	Синельниково . .	На ст. Синельниково Австро - угорскими войсками взято для склада своих грузов железнодорожный пакгауз.	
26	« . .	Из ст. Екатеринослав прибыло на ст. Синельниково 133 нагруженных вагона без никаких железнодорожных документов.	

№№ п/п	Станция об'явившая неправильность	Неправильности	Примечание
27	» . . .	Австрийским комендантом ст. Синельниково было переадресовано 20 ваг. борошна, без разрешения Державного Бюро.	
28	Таганрог - Порт .	Австрийскими и немецкими частями было отправлено 23 вагона хлебных грузов без разрешения Державного Бюро, потом взята одна соломорезка.	
29	Успенская . . .	Австро - угорские войсковые власти отказались от уплаты тарифа за прибывший на их имя сахар и амуницию.	
30	Фащевка	На ст. Фащевка немецким отрядом взят зал 1 и 2 класса, женская комната и помещение телеграфа и, кроме того, взяты дрова, принадлежащие контрагентам жел. дор.	
31	Фисаки	Австро - угорскими войсковыми властями на ст. Фисаки реквизировано 11 вагонов соломы и не выдано никаких расписок.	
32	Харцизск	Германскими войсковыми частями взято для охраны грузов пакгауз крытый и открытую платформу.	
33	»	Проходившим немецким эшелоном на ст. Харцизск открыт вагон без ведома железнодорожной администрации, после чего остался недочет двух мест багажа.	
34	»	Австрийским интендантством была совершена погрузка грузов без указаний названий их.	
35	»	Австро - Угорские войсковые части реквизировали . . . . кожи для подошв.	

Начальник железной дороги [підпис]

Начальник коммерческой службы [підпис]

С копией верно: [підпис]

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Дипльоматичний відділ». 1918 р., спр. XXII]

Российская Коммунистическая Пар

Пролет

КОММУНИ

Цена 75 коп.

Выхе

№ 1—2

15 июня 1918 года.

Адрес редакции и конторы

Секрет

№ 1 Воскресенье 28 (13) Мая 1918 Цена

ГОЛОСЪ ПРОЛЕТАРІЯ

Органъ Од. Ком. Р. С.-Д. Р. П. (Большевиковъ).

Да здравствуетъ Совѣтская власть!

ОТЪ РЕДАКЦІИ.

Манифес

АРТІЯ (большевиков).

Proletarier aller Länder, vereinigt euch!

Kameraden und Brüder!

Wir feiern die Oktober-Revolution und unsere Freude ist dadurch gestört, daß wir auch Euch, Kameraden und Brüder, Revolution, die Revolution der Arbeiter und Bauern Oesterreichs, Ungarns und Deutschlands begrüßen können, in einem Augenblicke, wo heute die schändlichen Waffen unserer und unserer Revolution

Unsere Freude über Kameraden und Brüder, kann nicht voll sein solange der Fuß der Bourgeois und Gutsherren auf den Schollen der Volksrepublik der Ukraine lastet, solange auch Brüder, Waffen unseres verschiedenen Unterdrücker noch unser Land

Ist es nicht grausam Kameraden, daß während ihr in Eurer Heimat den Kaiser und Krieger vom Throne stürzt, die politische Verhafteten, ihre Freiheit und Ehre, aus den Gefängnissen befreien, hier

Kameraden! Im Namen der Freiheit, im Namen der reinen und hellen Ideen der Brüderlichkeit und Gleichheit rufen wir, mit uns zusammen gegen die Gewaltherrschaft, gegen die Verfolgung zu kämpfen!

Kameraden! Ihr müßt die ehrenvolle Revolutionäre als Kämpfer für Glück des Volkes aus den Gefängnissen befreien!

Mein tapfer Soldat der revolutionären Völker Deutschlands, Oesterreichs und Ungarns darf Blüte dem Unterdrücker gegen den Unterjochten

Hoch lebe die Kommunistische Partei der Bolschewiki der Ukraine.

Нелегальна більшовицька преса часів німецько-австрійської інтервенції на Україні

№ 128. Беседа с председателем Н[ародного] С[екретариата] У[краины] тов. Н. А. Скрыпником

Изв. В. Ц. К. передают следующее небезинтересное соображение тов. Скрыпника по вопросу о текущем моменте на Украине, высказанное им в беседе с сотрудником указанной газеты. Председатель Совета Народных Секретарей Украинской Республики тов. Н. А. Скрыпник подробно обрисовал создавшееся в данный момент положение на Украине и ту борьбу, которую приходится вести украинским рабочим на два фронта со своей и германской буржуазией.

Кто ведет войну на Украине

Столичная печать, сказал тов. Скрыпник, совершенно неправильно изображает процесс борьбы на Украине. Советской власти там приходится иметь дело в настоящий момент совсем с иными враждебными силами, чем это было раньше. В печати неверно изображается, что на Украинскую Советскую власть ведут наступление Украинские части, поддерживаемые немцами. Да было время, когда на Украине пользовалась некоторой симпатией буржуазная Украинская Рада. Это был так называемый период увлечения коалицией, такой же самый, какой переживался и Великороссией во времена Керенского, однако, уже с первого с'езда Советов Украины, происходившего в декабре, положение изменилось.

Первый с'езд Советов Украины дал большинство — сторонникам Центральной Рады, что об'яснялось многочисленным представительством только буржуазных, по существу, организаций, каким являлись «спилки». В виду этого действительно революционная часть 1-го с'езда откололась и перенесла свои заседания в Харьков. Там был выбран Центр. Исп. Комит. и образован Народный Секретариат. За два месяца, прошедших с того времени, Центр. Исп. К-ом Совет. Украины была совершена большая агитационная робота, влияние Ц. И. К. разширялось и углубилось. Этим влиянием и об'ясняется быстрое отрезвление народных масс и уяснение ими себе буржуазного ненародного характера стремлений Украинской Рады. Последняя очень быстро в лице своего генерального секретариата обнаружила политическое банкротство.

Под знамя Советской власти на Украине встало красное козачество, поддержка которого имела решительный результат борьбы Красной Армии с буржуазной Радой

Центральная Рада была разбита, генеральный секретариат рассеялся. Такова была социально-политическая обстановка, при которой начался второй освободительный период борьбы трудовых элементов на Украине. Будучи бессильным бороться собственными силами, которых у него совершенно не оказалось, генеральный секретариат Рады решил опереться, или, точнее, всецело воспользоваться, силами австро-германской империалистической буржуазии. Заключив с последней тайный договор, генеральный секретариат призвал войска австро-германцев для борьбы с Советской властью.

В составе наступающих на Советскую Украину австро-германских банд совершенно отсутствуют трудовые элементы Украины.

Что касается состава войск германцев, то это в подавляющем большинстве баварцы и виттенбергцы, набранные из наименее пролетарских элементов Германии.

Но и этот отбор не избавил австро-германское командование от случаев неповиновения. Наблюдаются случаи расстрела австро-германских солдат за отказ подавлять Украинское освободительное движение и отправки целых частей обратно на западный фронт, как несоответствующих целям борьбы германцев в Украине.

Настроение трудящихся мас

Когда на Украину обрушился тяжкий удар со стороны австро-германцев,— встал роковой вопрос, выдержит ли трудовая масса предстоящее испытание, сумеет ли она найти в себе должную твердость, энергию и энтузиазм для оказания стойкого сопротивления поработителям.

И действительно, первое время наблюдалось некоторое колебание в массах, что, в огромной степени, об'яснялось не только грандиозностью сил надвигающегося врага, но и оказывавшей разлагающее влияние на массы агитацией правых с.-р. и меньшевиков.

Однако колебание масс продолжалось не долго и тут опять решающую роль сыграл опыт. Когда с приездом в некоторых местах германских войск возвратилась и власть Центральной Рады, когда благодаря этому буржуазия, не имея уже грозного противника в лице Советской власти, воспрянула духом и начала борьбу с рабочими,— народные массы скоро изжили иллюзию возможности примирения с захватом территории Украины немецкими войсками, Украинская Рада, поняв, что после той авантюры, которую она совершила, призвав на помощь себе австро-германские войска, ей уже невозможно опереться на трудящиеся массы, повела открыто буржуазную политику, рабочий день был увеличен до 10 час., заработная плата уменьшена, на крестьян стали падать беспощадные реквизиции, а земли перешедшие к ним во время революции стали отбираться и возвращаться помещикам.

Вот тогда рабочие и крестьяне быстро поняли создавшееся положение, поняли все значение для трудящихся торжества Советской власти и не только трудовые, но даже мелкобуржуазные элементы отшатнулись от буржуазной Рады. Характерна в этом отношении статья, напечатанная в органе украинских правых с.-р. «Боротьба», автор статьи в этой газете, ведшей всегда кампанию против большевиков,— теперь заявляет, что при немцах стало хуже чем при большевиках.

Этим выясняется начавшееся восстание в местах занятых немецкими войсками. Насколько велика сила восстания можно судить по фактам захвата Николаева и Херсона повстанцами и изгнанием оттуда немцев. То же самое наблюдается в Одессе. Везде крестьяне прячут от немцев оружие, когда те проходят через их местности, а затем в тылу начинают партизанскую войну.

Таким образом, если бы немцы заняли даже всю Украину, то их господство было бы весьма кратковременным. В конечном же результате немецкая оккупация приводит лишь к усилению власти и зна-

чения Советов. Буржуазная Рада никогда уже не встретит поддержки трудовых масс, так как всем стало ясно, что ее существование есть ширма для немецких империалистов.

Отношение к миру России с Германией

17—19 марта в Екатеринославе состоялся второй с'езд Советов Раб., Солд. и Кр. Деп. Украины. На этом с'езде присутствовало свыше 1250 делегатов, причем были представлены не только губернии Украины, свободные от врага, но и занятые немцами местности. На с'езде обсуждались условия тяжелого договора, навязанного России германским империализмом. С'езд понял, что иного выхода, как заключение на время мира с Германией, не было у Российской Советской Республики. Предложение л. с.-р. протестовать против заключения мира Советом Нар. Комиссаров было отвергнуто подавляющим большинством голосов.

Вместе с тем, положение, создавшееся после заключения мира, заставляет нас полагаться только на собственные силы, почему мы и решили об'явить Украину самостоятельной республикой.

Будущее

Будущее представляется нам, сказал тов. Скрыпник, отнюдь не в мрачных чертах. Украина сейчас является аванпостом мировой революции. У нас классовая борьба приняла наиболее обостренные формы. Нашествие австро-германских полчищ не может повести к ухудшению революции, так как их вторжение в Украину лишь подливает масла в огонь и усиливает пожар социальной революции. Борьба ведется со всей энергией, причем во многих местах Советские войска не только оказались способными оказать стойкое сопротивление, но и одерживать верх в открытых боях с германцами.

И чем дальше на восток продвигаются германские полчища, тем более сильное сопротивление они встречают.

Как бы и чем бы ни кончилась эта борьба — будущее принадлежит Советской власти.

[«Вестник Укр. Нар. Республики»
№ 61, 11 квітня 1918 р.]

№ 129. Матеріяли Київського Губерніяльного Українського З'їзду

[. . . . . .]

Друге засідання 29 квітня

Засідання одкривається о 10 год. ранку. Делеґати дуже схвильовані. Йдуть доклади з місць. Представники Бердичівського повіту повідомляють, що в газетах (Київ. Мисл) появились дописи, будто би Бердичівський повіт не обсіяв всієї землі. Це наклеп. У повіті не тільки засіяно не менше, чим попереднього року, а навіть більше. На селах дається дуже відчувати брак інформації газет. Зо всіх сторін провокують населення. Поширюють як більшовики, так і поміщики та їх служба чутки, будто німці будуть набирать на Україні силою військо і одправлять на французький фронт, що ЦР оддала німцям весь хліб, котрий будуть незабаром силою одбирать і весь скот, що ЦР запродала селян, що земля буде одібрана і т. п. Населення цим всім дуже хвилюється. Німці слухаються поміщиків, арештують земельні комітети, одбирають землю, реквізують все[.....]

Зараз все купчиться коло земельного питання. Селяни всюди заявляють, що скорше вони головами наложать, а земля мусить перейти до рук селянства.

На З'їзд приїхав п. міністр Фещенко-Чопівський і забирає слово, щоби повідомити З'їзд про події у городі. Я просив Вас вчора, каже п. міністр, йти до домів і заховувати спокій. Я запевнив Вас в тому, що дам пояснення на ті чутки, які вчора перед закінченням засідання так схвилювали президію З'їзду і Вас. Щоби зрозуміти як слід те лихо, яке вчора у нас скоїлось, мушу зупинитись на тому, що довело до вчорашніх подій. В Києві є такі люди, що бігають до німців і прохають взяти владу всю на Україні в свої руки. Цим вони страшно перешкоджають нашій національній справі. Кілька днів тому назад в Києві трапилась така подія: невідомо куди дівся банкір Добрий, котрий мав торговельні стосунки з німцями. Якийсь комітет спасіння України заарештував п. Доброго і де він тепер невідомо. Українське Правительство зробило розпорядження, щоби вияснити цю справу. Піднялась метушня. Німці зі своєї сторони стали робити слідство і по їх відомостям виявилось, що в крадіжці п. Доброго замішані Військове Міністерство та Міністерство Внутрішніх Справ. Отже німці послали до Ц. Ради військову силу, котра оточила будинок, ввійшла підчас засідання до середини і зробила трус у членів Парляменту. Найшли 5 револьверів. Заарештовано пару членів нашого уряду. Голова Ради Міністрів п. Голубович їздив до німецького посла Мумма і склав з приводу цього протест. У відповіді посол Мумм

зазначив, що арешту не доручено було робить, заарештовані будуть увільнені і буде попрошено вибачення; сам він дуже жалує, що щось подібного сталося. Ось Вам коротеньке звідомлення про те, що сталось вчора. (Підчас промови віддавались відгуки проти буржуазії і подекуди проти німців).

Прохає дальше слово по поводу подій 28-го квітня член Ц. Ради— Ф. Швець. [...]

Те, що вчора сталось повинно нас з'єднати і заставити взятись краще та міцніше за роботу. Німецький посланник каже, що це непорозуміння. В таке непорозуміння, знаючи німецьку точність і дисципліну годі повірити. Тут видати руку тих ворогів українського народу, котрі з заднього ходу бігають до німецьких властей на Україні. Треба показати представникам німецької влади, до чого їх можуть от такі події довести, треба остерегти їх перед провокацією зі сторони цих ворогів і України і Німеччини, треба показати, якої думки наш народ про німців, що він не дивиться на них як [на] ворогів, а бажає жити з ними в мирі та злагоді (Гучні оплески).

Після промови п. Швеця вноситься пропозиція вибрати представників З'їзду в делеґацію до представників Німеччини на Україні, щоби висловити свій погляд на події 28-го квітня і своє відношення до німців. До делеґації обіраються п. п. Немоловський, Велівченко, Паламарчук і Терпило. Делеґації сказано висловитись так, як це говорили п.п. Чопівський і Швець[....]

Деяке успокоєння внесла промова секретаря Київської Губерніяльної Української Ради п. Пітеля, в котрій він закликав не гарячитись, односитись до всього спокійно, щоби як наступлять навіть ще гірші події, яких він сподівається, бо подію 28 квітня вважає тільки початком, заховати ясний тверезий ум, щоби добре обміркувати положення і оцінити його як слід і відповідно до цього заняти становище і дальше поступати [.....]

Дальше йдуть доклади з місць. Докладчики од повітів подтверджують, що в них таке саме становище, як і в Бердичівському повіті. Звертають увагу на те, що учителям не платять жалування, немає підручників українських. Взагалі в докладах побіч поводження чужих військ (німецьких, австрійських і польських) справа освіти забирає дуже багато місця.

Вечірнє засідання

На пропозицію одного з членів З'їзду приймається постанова перервати доклади з місць і обговорити послідні події. Один з членів З'їзду, як самовидець розказує про обрання в цирку на З'їзді великих і середніх землевласників — гетьманом Павла Скоропадського, генерала, великого землевласника. З цього приводу висловлюється цілий ряд промовців, котрі однодушно не погоджуються з обранням гетьмана і добачають в цьому замах на волю України і добуті підчас революції права трудового народу. Приймається резолюція з цього приводу (гл. на кінці).

Дальше йдуть доклади з місць. Представники Канівського повіту між іншим вказують на бешкети і кривди, які чинять польські війська українському селянству, а саме, що граблять, реквізують, насилують жінок, знущаються над селянством, б'ють кнутами та роз-

стрілюють. Тому представники Канівщини вимагають, щоби їх вивести за границі України. «Як вони польське військо, то хай виносяться до своєї Польщі».

По скінченні докладів з місць, члени З'їзду, котрі були послані до Центральної Ради за інформацією — складають справоздання. До німецького посла на Україні барона Мумма ходила делеґація від Центральної Ради на чолі з Голубовичем. Ця делеґація в своїому докладі в Центральній Раді сказала, що політика німецького посла дуже неясна. Барон Мумм зазначив, що він в українські внутрішні справи не втручається, а буде держатись невтрально. Міністри будуть увільнені з під арешту. Землевласники, зазначив посол, винесли постанову, що треба обеззброїти січових стрільців, та він вважає січових стрільців дисциплінованою частиною, котру обеззброювати не слід. На цьому вечірнє засідання закінчилось.

Засідання 30 квітня

[.....] І. А. Фещенко-Чопівський знакомить З'їзд з ходом подій, а саме про арешт деяких членів Українського парляменту — Центральної Ради. Пропонуючи обрати делеґацію до німецького посла бар. Мумма для вияснення його відносин до арешту українських міністрів, закликає З'їзд заховати спокій та держатись інтеліґенції української, котра од початку була з народом і за народом і надальше ій довіряти[.....]

Вечірнє засідання

Делеґація, яка ходила до німецького посланника барона Мумма з протестом проти вмішування німецьких військових властей у внутрішні справи України і проти розгону Центральної Ради, складає своє справоздання. Як делеґація висловила йому протест, барон Мумм відповів, що німці у внутрішні справи України не втручаються. Щодо розгону Центральної Ради то він дуже жаліє, що сталось непорозуміння. За вияснением цього непорозуміння він пропонує звернутись до вищого воєнного німецького командування. Коли делеґація зазначила, що подібні факти у столиці, Києві, будуть мати на провінції той наслідок, що у українського населення вони вб'ють ту прихильність до німців, яку всюди примічають по селах, бо селяни вдячні німцям за визволення від більшовиків, а тим більше за обезоруження польських леґіонів. На це барон Мумм досить різко відповів, що німецьке військо виконало накази свойого командування і пропонував звернутись туди за поясненням. Кінець розмови не зробив приємного враження на делеґацію [.....]

На порядку денному земельне питання.

Докладчик від Міністерства Земельних Справ не явився і тому по земельному питанню забирає слово п. Чопівський. Він з'ясовує безземелля українського селянства, його стремління до землі та заходи, які були пророблені Центральною Радою і українським урядом в цій справі. Довше зупиняється на законі Центральної Ради і вказує на трудність перевести його при сучасних обставинах в життя. Закликає поставитись уважно до цього питання, поважно його обдумати.

З цього приводу забирає голос багато промовців, котрі одноголосно отстоюють на безоглядним переведенню в життя земельного закону Центральної Ради, зазначаючи при цьому, що це питання хвилює все селянство, як рівно ж брак ясної політики по земельному питанню в Міністерстві Земельних Справ.

За пізнім часом і через те, що не всі промовці записані висловились, засідання зачиняється.

Засідання 1 травня

Забирає голос ще декілька промовців, котрі фактами вказують на погане поводження німецьких військ по селах.

Ол. Пітель, зазначивши, що дійсно часто трапляються непорозуміння між німецькими військовими частинами і населенням, та звертає увагу, що в тім нічого так надзвичайного нема, бо такі непорозуміння були і до революції, а ще більше по вибуху революції. На погане поводження деяких німецьких частин треба звернути увагу німецького вищого командування і може таким чином вдасться полагодити конфлікти. Щодо збройного негайного виступу проти буржуазії і німецьких військ, як це підносили деякі промовці, то він тої думки, що не може собі селянство дозволити нічого подібного, бо селянство незорганізоване і тим більше собі і українській справі пошкодить, чим поможе. Закликаючи дальше до придержування порядку денного, порушує земельне питання. Признаючи, що зараз положення селянства критичне через безземелля і малоземелля і що забагато землі скупчено в руках великих землевласників. Та провести в життя закон про землю, виданий Центральною Радою, майже неможливо, а тим більше в такий критичний час, на протязі одного року. Він вказує на такі трудноші, як брак статистичних даних щодо кількости населення, немає даних точних поміру землі, про якість землі, брак фахівців і взагалі людей, пр. землемірів, для переведення справедливого розділу землі. Найдовше зупиняється на фінансовій стороні діла. Він вказує на те, що у держави немає ніяких доходів, а розходи великі, податків ніхто не платить. Печатати гроші в друкарні, це значить себе самих закопувати. Де ж державна скарбниця візьме грошей на оплачення робіт по розділу землі. Звертає увагу також на те, що багато поміщицької землі заложено в заграничних банках і ці борги треба буде державі сплатити замість поміщиків. Те все він пропонує добре обміркувати і бачить одинокий вихід в тому, що ті, хто одержать землю, повинен зложити певну оплату (викуп) чи то одразу, чи через кілька років частями казні.

З реплікою проти цього виступає член Волинської делеґації. Закидаючи попередньому промовцеві буржуазність, він протестує проти викупу в якій би це не було формі і закликає краще згинути, чим пустити землю з рук.

Розпочинаються живі дебати в справі викупу. Більшість промовців признаючи справедливість виводам д. Пітеля стоїть на тім, щоби кожний, котрий одержав землю, вносив в державну скарбницю, називаючи при цьому суму од 10 до 100 карб. за десятину, та застерігають проти заплати державою викупу поміщикам [.....]

Д. Чопівський інформує зібрання з подіями, які розвиваються у Києві, зазначає, що кабінет гетьмана ще не склався. Нема людей,

котрі при даних обставинах хотіли б узяти владу в свої руки. Пропонує послати делеґацію до головнокомандуючого німецькими військами Айхгорна [92]. Делеґація повинна сказати, що все українське селянство стоїть за Центральну Раду і заявити протест проти втручання в наші внутрішні справи [.....]

Обирається делеґація в 15 чоловік, в яку увійшли члени Київського Губерніяльного Національного З'їзду, члени делеґації Волинського Губерніяльного Селянского З'їзду, делеґати Українського З'їзду залізнодорожників і представників делеґації Поділля, Херсонщини, Харківщини, Чернігівщини і Таврії.

Після цього приймається резолюція по земельному питанню.

Д. Чопівський, торкаючись руйнування фронту більшовиками, вказує на ту дезорганізацію, яку вони внесли [...]

Вечірнє засідання

... По пропозиції одного з членів З'їзду вирішено дальших пунктів програму З'їзду не обговорювати, а одкрити дебати про те, що мають робить делеґати на місцях, повернувшись на села. В цьому питанню забирає голос багато промовців. Всі промовці погоджувались на тому, що делеґати повинні докладно повідомити населення про те, що скоїлось у Києві. Дальше промовці розходяться. Одна, більша, частина висловлюється за те, щоби зараз по З'їзді розпочати організаційну роботу, щоби селянство знало чого держатись. Не допускати до жадних розрізнених виступів, а тим більш збройних. Друга менша частина, головно деякі представники Звенигородського, Уманського і Таращанського повіту висловлювались за негайне озброєне повстання і терор. Третя частина, найменша, настоювала на тому, щоби з'організуватись у бойові частини, та виступу не робить доки не буде підготоване селянство по всіх губерніях України, як рівно ж і робітництво та залізнодорожники. Палкі дебати закінчились вирішенням, що негайно після приїзду на місця делеґати мають докладно повідомити населення про хід подій у Києві і роботу З'їзду. Надальше вести організаційну роботу для скріплення і збільшення сили селянства і держатись вказівок українських партій у Києві, котрі в такий критичний момент повинні об'єднатись на національному ґрунті. По змозі не допускати до поодиноких виступів зі зброєю в руках, як шкідливих для справи.

Після короткої промови д. Чопівського, котрий закликав зберегти спокій і холодний розум, не дати себе спровокувати і [ні] з права ні з ліва, та приступити до інтенсивної організаційної праці, З'їзд закінчився.

Перед закриттям З'їзду вирішено, щоби частина делеґатів залишилась до другого дня для інформації про делеґацію, котра пішла до п. Айхгорна.

Наприкінці було проспівано «Заповіт», «Вічну пам'ять Тарасові Шевченкові» і «Ще не вмерла Україна». З'їзд закінчився о 6 год.

Голова Чопівський

Секретар Ол. Пітель

...Ол. Пітель від імени делеґації склав таке справоздання: «Прямо звідси поїхали ми на Думську площу і прибули до пом. коменданта, як було условлено рівно в 5 год. Та прийшлось нам дожидатись цілу годину, ніж до нас з'явивсь адьютант головнокомандуючого німецькими військами на Україні, фельдмаршала ген. Айхгорна. Він попрохав вибачення у делеґації, що він запізнивсь, бо мав дуже важне засідання, котре мимо його волі затягнулось. Після цього я від імени делеґації прочитав наказа З'їзду, в котрім було сказано, що ми являємся представниками українського 5-ти-мільйонового населення Київщини, 3-х-мільйонного українського населення Волині, українців-залізнодорожників і українських організацій Поділля, Харківщини, Херсонщини, Таврії і Чернігівщини, та наш протест проти зневаги українського парляменту і втручання в наші внутрішні справи. Наказа цього я прочитав по українські, а потім перевів на німецьку мову.

На це п. адьютант відповів, що то, що сталось в Центральній Раді — це непорозуміння, котре він вважає своїм обов'язком вияснити. Недавно зник був з власного помешкання п. Добрий, котрий відносився прихильно до німців і хотів з ними працювати спільно для добра своєї батьківщини. Німці, котрі прийшли для того, щоби встановити порядок на Україні, не могли допустити такого безправ'я і розпочали в цій справі слідство тому, що хоч на вимагання п. посланника бар. Мумма і Міністер Внутрішніх Справ і сам Голова Ради Міністрів обіцяли негайно розпочати своє слідство і віддати винних під суд, нічого в цьому напрямку не зробили. Слідство (німецьке) відкрило, що в справі з п. Добрим замішаний Міністер Внутрішніх справ п. Ткаченко і Директор одного з департаментів п. Жуковський. Встановивши це, німецькі судові власті віддали приказа арештувати згаданих панів, а що були відомості, що вони находяться в Центральній Раді, то офіцер, котрому це було доручено, явивсь туди для арешту.

Що був трус у членів Ради — це завелика гарячковість і службовість молодого офіцера в тому винувата і з цього приводу п. посланник бар. Мумм висловив свій глибокий жаль. Справа трусу в Центральній Раді буде розсліджена і винуваті в цьому понесуть кару.

Дальше він зі своєї сторони запитав, що ми розуміємо під втручанням у внутрішні справи України, проти котрого ми протестуємо.

На це я звернув його увагу, що зараз після відомого факту, з'їзд землевласників обрав гетьмана, і в членів З'їзду нашого та делеґатів таке враження, що представники німецької держави на Україні підтримують цю авантюру. Після цього увійшло до цієї кімнати, де ми були, багато німецьких офіцерів, котрі наробили багато шуму і стукоту, так, що не можливо було говорити і п. адьютант попрохав нас перейти до другої кімнати.

Відповідь свою зачав він зазначенням, що німці прийшли на Україну не для гарних очей Центральної Ради, а також і в своїх власних інтересах. На просьбу Центральної Ради німці проливали для добра українського народу свою кров і мали повне право одержати те, що їм потрібно для них. Не зважаючи на те, що німецькі

салдати проливали свою кров, в Центральній Раді велась аґітація проти німців і то через дрібні речі. З'їв примірно німецький салдат курку у українського селянина, то в Центральній Раді з цього приводу підіймався крик на цілий світ, а українське міністерство закордонних справ робило з цього міжнародню справу. Зазначаючи ще раз, що вони не прийшли на Україну так прогулятись, але також і тому, що цього вимагали інтереси Німеччини, він звернув увагу на те, що німці мали одержати лишки хліба і прочі потрібні їм товари і для переговорів по справі товарообміну приїхала до Київа німецька комісія. А тим часом вона сиділа тут так довго і майже з нічим вернула до домів. Причину він бачить в тому, що представники України дуже довго і дуже гарно балакали, а нічого конкретного не зробили, бо не хотіли зрозуміти і своїх інтересів і потреб Німеччини. До цього у німців було таке враження, що український уряд нічого не хоче дати Німеччині, а держить все для тої Росії, котра з ними ще й досі воює. Взагалі, каже він дальше, Центральна Рада і український уряд дуже багато балакали, а нічого не зробили ані для заведення ладу, порядку і спокою на Україні, ані для підтримання приязних відносин до німецького народу. І через те все, сказав він, ми більше Центральної Ради не знаємо і хоч ми їй хотіли допомогти, більше не підтримуємо і знати не хочемо.

Відповідь на те я йому дав таку: «Оскільки я зрозумів пана адьютанта, Ви висловляєте проти Центральної Ради і українського уряду такі закиди: 1) що в Центральній Раді велась аґітація проти Вашого війська і представників Вашої влади державної на Україні; 2) що Центральна Рада і Український Уряд грішили теоретичністю, а не було у них реальної праці; 3) що Україна не зрозуміла інтересів Німеччини і не дала того, чого собі бажали представники Німеччини підчас переговорів по товарообміну і 4) підозріваєте Український Уряд, що він держав хліб і товари для Великоросії, а не хотів оддати їх Німеччині. Чи так я Вас зрозумів?».

Він відповів: «так, тільки 4-й пункт можемо не обговорювати».

Позвольте мені тоді, сказав я йому, від імени делеґації звернути Вашу увагу на деякі обставини по цим питанням. І так щодо закиду, що в Центральній Раді, українському парляменті, велась аґітація проти Вашого війська, то нам це [невідомо], як би навіть так було, бо фактів ми не чули, нічого дивного [в цьому не було б]. Різні течії бувають і у других парляментах, приклад у австрійському, і тут нічого дивного, що та чи друга група відноситься до яких-сь випадків вороже. Що більше, ми знаємо, що ведеться у Центральній Раді аґітація і проти українського народу і української власти та самостійности. А всеж таки ми з цього приводу не кажемо, що Центральна Рада є антиукраїнською. І тому на наш погляд цього ще замало, щоби розігнати Центральну Раду. Що ж до цього, що Центральна Рада і Український Уряд забагато займались теорією, а не було реальної праці (конкретно було сказано, що не завели ладу і порядку на Україні), то на наш погляд можна закинути, що в Центральній Раді велись дебати по так сказать принципіяльним питанням деколи задовго, то ми це приписуємо тим групам неукраїнським, котрі старались весь час перешкаджати в роботі. А щодо порядку і ладу на Україні, то ми якраз вважаємо, що порядок і лад зачинає заводитись.

Та, навіть, хоч би тут у нас панувала ще й досі анархія, то ми приняли б це як річ зовсім природню, маючи на увазі, що революція, а потім панування більшовиків знищили руський державний апарат, розагітували населення, ввели анархію в цілому житті. Ми не забуваємо також, що ще недавно по залізницях України йшла боротьба. Українському Урядові прийшлось працювати серед дуже тяжких обставин, бо прийшлось будувати новий державний апарат і гасити пожар анархії. І коли зараз на Україні уляглась анархія, настав порядок, хоча ще може й не всюди, то це сталось завдяки тому безмежному довір'ю, яке українське населення мало і має до Центральної Ради і встановленого нею уряду, котре ми ще раз підкреслюємо. І от зараз, бачачи на власні очі розгін Центральної Ради, боїмось за те, що може статись,—тим більше, як народ дознається, що німецькі власті, до котрих населення українське за оказану поміч в нашій боротьбі з більшовиками відноситься прихильно, більше цієї Центральної Ради не хоче знати. Що торкається переговорів по товарообміну і заключеного в цій справі договору, то справді треба признати, що в нормальних обставинах переговори як би так довго тривали, то були б занадто довгі. Та тут всім повинно би бути ясним, що представники України були змушені до цього обставинами. Представники Німеччини жадали якнайбільше хліба. Тим часом Уряд український мусив в цій справі бути обережним, щоби не взяти на себе обов'язків, котрих не можна було би потім виконати. Правобережна Україна не могла мати багато лишків, бо в наслідок близькости фронту вона була знищена. На лівобережній Україні йшли, й ще досі йдуть, бої з більшовиками і остається непевним, що лишиться після більшовиків, бо відомо, що вони скільки можуть вивозять хліб силою в Росію. Як же ж представники України могли давати хліб, не знаючи, в наслідок війни з більшовиками, що вони самі мають? А що до всяких виробів та металів, то підчас революції, а ще більше підчас панування більшовиків запанувала анархія і в копальнях, заводах та фабриках спинилась вся робота. Впрочім представникам Німеччини можна було не погодитись на ті умови, які заключено, а раз їх заключено, значить вони зрозуміли добре становище України і не могли більше до 30-липня взяти. Найтяжчий закид, це той, що Україна, не вважаючи на поміч німців, не дала їм хліба, бо держала для Росії. Правда одклоненням обговорення цього закиду, Ви, пане ад'ютанг, немов зняли цей закид. Все ж таки позвольте по цій справі висказати Вам свою особисту думку. Нікому не секрет, що зараз у наших селян мається на руках грошей дуже багато. За ті гроші вони не можуть купити нічого потрібного їм і тому дуже неохоче віддають хліб за гроші, котрі в їх очах не мають вартости. Щоб одержати хліб з села, треба мати на продаж потрібні селу товари, а саме сільсько-господарські машини і мануфактуру. Тим часом ні одного ні другого на Україні немає. Машини зобов'язалась дати Німеччина, та Ваші представники заявили, що і в них мануфактури нема і вони її зовсім не можуть дати. Продажею одних машин, всіх лишків добути буде трудно. Тому на мою думку, якби навіть український уряд не оддав всіх лишків Вашій державі, а залишив часть для Росії (чи так воно дійсно доказів ми не маємо), то це як раз було би не тільки в інтересах України, а навіть і Ва-

ших. Мануфактура має більше попиту на селах і, одержавши її в обмін за часть лишків хліба від Росії, можна нею більше витягнути хліба на селах і тим більше продати Вам.

Так ми бачимо по всій діяльності Центральної Ради і Українського Уряду, що вони не завели нашого довір'я. Вибачайте, що ми довше задержались на їх діяльности та ми якраз прийшли сюди для вияснення всіх непорозумінь і дуже вдячні Вам, що Ви за епили питання про діяльність Центральної Ради. Може цею дорогою вдасться нам вигладити всі непорозуміння і знайти якийсь [вихід]. Ми, котрі перенесли на собі через 250 літ мо к вський гніт, хочемо жити і другим жити дати [.....] Ми пройняті глибокою прихильністю до німецького народу, котрий в скрутний час дав нам свою поміч. Та послідні події нас турбують, ми боїмось, що це використають наші і Ваші вороги і стануть підбурювати наш темний, завдяки царській політиці, народ проти Вас і тим нарушать добросусідські відносини з Вами і знищать ті узли приязні, котрі ми нав'язали. Ми можемо з певністю сказати, що наш народ не прийме гетьмана, обраного тими групами, котрі всі до українського народу і його самостійности стояли вороже і ніколи не погодиться наше селянство з грамотою гетьмана. Я скінчив, пане ад'ютанте, хиба ще що хто з членів делегації захоче додати в справі питань Вами порушених.

Д. Паламарчук каже, що він і товариші вповні погоджуються з тим, що сказав я. Підкреслює, що як прийшли німецькі війська, як втікли більшовики, то приймали по селах в Волинській губ. краще німців як своїх, коли вертали з фронту. Та зараз, як прочують селяне про обрання поміщиками гетьмана, про те, що німці розігнали Центральну Раду і що піддержують гетьмана та як почитають гетьманську грамоту, то він не ручається за те, що знову стануть творитись безпорядки і знову почнеться анархія, бо народ буде це все вважати за замах на землю і волю і самостійність України, на що народ наш стільки ждав, за що стільки витерпів і кров свою проливав.

Крім д. Паламарчука ніхто нічого не додав.

П. Адьютант на це сказав: «Ви на цю глупу бумажку-грамоту не дивіться. Той дурак, що її підписав (фамілія його здається Устимович?[93] запитав він офіцера, котрий був з ним і це підтвердив), вже пішов геть». Дальше він впевнював нас, що гетьман стоїть і стоятиме за самостійну українську республіку і буде додержуватись демократичних засад. Селяни, каже він дальше, не мають чого боятись, що їх не наділять землею, що не буде земельної реформи, бо «ми самі заінтересовані в тім, щоби скасовано на Україні велику земельну власність, в першу чергу польську». Щодо можливих безпорядків, то це вже буде належати до правительства гетьмана, в чому німецькі війська будуть допомагати і не допустять анархії на Україні.

Д. Паляниця на це каже, що німці беруть забагато тим на себе, бо селянство буде обстоювати свою землю, а робітництво добуті права. Заявляя ще раз, що населення українське піде на всякі уступки, щоби жити в згоді і приязні з німецьким народом, та все ж таки не погодиться на те, щоби уряд складався з людей ворожих українському народові.

На це п адьютант сказав: «Ми вас впевняємо, що так само ми бажали працювати з вами з згоді, і піддержували Центральну Раду,

та Український Уряд не хотів співпрацювати з нами; що анархії не допустити буде річчю правительства гетьмана. Хто любить свій рідний край, повинен піддержувати гетьмана».

Після цих слів він встав, ми попрощались і розійшлись. Хоча тяжко нам було після цього на душі, ми хотіли вчора поділитись цим всім з вами. Ми приїхали сюди і побачили, що з'їзду нема, а проти дверей стоїть кулемет. Це все, що я говорив від імени делеґації і чув. Я старався, наскільки пам'ять мені позволила, подати зовсім точну цілу нашу розмову. Якщо я случайно опустив, або не так передав, прохаю других членів делеґації додати чи поправити.

З членів делегації ніхто нічого не мав ні додати ні змінити в справозданні д. Пітеля.

Одкриваються дебати з приводу справоздання[.....]

Д. Чопівський забирає слово і його промова успокоює з'їзд. Він вказує на брак організації і шкідливість озброєних виступів. Закликає до організації, до збирання сил і «чи скорше чи пізніше ми здобудемо собі землю і волю і забезпечимо собі долю в незалежній українській республиці». Радить їхати не гаючись до дому, щобп тимчасом аґітатори та гарячі голови не призвели народ до необдуманих вчинків» (Гучні, довго невмовкаючі оплески).

Нарада зачинлється.

Голова Чопівський

Секретар Ол. Пітель

[ф. «Протоколи Київського губ. нац. з'їзду»]

№ 130. [Наказ Айхгорна про ставлення до гетьманського уряду]

23/V, 1918.

Копія

1 . . . . . .
2. Генеральному Командованию 1-го Армейского корпуса.
3. Корпус Кнорцер.
4. Генеральному Командованию 22 резервного корпуса.
5. Генеральному Командованию . . . резервного корпуса.
6. Генеральному Командованию 52
7. Обер-лейтенанту Енгелеву.

После того, как царский посол [Барон фон Мумм] возобновил отношения с новым украинским правительством, признав его предварительно через государственное управление, и верховное командование возобновило служебное отношение с гетманом Скоропадским, с его правительством, гетман торжественно признал требования предложенные верховным командованием в письменной форме. Наши вознаграждения — обещали поддержку его правительства и экономическими средствами Германии. Этим создается ясность относительно тактики по отношению к украинским учреждениям и населению. Всякую агитацию в стране, особенно со стороны социал-революционной партии и бывшего правительства, которая может вызвать новые безпорядки и повредить новому правительству, необходимо устранить твердой военной рукой. Необходимо применить крайние средства для подавления революционного движения в его зародыше. Можно ожидать,

что социал-революционная партия попытается подстреканием крестьян вызывать саботаж, ссылаясь на то, что введение права собственности лишит крестьян плодов их труда, потраченного при весенней обработке полей. Крестьянам необходимо обещать, ссылаясь на приказ фельдмаршала об обработке полей, что урожай будет принадлежать тому, кто обработал землю. Такое же сообщение даст и новое правительство. Относительно требований, которые гетман обещал выполнить, особое значение для действий генерального командования имеют следующие:

1. Гетман считает своим священным долгом взять на себя все обязательства мирного договора. Рада распускается, созванное Учредит. Собран. не с'езжается. Новые выборы для законодательных организаций допустить только после абсолютного успокоения страны. Время для этого назначить после согласования с верховным командованием.

2. Количество организующейся армии и ее использование определяется в согласии с верховным командованием.

3. Признается деятельность немецких судов, согласно постановления верховного командования от 25/4 1918, 1 а № 331/18 и от 28/4 1918, 1 а № 377/18.

4. Земельные комитеты и все прочие комитеты распускаются новым правительством и заменяются надежными государственными коммунальными органами управления. Весь подозрительный элемент отстраняется от правления, украинская юстиция гарантирована против всякого террора. Стремления нового правительства в этом направлении должны всеми средствами поддерживаться немецкими командными учреждениями.

5. Пока на Украине не существует закон о реквизиции, для мероприятий немецких командных учреждений имеет силу германский закон о реквизиции.

6. Устраняются препятствия, существовавшие до сего времени при выполнении хлебного договора.

7. За всю помощь со стороны Германии Украина дает вознаграждение, о количестве и видах которого будут вскоре вестись особые переговоры. В первую очередь будет подписано военное соглашение, которое упорядочит дальнейшие военные подробности.

Отменяются все предыдущие распоряжения верховного командования, противоречащие изложенному или ставящие открытыми ясные решения особенно § 1 постановления 1. о. № 1. 061 от 21/3 1918 о разоружении населения. Это вменяется в обязанность единственно только германским военным учреждениям, распоряжения которых украинские учреждения беспрекословно выполняют. Не должно иметь место явление, что какое-нибудь украинское гражданское или военное учреждение тормозили бы распоряжения немецкого военного начальника, необходимые для поддержки спокойствия и порядка. В случае надобности применим арест сопротивляющихся лиц и эвакуацию их в этапную инспекцию. Угрозы о наказаниях при разоружении всегда разбираются начальниками, имеющими на то законное право, так что при игнорировании наших распоряжений по отношению к виновным будут поступать согласно приказа о полевых судах.

Подписано: Фон Эйхгорн Г. Ф. М.

Загін червоних партизанів ховає товаришів, забитих в боях з інтервентами.

№ 131. [Відозва Київського Воєнно-Революційного Комітету].

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

Волею рабочих и крестьян Украины власть на Украине с декабря месяца перешла в руки Советов рабочих и крестьянских депутатов и их выборного Центрального Исполнительного Комитета Рад Украины. С'езд полутора тысяч рабочих и крестьянских депутатов Украины в марте месяце 1918 года в Екатеринославе власть эту утвердил.

Когда войска Вильгельма заняли рабоче-крестьянскую Украину и в интересах Украинских и немецких богачей начали душить Украинскую революц., выбранный в Екатеринославе Центральный Исполнительный Комитет Советов Украины манифестом призвал рабоче-крестьянскую Украину подготовлять восстание против украинской и немецкой буржуазии. Все Члены Центрального Исполнительного Комитета раз'ехались по Украине подготовлять восстание, а девять членов его по выбору организовали «Комитет восстания».

Эта девятка берет на себя доставку крестьянам и рабочим Украины всех необходимых для восстания денежных и военных средств.

Вся Украина должна покрыться сетью сельских, волостных, уездных и губернских комитетов повстания (военно-революционных комитетов), задачей которых является подготовка и руководство восстанием. Киевский Губернский Военно-Революционный Комитет призывает все партийные, а так-же рабочие и крестьянские организации, которые стоят за власть Советов Рабочих и Крестьянских Депутатов,— а там где их нет, то отдельным товарищам — основывать на местах таковые Военно-Революционные Комитеты. Указанные Комитеты руководят всей повстанческой работой в целом, сама-же работа распределяется по отделам: 1) Общеполитический отдел, который ведает сношениями с другими ревкомами и их основывает, 2) Агитационный, который распространяет и внедряет мысли о восстании, 3) Финансовый, 4) Военный Штаб.

Штаб имеет: 1) Отдел разведки, который собирает все сведения о месторасположении врага, название его части, а также следит за разведкой врага (контр-разведка), 2) Отдел формирования организует, из храбрых, готовых отдать жизнь людей данной местности, небольшие боевые отряды партиями (человек 25) и сотни (человек 100) для постоянной активной боевой работы. Эти отряды ст вят себе задачей постоянно всеми средствами наносить ущерб неприятелю и уменьшать его силу еще до начала общего восстания. Для этого они должны уничтожать отряды врага, особенно реквизиционные и карательные, взрывать железные дороги накануне провоза неприятельских эшелонов, уничтожать боевые запасы и грузы, обозы и особенно командный состав, освобождать политических арестованных.

При этом необходимо всегда выбирать для удара слабое место неприятеля и не подставлять самих себя под удары более сильного противника.

Отдел формирования подготовляет всех надежных крестьян и рабочих данной местности к выступлению при всеобщем восстании, а также при необходимости всеобщего восстания в отдельных местах.

Отдел снабжения доставляет оружие боевым отрядам и населению.

Група більшовиків, що керували збройною боротьбою проти інтервентів.
Сидять зліва направо: Аусем, Затонський, П'ятаков. Стоять: Коцюбинський, Бубнов

Отдел оперативный разрабатывает план боевых выступлений, дает указания отрядам и руководит боевыми выступлениями при всеобщем восстании.

Главные правила партизанских боевых выступлений разрабатывать тайно, наступать с налета, быстро, в одно время; лишать противника возможности получать откуда бы то ни было помощь, обеспечить себе возможность отступления, памятуя при этом, что побеждает тот, кто наступает и знает на кого наступает.

Давая настоящие указания, Киевский Губернский Военно-Революционный Комитет призывает немедленно организовать такие комитеты в Киевской губернии и установить связь с Киевским.

Товарищи рабочим и крестьяне!

Враги наши подняли голову, как при старом режиме, они отнимают землю у крестьян, 8-ми часовый рабочий день у рабочих, бьют крестьян розгами и издеваются над ними.

Вперед! К организации и борьбе! Своими силами поднимайтесь против своей и немецкой буржуазии. Им покорно теперь служат немецкие солдаты, но и они должны понять, что все крестьяне и рабочие всех стран, товарищи, повернут свои штыки вместе с нами против наших общих угнетателей.

Связывайтесь с ними, раз'ясняйте им, какое злодейское дело они творят тем, что душат революцию на Украине.

Призывайте их свергнуть своего Вильгельма, его министров и генералов. Да здравствует всеобщее вооруженное восстание против немецких и своих богачей (кто бы ни был у власти, Центральная Рада, Гетман ли Павло Скоропадский, или гетман Василий Габсбург), да здравствует международное восстание вооруженного рабочего народа против буржуазии! Да здравствует власть советов — рабочих и крестьянских депутатов на Украине и во всех странах света!

Да здравствует социализм!

Киевский Губернский Военно-Революционный Комитет.

[Спр. «Всеукр. Центральн. Воєнно-Революційна Організація» № 81 за 1918 р.]

ЕКОНОМІЧНИЙ ДОГОВІР (Wirtschaftsabkommen)
УКРАЇНА — НІМЕЧЧИНА І АВСТРО-УГОРЩИНА
(Ukraine - Deutschland und Österreich - Ungarn)

Київ, 23 квітня 1918 р.

Протокол економічного договору між Українською Народньою Республікою, з одного боку, і Німеччиною та Австро-Угорщиною, з другого боку

На підставі артикулу VII, цифра 1, мирного договору між Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною, з одного боку, та Українською народньою республікою, з другого боку, від 9 лютого 1918 р. зібрались передбачені в ньому комісії у Києві 25 березня 1918 р.

При цьому на чолі української делеґації стояв пан Порш, на чолі німецької делеґації — імперський надзвичайний і уповноважений посол поза службою, дійсний таємний радник барон Мумм фон-Шварценштайн, на чолі австрійсько-угорської делеґації надзвичайний і уповноважений посол і таємний радник граф Форгач[95] фон-Гімеш і фон-Гач.

Вирішено було визначені під а) і б) названого артикулу мирного договору завдання передати Спільній комісії. Спільна комісія 25 березня 1918 р. постановила обміркувати ці завдання в таких підкомісіях:

1. Комісія для [хлібного] збіжжя, стручкових овочів, кормів і насіння;
2. Комісія для інших харчових продуктів;
3. Комісія для сировини;
4. Комісія для довозу машин, залізничих товарів и т. ін.;
5. Комісія для довозу текстилів;
6. Комісія для довозу вугілля, земних олій, хемікаліїв, фармацевтичних продуктів;
7. Комісія фінансових справ;
8. Комісія загальних комунікаційних справ.

Після закінчення робіт у комісіях сьогодні в кінцевому засіданні Спільної комісії між делеґатами Української народньої республіки, з одного боку, і делеґатами Німеччини та Австро-Угорщини, з другого боку, дійшлось наступного:

I. Хлібне збіжжя, корми, стручкові овочі, насіння

Про організацію хлібної заготівлі на Україні складено долучену в додатку 1 угоду від 6 квітня 1918 р.

Про постачання хлібного збіжжя з України складено долучену в додатку 2 угоду від 9 квітня 1918 р.

Український уряд зобов'язався на підставі долученої в додатку 3 норми надати Німецько-австрійсько-угорській господарській централі в Києві ті права, які там указані.

II. Інші харчові продукти

Про *постачання яєць* з України складено долучену в додатку 4 угоду від 11 квітня 1918 р.

Про постачання *рогатої худоби*, з України складено долучену в додатку 5 угоду від 13 квітня 1918 р. поруч додаткових до цієї угоди постанов від 18 квітня 1918 р.

Коли б вивіз живої рогатої худоби, в зв'язку з заразливими хворобами, у повній мірі був неможливий, то Український уряд зобов'язується передати Німецько-австрійсько-угорській господарській централі по ціні, яка ще має бути узгоджена під час переговорів, відповідно до числа непостаченої рогатої худоби число шкур.

Про постачання *картоплі, городини, сухої городини, квашеної капусти і цибулі* складено долучену в додатку 6 угоду від 13 квітня 1918 р.

Про *сало і цукор та мелясу* застерігаються дальші пересправи між Українським міністерством харчових справ і Німецько-австрійсько-угорською господарською централею.

Те саме стосується пересправ про інші харчові продукти, крім названих у додатку 6 від 13 квітня 1918 р.

III. Про постачання *сировини складено* долучений у додатку 7 протокол від 21 квітня 1918 р.

IV. Про довіз *машин, залізних товарів і т. ін.* дійшлось долучених у додатках 8 і 9 вислідів обговорень від 28 березня і 13 квітня 1918 р.

III. Текстилі

Про довіз текстилів укладено долучений у додатку 10 протокол від 21 квітня 1918 р.

VI. Про довіз *вугілля. земних олій, хемікаліїв і фармацевтичних* продуктів укладено долучений у додатку 11 протокол від 19 квітня 1918 р. поруч долучених додатків 12 про вугіль від 19 квітня, 13 про земну олію, від 19 квітня і 14 про хемікалії та ліки, від 13 квітня 1918 р.

VII. Про *розгортання товарового обороту на Україні* і про *ціни* складено долучений у додатку 15 протокол від 21 квітня 1918 р.

В цифрі 1, абзац 2, рядок 16 цього додатку закреслюються слова: «При цьому платиться в карбованцях або рублях».

В цифрі 1, абзац 2 цього договору закреслюється останнє речення від «серединні держави» до «постачати».

До цифри 2 цього додатку 15 складено долучену в додатку 16 угоду.

Долучений у додатку 17 список монополізованих груп товарів поданий був Українським урядом.

Ech. № 384 V.B. 22.V.18

K. u. k. Ministerium des kaiserlichen und königlichen Hauses und des Aeußern.

Wien, am 18. Mai 1918.

44957/B.

Wirtschaftsabkommen mit der ukrainischen Volksrepublik.

....Beilagen.

An den Herrn Gesandten

Ritter von Prinzig,

in Wien.

Ich beehre mich Euer Hochwohlgeboren zehn Abdrücke der Niederschrift über die kürzlich in Kiew in Ausführung des Friedensvertrages mit der Ukrainischen Volksrepublik hinsichtlich der Abwicklung des Warenverkehrs zustandegekommenen Vereinbarungen anverwahrt zur Verfügung zu stellen.

Für den Minister:

[signature]

Лист до представника Австро - Угорщини в Києві фон - Прінціґа, з доданням ориґінала договору з 23 квітня 1918 року між урядом Центральної Ради і Австро - Угорщиною

До 15 червня 1918 р. для певних випадків відповідно до долученого в додатку 18 офіціяльного повідомлення Українського уряду встановлено курс 1 марки — 75 копійок і 1 К — 50 коп.

В іншому застерігається дальше ведення фінансових пересправ, зокрема про покриття сальдо.

IX. Загальні комунікаційні справи

Про врегулювання комунікації складено долучену в додатку 19 угоду від 19 квітня 1918 р.

Серединні держави пристають на те, що Український уряд для закупу з Німеччини і Австро-Угорщини в рамках цього врегулювання комунікації виправляє на території Серединних держав делегатів і закладає в Берліні, Відні і Будапешті закупчі бюра.

Про формальне полагодження вивозових справ складено долучену в додатку 20 угоду від 20 квітня 1918 р.

X. Делегати Серединних держав заявляють, що Серединні держави порозумілися з Болгарією і Туреччиною про економічний договір з Україною і зобов'язалися задовольнити ці держави з своїх доходів з України.

XI. Коли б виявилось, що приобіцяні в додатках до цього протоколу кількості до 31 липня ц. р. не можуть бути постачені повнотою, то недоїмкова щодо постачання сторона зобов'язується в найкоротшому реченці на тих самих умовах провести постачання і після 31 липня 1918 р., коли та сторона, яка має право одержати, до 31 липня 1918 р. заявить це бажання.

XII. Ці угоди відповідно до мирового договору стосуються часу до 31 липня 1918 р. і, скільки вони ще не чинні фактично, набирають чинности з 23 квітня 1918 р.

Договорювані між собою держави в червні ц. р. зійдуться на пересправи, щоб наново скласти економічні угоди між Україною, з одного боку, і Німеччиною та Австро-Угорщиною, з другого боку.

Форгач. Ф. Мумм. М. Порш.

Додаток 1

Угода про організацію хлібозаготівлі в Україні

1. Німеччина і Австро-Угорщина в порозумінні з Українським урядом закладають сьогодні у Києві Центральну установу з філіями в губерніях України для експорту хлібного збіжжя та стручкових овочів і виробів з них, а також для кормів, насіння та олійного сім'я.

II. Ця Центральна установа має такі завдання:

а) Приймати вищеназвані продукти через своїх представників від органів Міністерства харчових справ (МХС).

б) Виплачувати завдатки та провадити розрахунки і розплату з МХС за ці продукти.

в) Спільно з МХС опрацьовувати пляни транспорту для цих продуктів і доглядати за виконуванням цих транспортів.

г) Посилати своїх представників для встановлення зв'язку з відповідними українськими органами МХС і до його централі і до філій.

ґ) Полагоджувати всі непорозуміння, що можуть виникати в ході цього вивозу між органами і аґентами Центральних держав, з одного боку, і Українським урядом, з другого боку.

д) Приймати потрібні статистичні та інші звідомлення МХС у справах вивозу.

е) Провадити контроль, щоб діяльність підлеглих органів розвивалася закономірно.

III. МХС має право для зв'язку з цією Центральною установою в Києві послати до неї одного представника, який бере участь у засіданні адміністраційних органів Центральної установи і переглядає акти і документи щодо вивозу.

IV. Представники Центральної установи в Києві по місцевих філіях МХС мають завдання через своїх аґентів або комісіонерів дбати про приймання і потвердження правильности одержання товарів.

Приймання товарів на вибір Центральної установи в Києві має відбуватися на залізничих (або річних, або морських, або пограничних) станціях.

V. У тих губерніях і районах, де ще немає ніяких органів МХС або де ті органи МХС, які є, не в стані провадити заготівлю і доставу названих продуктів у достатній мірі, Центральна установа в Києві має право за відомом МХС провадити закуп продуктів через своїх комісіонерів, і саме на таких засадах:

а) Район закупу комісіонерам обмежений.

б) Підкомісіонерів набирають виключно з місцевої людности.

в) Цим підкомісіонерам видається з доручення Центральної установи в Києві посвідку з уповноваженням від МХС.

г) Підкомісіонери працюють під контролем органів МХС і широко користуються їхньою підтримкою в своїй роботі.

ґ) Закупча діяльність цих підкомісіонерів припиняється, скоро МХС і Центральна установа в Києві одностайно установлять, що заготовча діяльність органів МХС у відповідних губерніях чи районах достатньо налагоджена.

Київ, 6 квітня 1918 р.

Представники Українського уряду:

М. Порш. Н. Гаврилов.
В. Тимошенко. П. Линниченко.
А. Ґольдштайн.

Представники Німецького уряду:

Ф. Бравн. Конке.
Відфельдт. Міхеліс.
Бюрман.

Представники ц. і к. Угорського уряду:

Вільднер. Ґертнер.
Райф. Кнеффель.
Е. Льорант. Ленох, підполк.

Угода про постачання збіжжя з України

I

Український уряд зобов'язується до 31 липня 1918 р. постачати Серединним державам 60 млн. пудів збіжжя і виробів з нього, кормів, стручкових овочів, насіння і олійного сім'я.

II

З цієї кількости Німецько-австрійсько-угорській господарській централі в Києві, далі званій Господарською централею (дивись угоду про організацію хлібної заготівлі в Україні), або її відпоручникам, буде передано:

6	млн.	пудів	до 30	квітня 1918 р.
21	»	»	» 31	травня 1918 »
41	»	»	» 30	червня 1918 »
60	»	»	» 31	липня 1918 »

Український уряд, проте, старатиметься по змозі підвищити постачання в квітні і травні над установлені мінімальні кількості.

III

За основні ціни на всі ті товари, що під цей договір підпадають правлять законно встановлені тепер на Україні, в додатку наведені тверді ціни. Ці тверді ціни до 31 липня 1918 р. можуть бути підвищені тільки за обопільною згодою договірних урядів.

Основні ціни розуміються для тих товарів, що відповідають наведеним у додатку визначенням, при чому натуральна вага установлюється для

пшениці	в	126	золотників
жита	»	117	»
вівса	»	72	»
ячменю	»	96	»

Коли до натуральної ваги не тягне, база компенсує по 3 коп. за кожний золотник, а за перевищенням її не доплачується нічого. Визначені в додатку норми про вміст вологи сюда не стосуються. За кожний вагон, кожну баржу і кожне морське судно розрахунок провадиться окремо. Товар постачає франко залізнича станція, або франко платформа річної пристані, або франко платформа морського порту. Продавець має вжити заходів до навантаження в вагон або баржу негайно проти сплати поборів або витрат з боку покупця. За основу для розрахунку править:

1. При залізничому вантаженні вага, установлена залізничим урядом на здавальній станції.

2. При річному або морському вантаженні вага встановлена спільно, покупцем і продавцем.

Установлення якости (прикмети, якість, натуральна вага, аналіза і вміст вологи) робиться:

а) при залізничому вантаженні на перевантажувальній станції,

б) при річному і морському вантаженні при вантаженні товару.

IV

До основних цін (III) Господарська централя за всі доставлені Українським державним бюром товари має платити такі додатки:

1. На приставу товарів до пересилальної стадії 35 коп. від пуда.
2. На витік і усушку 1% основної ціни.
3. На переважування товарів, насипання у мішки, зашивання мішків та за визичення мішків 15 коп. від пуда.
4. На всякого рода комісове 5% основної ціни.
5. Як додаток на організаційні і монопольні видатки Українського міністерства харчових справ 1% основної ціни.

Всякі інші витрати Господарською централею і її відпоручниками не відшкодовуються.

V

Основні ціни (III) разом з витратами (IV) сплачується в сумі проти провізоричної фактури:

а) при залізничому перевантажуванні проти видачі на руки дубліката фрахтового листа,

б) при річному і морському перевантажуванні проти видачі на руки виготовленого відпоручниками Господарської централі потвердження про прийняття через Господарську централю або її відпоручників. Остаточний розрахунок робиться на підставі кваліятивної постанови (III).

VI

Скоро товари, що під цей договір підпадають, усе одно чи вони заготовлені Українським державним хлібним бюром, чи підкомісією Господарської централі, перейдуть сухопутну границю України, або скоро вони будуть перевантажені в українському порті на морське судно, Господарська централя платить Українському міністерству харчових справ 10% на фактурну ціну за всі спроваджені і вивезені Господарською централею товари. Ця ціна становить повну розплату за всі державні й інші урядові правежі і платежи; отже, крім фрахти (VII), понад цю суму не можуть бути правлені ні штемпльове, ні місцеві побори, ні надзвичайні портові побори (крім дотеперішнього портового податку), ні інші з вивозом зв'язані суми.

VII

За перевіз товарів, що підпадають під цей договір, українські державні і приватні залізниці не можуть правити вищих від тих, що були 1 квітня 1918 р., залізничих фрахтів, включаючи залізничі додаткові побори (станційний побір, сортувальний побір за приватні залізничі рукави, вантажний побір, рамповий побір, вивантажний

і тимчасовий побір). Ті правила про ґарантію залізниць за втрати на вазі, які мали силу на теперішній українській території до 1 липня 1914 р., щодо товарів, які під цей договір підпадають, мають силу на ввесь час цього договору.

VIII a

Усі потрібні для розвитку торгівлі правила та ціни на всі млинарські вироби і насіння встановлюються між Українським міністерством харчових справ і Господарською централею в Києві негайно.

VIII б

Для розв'язання всіх можливих при проведенні цього договору чи розгортанні торгівлі суперечок, зокрема про кондицію товару, закладається один чи кілька полюбовних судів з трьох членів кожний, куди кожна сторона призначає свого представника. Ці члени обирають з-поміж себе за взаємною згодою чи жеребками голову.

IX

Рада міністрів негайно надасть Господарській централі в Києві на підставі внесеної ухвали право юридичної особи разом з правом позову і признає її як обопільнокорисну установу за цілком вільну від податків.

Відень, 9 квітня 1918 р.

Представники українського уряду:

М. Порш.
П. Линниченко.
Н. Гаврилов.
В. Тимошенко.

Представники німецького уряду:

Ф. Бравн.
Відфельдт.
Маєр.
Міхеліс.
Конке.

Представники австрійсько-угорського уряду:

Вільднер.
Ґертнер.
Райф.
Кнеффель.
Льорант.
Ленох.

Тверді ціни за хлібне збіжжя на місці продукції

Тверді ціни встановлюється за здорове, не тухле, не відвологле збіжжя.

За збіжжя врожаю 1917 р. і давніших років ціни встановлюється при середній волозі від 13,5 до 15%.

А. Жито:

Райони і губерні	Ціна в коп. за пуд	
Херсон	448	Добротність,
Катеринослав	448	натуральна
Таврія	448	засміче-
Київ	490	ність 3%
Поділля	518	117
Волинь	518	
Харків	468	
Чернігів	468	
Полтава	468	

Б. Пшениця:

Херсон	580	
Катеринослав	580	
Таврія	580	
Київ	624	126
Поділля	640	
Волинь	640	
Харків	608	
Чернігів	608	
Полтава	608	

Примішка жита в пшениці понад 5% таксується по ціні жита, встановленій для відповідного району, без додачі за підвищену натуральну вагу.

В. Овес:

Херсон	490
Катеринослав	490
Таврія	490
Київ	490
Поділля	500
Волинь	500
Харків	290
Чернігів	290
Полтава	290

Для вівса з примішкою ячменю понад 5 і до 50% обрахунок робиться окремо для вівса і ячменю без добавки за підвищену натуральну вагу. Мішанка вівса і ячменю з вмістом ячменю понад 50% вважається

за ячмінь. Для натуральної ваги вівса, очищеного від остюків, понад 80 золотників не робиться ніякої добавки.

Г. Ячмінь:

Херсон	410
Катеринослав	410
Таврія	410
Київ	430
Поділля	460
Волинь	460
Харків	420
Чернігів	420
Полтава	420

За очищений від остюків ячмінь з натуральною вагою понад 112 золотників ніякої добавки за підвищену натуральну вагу не додається.

Ґ. Просо:

Херсон	540
Таврія	540
Катеринослав	540
Київ	540
Поділля	560
Волинь	560
Харків	530
Чернігів	530
Полтава	530

Д. Гречка:

Полтава, Харків, Чернігів, Херсон, Київ, Поділля, Волинь	600	

Е. Горох:

Поділля, Волинь, Київ, Чернігів, Полтава, Харків, Херсон, Басарабія	600	зелений	Добротність: цілком без жучка. Засміченість 1%.
і Вікторія	600	жовтий	

Є. Квасоля:

Херсон, Чернігів, Харків, різнокольорова	540	Добротність: цілком без жучка. Засміченість 1%.
біла	660	

Ж. Кукурудза:

Херсон	330	З примішкою попсованих і ушкоджених снітою та райковим жучком зернят небільше 3%. Засміченість 1%.

1. Для Катеринослава тверді ціни на кукурудзу врожаю попередніх років, 1916 і 1917, встановлюється 3,30 руб. за пуд. Добротність згідно з розділом I, додаток I до § 9 правил тимчасового уряду щодо передачі збіжжя до розпорядимости держави (Збірка законів 1917, розділ 487).

2. Для Київської губерні тверді ціни встановлюється на перелічені нижче продукти врожаю попередніх років, урожаю 1916 р. і урожаю 1917 р. при добротності зазначеній у розділі I додатку до розділу 9 правил тимчасового уряду щодо передачі збіжжя до розпорядимости держави (Збірка законів 1917, розділ 487).

Кукурудза	3,70	руб.
Квасоля, різнокольорова	5,60	»
» біла	7,—	»
Кінські боби	5,40	»

При засміченості і волозі, як у згаданому розділі I для гороху, при знижці і набавці за інші властивості кінських бобів в установленій для гороху мірі.

З. Горох:

Полтава, Чернігів, Харків, Поділля	6—8 руб.	Добротність: від 4,5 до 7 мм у діяметрі, при чому входить у рахубу колір зерна. Засміченість 3%.

И. Полба (голомша, оркіш):

1. Тверді ціни за голу, цебто очищену від полови полбу відповідають цінам на жито у відповідних губерніях.

Добротність: засміченість 3%.

2. За інші властивості продуктів, вищої чи нижчої якости, встановлюється такі знижки і набавки:

За вищу чи нижчу якість жита, пшениці, вівса і ячменю скидається чи накидається 3 коп. на золотник.

За кожний процент засмічености вищої чи нижчої якости (добротности) скидається чи накидається:

Для жита	6	коп.
» пшениці	8	»
» вівса	6	»
» ячменю	6	»
» проса	6	»
» гречки	8	»
» гороху	8	»
» квасолі	8	»
» сочевиці	10	»
» кукурудзи	4	»
» полби	6	»

Примітка 1. Примішка (додача) пшениці до жита, вівса, ячменю і кукурудзи не рахується як засмічення.

Примітка 2. Кожний процент примішки вівса і ячменю до пшениці і жита рахується за 0,5% засмічення.

Примітка 3. При констатуванні засмічености дробову частку процентів нижчу від 0,5% відкидається, а вищу від 0,5% рахується як цілий процент. Для вологи зазначених продуктів понад 15% робиться знижку на суму витрат, викликаних потребою поставити продукти в придатний до переховування стан, але не більше, як 60 коп. від пуда.

За збіжжя, вміст вологи якого є нижчий від 13,5% дається набавку 30 коп. на пуд.

Горох з вмістом жучка не більше як 3% (так званий неґарантовний горох) приймається з скидкою з твердих цін гороху без жучка (ґарантовного) 18 коп. від пуда.

Горох з вмістом жучка від 3 до 10% таксується з скидкою з твердих цін гороху без жучка (ґарантовного) 60 коп. від пуда. За кожний дальший процент вмісту жучка понад 10 до 25% крім названої скидки в 60 коп. скидаєтьея ще 6 коп. на кожний процент і далі при вмісті жучка від 25% і вище скидається 1,50 руб. і 2 коп. за кожний процент жучка — понад 25%.

Кукурудза з вмістом попсованих і снітою та рийковим жучком ушкоджених зернят понад 4 до 7% обраховується з скидкою по 2 коп. за кожний процент, понад 7 до 10% з скидкою по 4 коп. за кожний процент.

Засівний і селекційний матеріял чистих сортів і ліній, що його продукують насіннєві господарства та інші інституції, реєструють губерніяльні харчові управи, видаючи на це особливі посвідки. Тверді ціни на цей матеріял не поширюються.

Ціни на вологе, попсуте і цвіле збіжжя встановлюють експерти, настановлювані від місцевих харчових управ.

Додаток 3

§ 1

Під назвою «Німецько-австрійсько-угорська господарська централя в Києві», що нижче зветься «Централля», державні чи державно контрольовані довізні централі і відповідні торговельні синдикати Німеччини, а також Австрії і Угорщини під відповідальність цих держав і в згоді з урядом Української народньої республіки закладають у Києві центральний пункт. Ці довізні централі та торговельні синдикати доручають Централі регулювати вивіз харчових та кормових продуктів і інших плодів землі, які вивозяться з України за мирним договором між Німеччиною, Австро-Угорщиною і Українською народньою республікою. Централя в Українській народній республіці вважається за юридичну особу. Зокрема вона має право вести процеси перед судом, як позовниця або винуватниця. При цьому не порушається питання про набуття нерухомої власности.

§ 2

Централя є обопільнокорисна організація, організація завдання якої є разом з урядом Української народньої республіки дбати за проведення зазначених у § 1 господарських постанов мирного договору. Вона

є вільна від податків і зокрема зовсім не підлягає обтяженню промисловим чи прибутковим податком.

§ 3

Справи веде Президія. Кожні два члени Президії мають право спільно підписувати фірму Централі і чинити всі обов'язкові для Централі розпорядження, а також заступати Централю перед усіма органами влади, зокрема перед судовими. Коли призначається заступників членів Президії, то кожний заступник члена Президії так само має право підпису чи з одним членом Президії, чи з другим заступником члена Президії.

Імперсько-німецький уряд і цісарський та королівський спільний австрійсько-угорський уряд повідомляють уряд Української народньої республіки про особи членів, чи заступників членів Президії. Так само ці уряди повідомляють уряд Української народньої республіки про вибуття чи вступ нових членів чи заступників членів.

§ 4

Централя має право закладати по інших містах України філії Централя має повідомити Українське міністерство фінансів, які особи у філіях мають право порядкування і підпису та представництва перед урядами, зокрема перед судами. Так само Централя повідомить про вибуття чи вступ нових керівників філій.

§ 5

Уряд Української народньої республіки ці повідомлення про особи членів і заступників членів Президії (§ 3), а також керівників філій (§ 4) опублікує і повідомить свої органи, які беруть участь у проведенні цих вивозів. Дальше уповноваження для правочинности відносно третіх потім уже більше непотрібне.

Додаток 4.

Затверджено, 11 квітня 1918 р.

Угода про постачання яєць з України

I

Український уряд зобов'язується до 31 липня 1918 р. постачати Серединним державам 400 млн. штук яєць.

II

З цієї кількости Німецько-австрійсько-угорській господарській централі в Києві (далі званій Господарською централею) чи її відпоручникам буде передано:

180 млн. штук до 31 травня 1918 р.
300 » » » 30 червня 1918 »
400 » » » 31 липня 1918 »

Український уряд, проте, старатиметься загальне постачання підвищити до 500 млн. штук і видає на цю кількість Серединним державам дозвіл на вивіз.

III

Український уряд заготовить потрібний пакувальний матеріял по можливості у себе. Коли його не вистачить, Серединні держави зобов'язуються постачити українському урядові по собівартості якомога в достатній кількості дошки на ящики і цвяхи; але коли через ненадходження або недостатнє надходження дощок і цвяхів від Серединних держав дальше постачання яєць буде перерване або стане неможливе, то український уряд зовсім не відповідає за непостачання відповідної кількости яєць.

Український уряд перебирає зобов'язання, що ьсі постачені центральними державами дошки і цвяхи будуть вжиті тільки на постачання яєць центральним державам.

IV

Коли б Український уряд узгодженні місячні кількості не постачив, то Господарська централя має право провести закуп самостійно через своїх уповноважених, але під контролем Українського уряду, як це передбачено в статутах Господарської централі. Це відпадає, коли своєчасне постачання натрапить на перешкоду в тім, що обіцяне Серединними державами постачання дощок та цвяхів робиться несвоєчасно.

V

Яйця мають бути доставлені як слід запакованими в ящиках до вагонів відправних станцій. Уповноваженим Господарської централі, які своєчасно мають бути повідомлювані про відправлення яєць з указанням, на якій станції яйця треба перевантажувати, мусить бути дана змога перед вантаженням у вагони перевірити товар щодо його стану і належного запакування. Господарська централя має право відмовитись прийняти яйця, що своїм станом і запакуванням не надаються до вивозу; за цей Господарською централею забракований товар український уряд в рамках узгоджених договором кількостей і реченців постачає натомість бездоганний товар.

Для постач від 1 червня 1918 р. починаючи постачальники яєць зобов'язані товар перед перепакуванням переглядати на світ. Крім того, другосортний товар і сильно брудні яйця проти цього договору не можуть бути постачені; Господарська централя має право забракувати непровірені на світ яйця і другосортний товар і сильно брудні яйця і вимагати замінити їх бездоганним товаром.

Зараз після кваліятивного прийняття товару уповноваженими Господарської централі ящики мають бути повантажені у вагони і негайно відправлені. Коли це відтранспортування протягом двох днів не було зроблене, то уповноважені Господарської централі мають право повторної експертизи.

VI

Яйця постачаються Господарській централі по собівартості Українського уряду. Для перевірки собівартости уповноваженим Господарської централі надається право переглядати книжки і рахунки тих організацій, яким Український уряд доручає постачання. Український уряд зобов'язується, що ці кошти в квітні і травні не перевищуватимуть 255 руб. і в червні й липні 275 руб. за ящик на 1440 штук разом з упакуванням, так що вища сума собівартости Господарською централею ні при яких обставинах не відшкодовується.

VII

До собівартости входить, як додаток за організаційні і монопольні витрати Українського міністерства харчових справ, 5% суми собівартости. Всякі інші витрати Господарською централею і її відпоручниками не відшкодовуються.

VIII

Ціну собівартости (VI) разом з додатком на організаційні витрати (VII) сплачує Господарська централя або її відпоручники в сумі проти провізоричних фактур та видачі на руки дублікату фрахтового письма.

IX

Скоро яєчні посилки, все одно, чи заготовлені вони Українським урядом, чи відпоручниками Господарської централі, перейдуть визначену Господарською централею станцію при сухопутній границі України, Господарська централя виплачує Українському міністерству харчових справ 10% на фактурну ціну за всі вивезені Господарською централею кількості. Це є повна розплата за всі державні й інші урядові правежі та послуги; отже, крім фрахти, зверх цієї суми не можуть бути правлені ні штемпльове, ні місцеві побори, ні інші з вивозом зв'язані суми.

X

За перевіз товару, що підпадає під цей договір, українськими державними і приватними залізницями не можуть бути стягнені ніякі вищі залізничі фрахти, включаючи залізничі додаткові побори (станційний побір, сортувальний побір за залізничі рукави і тимчасові побори) проти того, як вони встановлені 1 квітня 1918 р. Ті постанови про поруку залізниці, які мали силу на теперішній українській території до 1 липня 1914 р., залишаються в силі на ввесь час цього договору щодо товарів, які підпадають під цей договір.

XI

Всі потрібні для розгортання справи постанови мають бути встановлені між Українським міністерством харчових справ і Господарською централею в Києві зараз. Для розв'язання всіх при проведенні цього договору і при розгортанні справи можливих суперечок закладається один чи кілька полюбовних судів з трьох членів кожний, з котрих кожна сторона призначає одного. Ці члени обирають взаємним погодженням чи жеребкуванням голову.

XII

Господарська централя має право відрядити до організації, на яку Український уряд поклав функції постачання, свого представника, який бере участь в її засіданнях і може перевіряти справи і торговельні книжки.

Київ, 11 квітня 1918 р.

За уряд Української народньої республіки:
П. Линниченко. Н. Гаврилов.
Фрідолін. д-р Л. Франкфурт.

За імперсько-німецький уряд:
Ф. Бравн. Маєр.

За ц. і к. спільний австрійсько-угорський уряд:
Вільднер. Мазанец. Льорант.

Додаток 5

Угода про постачання рогатої худоби з України

I

Український уряд зобов'язується до 31 липня 1918 р. постачати Серединним державам 2.750.000 пудів живої рогатої худоби. Мінімальна жива вага окремої штуки виносить 15 пудів.

II

З цієї кількости німецько-австрійсько-угорській Господарській централі в Києві або її відпоручникам буде передано:
Худоби загальною вагою на 920.000 пудів до 31 травня 1918 р.
Худоби загальною вагою на 1.840.000 пудів до 30 червня 1918 р.
Худоби загальною вагою на 2.750.000 пудів до 31 липня 1918 р.

III

Постачання провадиться гуртами по 350 штук найменше, але не більше як 2.100 штук на день, франко вагон вихідної станції. Приняття має відбуватись не пізніше як через 14 день після сповіщення про прибуття транспорту; коли б приняття спізнилось, за годівлю і догляд Українському урядові відшкодовується два рублі від штуки і дня.

IV

Коли б українська організація умовлені місячні кількості не постачила, то Господарська централя має право зробити закуп через своїх уповноважених самостійно.

V

Худоба постачається Господарській централі по собівартості української організації. Для перевірки собівартости уповноваженим Господарської централі дозволяється переглядати книжки і рахунки

української організації. Український уряд зобов'язується, щоб ці кошти не перевищували для худоби у живій вазі більше як 15 і до 20 пуд.— 20 руб., більше як 20 і до 25 пуд.— 25 руб., більше як 25 пудів — 30 руб. за пуд живої ваги. Коли б виявилося, що по цих цінах закуп потрібного числа худоби є неможливий, то ціни за згодою представників Центральних держав можуть бути підвищені. Але тоді вони в жадному разі не можуть бути вищі від 25 руб. для I кляси ваги, 30 руб. для II кляси ваги, і 35 руб. для III кляси ваги.

VI

До собівартости, як додаток за організаційні і монопольні видатки Українського міністерства харчових справ входить 5% ціни собівартости. Всякі інші витрати Господарська централя та її відпоручники не відшкодовують.

VII

Собівартість (V) разом з додатком за організаційні кошти (IV) виплачує Господарська централя або її відпоручники в сумі проти провізоричних фактур і видачі на руки дублікату фрахтового листа.

VIII

Скоро худоба, все одно, чи вона заготовлена українською організацією, чи в дпоручниками Господарської централі, перейде сухопутну границю України, Господарська централя платить Українському міністерству харчових справ 10% на фактурну ціну за всі вивезені кількості. Ця ціна становить повну розплату за всі державні й інші урядові правежі та послуги; отже крім фрахти, понад цю суму не можуть бути правлені ні штемпльове, ні місцеві побори, ні інші зв'язані з вивозом суми.

IX

За перевіз товарів, що підпадають під цей договір, українські державні і приватні залізниці не можуть стягати вищих за встановлені 1 квітня 1918 р. залізничих фрахтів, включаючи залізничі додаткові побори (станційний побір, сортувальний побір за окремі залізничі рукави і тимчасові побори). Ті постанови про гарантію залізниць, які мали силу на теперішній українській території до 1 липня 1914 р., щодо товарів, які під цей договір підпадають, остаються в силі на ввесь час цього договору.

X

Всі потрібні для розгортання справи постанови мають бути встановлені між Українським міністерством харчових справ і Господарською централею в Києві зараз. Для розв'язання всіх при проведенні цього договору і при розгортанні справи можливих суперечок закладається один чи кілька полюбовних судів з трьох членів кожний, з котрих кожна сторона призначає одного. Ці члени обирають за взаємною згодою чи жеребкуванням голову.

XI

Господарська централя має право відрядити до української організації свого представника, який бере участь у її засіданнях і може переглядати справи і торговельні книжки.

XII

Шкур з убитої по той бік української границі худоби не повертається.

XIII

Якісні норми будуть опрацьовані найближчим часом у додатковому договорі.

Київ, 13 квітня 1918 р.

За уряд Української народньої республіки:

С. Фрідолін. д-р. Л. Франкфурт.
П. Линниченко. Н. Гаврилов.

За імперсько-німецький уряд:

Ф. Бравн. Маєр.

За ц. і к. спільний австрійсько-угорський уряд:

Вільднер. Мазанец.
Льорант. Руд. Ліпман.

Додаток 5а

Додаткові постанови до угоди про постачання рогатої худоби з України від 13 квітня 1918 р.

I

Худоба має бути в здоровому, принаймні середньому стані відгодованости, здатна до розмноження, з нормальною будовою тіла і вільна від зарази, а також ходяча і здатна до довшого транспорту.

II

Господарська централя на здавальній залізничій станції свідуватиме худобу через ветеринарів, яких вона має настановити. Коли свідування худоби виявить, що вона не відповідає установленим договором умовам, то Господарська централя має право худобу не прийняти і зажадати від Українського уряду замінити її в певних реченцях худобою, яка відповідатиме договірним умовам.

III

На зміну абзаца III головної угоди про постачання погоджено таке:
Постачання провадиться гуртами в 350 штук.
Між Українським урядом і Господарською централею в певних відтинках часу спільно встановлюється скільки гуртів для найближ-

чого часу має бути пригнано і на яких станціях вони мають бути здані.

На цих станціях чинять передбачене абзацом II свідування ветеринарі Господарської централі. Після огляду і сконстатування доброго стану здоров я худоби її транспортують.

Коли зігнана на збірне місце худоба протягом 14 день від дня одержання повідомлення про прибуття худоби на збірне місце не буде освідована і прийнята, то Господарська централя платить українському урядові аж до прийняття по два рублі від штуки і дня.

За це український уряд перебирає зобов'язання держати худобу в доброму стані годівлі.

IV

Український уряд зобов'язується доставити худобу добре відгодованою до залізничої станції, де її має приймати Господарська централя. Далі, він перебирає зобов'язання давати на час транспорту аж до української границі потрібний корм для кожної партії транспорту і рахувати цей фураж Господарській централі по ціні собівартости.

Годувати і поїти худобу під час транспорту повинна Господарська централя, зглядно її відпоручники.

Наявні по українських залізничих станціях приміщення для годівлі і поєння худоби український уряд ставить до розпорядимости Господарської централі безплатно.

Офіціяльне встановлення ваги худоби відбувається після освідування худоби. Таким способом встановлена і в дублікаті фрахтового листа списана вага править за основу розрахунку за відліченням п'яти процентів.

Київ, 18 квітня 1918 р.

За уряд Української народньої республіки:

Линниченко. Фрідолін.

За імперсько-німецький уряд:

Остертаґ. Маєр. Ліндеман.

За ц. і к. спільний австрійсько-угорський уряд:

Вільднер. д-р Мазанец. Ліпман. Льорант.

Додаток 6

Угода про постачання картоплі, городини, сухої городини, квашеної капусти і цибулі.

I

Картоплю, городину, суху городину, квашену капусту і цибулю Серединні держави можуть закуповувати на Україні шляхом вільної торгівлі на умовах провізоричного договору відповідно до артикулу VII, цифра I, літера г абзаца II.

II

Дозвіл на вивіз видає Торговельна палата в Києві. Кількість має бути узгоджена з нею. Поки не закінчиться садіння, цебто до 20 травня, картоплі може бути вивезено не більше як 1.500.000 пудів.

III

Українське міністерство харчових справ може і за ці товари призначати максимальні ціни, які при закупі не можуть бути перевищені.

IV

Українське міністерство харчових справ дозволяє скуповувати тільки тим торговцям, що мають легітимацію від центральних держав.
Відень 18 квітня 1918 р.

За уряд Української народньої республіки:
С. Фрідолін Н. Гаврилов. П. Лишниченко.

За імперсько-німецький уряд:
С. Бравн. Маєр.

За ц. і к. спільний австрійсько-угорський уряд:
д-р Мазанец. Вільднер. Льорант. Руд. Ліпман.

Додаток 7.

Протокол про пересправи комісії для вивозу сировини з України

До комісії належали:

З боку України: як голова для обох перших засідань міністер торгівлі І. А. Фещенко-Чопівський, для решти засідань дійсний державний радник його ексцеленція М. Й. Кривецький; як члени: В. П. Тимошенко і А. А. Вольський.

З німецького боку: таємний радник Відфельдт, майор Міхеліс, повітовий староста Манке, сотник Цлінов, пан Дойчман.

З австрійсько-угорського боку: консул др. Вільднер, підполковник Ленох.

З австрійського боку: міністеріяльний радник д-р. ф. Віммер, секретар д-р. Дуре, поручник Робічек.

З угорського боку: міністеріяльний радник ф. Прокопіюс, проф. д-р. Ф. Герґей.

Комісія зійшлася 7 квітня 1918 р. на перше засідання і переспра-вляла у дев'ятьох засіданнях. Останнє засідання відбулося 21 квітня 1918 р.

I

Пощастило дійти порозуміння щодо таких товарів:

1. Дерево:

Український уряд погоджується на вивіз до 31 липня 1918 р., що місяця 300 вагонів спеціяльного дерева, яке можуть купувати на території України відпоручники Серединних держав.

2. Лянна солома:

Для вивозу короткої лянної соломи з України до країн Центральних держав у кожному окремому випадку має бути виклопотаний дозвіл Українського уряду, при чому Український уряд обіцяє зичливе ставлення.

3. Льон:

Ухвалено, що експорти льону з території України покищо не можуть мати місця.

4. Коноплі:

Коноплі загалом вивозитимуться з території України на територію Центральних держав тільки як готовий фабрикат у принагідно погоджуваних обома урядами кількостях. Скільки в окремих випадках виняткова можуть бути допущені до вивозу і сирі коноплі, застерігається принагідній згоді між обома урядами.

5. Бавовна:

Ухвалено, що експорти бавовни з України покищо не можуть мати місця.

6. Залізна і манґанова руда:

§ 1. Український уряд погоджується до 31 липня ц. р. дозволити вивезти $37^1/_2$ (тридцять сім з половиною) мільйонів пудів залізної руди, коли вивіз у цій кількості не зашкодить українським металюрґійним заводам.

§ 2. Щодо манґанової руди, то український уряд зобов'язується в порозумінні з Серединними державами при допомозі майбутньої організації вжити заходів, що б Серединні держави одержали з району Нікополя якомога більше манґанової руди, при чому належна увага має бути приділена інтересам українських металюрґійних заводів. Дозвіл на вивіз цих кількостей буде виданий.

§ 3. Через брак всяких підстав для реальної калькуляції цін і при незнанні відношень на руднях погоджено установлювати ціни на руду на підставі спеціяльної угоди обох урядів, які з перспективою на довготривале співробітництво увійдуть у зносини якнайскорше. Поки ця довготривала угода буде здійснена, можливі постачання руди вважатимуться за аванси на майбутні повні постачання.

7. Шкура:

Крім особливим договором застереженого покриття риштунку і поточної потреби німецького та австрійсько-угорського війська на українській землі на дальший вивіз товарячих шкур не може бути згоди, бо, поперше, наявна на Україні кількість товарячих шкур за даними українських представників покриває ледве третину потреби краєвого гарбарства і, подруге, через те, що є думка дозволити Центральним державам вивезти коло 150.000 штук худоби без повороту сирових шкур.

8. Ганчір'я:

Серединним державам дається на волю закуп і вивіз наявних на Україні запасів всякого роду ганчір'я. Закуп може бути здійснюваний так через державні чи державою контрольовані інституції, як і на вільному ринку. У тому обсязі, в якому Україна додатково до спроваджуваного з України ганчір'я постачає вовну для виробу штучних вовняних матерій, це ганчір'я має вживатися для виробу таких матерій і вивозу їх на Україну.

9. Вовна:

Що на подання українських представників наявні запаси вовни не можуть покрити потреби українських фабрик і що майбутня нова стрижба ще багато менше відповідає виробній спроможності згаданих фабрик, вивозу вовни до 31 липня 1918 р. не буде.

17. Залізний брухт:

Українська сторона погоджується на вивіз залізного брухту у тому обсязі, в якому позволить стан транспортових відношень до 31 липня 1918 р.

Серединні держави зобов'яжуться до 31 липня вивезти з України залізного брухту не більш від того, що відповідатиме довезеній на Україну кількості машин та залізних виробів. Вони сповістять українському урядові вивезені кількості, чим буде даний дозвіл на вивіз.

II

Сторони погоджуються, що сировина, про яку в цьому протоколі зокрема не згадується, відповідно до артикулу VII, цифра I г, абзац 2 мирного договору щодо торгівлі і вивозу передається вільній торгівлі.

III

Сторони погоджуються, що ті транспорти, які випливають з договору про обмін товарів, мають підлягати тим фрахтовим тарифам зв'язку, які встановить комісія. Ця комісія буде складена з фахівців тарифної справи договірних між собою держав. Вона збереться найпізніше на початку травня 1918 р. Вона встановить взаємно обов'язкові фрахти і зважить при цьому потрібні для предметів масового вжитку дешевші особливі тарифи. При цьому належить спиратися на ті комунікаційні постанови і пільги та інші полегкості, які були чинні перед війною між Великоросією і Центральними державами.

Поки встановлені комісією тарифи не наберуть чинности, до всіх товарів має стосуватися те, що сказано про фрахти в хлібному договорі, розділ VII.

IV

Сторони погоджуються, що при вивозі, крім уже існуючих і крім поборів Торговельної палати, окремі побори чи податки не можуть бути стягані. Установлення цін на товари, які постачає держава,

цим не порушується. При цьому дійшлось порозуміння про те, що зазначені побори Торговельної палати підуть тільки на покриття коштів організації і діяльности державної Торговельної палати.

Київ, 21 квітня 1918 р.

Вільднер.	Робічек, поруч.	Манке.	Ґерґей.
Ленох, підполк.	Дуре.	Дойчман.	Міхеліс.
Ф. Віммер.	Відфельдт.	Кляйнов.	А. Вольський.

Додаток.

До цифри 6 § 1 додається:

Вивіз залізної руди український уряд передає українській організації, яка підлягає державному контролеві. До цієї організації для зв'язку Серединні держави можуть виправити по одному представнику.

Представники повинні бути в курсі всього ходу діла і можуть вимагати відтранспортування партій руди в межах приобіцяних кількостей. Негайне розпочаття і поточне проведення вивозу не може бути гальмоване в зв'язку з формуванням і розвоєм згаданої організації.

Київ, 23 квітня 1918 р.

Голови спільної комісії:

Форгач. А. Ф. Мумм. М. Порш.

Додаток 8

Вислід переговорів комісії виміни товарів, підрозділ машин та знаряддя, від 28 березня, під головуванням пана Коваля.

Присутні:

I. З німецького боку: Таємний верховний урядовий радник др. Відфельдт, Майор Міхеліс, Повітовий староста др. Манке, Сотник Кляйнов, Сотник Люфт, Дойчман;

II. З австрійсько-угорського боку: Двірський радник Ф. Віммер (Австрія), Професор Ф. Ґерґей (Угорщина), Поручник Робічек (Австрія), Поручник Герман (Австрія), Директор Галяс (Угорщина);

III. З українського боку: Голова В. Д. Коваль від Міністерства торгівлі, Вольський, Маціевич, Ейхельман, члени державної комісії, Король, директор II департаменту міністерства харчових справ, Горовіц, інженер, голова спілки технічних та електротехнічних підприємств у Києві, Яворський, голова машинової секції експортової комісії, Безпалов, голова металевої секції, Островський, Київська спілка західніх земств, Крамаренко, Київський політехнікум, Гробовський, голова книжкової комісії імпортової комісії, Ґронфайн, член товариства південноросійських фабрикантів сільськогосподарських машин, Балінд, директор акційного товариства Фільверт і Дзедіна, Нісчик, Українська центральна корпоративна спілка, Зам'ятник, молочарське товариство, Мельников, Український банк.

Обговорюється вивіз:

а) сільськогосподарських машин,

б) верстатів,

в) електротехнічних машин,

г) дрібних залізних виробів,

і саме:

I. щодо кількости і часу постачання,

II. щодо приймання постач,

III. щодо цін.

У своєму привітанні голова підкреслює, що Україна, з одного боку, пережила тяжкі умови війни і, з друго боку, довшу внутрішню анархію, коли з України все, що тільки можна було, пограбовано і ні за що не сплачено. У таких умовах український нарід не має ніякої довіри до паперових грошей, і через те тільки постачання замість паперу товарів, дешевих і численних, може прискорити правильне постачання продуктів. Конче і найперше треба постачити сільськогосподарські машини і знаряддя, бо вони піднімуть виробну спроможність нашої землі і нашого сільського господарства.

До 1. Українські представники складають на час до 31 липня 1918 р. список потрібних предметів з максимальними і мінімальними вимогами і зазначенням бажаних марок: наприклад, плугів максимум 165.000, мінімум 101.500 штук, з них 85% оригінальних саківських, 15% оригінальних беккерівських. Центральні держави на це мають заявити, скільки їх можна доставити оригінальних, а скільки доведеться замінити іншими марками. Списки складається за даними земств, організації банків, довозових фірм і за наявним матеріялом. На мінімальні кількості є вже замовлення земств по звичних останній час в країні цінах.

З німецько-австрійсько-угорського боку вказується на те, що при обтяженні німецької індустрії воєнними постачаннями мова може бути тільки про мінімальні вимоги, що вживається всіх заходів до того, щоб до 31 липня через відпуск заліза на виріб бажаних типів задовольнити принаймні ці вимоги, але що українське сільське господарство як скрізь мусить вдовольнитися і наявними замінними типами. Через те в Києві негайно має відбутися виставка типів, які в більших кількостях можна віддати. Окремі статті вимог треба було б докладніше обговорити у підкомісії.

З українського боку плян виставки хоч і ухвалюється, але щоб прискорити особливо для сільського господарства конче потрібні постави, вважається за конче потрібне відрядити до Німеччини і Австро-Угорщини по одній комісії з п'яти-шости фахівців, яка на місці випробувала б пропоновані замінні типи на їх придатність для України, застерігаючи собі питання про ціну.

До 2. З українського боку зазначається, що торгівля сільськогосподарськими машинами, знаряддям і приладдям є в руках тільки двох урядових організацій:

а) Спілки українських і білоруських земств,

б) Центральної спілки кооперативних банків у Києві, які можна вважати за протиконтрагентів постачальницьких фірм і які ще перед війною і протягом війни зарекомендували себе як покупці і розподільники американських машин. Платять вони. Одержувачі — ці орга-

нізації, або указані ними адреси (земства), які, проте, мусіли б виписувати мінінальні кількості вагонового вантажу.

До 3. З німецько-австрійсько-угорського боку заявляється, що питання про ціни може бути трактоване тільки в зв'язку з хлібними цінами, бо хлібна ціна — то міра ціни на інші товари. Через те, коли за збіжжя правиться в багато разів більше проти цін мирного часу, то відповідно ще вище треба правити за товари. Ці ціни встановлюються на пленарному засіданні комісії.

Дійшли до порозуміння в таких пунктах:

I. Питання про допущення фахових комісій до в'їзду в Німеччину і Австро-Угорщину має бути передане на розв'язання шефові делеґації цих країн з українським міністром.

II. Підкомісія з восьми осіб, з них дві для Німеччини, одна для Австрії, одна для Угорщини і чотири для України, негайно встановить, що з українських вимог може бути постачене зараз з готових запасів, що можна замінити наявними типами і про яку вимогу мають бути ще пересправи з крайовими службовими установами.

III. Центральні держави мають якнайскорше влаштувати в Києві невелику виставку зразків.

IV. Замовлення, приймання, сплата і збут сільськогосподарських машин в основі мають проходити через Союз українських і білоруських земств та Центральну спілку кооперативних банків. Обслуговування розрахункових операцій має взяти на себе Український державний банк з начисленням на вимоги з постачі хлібного збіжжя.

V. Щодо решти товарів, які мають бути довезені з країн Центральних держав, має незабаром бути призначена нова пересправа.

Віммер.	Відфельдт.	В. Д. Коваль.
Робічек.	Міхеліс.	Вольський.
др. Ґерґей.	Манке.	Мацієвич.
Галяс.	Люфт.	др. Ейхельман.
	Дойчман	

Додаток 9

Вислід обговорення від 13 квітня 1918 р.

Під головуванням пана Коваля з Міністерства торгівлі.

Присутні:

З німецького боку: Майор Міхеліс, Повітовий Староста Манке, Сотник Маркс.

З австрійського боку: Поручник Робічек.

З угорського боку: Директор Галяс.

З українського боку: Голова Коваль, інженер Островський, інженер Яворський, інженер Безпалов, інженер Горовіц.

Нижче додані постанови про обговорення від 29 березня і 2 та 3 квітня ц. р. всіма сторонами визнаються за правильні і приймаються з такими от додатками:

Голова української підкомісії обстоював, що німецька делеґація в кожному окремому випадку має подавати точне число машин, які мається постачати, і інших предметів. Усі невизначені вирази, як

«мабуть», «можливо», мають бути викинуті. Ця вимога з німецько-австрійсько-угорського боку визначається за нездійсненну. З огляду на це голова української підкомісії заявив, що всі відповіді німецько-австрійсько-угорської делеґації, які містять у собі вирази «мабуть», «можливо» вона мовляв, зрозуміла так, ніби постачання відповідних партій в бажаному обсягу є неможливе.

З німецько-австрійсько-угорського боку це розуміння визнається за невірне. Те, що в деяких випадках виразна відповідь ще не може бути дана, має пояснюватися, мовляв тим, що списки німецько-австрійсько-угорським представникам подані були аж під час пересправ у Києві, замість послати їх попереду в Берлін, Відень і Будапешт. Через те, мовляв, крайові уряди не мали змоги провести конче потрібні вимоги у відповідних індустріяльних колах. Та й окремі з поданих списків, мовляв, сьогодні ще такі неповні, що без потрібних технічних доповнень цифрова відповідь є неможлива.

З українського боку, нарешті, вважається за конче потрібний негайний від'їзд фахової комісії до Серединних держав ще під час пересправи, щоб негайно на місці перевірити придатність пропонованих зразків і прискорити роботу.

З німецько-австрійсько-угорського боку відрядити комісію *під час* пересправ визнано за неприпустиму річ, бо, мовляв, через численні зустрічні питання до фахових комісій, яких, треба сподіватись, годі буде закінчити пересправи у передбачений час. Зате *по закінченні* пересправ буде виклопотане у голів делеґацій негайне відрядження технічних комісій.

Як пересправи скінчились, з українського боку була передана нова вимога шкуряної секції, з німецько-австрійсько-угорського боку була обіцяна перевірка її крайовими установами.

Міхеліс.	Робічек, поручник.	В. Д. Коваль
Манке.	Галяс.	Островський.
		Яворський.
		Безпалов.

Вислід обговорення від 29 березня 1918 р. про постачання сільсько-господарських машин та знаряддя на Україну.

Під головуванням пана Коваля з Міністерства торгівлі.

Присутні: З німецького боку Майор Міхеліс, Повітовий староста Манке, Сотник Люфт.

З австрійсько-угорського боку: Поручник Робічек, Директор Галяс.

З українського боку: Голова Коваль, інженер Островський, інженер Яворський, інженер Безпалов, інженер Горовіц.

З німецько-австрійсько-угорського боку вказується на те, що успішна пересправа в майбутньому буде можлива тільки, коли вимогові списки кожний раз подаватимуться перед засіданням у достатньому числі і німецькою мовою. Підкреслюється далі, що для найближчого часу уже з причин комунікаційно-технічних може бути постачено не більш від наявних запасів, які можуть бути віддані. Тому українська сторона висловлює бажання, щоб при таких обста-

винах найперше постачати потрібні для засіву полів предмети і передусім замінні частини для плугів (лемеші, полиці, п'ятки, шруби та культиваторні зуби), бо селянські плуги цілком зносились. Це обіцяється.

Зокрема детальне обговорення списку потреб виявило ось що:

1. Плуги.

Замінити оригінальні сакківські та екерівські плуги, усі однолемішні від 6 до 7, не більше, можуть тільки цілком точні копії цих плугів.

При цих обставинах з німецько-австрійсько-угорського боку заявляється, що коло 10.000 штук з Німеччини, коло 5.000 штук з Австро-Угорщини постачається негайно з наявних запасів і до 31 липня ц. р., крім того до 100.000 з Німеччини і значне число з Австро-Угорщини.

2. Культиватори.

При заложенні, що приймаються марки інших фірм, накреслюється негайно постачити 1.000 штук з Німеччини і 600 з Австро-Угорщини. Так само до 31 липня ц. р. накреслюється доставити дальші 5.000 штук з Німеччини і значне число з Австро-Угорщини.

3. Серпи.

Австро-Угорщина може зараз поставити 30.000 штук, пізніше що місяця 20.000 штук бажаних марок.

4. Коси.

Щодо кіс, то фірма Редтенбахер може дати 150.000 штук російського типу і фірма Шреккенфус може поставити зараз 200.000 штук. Решта буде постачена до 31 липня ц. р.

5. Інструменти до клепання кіс.

Австро-Угорщина може постачити повнотою.

6. Ручні молотарки.

Коли приймаються і точні копії машин Лянца, то поставити їх можна зараз. Майфарт, Бідень і інші німецько-австрійсько-угорські фірми постачать 500 штук.

7. Трієри (сортувалки).

Може бути постачено 500—600 штук, з них не всі фірми Ґайд, але й Маєр-Кельн.

8. Млинки сортувати і чистити бурякове насіння.

Може бути постачено 200 штук.

9. Сортувалки для конюшинного насіння.

Можуть бути постачені.

10. Сортувалки Тріюмф.

З українського боку вимагається мінімум 6.000 штук. Але можна було б задовольнитися таким самим числом сит. З німецько-австрійсько-угорського боку на це відповідається, що самі сита не можуть бути постачені. В крайньому разі таке число машин можна було б виготувати на фабриках, але через невкладистість товару транспортувати його дуже важко.

11. Січкарні.

З німецького боку їх є щось 1.000 штук різних моделів, з австрійсько-угорського боку фірми Гофаєр і Шранц та ін. можуть поставити орієнтовно 3000 штук до кінця липня.

12. Кормоварки.

Орієнтовно можуть бути постачені.

13. Бурякорізки.

150 штук Австро-Угорщина має в запасі.

14. Бурякополільники.

Про можливість постачання нічого невідомо. З українського боку порушується питання, чи не може постачати їх Альфред Гродський, Варшава.

15. Ручні сіялки і макуходробарки.

Орієнтовно можна буде поставити.

16. Лемеші, полиці, колеса до плугів, п'ятки і шруби.

З німецько-австрійсько-угорського боку лемеші можуть бути постачені у великому числі, з них бехерівських негайно 2.000 шт.

Можливість постачі полиць ще неясна і в бажаному обсягу з австрійсько-угорського боку ставиться під сумнів.

Щодо п'яток і корпусних шруб потрібні інформації.

Колеса до плугів орієнтовно можуть бути постачені.

З українського боку за найважливіше визнається постачання лемешів і полиць, бо тоді, якби забракло нових плугів, можуть бути знов використані принаймні старі.

17. Чересла.

Можливість поставити їх же нез'ясовано.

Ближчі відомості щодо 16 і 17 надійдуть приблизно за чотири тижні.

18. Повідневі паси.

Коли б задовольнили папероткані паси, а не неодмінно шкуратяні ремені, то можна постачити близько 35.000 метрів, інакше ні. З українського боку при цьому зазначається, що потрібні тільки слабі повідневі паси, отже підійдуть і папероткані паси, тільки треба буде їх оглянути і спробувати. Шкуратяні повідневі паси не можуть бути постачені.

19. Культиваторні зуби.

В запасі є 25.000 штук. З українського боку це постачання вважається за майже так само важливе, як постачання лемешів і полиць.

20. Габлі.

Більша частина постачається. В межах числа зубів тип вважається за рівновартний, скільки моделі легкі. Українська сторона пристає на те, що габлі можуть бути постачені без дерев'яних держален.

21. Сіногребки.

500 штук різних фабрик Німеччини і Австро-Угорщини можна постачити зараз, решту пізніше.

22. Поливачки і пульверизатори.

Можливість постачання треба ще з'ясувати. Указується на те, що ці предмети вироблятимуть, мабуть, з іншого матеріялу.

23. Запасні частини до косарок, прості, п'ятистінні, запасні частини американських моделів, наприклад, Н. Гаспе-Золінген, певно, можуть бути постачені.

24. Соломорізальні ножі.

Можливість постачання ще не з'ясована. Докладніші дані будуть тижнів через чотири.

25. Машинові сита.

З німецько-австрійсько-угорського боку можливість постачання ставиться під сумнів, бо дротяна індустрія дуже напружена. Можливо доведеться постачати сита з воєнного матеріялу, з чим українська сторона погоджується, коли задовольнить проба зразків на виставці.

З українського боку висловлюється бажання оглянути замінні типи потрібних машин і знаряддя на заплянованій виставці, коли б виїзд фахівців до Німеччини не був дозволений. Нарешті, з німецько-австрійського боку указується також на те, що для виготовлення бажаних товарів конче потрібне скоре видання дозволу на вивіз старого заліза і міді, які йшли б заворотною фрахтою на поточні транспорти вугілля. З українського боку до цього зауважають, що це питання лежить поза рамками сьогоднішнього обговорення.

В. Д. Коваль.

Галяс. Робічек, поруч.

Вислід обговорення від 2 і 3 квітня про постачання машин і дрібних залізних виробів

Голова пан Коваль від Українського міністерства торгівлі.

Присутні:

З німецького боку: Майор Міхеліс, Повітовий староста Манке, Сотник Люфт, Шіллер.

З австрійсько-угорського боку: Поручник Робічек, Директор Галяс.

З українського боку: Голова Коваль, інженер Островський, інженер Яворський, інженер Безпалов, інженер Горовіц.

На повістці заявки на:

1. млинарські машини,
2. верстати,
3. друкарські машини,
4. електротехнічні товари,
5. металеві товари і дрібні залізні вироби,
6. різні товари.

Обміркування окремих заявок дало такі висліди.

I. Млинарські машини. З німецько-австрійсько-угорського боку зазначається, що німецька індустрія перед війною обслуговувала цілий світ млинарськими машинами і що через те в усякому разі вона буде в стані покрити українські вимоги; але що йдеться здебільшого про незамінні машини, які виготовляється тільки на точні спеціяльні замовлення, то розрахувати на постачання до 31 липня 1918 р. не доводиться. З українського боку на це кажуть, що багато машин має бути виготовлених на спеціяльні замовлення, бо це є цілком нормальні стандартні машини, які мають замінити одержані свого часу з Німеччини і тепер спрацьовані машини, і крім того треба сказати, що в зв'язку з спрацьованістю млинів це постачання є в інтересі і Серединних держав, бо замість збіжжя [може] бути доставлене борошно і висівки мають бути використані на виріб тваринних туків для Серединних держав. З німецько-австрійсько-угорського боку обіцяють, що через 6 тижнів після подання опра-

цьованих фахівцями окремих заявок німецькою мовою ця справа буде докладно з'ясована.

Деякі газові і дизельні мотори можна передати зараз.

2. Верстати. З німецького боку зауважують, що верстати приблизно по 80 млн. марок, чи 30 млн. руб. можуть бути взяті зараз і перелічені в п. 1 — 3, 6 — 8, 13, 15 і 17 наявних заявок машини є в запасі, щождо до інших, то треба ще запитати. Що машини потрібні для південно-західньої залізниці, то в постачанні зацікавлені Серединні держави.

3. Друкарські й інтроліґаторські машини. З німецько-австрійсько-угорського боку зазначається, що ці машини постачаються тільки на замовлення, отже у всякому разі в запасі їх нема, але, звичайно, постачити їх можна. Запасів друкарських пресів є багато.

4. Торфові преси. З уваги на те, що з українського боку вказується на пекучу потребу постачання в наслідок великої паливної скрути, нагайно має бути посланий телеграфний запит про можливість постачі. Обсяг і терміни постачання будуть визначені після одержання відповіді.

5. Електротехнічні товари. Взагалі на постачання можна орієнтуватись. Металевонитяних лямп у самому Будапешті є в запасі понад 100.000 штук. Але треба зробити застереження про заміну сировини економною.

6. Металеві товари і дрібні залізні вироби. На нумер 1 — 6 доводиться відмовити, бо вони вже є в заявці на сільськогосподарське знаряддя. Щодо 7 — 12, то здебільшого мабуть буде змога постачити їх.

II. Щодо 1 — 4, 13 — 15, то потрібний на утримання залізниці матеріял буде постачений у власному інтересі Центральних держав. Інакше на постачання разраховувати не доводиться.

Щодо 7 і 12 можуть бути постачені частково, щодо 5 і 6 залежить від постачання української старої міді.

III. Щодо 1, певно можуть бути постачені, щодо 2 — 5 можуть бути постачені тільки для конечної потреби залізниць, щодо 6 — 9 можуть бути постачені частково.

IV. Ручного струменту в Німеччині є великі запаси, так що його можна постачити вдосталь. Але точно вказати кількість окремих артикулів звідси неможливо.

V. Щодо 1 — 4, 6 — 7 потрібні ще інформації. Щодо 3 мусить бути прийнятий також і замінний металь. Щодо 5 може бути обіцяно, щодо 8 — 16 може бути зважена конечна потреба залізниць. Щодо 18 так само.

Щодо 1 може бути постачено цілком, щодо 2 — 9 почасти, щодо 10 — 11 дещо.

VII. Всяка всячина. Щодо 1 і 2 нафтові і дизельні мотори можуть бути постачені в малому числі. Кількості мають бути ще встановлені; щодо 3 можуть бути постачені деякі, щодо 4 можуть бути постачені в більшій кількості, але без шин. З українського боку готові прийняти і вживані, відремонтовані особові авта. Щодо 5 запаси навіть перекривають потребу. Щодо 6 — 7 можна постачити кілька сот штук. 8 і 9 можуть бути постачені.

В кінці з німецько-австрійсько-угорського боку вказується ще на те, що про товари, які мають у собі економний металь, цебто такі, які містять у собі інші металі, як залізо і сталь, так само як і в усіх союзних і невтральних країнах, тільки тоді може бути мова, коли з українського боку для металевого брухту буде знята заборона вивозу до країн-постачальниць і буде допущений вивіз залізного брухту. Погоджено передати розв'язання цього повній комісії.

В. Д. Коваль

Галяс. Робічек, поручник.

Додаток 10

Вислід пересправ про вивіз текстильних товарів.

Київ, 21 квітня 1918 р.

Голова: Пан Шемітов.

З українського боку: др. Бродський.

З німецького боку: Майор Міхеліс, Повітовий Староста Манке, Пан Дойчман.

З австрійсько-угорського боку: з австрійського боку: Секретар др. Дуре, Поручник Робічек.

З угорського боку: Професор др. ф. Ґерґей.

З українського боку вказується на те, що від 1917 р. текстильні товари з Росії більше не вивозяться і що через те, особливо на селі, настав чималий голод на текстильні товари, але постачання текстильних товарів є голодний засіб, щоб спонукати селян вивести їхнє збіжжя. Сировини для виробу текстильних товарів, крім трохи вовни, у них нема. Та й в країні є майже тільки прядильні, а ткалень мало. Тому вони висувають таку пропозицію:

а) постачання великих кількостей текстильних і мануфактурних товарів, і саме без повернення сировини,

б) постачання ткацьких машин, особливо з окупованих районів Польщі.

З німецько-австрійсько-угорського боку заявляють, що:

1) з огляду на недостачу текстильних товарів і сировини в Серединних державах постачання текстильних і мануфактурних товарів можливе тільки тоді, як буде дана відповідна сировина, отже тільки в порядку оброблення,

2) що справа про постачання текстильних машин після подачі точних заявок буде зичливо розглянута і

3) що в обмеженому обсягу постачання паперового шпагату, паперових тканин та мануфактурних товарів з паперових тканин можна мати на увазі.

З українського боку на це висловлюється бажання якнайскорше одержати колекцію зразків товарів з паперових матерій, і саме білихованих, а також 500 пудів паперового шпагату до випробування як шпагату для в'язання снопів, щоб вони на підставі випробування

могли вирішити, чи можуть вони прийняти пропозицію Серединних держав.

Німецько-австрійсько-угорська сторона погоджується.

Шемітов.

Дуре.
Робічек, поруч.
д-р ф. Гергей.
Міхеліс.
Манке.
Дойчман.

Фармацевтичні товари

I. Алькальоїди

	Кілограм
Atropinum sulfuricum	5
Dionin	5
Cacainum, diversa	20
Santonin	20
Codeinum	20
Coffein	20
Heroin	2
Pilocarpinum	2
Preparata Morphii	20
Veratrina	10
Strychninum	10
Styptocinum	10

II. Бальзами

Balsam Gopaivae	500
„ peruvianum	500
„ tolutanum	10
Canadense	5

III. Хемічні товари

Антифебрина	500
Антипірини, різні	500
Аміґдаліна	10
Хініни різні	1000
Хльороформ	1000
Бром і його солі	10000
Йод „ „ „	10000
Натрій „ „ „	20000
Калій „ „ „	20000
Хініна „ „	1000
Ґваяколь „ „	500
Хльораль гідрат	100
Срібні препарати	50
Амонієві препарати	200
Цинкові препарати	1000
Бісмутові препарати	1000

	Кілограм
Олов'яні препарати	1000
Залізні препарати	1000
Каліпрепарати	20000
Живосрібні препарати	20000
Кальцієві препарати	500
Арсенікові препарати	300
Магнезієві препарати	10000
Стронцієві препарати	200
Хльороформ для наркози	100
Суфональ	20
Фенацетина	2000
Ментоль	1000
Креозот і його препарати	2000
Сальоль	2000
Формаліна	10000
Фератина	200
Евхініна	500
Діюретина	200
Сахарина	500
Гемоґльобіна	50
Йодолюм	50
Пірамідон	50
Терпінгідрат	25
Танінґен	25
Уротропіна	100

IV. Кислоти

Acidum	Bensoicum	100
„	Camphoricum	50
„	Carbonicum Crystal	10000
„	Salicylicum	50
„	Tannicum	1000
„	Citricum	1000
„	Tartaricum	1000
„	Phosphoricum	200
„	Lacticum	50
„	Fornicum	50
„	Chrysophanicum	25
„	Oxalicum	25
„	Hydrochloricum	1000
„	Nitricum	1000
„	Borikum	10000
„	Sulfuricum	1000
„	Gallicum	50

V. Етер

Aeter	Aceticus	200
„	Hydrochloratus	

	Кілограм
Aeter Sulfuricus	1000
„ Sulfuricus pro narcosi	200
„ овочевий	1000

VI. Етерові олії

Бергамотові	300
Лімонові	500
Рожеві	10
Помаранчеві	50
Лявандові	100
Евкаліптові	300

VII. Зілля

Fol. Sennae Alexandr	1000
Folliculi Sennae	1000
Nucls Coceae	500
Fol. Coccae	300
Cotr. Casc. Sagrad.	10000
Hydrastis Canadens.	1000
Rad. Yalerianae	1000
„ Rhei	1000

VIII. Всяка всячина (Varia)

Німецька бензина	100.000
Камфора	1.000
Ляноліна	1.000
Гума арабська	2.000
„ Tragacanthae	400
Гіркий міґдаль	1.000
Солодкий міґдаль	20.000
Опії	2.000
Риб'ячий тран	100.000
Фітина і її солі	1.000
Oleum Yaselini	100.000
Вазеліни	200.000
Oleum Cacao	10.000
Ґліцерина	100.000

Фармацевтичні приладдя і апарати

1. Шприци для впорскування в шкіру 1,0; 2,0; 5,0; 10,0; 20,0.
2. Термометр максимальний
3. „ ванний
4. „ кімнатний
5. Пробівки і аптечне начиння
6. Ваги і важки.
7. Прилади готувати облатки
8. Таблетні машини
9. Пілюльне начиння
10. Краплечислильники

Вимоги хемічних продуктів для промежку часу в 4 місяці

	Пуд.	Сума
1. Сірка для цукрової індустрії	15.000	15.000
2. Сірчаний цвіт для сільського господарства	5.000	5.000
3. Сірчана кислота (хемічно чиста) для цукрової індустрії	200.000	200.000
4. Мідний сульфат для сільського господарства	20.000	20.000
5. Сірчанокисла глинка для паперової індустрії	8.000	8.000
6. Сірчанокислий кобальт для кераміки	1.000	1.000
7. Сірчанокислий натрон для шкуряної індустрії	100.000	100.000
8. Сірковуглець для сільського господарства	5.000	5.000
9. Сульфіт для шкуряної індустрії	12.000	12.000
10. Бісульфіт для шкуряної індустрії	32.000	32.000
11. Соляна кислота (тех.) для цукрової інд.	20.000	—
„ „ для шкуряної індустрії	40.000	60.000
12. Соляна кислота (хемічно чиста) для цукрової індустрії	1.000	100
13. Хлормаґнезій для збіжжевих млинів	2.000	2.000
14. Сода кальцинована для цукрової	40.000	—
„ „ „ мильної	100.000	—
для шкуряної індустрії	20.000	160.000
15. Сода кавстична для цукрової	5.000	—
„ для мильної індустрії	100.000	105.000
16. Поташі для мильної індустрії	37.000	37.000
17. Галун звичайний (калігалун) для шкуряної промисловости	20.000	20.000
18. Хльоровий галун і хромпік для шкуряної індустрії	60.000	60.000
	Кг	
19. Хромокислий калі для кераміки	25	25
20. Хромоксид для кераміки	25	25
21. Кобальтоксид для кераміки	25	25
22. Мідьоксид для кераміки	25	25
23, Оловооксид для кераміки	25	25
24. Нікельоксид для кераміки	25	25
	Пуд.	Сума
25. Амоній безводний, для Міністерства торгу і промисловости	100	100
26. Амоніяк для шкуряної промисловости	20.000	20.000
27. Карбід для Воєнного міністерства	3.000	3.000
28. Олов'яні солі (олов'яний цукор, олов'яна ґлета, блейвас) для цукрової індустрії	2.000	2.000
28. Олов'яні солі (олов'яний цукор, олов'яна ґлета, блейвас) для сільського господарства	2.000	4.000

		Пуд.	Сумма
29.	Боракс (борокислий натр) для шкуряної індустрії	2.000	2.000
30.	Арсенокислий натрон для сільського господарства	1.000	1.000
31.	Васерґляс для миловарної індустрії . .	100.000	100.000
		Кілограм	
32.	Селен для кераміки	200	200
33.	Алюмінієвий порошок для кераміки . .	100	100
		Пуд.	Сума
34.	Тальк для миловарної індустрії	33.000	33.000
35.	Шмірґель спорошкований для збіжжевих млинів	600	600
36.	Ультрамарина для цукрової	1.000	—
	„ для миловарної індустрії	4.000	5.000
37.	Швайнфуртська зелень для сільського господарства	5.000	5.000
38.	Оцтова кислота для сільського господарства	4.000	4.000
39.	Ґлікоза на хромові шкури для шкуряної індустрії	4.000	4.000
40.	Формаліна для цукрової індустрії . . .	3.000	—
	„ для сільського господарства .	5·000	8.000
41.	Альфанафтоль для цукрової індустрії .	10	10
42.	Фенольфталіїї для цукрової індустрії . .	15	15
43.	Анілінові фарби для текстильної індустрії	3.000	—
	для шкуряної індустрії .	400	—
	для паперової індустрії .	66	3.466
44.	Деревні фарби (гоматеїна, блакитне, червоне і жовте дерево, кампешевий екстракт) для шкуряної індустрії	800	800
45.	Лоєвий тук для миловарної індустрії .	300.000	300.000
46.	Течні олії для миловарної індустрії . .	100.000	100.000
47.	Кокосова олія для миловарної індустрії	140.000	140.000
48.	Мірбанова олія для миловарної індустрії	4.000	4.000
49.	Савоніна і ґіроніна для мил варної індустрії	63.000	63.000
		Пуд.	Сума
50.	Туки різні для шкуряної індустрії . . .	40.000	40.000
51.	Земний віск (озокерит) для шкуряної індустрії	4.000	4.000
		Цистерни	
52.	Земна олія для Департаменту палива . .	70	70
53.	Гас для Департаменту палива	5	5
		Пуд.	Сума
	для Воєнного міністерства	25.000	25.000

		Цистерни	
54.	Бензина для Департаменту палива . . .	5	5
		Пуд.	Сума
54.	Бензина I для Воєнного міністерства .	2.000	2.000
	II для Воєнного міністерства .	50.000	50.000
55.	Машинові олії для Воєнного міністерства	2.000	2.000
		1.500	1.500
		3.500	3.500
56.	Товотова олія для Воєнного міністерства	3.000	3.000
57.	Альбуміна для шкуряної індустрії . . .	400	400
58.	Кольофоній для миловарної індустрії . .	55.000	
	для паперової індустрії . .	8.000	63.000
59.	Екстракти сухі (квебраха, мангрон і т. д. для шкуряної індустрії	240.000	240.000
60.	Екстракти течні (мімозові, дубові, каштанові і ялинові екстракти) для шкуряної індустрії	800.000	800.000
61.	Штучні целюльози для шкуряної індустрії	100.000	100.000
62.	Вальони і кнопери для шкуряної індустрії	600.000	600.000
63.	Сумах для шкуряної індустрії	120.000	120.000
		Штук	
64.	Фільтрувальний папір взагалі	5.000	5.000
		Пуд.	Сума
65.	Суперфосфат для сільського господарства	2.250.000	2.250.000
66.	Томасівка для сільського господарства .	2.000.000	2.000.000
67.	Калійні солі для сільського господарства	600.000	600.000

Київ, 12 квітня 1918 р.

Додаток 11

Вислід засідання комісії в справах вугілля, земної олії, хемікаліїв і т. д.

Від 19 квітня 1918 р.

Голова: пан Вольський.

Присутні:

з українського боку: Віцеміністер Ганецький, Вольський, Войнич Сяноженський, Шапошніков, Швець, Пширембель,

з німецького боку: Відфельдт, Міхеліс, Бюрман, Манке, Люфт,

з австрійсько-угорського боку:

з австрійського боку: ф. Віммер, др. Дуре, Робічек,

з угорського боку: ф. Ґерґей, Галяс.

Порядок дня

1. Вугільний договір
2. Договір про постачання виробів з земної олії.
3. Вислід засідання про постачання хемікаліїв і фармацевтичних товарів.

До 1. Українська сторона заявляє, що на запропоновану Середниними державами спільну вугільну установу не можна погодитись, бо це було б втручання у внутрішні справи України, але що тісна особиста спільна робота між німецькою централею начальника польової залізниці для заготівлі вугілля і українським департаментом палива Українському урядові цілком до вподоби. На підставі цієї заяви представники Середниних держав заявили, що нема потреби встановлювати форму співробітництва між українськими і німецько-австрійсько-угорськими установами, приділеними до постачання вугілля, бо вона викристалізується сама собою з практичного переведення справи.

Після цього договір про вугілля прийнято в такій формі, як це випливає з додатку I,[1] і підписано.

До 2. Запропонований проєкт земноолійного договору був прийнятий і підписаний відповідно до додатку 2[2].

До 3. Протокол про вислід засідання від 13 квітня ц. р. прийнято і підписано.

А. Вольський.
Віммер.
Дуре.
Робічек.
Галяс.
Міхеліс.
Бюрман.
Манке.
Люфт.

Додаток 12

Договір про вугілля

1

Німеччина за час до 31 липня 1918 р. загалом заготовить для України 315.000 т. вугілля, з них щомісяця по 105.000 т. і цю кількість наскільки це під силу виробній спроможності транспортових засобів, поставить до розпорядимости України. При цьому старатиметься 60% постачити через сухопутну границю і 40% у портах. Скільки з загальної кількости має постачити Австро-Угорщина буде погоджено між обома Середниними державами.

2

На постачання йде кам'яне вугілля з горішньошлезьких або з вестфальських копалень, на вибір Німеччини.

Якісно він буде такий, який його добувають з шахти, при чому вміст попелу не має перевищувати 7 — 8%.

Для установлення ваги і розрахунку міродайна вага фрахтового листа вирядних станцій.

Вміст води має бути не вищий, як 5%. Величина грудок відповідатиме тому, як вона потрібна і доцільна для льокомотивних паливень і індустріяльних потреб. Особливої марки для постачання наперед не визначається, але окремі бажання України по змозі будуть взяті до уваги.

---

[1] Тут він поданий як додаток 12.
[2] Тут цей додаток йде 13.

Ціна франко вагон Голоби чи інша українська прикордонична станція при сухопутній границі виносить 4,50 руб. або fob [1]) Одеса чи інший український порт 5 руб. за пуд вугілля.

Бюрман. Відфельдт. Й. Ганецький.
Міхеліс. Віммер. А. Вольський.
Джон, майор. Др. Ґерґей.
Манке. Вільднер.
Люфт.

Київ, 19 квітня 1918 р.

Додаток 13

Договір про постачання продуктів мінеральних олій

1

Український уряд жадає як одноразового постачання за два місяці коло 500.000 пудів нафти (сирової олії) і 40.000 пудів гасу.

Німеччина і Австро-Угорщина висловлюють готовість по змозі взяти до уваги ці бажання українського уряду. Скільки саме можна постачити фактично, буде з'ясовано якнайскорше.

2

Найперше Австро-Угорщина уже тепер поставить до розпорядимости: 10 цистерн (десять) бензольної суміші, 5 (п'ять) цистерн бензини, 30 (тридцять) цистерн гасу, 12 (дванадцять) цистерн газової олії, 8 (вісім) цистерн важкої машинової олії, 2 (дві) цистерни середньої машинової олії, 5 (п'ять) цистерн легкої машинової олії, 2 (два) вагони автотуку, 10 (десять) вагонів парафінових свічок як гасозамінник. Цистерни і вагони приблизно по 10.000 кг.

З них 5 (п'ять) цистерн бензини, 5 (п'ять) цистерн гасу і 3 (три) цистерни газової олії приставляється негайно, решта до середини травня.

3

Зазначені в § 2 товари постачаються франко нормальноколійний вагон Підволочиська і там від імени українського уряду приймають їх відповідно уповноважені представники Департаменту палива Українського міністерства торгівлі.

Установлення цін і способів платежу та умови постачання і приймання за пізніші присилки застерігається в окремому договорові, який треба скласти якнайскорше.

Договір прийнято.

Київ, 19 квітня 1918 р.

Голова комісії: А. Вольський.

Вільднер. Відфельдт.
Дуре. Бюрман.
Ґерґей. Міхеліс.
Люфт.

[1]) frel on boayd — з повантаженням на судно.— *П. П.*

Додаток 14.

Вислід засідання від 13 квітня 1918 р. про вивіз хемікаліїв і ліків

Голова: Пан Вольський

Присутні:

а) З німецького боку: майор Міхеліс, капітан корвети Віттінґ (частково), повітовий староста Манке, сотник Люфт.

б) З австрійського боку: поручник Робічек, професор Ґерґей, директор Галяс, др. Дуре.

в) З українського боку: пан Вольський, Пширембель, Курилович.

1. До поданих заявок на хемікалії з українського боку зазначається що особливо настійні вимоги для миловарної і чинбарської індустрії, через те з німецько-австрійсько-українського боку було приобіцяно зібрати інформації телеграфічно. Перевірка окремих статтей показала.

а) Серединні держави не обіцяють дозволів на вивіз: для статтей під №№ 29, 44, 45—48, 50, 57, 59, з 60 для мімозового і каштанового екстракту. Статті 52—56 вважаються за залагоджені особливими вимогами для продукції земної олії. Тільки про цілком незначні кількості може бути мова щодо статтей 14, 15, 16, 65, 66.

б) Дозволи на вивіз будуть видані для: статтей 13, 19—25, 27. 31 принаймні здебільшого, 31—35, 37, 41—43, 49, 67 більших кількостей статтей 5, 11 і для таніни з 60.

При інших статтях перше треба з'ясувати можливість постачання. Проте, принаймні частково, заходів до постачання буде вжито. Для статтей 4 і 28 застерігається заміна старою міддю й оловом. Для кольофонію з австрійсько-угорського боку мають на увазі постачання клею, для селену пропонують хромові сполуки.

2. Щодо поданої заявки на ліки і фармацевтичне надіб'я з українського боку заявляється, що вони вимагаються на довший час, ніж до 31 липня. З німецько-австрійсько-угорського боку буде даний дозвіл на вивіз в можливих межах.

3. Постачання всіх хемікаліїв і ліків має робитися тільки на український уряд, як на договірного контраґента, до рук тієї центральної установи, яку ще він має назначити.

4. Ціни будуть погоджені між німецько-австрійсько-угорськими експортовими фірмами і українською центральною установою.

Договір прийнято 19 квітня в Києві.

Відфельдт.	Й. Ганецький.
Міхеліс.	А. Вольський.
Люфт.	Ф. Віммер.
	Дуре.
	д-р ф. Ґерґей.

Додаток 15

Вислід засідання об'єднаних трьох імпортових комісій від 21 квітня 1918 р.

Голова: В. Д. Коваль.

Присутні: З українського боку: Шемітов, Вольський, Островський Діброво, Яворський, Безпалов, Горовіц.

З німецького боку: Відфельдт, Міхеліс, Манке, Дойчман.
З австрійсько-угорського боку: Вільднер. і
З австрійського боку: ф. Віммер, Дуре, Робічек.
З угорського боку: ф. Прокопіюс, Галяс.
Предмет порядку дня:
1. Установлення загальних умов постачання.
2. Установлення засад для обрахунку цін.
До 1. З українського боку заявляється:
Усі товари з Центральних держав діляться на дві категорії: монопольні товари і вільні товари. Монопольні товари, замовляє, одержує й оплачує Український уряд на свій рахунок, вільні товари йдуть на ризико і рахунок приватних фірм. Вільні товари до 31 липня ц. р. замовляють члени тих комісій, які їдуть за кордон, скількі Центральні держави не дозволяють їздити за кордон іншим приватним людям.
З німецько-австрійсько-угорського боку заявляється:
Серединні держави готові до 31 липня ц. р. задовольнити пропозиції Українського уряду, скільки вони можуть бути погоджені з постановами мирного договору від 9 лютого 1918 р., артикул VII. Щодо монополізованих товарів, то Український уряд до 22 квітня передасть Серединним державам точний список усіх сюди належних груп товарів, так що всі в цьому списку окремо не перелічені групи товарів передаються вільній торгівлі. Щодо монополізованих товарів, то Серединні держави мають право заготовлювати їх по згоді у місцевостях їх держав або в Україні. У першому випадку товари приймають представники Українського уряду і оплачує їх Українське міністерство фінансів за кордоном, так, що коли ніякої іншої договорености нема всі небезпеки і трудноші несе Український уряд. При заготівлі товарів на Україні приймання і сплата відбувається на Україні, при чому платиться в карбованцях або рублях. Серединні держави мають далі право ті монополізовані товари, які не є предметом особливого договору про постачання, та ті товари, які хоч і є предметом особливого договору про постачання, але до початку закупчої діяльности українських закупчих комісій для відповідних товарів вивозяться з територій Серединних держав на Україну, класти в консиґнацію, але зобов'язуються і ці консиґнаційні товари постачати тільки у визначені Українським урядом місця.
Для всіх неперечислених у поданому списку груп товарів за артикулом VII, цифра 1, абзац 7 мирного договору існує вільна торгівля.
Серединні держави застерігають собі у своєму краї, кожна для своєї держави, закласти центральну установу для продажу всіх товарів на Україну. У цьому випадку Україна може купувати тільки в цих центральних установ.
Українська сторона пристає на цю заяву, крім умови, щоб заготовлювані на Україні товари оплачувано в карбованцях або рублях, і крім майбутнього уряджения консиґнаційних складів на Україні.
Постановили розв'язання цього застерегти Спільній комісії.
До 2. З німецько-австрійсько-угорського боку пропонується:
«Для товарів, для яких не складено або в майбутньому не буде складено ніяких особливих договорів, ціни на вивозові товари з боку Серединних держав мають бути встановлені, як загальний принцип, вдесятеро проти мирних цін у марках або кронах».

З українського боку розв'язання цього питання застерігається Спільній комісії.

Відфельдт.	ф. Віммер.	В. Д. Коваль.
Міхеліс.	Вільднер.	К. Шемітов.
Манке.	Дуре.	А. Вольський.
	Прокопіюс.	
	Галлє.	

Додаток 16

Договір про установлення товарових цін

На кінцевому засіданні Спільної комісії від 23 квітня 1918 р. дійшли такої згоди:

Ціни то арів, що їх постачають Серединні держави на Україну, скільки їх не погоджено в додатках або не буде погоджено пізніше окремо, встановлюється в згоді з тими фаховими комісіями, які мають бути відряджені до Берліну, Відню і Будапешту, при чому підвищення проти мирних цін має орієнтуватись на підвищення над мирну ціну цін, спроваджуваних з України збіжжевих і млинарських виробів. Але при цьому особливу увагу слід звернуги на: утруднене і здорожіле добування деякої сировини, надзвичайно високої витрати в наслідок вживання іншої сировини і виробничих процесів, з одного боку, і той пересув, якого зазнала валюта рубля в її оцінці супроти валют Серединних держав в Україні, з другого боку.

Київ, 23 квітня 1918 р.

Голови Спільної комісії:

Форґач. ф. Мумм. М. Порш.

Додаток 17.

Монополізовані товари

1. Пальні речовини (вугілля, керосина, нафта, бензина і т. д.).
2. Машини для обробітку торфу.
3. Сільськогосподарські машини і приладдя.
4. Млинарське устаткування, устаткування для олійниць, для крохмальних фабрик та фабрик, що обробляють сільськогосподарські продукти, за винятком цукроварень.
5. Металі необроблені, дрібні залізні фабрикати і дріт.
6. Ручний струмент.
7. Будівельне приладдя, інші дрібні металеві вироби і предмети домового господарства.
8. Хемічно-фармацевтичні товари.
9. Мануфактурні товари.
10. Хемічні і керамічні товари (посуд).
11. Папір і перґамен.
12. Сільськогосподарські мотори до 30 НР.

Київ, 23 квітня 1918 р.

Голова Української державної комісії М. Порш.

Оповіщення

Між австрійсько-угорськими, німецькими і українськими делеґатами фінансової комісії, що засідає в Києві, погоджено такий, до 15 червня 1918 р. чинний, курс перерахунку між українською валютою і кроною та державною маркою для певних платежів: 1 крона = 50 коп. і 1 марка — 75 коп. Цей твердий курс перерахунку має силу:

1) для платежів війську Серединних держав в Україні,

2) для поштової, телеграфної і залізничої комунікації,

3) для безпосередньої товаровиміни монополізованих товарів між державами,

4) для державно затверджених товарових договорів між центральними організаціями відповідних країн, що стоять під державним наглядом,

5) для платежів в Україні за іншими товаровими договорами, на підставі яких ввозяться і вивозяться певні і наперед урядами погоджені кількості, та для товарів, які можна вільно довозити і вивозити. При цьому було встановлено, що це курс перерахунку не має сили ні для валютного обороту, ні для всіх тих злад, які не підпадають під цифри 1—5. Для цих випадків мають силу ціни вільного ринку.

Підкомісія 8.

Київ, 19 квітня 1918 р.

Договори про врегулювання комунікації

Стверджується, що з обох боків є бажання якнайскорше перейти до вільної і безперешкодної комунікації. З боку Німеччини і Австро-Угорщини, проте, підноситься і з українського боку визнається, що Серединні держави з огляду на світову війну змушені в'їзд до Німеччини і Австро-Угорщини з причин воєнного і політичного характеру робити залежним від особливих запобіжних заходів і держати в тісних границях. Через те погоджуються на тому, що матеріяльного паритету у врегулюванні комунікації між Серединними державами і Україною покищо ще не може бути, бо остання вже не воює.

Зокрема встановлюється ось що:

1. Вільний виїзд численних осіб з огляду на, з одного боку, світову війну і, з другого боку, на особливе господарське становище України не дозволяється ні з боку України, ні з боку Серединних держав.

2. Німеччина і Австро-Угорщина мусять собі застерегти в'їзд українських громадян на їх території у кожному окремому випадку ставити в залежність від особливого дозволу компетентних центральних установ у Берліні, зглядно у Відні, зглядно у Будапешті.

Висловлене з українського боку бажання, щоб для певних категорій подорожан дозвіл на в'їзд був видаваний органами представництва Серединних держав у Києві без попереднього запитування крайових центральних установ, не може бути вволене. Але Серединні держави висловлюють готовість для органів Українського уряду і ін-

ших українських офіціяльних інституцій, які їдуть в урядовій справі, а також в особливо поважних чи спішних випадках по змозі процедуру прискорювати.

Загальні постанови про комунікацію з Німеччиною і Австро-Угорщиною поширюються і на українських торговельних подорожан.

3. На пропозицію Українського уряду робити в'їзд з Німеччини, зглядно Австро-Угорщини, залежним від дозволу українських представницьких органів у Німеччині або Австро-Угорщині Серединні держави не пристають, бо для України нема підстав для такого заходу.

4. Натомість дійдено згоди про те, що Україні дається право жадати видалення чужоземних цивільних осіб, які провинилися на її території проти державного ладу України.

5. Серединні держави висловлюють готовість повідомляти Український уряд про видані ними дозволи на виїзд на Україну. Щодо торговельних подорожан, то українському урядові крім того подається до відома фірму, категорію товарів та місце переходу границі.

6. Український уряд закладає пашпортову централю в Києві, через яку направляються до належних пашпортових централей, Серединних держав у Києві всі прохання українців про в'їзд.

Українська пашпортова централя щодо технічного проведення матиме безпосередній зв'язок з Київською пашпортовою централею Серединних держав.

Гоффінґер. Міхеліс. д-р Ейхельман
Галяс. Паппенгавс. Ф. Король.
Домазано. д-р Ґерґей. д-р Й. Шафаренко.

Додаток 20

Договір про формальне тлумачення вивозових справ

1

Для тих товарів, які Серединними державами, згідно з особливим договором з Українським урядом можуть бути вивезені тільки у певних кількостях, дозвіл на вивіз вважається за виданий вже самим складенням договору. Отже, для вивозу цих товарів ніякого особливого дозволу більше не треба. Український уряд відповідно до цього вкаже залізничі і пригранични місця. Але з німецько-австрійсько-угорського боку перебирається зобов'язання у відтинках часу, які мають бути погоджені, через німецько-австрійсько-угорську господарську централю в Києві чи через іншу установу в Києві, яку Серединні держави мають ще назначити, про фактично вивезені згідно з списками кількості, з зазначенням товарів і вихідних пунктів окремо, повідомляти Український уряд, який порівняє ці повідомлення з донесеннями його пригранични пунктів. При цьому явні різниці негайно мають бути усунені.

Так само для вивозу тих товарів, які згідно з укладеними особливими договорами мають постачатися в певних кількостях на Україну з території Серединних держав Україні не треба буде спеціяльних дозволів.

2

Для всіх інших товарів, які тепер і в майбутньому підпадатимуть під заборону вивозу, видавати вивозові посвідки в окремих випадках від імени Українського уряду компетентна Державна торговельна палата при Міністерстві торгівлі в Києві.

3

Для тих товарів, які вивозяться у великих кількостях чи частинами або які легко псуються, мається на увазі видавати загальні дозволи на більшу кількість, з котрої ті часткові посилки, які вивозяться, списуються на пункті здачі (залізнича чи суднова станція). Для відправи таких товарів на пригранічних станціях досить офіціяльної помітки на супровідних паперах, що вивозова посвідка при здачі була подана і кількості списані.

Такий самий перебіг, в дусі практикованих вже на територіях Серединних держав приписів, повинен буги при вивозі товарів, які вивозяться з територій Серединних держав на Україну і потребують особливого дозволу на вивіз.

Вільднер. Міхеліс. д-р О. Ейхельман.
д-р ф. Ґерґей. Манке. Ф. Король.
Дуре.

ц. і. к. комісія в Києві

Додаток 21.

Київ, 10 квітня 1918 р.
№ 908

Вельмиповажний пане президенте міністрів!

До пункту I і II «Договору про постачання збіжжя з України» за згодою українських та австрійсько-угорських і німецьких делеґатів складено таку заяву:

Поки не буде досягнено приобіцяних у договорі про постачання збіжжя з України під I і II Австро-Угорщині і Німеччині 60 млн. пудів, хлібне збіжжя, фураж і млинарські вироби, як і стручкові овочі, насіння і олійне сім'я вивозитиметься з України до інших держав тільки за обопільною згодою українського уряду і ц. к. австрійсько-угорського та німецького уряду.

Я прошу зволити потвердити мені згоду українського уряду на те.

Форгач.

Переклад.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ РЕСПУБЛІКА
ГОЛОВА РАДИ НАРОДНІХ МІНІСТРІВ

Київ, 16 квітня 1918 р.
№ 266

До пана
Голови Ради міністрів

Панові амбасадорові Австрійсько-угорської монархії при Українській народній республіці.

Вельмиповажний пане амбасадоре, потверджуючи одержання Вашої ноти № 908, висловлюю в порозумінні з урядом нашу згоду щодо таких пунктів:

Поки не буде досягнено приобіцяння у договорі про постачання збіжжя з України під І і ІІ Австро-Угорщині і Німеччині 60 млн. пудів, хлібне збіжжя, фураж і млинарські вироби, як і стручкові овочі, насіння і олійне сім'я вивозитиметься з України до інших держав тільки за обопільною згодою українського уряду і ц. к. австрійсько-угорського та німецького уряду.

Голова Ради народніх міністрів Голубович

Секретар Чикаленко

Референт Ковалевський

АВСТР.-УГОР. КОМІСІЯ В КИЄВІ

Київ, 22 квітня 1918 р.
№ 2459

Вельмиповажний пане президенте міністрів!

На сьогоднішньому засіданні головної комісії, присвяченому підготові завтрашнього кінцевого засідання, українські делеґати відмовилися прийняти вимагане нами щодо пункту І протоколу про економічний договір формулювання про приставу потрібних до переведення закупів збіжжя платіжних засобів з боку українського уряду, зате погоджено було ствердити шляхом обміну нотами між вами як представником українського уряду та обома амбасадорами Серединних держав.

Щоб не зволікати довершення економічного договору, я готовий відмовитися від виразного прийняття цього зобов'язання українського уряду в запис; але я мушу то більшої ваги надати тому, щоб ваш уряд дав мені виразну обіцянку, що він виразно визнає сумнівне зобов'язання, тривкість якого з уваги на перебрані у хлібному договорі вашим урядом зобов'язання стоїть поза всяким сумнівом.

Через те я прошу вас, пане президенте міністрів, від імени вашого уряду заявити мені, що український уряд зі свого боку подбає про те, щоб потрібні для переведення закупів хлібного збіжжя, фуражу, стручкових овочів і насіння платіжні засоби своєчасно і достатньою мірою стояли до розпорядимости компетентним установам, і що він існуючому українському державному хлібному бюрові або за згодою договірних між собою частин закладеній новій державній установі надасть право провадити закуп збіжжя.

Просячи вас, пане президенте міністрів, зволити уділити мені відповідь на цей лист зворотно, але найпізніше перед початком нашого завтрашнього кінцевого засідання, підписуюсь з виразом глибокої пошани.

Форгач.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ РЕСПУБЛІКА
ГОЛОВА РАДИ НАРОДНІХ МІНІСТРІВ

Київ, 23 квітня 1918 р.
№ 398

Панові амбасадорові Австрійсько-угорської монархії при Українській народній республіці.

Вельмиповажний пане амбасадоре!

У відповідь на вашу ноту від 22 квітня ц. р. стверджую, що український уряд зі свого боку подбає про те, щоб потрібні для переведення закупів хлібного збіжжя, фуражу, стручкових овочів і насіння платіжні засоби своєчасно і достатньою мірою стояли до розпорядимости компетентним установам, і що він існуючому Українському державному хлібному бюрові або за згодою договірних між собою частин закладеній новій державній установі надасть право провадити закуп хліба відповідно до вказівок уряду.

При цій нагоді прошу вас, пане амбасадоре, прийняти вираз моєї глибокої пошани.

Голова Ради народніх міністрів Голубович

Секретар Чикаленко

Референт Ковалевський

[ф. «Міністерство Закордонних Справ. Договори»]

ПРИМІТКИ

[1] Українську центральну раду обрано на Українському національному конґресі у Києві в квітні (17 — 21 ст. ст.) 1917 р.

Перший Всеукраїнський селянський з'їзд — у травні, другий Всеукраїнський військовий з'їзд — у червні і т. з. «Всеукраїнський робітничий з'їзд» — у липні 1917 р. обрали 643 члени У. Ц. Р. Всього, з раніше обраними на національному конґресі, номінальний склад У. Ц. Р. нараховував 813 членів, проте фактично брало участь в роботі У. Ц. Р., за даними мандатної комісії 5 — 8 серпня 1917 р., лише 447 членів (протокол засідання У. Ц. Р. з 8 серпня 1917 р.).

Крім членів, обраних ріжними з'їздами, до У. Ц. Р. входили офіційні представники різних буржуазних і дрібнобуржуазних українських (туповці — що згодом назвалися соц.-федералістами, українські есери, українські соціяль-демократи, селянські спілки тощо), російських (кадети,— що згодом вийшли з У. Ц. Р., меншовики, есери), еврейських (бунд, поалейціон, об'єднання еврейських організацій та інші) і польських партій та організацій.

Більшість місць в У. Ц. Р. посіли українські есери, проте провідну ролю до початку 1918 р. відігравав блок українських соціяль-демократів і соціялістів-федералістів (укр. кадети), а з початку січня до гетьманського перевороту — есери.

Головою У. Ц. Р. весь час був М. С. Грушевський, (дивись прим.) тов-ми голови В. К. Винниченко, С. Єфремов, А. Ніковський, С. В. Петлюра, М. С. Ткаченко, В. Антонович, М. В. Порші і інші (див. прим.).

Виконавчими органами У. Ц. Р. були Мала Рада та уряд Центральної ради — Генеральний секретаріят, який з січня 1918 року 4 універсалом перейменовано на «Раду народніх міністрів».

У. Ц. Р. була яскраво визначеною буржуазною організацією, про це свідчить не тільки класовий та партійний склад її членів, але й уся її діяльність.

Бувши в опозиції до Тимчасового уряду в питанні про національно-територіяльну автономію України, У. Ц. Р. в основних питаннях боротьби проти пролетарської революції фактично підтримувала політику Тимчасового уряду.

Ще до жовтня У. Ц. Р. нав'язує зв'язки зі Ставкою, Корніловим, з іншими контрреволюційними силами і групами для спільної боротьби проти пролетарської революції, яка грізно насувалася; ці зв'язки особливо міцнішають підчас скликання в Києві наприкінці вересня контрреволюційного т. з. «з'їзду народів».

У. Ц. Р. одверто виступає проти переходу влади до Рад робітничих, селянських і салдатських депутатів, активно сприяючи донським і кубанським генералам у їхній боротьбі проти пролетарської диктатури, переговорами з членами колишнього Тимчасового уряду (Хижняков) та з Духоніним, спробою стати на чолі сил, які боролися за створення федералістичного Центрального всеросійського уряду (без більшовиків), боротьбою проти Рад робітничих депутатів і Червоної ґвардії та тих земельних комітетів, що фактично здійснювали аґрарну політику більшовицької партії.

У грудні 1917 та в січні 1918 р. по всій Україні проходять збройні повстання проти У. Ц. Р. та встановлюється Радвладу. Особливого розміру набрали повстання Київських робітників (Арсенал), Одеське січневе, Катеринославське й інші.

8 (нов. ст.) лютого українським Радянським військом і збройним повстанням Київських робітників, У. Ц. Р. вигнано за межі України. 27 січня (ст.. ст.) до Києва переїхав Радянський уряд, обраний I Всеукраїнським з'їздом рад (грудень 1917 р.).

Вигнана з України У. Ц. Р. звертається до Німеччини і Австро-Угорщини по збройну допомогу: 18 лютого голова мирової делеґації У. Ц. Р. О. Севрюк і представник Австро-Угорщини Візнер підписали протокол про збройну до-

помогу, ще раніш такий договір підписано з Німеччиною. А ще давніш (9 лютого) підписано мировий договір У. Ц. Р. з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Туреччиною і Болгарією.

29 квітня 1918 р. німецькі і австрійські імперіялісти, що окупували Україну для боротьби проти пролетарської революції, незавдоволені з У. Ц. Р. через її неспроможність встановити «твердий лад» — розігнали її й настановили гетьманом «всея України» великого поміщика, царського генерала П. Скоропадського.

[2] Духонін М. М. — генерал, 1917 р. начальник штабу верховного командування російської армії, а з 1 листопада — верховний командувач російської армії. Д. відмовився виконати наказ Ради народніх комісарів про відкриття мирових переговорів з німецьким командуванням та здати справи верховного командування тов. Криленкові. 19 листопада Д. забили салдати радянського загону під час захоплення ставки.

[3] «Вікжель» — Всеросійський виконавчий комітет залізничників, керівничу ролю в якому посідали російські меншовики і есери. «Вікжель» брав активну участь у боротьбі проти Жовтневої революції в союзі з загальноросійською та українською контрреволюцією.

[4] Винниченко В. К., відомий буржуазний український письменник. Був членом РУП'у і одним із фундаторів УСДРП. Від часу заснування УСДРП до її розколу — незмінний член ЦК УСДРП; після розколу — член ЦК групи правих незалежників; в березні 1919 р. з розгромом Директорії виїхав до Відня й організував там закордонну групу УКП.

1917 р. В. був товаришем голови Центральної Ради й головою Генерального Секретаріяту; В. відограв значну ролю в підготовці й організації німецької інтервенції на Україні 1918 року, виявивши при цьому артистичний хист в умінні замаскуватися й позувати, граючи ролю національного героя. 1918 року В. брав активну участь в заснованні Українського Національного Союзу і був головою Директорії УНР. Тепер — один із стовпів жовтоблакитної української еміграції.

[5] Лотоцький О. І. — український соц. фед., генеральний писар в Генеральному секретаріяті УЦР.

[6] Стешенко І. М. — український соціяль-демократ, один з фундаторів УСДРП, член Центральної Ради, за часів гетьмана влітку 1918 року міністер освіти в кабінеті Дорошенка. Вмер.

[7] Петлюра С. В. — український соціяль-демократ, колишній земський урядовець, журналіст. З червня 1917 року до січня 1918 року генеральний секретар військових справ. Головний отаман військ Центральної ради, після поразки військ УЦР один з ініціяторів запрошення німців на Україну. За часів гетьмана П. посідав пост голови Всеукраїнської ради союзу земств та був одним з ініціяторів утворення «Українського Національного Союзу». 1919 р. голова Директорії і головний отаман військ УНР. Для боротьби з радянською республікою П. шукає допомоги у Антанти, Денікіна, а згодом у Польщі; П. склав військову угоду з Польщею у квітні 1920 року, відмовившись на користь останньої від Галичини, Холмщини, Полісся, Підляшя, Поділля та Волині; П. був головним отаманом військ УНР, що разом з Польщею виступали проти радянських республік, а після підписання польсько-радянського миру П. керував організацією повстанських куркульських банд на Україні.

До самої смерти П. фактично керував контрреволюційним українським закордонним «урядом», знаряддям світового імперіялізму в справі підготування нової інтервенції проти СРСР.

Ім'я Петлюри перетворилось на символ української жовто-блакитної контрреволюції. Петлюрівщина несла нещадне пограбування українських трудящих чужоземним імперіялізмом та українською буржуазією, розгул отаманщини і бандитизму, нещадне катування робітників і селян та хвилю єврейських погромів.

[8] Шульгін О. Я. — генеральний секретар «міжнародніх справ», а згодом міністер закордонних справ уряду УЦР. 1919 року — член мирової делегації Директорії УНР у Парижі. За часів гетьмана — голова політичної комісії делегації в справі миру з РСФРР та посол у Болгарії. Український соціяліст-федераліст. Ш. — колишній професор Московського університету. До уряду Голубовича Ш. не входив.

[9] Порш М. В. — кол. адвокат. Один з керівників УСДРП. Генеральний секретар праці та генеральний секретар військових справ, військовий міністер різних урядів Української центральної ради. Петлюрівський посол у Берліні.

Тепер діяч української контрреволюційної закордонної еміґрації, активний учасник готування інтервенції проти СРСР.

[10] Зарубін О. М. — російський есер, начальник Київської поштово-телеграфної округи 1917 року, міністер пошт та телеграфів в уряді УЦР.

[11] Ковалевський М. М. — український есер, колишній генеральний секретар та міністер продовольчих справ та земельних справ в уряді Центральної ради. Активний провідник реставраторсько-поміщицької політики на Україні за часів німецько-австрійської окупації.

[12] Єщенко — генеральний секретар та міністер різних урядів УЦР.

[13] Мазуренко В. П. — український соціяль-демократ, виконував обов'язки міністра фінансів у першій Раді народніх міністрів Директорії УНР у грудні 1918 року. Брав участь в роботі Генерального секретаріяту УЦР 1917-18 р.р.

[14] Міцкевич — член польського демократичного центру, міністер польських справ в уряді УЦР 1917 — 18 р.р.

[15] Одинець Д. М. — народній соціяліст, організатор та головний керівник «Союзу відродження Росії» в Києві 1918 року, міністер великоруських справ в урядах УЦР 1917 — 18 р.р.

[16] Мирний Г. — генеральний писар у Генеральному секретаріяті УЦР.

[17] Хижняков — російський кадет, товариш одного з міністрів російського Тимчасового уряду; Х. провадив переговори з Ц. Р. про утворення Центрального буржуазного уряду на засадах федерації.

[18] Гасенко Г. — український соціяль-демократ. Дипломатичний представник Центральної ради «в нейтральних державах». Адьютант Петлюри. Діяч контрреволюційної української еміґрації, член масонської ложі.

[19] Ткаченко М. С., член і один з ідеологів УСД, за часів УЦР — генеральний секретар судових справ, міністер внутрішніх справ (був короткочасово і в інших міністерствах), під час гетьманщини належав і був організатором лівої групи УСД, що перетворилася на групу-фракцію і у січні 1919 р. поклала основу партії УСД незалежників; після розколу незалежників опинився у правій частині; зняв влітку 1919 р. з іншими незалежниками повстання проти Радянської влади; восени 1919 р.— один з організаторів майбутньої УКП, що її установчі збори відбулися у січні 1920 р.; у грудні 1919 р. помер у м. Серпухові.

[20] Голубович В. О. — інженер, член УПСР. Головував у делеґації УЦР у Бересті, але, до закінчення переговорів з німцями, Г. повернувся до Києва і після демісії Винниченка склав раду міністрів, на чолі якої стояв аж до гетьманського перевороту. Рада народніх міністрів Голубовича — це Рада у справах інтервенції. Голубович — один з головних учасників процесу українських есерів у Києві 1921 року.

[21] Зільберфарб М. — міністер єврейських справ в уряді Української центральної ради.

[22] Жуковський О. Т. — полковник російського генерального штабу. Український есер. Військовий та морський міністер в Раді Голубовича. Вмер.

[23] Щербачов — російський генерал, командувач румунським фронтом. Щ. один з найактивніших керівників боротьби проти пролетарської революції на Україні. В союзі з Центральною радою та Румунією Щ. намагався організувати контрреволюційну армію. Щ. фактично сприяв окупації румунами Басарабії.

[24] Туган-Барановський М. І. — економіст, професор, колишній леґальний марксист, ідеолог ліберальної буржуазії. З 1905 року російський кадет. Після Жовтневої революції Туган-Барановський увійшов до партії українських соціялістів-федералістів, входив до складу уряду УЦР міністром фінансів. Вмер.

[25] Як відомо, Українська центральна рада одержала позику від Франції в 200 млн. франків.

[26] Шаповал М. Ю. (літ. псевдонім — М. Сриблянський), — український соціяль-демократ, а згодом український есер, генеральний секретар пошт та телеграфів в уряді Центральної ради, неодноразовий міністер Директорії УНР.

[27] Мартос Б. — український соціяль-демократ, член УЦР, голова та міністер фінансів одного з урядів Директорії УНР.

[28] Сидоренко М. І. — голова надзвичайної дипломатичної місії Директорії УНР в Парижі. Сидоренко входив до складу гетьманської делеґації в справі миру з РСФРР, 1917 р. виконував обов'язки генерального секретаря Центральної ради.

[29] Сокович І. Е. — український есер. Інженер-залізничник. Міністер шляхів в уряді Центральної ради.

[30] Коліух Д. В. — український соціяль-демократ, протягом недовгого часу був генеральним секретарем, за гетьманщини — голова Дніпросоюзу.

[31] Абрамович — виконував обов'язки генерального секретаря єврейських справ, представник буржуазних єврейських партій в УЦР.

[32] Красовський — співробітник царської Київської «охранки», залишився на службі при Українській центральній раді. Виконував обов'язки генерального секретаря.

[33] Левитський М. В. — український соціяль-демократ, член мирової делеґації Української центральної ради в Бересті.

[34] Любинський М. М. — український есер, учитель гімназії — філолог. Делеґат Центральної ради в Бересті.

[35] Гофман Макс — німецький генерал, начальник штабу східнього фронту за світової війни (з 1916 р). Представник німецького верховного командування в Бересті Вмер.

[36] Цей лист-відповідь т. Сталіна надруковано вперше в «Правде» 20 грудня 1917 р. та в органі Українського радянського уряду «Віснику УНР» у грудні 1917 р., а 1929 р. в збірці Істпарту ЦК КП(б)У «Перший період радвлади».

[37] «Південно-східній союз» зорганізовано під впливом представників Франції. ПСС об'єднував контрреволюційні сили Півдня колишньої Російської імперії (Дон, Кубань) за винятком України. Проте, між урядом Південно-східнього союзу і Українською центральною радою та її урядом був органічний зв'язок. Як приклади цього зв'язку можна нагадати «З'їзд народів», що відбувся наприкінці 1917 р. в Києві та що Центральна рада активно допомагала козачій контрреволюції на Дону і Кубані, перепускаючи контрреволюційні війська через свою територію та борючись проти проїзду більшовицьких військ на Кубань та на Дін. Про зв'язок УЦР з ПСС свідчать і документи, подані в першому розділі збірки.

[38] Харламов М. П. — голова уряду Південно-східнього союзу, один з видатних керівників донської контрреволюції; до лютневої революції 1917 р.— член Ради міністерства внутрішніх справ царського російського уряду.

[39] Рудницький — виконував обов'язки ген. секретаря УЦР, український с.-д., організатор куркульських контрреволюційних банд. Розстріляно.

[40] Штефан І. — український соц.-федер., міністер пошт і телеграфу в Раді народніх міністрів УНР у грудні 1918 р., брав участь у роботі Генерального секретаріяту УЦР.

[41] Табуї — генерал, начальник французької військової місії при штабі Південно-західнього фронту за світової війни, комісар Франції при уряді Української ради з грудня 1917 р. до січня 1918 р.

[42] Капкан — полковник російської армії, командир українського полку імени Богдана Хмельницького, член генерального військового комітету УЦР. Капкан командував загоном Центральної ради під час наступу німецько-гайдамацьких військ на Україну.

[43] Греков В. Г. — неодноразовий військовий міністер УНР.

[44] Скоропадський П. П. — великий поміщик, колишній член Державної думи, «октябрист», під час наступу німецько-гайдамацьких військ на Україну Скоропадський командував загонами Центральної ради. С. 1917 р. обрано на голову генеральної козачої ради, що перебувала у Білій Церкві на Київщині. Генеральна козача рада була центром, що готував реставрацію поміщицько-дворянського ладу. 29 квітня 1918 р. німці розігнали Українську центральну раду та посадовили на її місце Скоропадського, якого з'їзд союзу хліборобів обрав на «гетьмана всієї України». В грудні 1918 р., коли після листопадової революції в Німеччині, німецькі війська почали відходити з України, владу Скоропадського, який намагався переорієнтуватись на Антанту, знищено.

[45] Брестський договір — перемир'я між РСФРР з одного боку і Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною — з другого боку, що договір про нього було складено в Берестю 2-XII-1917 року (ст.ст.). Пакт 5-й цього договору розповсюджував перемир'я й на Чорне море.

[46] Антонович Д. В. член і фундатор РУП. Згодом член УСДРП — ген секр. морських справ УЦР, міністер мистецтв за часів Директорії, згодом посол Директорії у Ватікані (при Папі Римському). Нині професор історії мистецтв в українському Празькому університеті.

[47] Михайлов Л. Д. — український соціяль-демократ, керівник міністерства праці в урядах Центральної ради, міністер праці уряду Директорії 1919 р. Один з авторів договору з фашистською Польщею про збройну інтервенцію на Україну

[48] Ідеться про Всеукраїнський центральний виконавчий комітет рад обраний на І всеукраїнському з'їзді рад робітничих, селянських і салдатських депутатів у грудні 1917 р. в Харкові.

[49] Коцюбинський Ю. М., син відомого українського письменника М. М Коцюбинського. Був членом першого всеукраїнського радянського уряду, народнім секретарем військових справ.

[50] Свердлов Я. М.— відомий революціонер-більшовик; вперше С. було заарештовано 1902 р. за участь в демонстрації; двічі був на засланні в Наримському краю; 1912 р. після втечі з заслання працював в був. Петрограді, до викриття його провокатором Маліновським; після викриття знову вислано до Туруханського округу, звідки звільнила його Лютнева революція. На квітневій конференції 1917 р. С. було обрано до ЦК партії, секретарем якого був до самої смерти. В листопаді 1917 р. С. було обрано на голову ВЦВК. Вмер — 1919 року.

[51] Люксембург В. С. — був народнім секретарем юстиції, членом першого радянського уряду на Україні.

[52] Австро-угорські військові частини, комплектовані переважно з українців, перебували на італійському фронті.

[53] Додаток, про який згадано в журналі № 14, не зберігся.

[54] Христюк П. О. — український есер, входив до складу Генерального секретаріяту, як генеральний писар, у Раді народніх міністрів УЦР — міністер внутрішніх справ.

[55] Ковенко — комендант Києва за часів влади УЦР, організатор вільного козацтва у Києві, один з найлютіших катів українських робітників і селян.

[56] Рада народніх міністрів УЦР зверталася до німецько-австрійського командування з проханням відрядити для роботи на Україні австрійських старшин і урядовців українців. Австро-угорський уряд відрядив багато урядовців та старшин австро-угорської служби на Україну.

[57] Неронович — лівий український соц.-демократ, член Центральної ради, член першого всеукраїнського радянського уряду. Нероновича розстріляно в селі Великі Сорочинці гайдамацьким загоном УЦР під час окупації України німецько-австрійським військом. Організатором розстрілу Нероновича був полковник Олександер Шаповал, який стояв на чолі згаданого загону.

[58] Терлецький — лівий російський соц.-революціонер, член першого ЦВК України, член невизнаної німцями мирової радянської делеґації в Бересті.

[59] Руденко — член першого ЦВК України, член Радянської мирової делеґації у Бересті.

[60] Остапенко С. С. — український есер, професор-економіст, міністер торгівлі та промисловости уряду УНР у грудні 1918 р., голова другої Ради міністрів Директорії. О., як фахівця, відряджено до Берестя з мировою делеґацією. О. судився на процесі УПСР — Голубовича й інших — у Києві 1921 р.

[61] Севрюк О. О.— український есер, голова делеґації УЦР у Бересті після від'їзду Голубовича, згодом посол УНР у Німеччині.

[62] Лисенко — український есер, член делеґації УЦР у Бересті.

[63] Розенберґ — повноважний посол Німеччини в Бересті. Р. фактично виконував усю роботу щодо організації переговорів з представниками Центральної ради та підготування мирового договору між УЦР та Німеччиною.

[64] Кільман Ріхард — міністер закордонних справ Німеччини та голова німецької мирової делеґації в Бересті.

[65] Представники Української центральної ради вимагали від німців включити Холмщину до складу України. Спочатку таку ж вимогу висували і щодо Галичини. Зрештою на включення Холмщини німецька та австро-угорська мирові делеґації згодились, ціною запродання України Центральною радою німецькому імперіялізмові. Пакт 4, запропонований делеґацією УЦР, містив вимогу виділити Східню Галичину і Буковину в окремий «Коронний край», що, залишаючись у складі Австро-Угорщини, мав одержати широку національно-культурну автономію. Австрія відхилила пропозицію внести цей пакт до тексту мирового договору, погодившись на підписання таємного протоколу, який приключили до мирового договору. Протокол підписали Севрюк, Любинський і Левицький та міністер закордонних справ Австро-Угорщини граф Чернін. Підписуючи таємний протокол, Австрія згоджувалась на утворення згаданого «Коронного краю».

Наявність цього таємного додатку до мирового договору частково пояснює те, що Австро-Угорщина відволікала ввесь час ратифікацію Берестейського договору з Центральною радою. Після гетьманського перевороту австрійський уряд поспішив знищити протокол, який переховувало німецьке міністерство закордонних справ (повідомлення австро-угорського посла у Берліні принца Гоґенлоге 17 липня 1918 р)

[66] Иоффе А. А. — радянський дипломат, до 1917 р. меншовик, 1917 р. перейшов до більшовиків, 1918 р. голова радянської мирової делеґації в Бересті, згодом посол у Німеччині, посідав різні дипломатичні посади.

[67] Шахрай — більшовик, член першого всеукраїнського радянського уряду — народній секретар, член мирової радянської української делеґації в Бересті. Загинув під час громадянської війни.

[68] Медведєв — голова Всеукраїнського центрального виконавчого комітету рад 1917 р., голова радянської української делеґації в Бересті.

[69] Грушевський Михайло Сергієвич — колишній професор Львівського університету, соціяль-федераліст, а згодом український соціяль-революціонер, голова Української центральної ради. Г. — один з найвизначніших ідеологів української буржуазії. Року 1922 Г. амнестовано і з еміґрації він повернувся на Радянську Україну. Як історик, Г. репрезентує ворожу пролетаріятові буржуазно-націоналістичну історичну науку.

[70] Артикул сьомий, розділ перший мирового договору УЦР з Німеччиною містить таке:

> «До 31 липня біжучого року (1918. *П. П.*) треба буде переводити взаємний обмін лишків найважніших біжучих потреб. . ., («Вісник ради народніх міністрів УНР» 31 лютого 1918 р., № 11 — 12).

Далі маємо настанови, що ними слід ке уватися, здійснюючи цей артикул. Таким чином, у самому договорі, німці й австрійці погодилися не писати про обов'язки УЦР щодо хлібних й інших внесків центральним державам Заготовити і внести шістдесят мільйонів пудів хліба зобов'язались від імени УЦР Севрюк, Любинський і Левицький. Це зобов'язання ствердила згодом і Рада народніх міністрів. Це зроблено з очевидною метою — не здискредитувати Центральну раду в очах мас. Офіціяльно Центральна рада, звичайно, оголосила, що ніяких контрибуцій сплачувати вона не зобов'язалася.

[71] Це був час, що липився до приїзду радянської делеґації. Подруге до Берестя мала приїхати польська делеґація, присутність якої утруднила б становище делеґації УЦР у питанні про включення до складу УНР Холмщини, на яку претендувала Польща.

[72] «Р» — Румунія.

[73] Був проєкт перешити українські залізниці, стосовно до розміру колії німецьких залізниць, але цього проєкту не здійснили.

[74] Мировий договір підписано 9 лютого 1918 р. за новим стилем.

[75] Левицький Андрій — український соціяль-демократ, міністер закордонних справ багатьох урядів УНР, один з найближчих помічників Петлюри. Тепер Левицький — один з основних керівників української контрреволюційної еміґрації, голова петлюрівського закордонного «уряду», що є знаряддям в руках франко-польського імперіялізму в справі готування збройної інтервенції проти СРСР.

[76] Зовнішня сила, про яку згадується в розмові під ознакою «П», — Польща «Р» — Румунія.

[77] Кедровський В. І. — член УПСР («лівий»), активний петлюрівський діяч, працював увесь час лінією міністерства закордонних справ УНР, колишній посол УНР у Ризі.

[78] Ідеться про арешт Центральною радою десяти представників лівого крила української партії с.-р. у січні 1918 р. Сіверо-Одоєвського, Михайліченка, Полозова, Ткаля, Бачинського, Шумського, Кедровського Зарудного, Приходька і Полонського.

[79] Харківчани — українська радянська делеґація в Бересті в складі голови Всеукраїнського центрального виконавчого комітету рад Медведєва (голова делеґації), Шахрая, Нероновича, Затонського, Терлецького і Руденка — членів першого радянського уряду.

[80] Граф Отокар Чернін — посол Австро-Угорщини в Румунії, з грудня 1916 р. до 1918 р. міністер закордонних справ Австро-Угорщини, голова австро-угорської мирової делеґації в Бересті.

[81] Як відомо, така заява суперечила політиці РКП(б). Гасло «ні миру, ні війни» виникало з усієї антиленінської концепції Троцького про пролетарську революцію, з антиленінської теорії перманентної революції. VII з'їзд РКП(б)

на чолі з В. І. Леніном засудив цю позицію та схвалив підписання Берестейського миру РСФРР з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною.

[82] Макензен Август — фельдмаршал, видатний німецький генерал часів світової війни, особливо відзначився керованим ним проривом російського фронту під Лодзю та Горлицею, заняттям Сербії й Румунії. Командував військами, які окупували Румунію.

Командував німецьким військом, яке окупувало Україну, генерал Лізінген.

[83] Маніфест робітничо-селянського уряду видав Центральний виконавчий комітет рад України перед саморозпущенням, коли майже всю територію України захопили австро-німецькі окупанти. З 16 по 18 квітня в Таганрозі відбулася перша і остання сесія ЦВКУК. На цій сесії з пропозиції т. Г. Л. П'ятакова вирішено було об'єднати президію ЦВКУК і Народній секретаріят (на той час він скоротив число об'єднуваних ним урядництв) в новий орган — «дев'ятку» — для керівництва повстанським рухом.

До складу «дев'ятки» ввійшли чотири більшовики (П'ятаков, Бубнов, Скрипник та Затонський), чотири ліві есери (Терлецький, Сьомушкін, Одоєвський та Мстиславський), один лівий у, с.-д. (Сергій Врублевський), що його забили гайдамаки у Києві, та як кандидат до нього — Буценко. На голову «дев'ятки» обрано М. Скрипника. Діяльність «дев'ятки» розподілена була між трьома секретарствами зв'язків, військовим та революційної пропаганди.

Бойові секретарства, що на них спиралась діяльність «дев'ятки», були тільки перші два, третє ж, як виявилось, було мало життєве. Секретарство зв'язку мало на меті налагодити щонайтісніший зв'язок повстанчої «дев'ятки» з робітничо-селянською масою України та утворити мережу військово-революційних комітетів. Цю роботу секретарство, цілковито погоджуючи з партійними організаціями, і виконувало. «Дев'ятка» проіснувала до першого з'їзду КП(б)У, який на доповідь комфракції «дев'ятки» ухвалив постанову про її розпущення. Замість «дев'ятки» створено Центральний військово-революційний комітет, що склався тільки з комуністів.

[84] Фещенко-Чопівський І. О. — соціяліст-федераліст, міністер торгівлі в кабінеті Голубовича, колишній професор торговельної Академії. Активний діяч української контрреволюційної еміграції, колишній голова закордонної «Ради республіки», що існує на гроші чужоземного імперіялізму.

[85] Прокопович В. К. — соціяліст-федераліст, член майже всіх контрреволюційних урядів української буржуазії, починаючи від урядів Центральної ради і Директорії і закінчуючи урядом гетьмана Скоропадського. Голова петлюрівської Ради міністрів 1920 р.

[86] Шелухін С. П. — український соціяліст-федераліст, міністер юстиції в Раді народніх міністрів Центральної ради, за гетьмана Скоропадського — голова гетьманської мирової делегації для переговорів з РСФРР, міністер юстиції в уряді Директорії та член дипломатичної місії УНР у Парижі. Активний діяч контрреволюційної української еміграції.

[87] Ганецький — галицький соціяль-демократ, товариш міністра в уряді УЦР.

[88] Скоропис-Єлтуховський О. — бувший соціяль-демократ. Один з організаторів СВУ. Підчас імперіялістичної війни був у близьких відносинах до австрійського та німецького урядів. За Скоропадщини 1918 року був комісаром Холмщини. Тепер — член партії хліборобів-демократів. Емігрант. Гетьманець.

[89] Мішковський — полковник російської армії, начальник оперативного відділу генерального штабу Центральної ради, а згодом гетьманського генерального штабу. Перейшов на службу до Директорії УНР. В боях на правобережжі М. смертельно поранено.

[90] Доктор Мумм фон-Шварценштайн — німецький посол у Києві 1918 р.

[91] Українські установчі збори. ІІІ Універсалом Української центральної ради 7 листопада 1917 року проголошено скликання У. У. З. 11 та 16 листопада Центральна рада затвердила закон «про вибори до Українських установчих зборів». Згідно з цим законом встановлювалося 21 виборчу округу, що поділялись на 14 округ цивільних, 5 військових суходільних та дві військових фльотських. За ухвалою УЦР вибори у всіх повітах мали відбутись 27—29 грудня 1917 року.

На засіданні комітету Центральної ради 19 березня 1918 року головна комісія у справі виборів до Установчих зборів склала звіт про перебіг та результати виборів на день звіту. За всієї тенденційности звіту, він досить правдиво відбиває хід виборів до У. У. З. і ставлення до них широких робітничих мас та бідняцько-середняцького селянства.

Для виборів до У. У. З. було організовано такі виборчі округи і встановлено кількість депутатів від них:

А. Цивільні округи

1. Київська округа, депутатів 45, зареєстровано кандидатських списків 21.
2. Волинська округа, депутатів 30, зареєстровано кандидатських списків 18.
3. Подільська округа, депутатів 39, зареєстровано кандидатських списків 16.
4. Херсонська округа, депутатів 29, зареєстровано кандидатських списків 18.
5. Одеська округа, депутатів 5, зареєстровано кандидатських списків (невідомо).
6. Полтавська округа, депутатів 30, зареєстровано кандидатських списків 22.
7. Харківська округа, депутатів 35, зареєстровано кандидатських списків 12.
8. Катеринославська округа, депутатів 36, зареєстровано канд. списків 21.
9. Чернігівська округа, депутатів 28, зареєстровано кандидатських списк. 24.
10. Путивльська округа, депутатів 2, зареєстровано кандид. списк. (невідомо).
11. Острогозька округа, депутатів 4, зареєстровано кандид. списк. (невідомо).
12. Валуйська округа, депутатів 2, зареєстровано кандидат. списків (невідомо).
13. Бірюцький, Богучарський повіти Воронізької губ., Новооскольський повіт Курської губерні — округа, депутатів 8, про кандидатські списки відом. нема.
14. Таврійська округа (Бердянський, Дніпропетровський, Мелітопольський повіти) депутатів 9, про канд. сп. від. немає.

Всього по цих 14 виборчих округах мало бути обрано 302 члени У. У. З., у 8 з цих округ виставлено 152 виборчих списків.

Б. Військові округи

1. Північно-фронтова, висунуто один кандидатський список.
2. Західньо-фронтова.
3. Південно-Західньо фронтова, кандидатських списків висун. 3.
4. Румунська фронтова, кандидатських списків висунуто 2.
5. Кавказька фронтова.
1. Балтійська-фльотська.
2. Чорноморська-фльотська.

Ставлення салдатських та матроських мас до Української центральної ради і скликуваних нею Українських установчих зборів, було настільки вороже, що, не дивлячись на енергійні заходи УЦР у війську, їй не пощастило домогтися будь-якого успіху. Виборчі комісії у військових округах абож самоліквідувалися (Північно-фронтова), або ж констатували, що зробити нічого не можна (Кавказька).

Не краще проходили вибори і в цивільних виборчих округах. Головна комісія зробила висновки наприкінці свого звіту:

1. «Що вибори у зазначений Центральною Радою строк себто 27—29 грудня 1917 року не змогли відбутись ні в одній з виборчих округ».

2. «Можна сподіватись, що вибори зовсім не провадились на Харківщині, Вороніжчині, Курщині, Таврії та Одеській окрузі — на території України, а також і по округах військових,— Західній та Чорноморській та Північній і Кавказькій вони не одбувались запевно».

3. «В решті округ вибори хоч і переведені, але все те переведення тяглось на протязі майже цілого місяця, зустрічаючи на своїому шляху надзвичайно тяжкі перешкоди, як от громадянська війна, більшовицька руїна та насильства, несвідомість народніх мас про завдання і вагу виборів до Українських установчих зборів і інше, що все це в свою чергу спричинилось до великого абсентеїзму виборців, а в інших місцях викликало навіть вороже відношення населення до виборів».

4. «Що сподіватися вияснення результатів виборів по всіх тих округах, де вони відбулись, можливо не раніш, як через місяць».

5. «Що значна частина населення республіки, як то військові полонені, а також населення тих місцевостей території республіки, що були окуповані австро-германським військом, не приймали участи у виборах».

Відзначаючи великий «абсентеїзм» трудящих до виборів, головна комісія констатує в своєму звіті, що в тих округах та участках, де вибори відбувались, не аби який успіх мала партія більшовиків, навіть те, що вибори не відбувались у великій частині округ чи участків комісія приписує більшовицьким настроям мас та більшовицькій агітації (звіт про Київську, Волинську, Подільську Катеринославську, Чернігівську й інші округи). Складаючи звіт про Київщину,

комісія пише, що на першому місці серед причин неуспіху виборів була «большевицька агітація». «Абсентеїзм» має характеризується таким місцем із звіту «у великому ... селі Вишневичи виборів не було через те, що в день виборів селяни розпродували сіно якогось панка ...»

Відзначаючи, що у значній частині округ вибори «одбулись замітним абсентеїзмом населення», а на «декотрих участках через агітацію більшовиків вибори не відбулись», комісія примушена визнати величезний успіх більшовицької партії у значній частині виборчих округ та участків. Так комісія одержала телеграфом 13 березня відомості від Городнянської комісії на Чернігівщині, що «из 58 участков выборы не состоялись в десяти», список більшовиків «получил 21515 голосов, остальные 23 списка 15,522 голоса ...» Переведення виборів у Городнянському, Козелецькому, Ніженському, Новгород-Сіверському, Новозибківському, Суразькому, по містах Чернігову, Ніжену пройшло «при индиферентному», а «по деяких місцях ворожому» «настрою населення» і «дало більшість голосів списку большовиків».

У всьому звіті комісії червоною рисою проходить тенденція здискредитувати вибори, знайти ті причини, що дали б змогу відмовитись від них. Вороже ставлення трудящих мас до Центральної ради виглядає з кожного рядка звіту. Крім наведених уже прикладів можна подати безліч аналогічних по всіх виборчих округах. Характеристичним для стану і перебігу організації виборів по військових округах є таке місце із звіту комісії про румунську фронтову округу: «треба зауважити, що умови для переведення виборів в тій армії (4 армія) були незвичайно прикрі .., деякі полки відмовились брати участь у виборах, як наприклад 100 Острозький полк, бо вибори „буржуазні", в других полках, як наприклад 58 Празькому приходилось виборчі картки і посвідчення ... розносити тільки вночі ...»

Комісія, склавши звіт Центральній раді, подала такі загальні висновки:

1. Скликати «до Установчих зборів представників усіх виборчих округ республіки в ближчому часу нема ніякої змоги».

2. Скликати до Установчих зборів «представників від тих округ, де вибори одбулись, рахуючись з темпом, яким до сього часу [іде] визволення військом українських земель» від більшовиків «в ближчі часи не можна».

3. «... На думку головної комісії трудно сподіватись, щоб скликані при таких умовинах Установчі збори мали певний авторитет серед населення усієї України ...» (дивись «протоколи засідань комітету Центральної Ради») (том — I, стор. 81 — 92).

Спроба української буржуазії скликати Установчі збори, як знаряддя боротьби за українську буржуазну державу, зазнала рішучої поразки. Всі зусилля, що їх приклали українські есери та соціяль-демократи, щоб повести трудящі маси через «загальне, рівне, безпосереднє і таємне голосування» на боротьбу проти пролетарської революції на Україні зазнали поразки через активну боротьбу самих трудящих мас — керованих більшовицькою партією,— за встановлення пролетарської диктатури.

[92] Айхгорн — генерал, командувач окупаційного війська. А. забив с.-р. Донською 1918 р.

[93] Сахно-Устимович М. М. — перший голова Ради міністрів гетьмана Скоропадського, заст. голови Генеральної козачої ради, член союзу хліборобів.

[94] Колчак О. В. — адмірал, під час Лютневої революції командував Чорноморською фльотою, після Жовтневої революції брав участь у змовах, організованих англійським урядом, з метою скинути радянську владу. Восени 1918 р. приїхав до Омську і в жовтні його призначено на військового міністра Уфімської Директорії. За підтримкою Антанти К. проголошено 18 листопада 1918 р. «Верховным правителем». У квітні 1919 р. Червона армія розтрощила війська Колчака під Бугурусланом, в той же час сибірське селянство, організоване в цілі армії червоних партизан, керованих партією більшовиків, розвинуло велику революційно-повстанську боротьбу. 1920 р., на початку січня, після повстання в Іркутську Колчака видав чеський конвой, з дозволу командувача союзними силами, французького генерала Жанена, політичному центрові, який утворився в Іркутську. 7 лютого 1920 р. з наказу Іркутського ревкому Колчака розстріляно.

[95] Граф Форгач — посол Австро-Угорської імперії у Києві 1918 р.

ПОКАЖЧИК ІМЕН [1]

А

Абрамович — 11, 30, 31, 41
Адлер — 10
Авксентьєв — 35, 50
Агмед Іццет Паша — 82, 101
Агмед Нессімі Бей — 82, 88 101
Азаркевич — 57, 81, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133
Акоронко — 134, 135
Алексеєв, *ген.*— 34, 36, 46
Анастасов, Теодор — 82, 88, 89, 100
Андрій (див. Левицький Андрій) —
Антонович, В.— 42, 43, 70
Арк'є — 25
Артем (Сергеєв) — 53
Ауссем, Володимир — 52, 53, 170
Айхгорн (див. Ейхгорн) —

Б

Бакинський, Сергій — 52, 53
Балінд — 194
Барановський — 123
Бауер Отто — 10, 11
Безпалов, *інж.* — 194, 196, 197, 200, 211
Белявский, *орендат.*— 48
Бернштайн — 11
Бертелло, *ген.*— 24, 25
Бідень, *фірма* — 198
Білецький, Свиридон, *коз.*— 46
Блеслер — 47
Бнінський — 145, 146
Боб, *сел.*— 17
Бобирь — Бохановський — 123
Богута, *нач. міл.*— 48
Бонзак — 48
Бош, Євгенія — 52, 53
Боярський, *член ЦВК* — 52
Бравн, Ф.— 176, 179, 187, 189
Бринкман — 9
Бродський — 202
Бубнов, (А) — 170
Бюрман — 176, 208, 209, 210

В

Вандервельде — 11
Ведмідів (див. Медведєв) —
Векерле, Александер — 104, 110
Велівченко — 158
Верніц, *ген.*— 118
Відфельдт — 176, 179, 191, 194, 196, 208, 210, 211, 212, 213
Вільгельм (II) — 169, 171
Вільднер — 176, 179, 187, 189, 190, 191, 194, 210, 212, 213, 216,
Віммер, Ф — 191, 194, 196, 208, 209, 210, 211, 212, 213.
Винниченко, В. К.— 6, 8, 9, 21, 23, 30, 31, 38, 41, 42, 43, 50, 59, 70, 112, 113.
Віттінґ, *кап.*— 211
Войніц — 208
Володченко, *ген.*— 23
Вольдемар — 73
Вольський. А. А.— 191, 194, 196, 208, 209, 211, 213
Ворона, *гол. повітупр.*— 147
Врангель — 10

Г

Габсбург Василій, *гетьм.*— 171
Габсбург(и) — 5, 10
Гаврилов, Н.— 176, 179, 187, 189, 91
Галай, Дмитро — 46
Галаґан — 36
Галяс— 194, 196,197, 200, 202, 208, 209, 211, 212, 213, 215
Ганецький Й. (Ганіцький) — 123, 127, 208, 210, 211
Ганчев, Петр — 82, 88, 89, 100
Гасенко, Г.— 23, 31
Гаспе — Золінґен, Й., *фірма* — 199

---

[1] Скорочення, що їх вжито у покажчику, означають : *роб.*— робітник, *інж.*— інженер, *сел.*— селянин, *коз.*— козак, *ген.*— генерал, *орендат.*— орендатор, *кап.*— капітан, *поруч.* — поручник, *комісс.*— комісар, *полк.*— полковник, *поміщ.*— поміщик (ця), *сотн.*— сотник, *отам.*— отаман, *коменд.*— комендант, *повіт. стар.* — повітовий староста тощо.

Позначення сторінок в покажчику проти прізвищ охоплює всю збірку, за винятком сторінок з примітками. Позначати й ці сторінки у покажчику було - б зайвим, оскільки для приміток в тексті документів є своє спеціяльне позначення — цифрове. *О. Д.*

Гендерсон — 11
Герман, *поруч.* — 194
Гільфердінг — 11
Гінденбург — 112
Гнатишин, Леонтій — 146
Голубович, В. О. — 8, 9, 23, 31, 38, 41, 56, 57, 61, 62, 64, 70, 72, 73, 74, 81, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 157, 159, 217, 218
Гольдштайн, А. — 176
Горовец (А.) — 58
Горовіц, *інж.* — 194, 196, 197, 200, 211
Городецький — 147, 148
Госиенко, *коміс.* — 137
Гофаєр і Шранц, *фірма* — 198
Гоффінгер — 215
Гофман, Макс, *ген.* — 4, 5, 9, 14, 31, 67, 68, 69, 70, 80, 100, 132,
Гоц — 35, 50
Граб'є, *полк.* — 23
Греков, В. Г. — 39, 127, 131
Григорьєв — 15, 71
Гробовський — 194
Грохольський — 48
Грудницький — 16 (див. Рудницький)
Грушевський, М. С. — 5, 10, 67, 70
Гузарський, *коміс.* п. — з. фронту — 52
Гуленко, *сел.* — 17
Гурін — 20
Гушер, *полк.* — 25
Гюїне, *ген.* — 7

Г.

Ґайд, *фірма* — 198
Ґерґей, *проф.* — 191, 194, 196, 202, 203, 208, 210, 211, 215, 216,
Ґертнер — 176, 179
Ґітлер — 10
Ґродський Альфред, *фірма* — 199
Ґронфайн — 194

Д

Давід — 11
д'Альбіа, *полк.* — 25
Дантіматченко — 20
Даровський, *поміщ.* — 46, 47
Денікін, *ген.* — 10
Денц, *коменд.* — 25
Діброво — 211
Дигас, Іван, *сел.* — 146
Джон, *майор* — 210
Добрий, *банкір* — 157, 162
Дойчман — 191, 194, 196, 202, 203, 212,
Домазано — 215
Домбровський, *сотн.* — 132
Дорошенко — 43
Дубой — Заречная, *поміщ.* — 139
Дурдуківський — 5
Дуре — 191, 194, 203, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 216
Дурново, *полк.* — 4
Дутов, *ген.* — 13, 16, 60
Духонін, *ген.* — 7, 20, 21

Е

Елленбоґен — 10
Енгелев, *обер-лейт.* — 166
Ейхгорн, *ген.* — 129, 161, 162, 166, 167
Ейхельман, О. — 123, 194, 196, 215, 216

Є

Єфімов, *член ЦВК* — 52
Єщенко — 21, 23, 38, 42, 129, 130, 131

Ж

Жуковський, О. — 23, 30, 38, 41, 56, 57, 80, 81, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 128, 129, 130, 131, 162

З

Заболотний, *отам.* — 46
Зайдлер фон-Файхтенег — 104, 110
Зайтц — 10
Зам'ятник — 194
Зарубенецький, *поміщ.* — 47
Зарубін, О. М. — 21, 23, 43
Зарудний — 42
Затонський, В. П. — 53, 55, 59, 64, 65, 67, 170
Захарченко — 137
Зідекум — 11
Зільберфарб, М. — 23, 30, 38, 41, 42
Золотарьов — 31, 38, 41, 42, 43

І

Ібрагім Гаккі Паша — 82, 88, 89, 101
Іццет Паша — 88
Іоффе (теж — Йоффе, А. А.) — 63, 65

К

Кавтський — 10, 11
Каледін, *ген.* — 3, 7, 13, 15, 16, 17, 18, 29, 33, 34, 35, 36, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 56, 58, 65
Канавський — 146
Капкан, *полк.* — 39, 57
Капош-Мере — 89
Карпинський — 124, 125
Качинський — 73
Кедровський, В. І. — 73
Керенський — 7, 18, 19, 35, 49
Кирей, *ген.* — 39
Кириченко, І. — 20
Клімович — 127, 128, 129, 130, 131
Кличковський — 57
Кляйнов, *сотн.* — 194
Кнеффель — 176, 179
Коваль, В. Д. — 194, 196, 197, 200, 202, 211, 213
Ковалевський, М. — 21, 30, 31, 38, 41, 42, 43, 70, 71, 124, 125, 127, 128, 130, 131, 132, 133
Ковалевський — 217, 218.
Ковенко — 57
Кожевніков — 133, 135
Коліух, Д. В., — 30, 124, 125, 126, 127, 128
Колчак — 10
Конке — 176, 179

Корнілов — 7, 15, 16, 17, 34
Король, Ф.— 194, 215, 216
Корпоніс, Михайло — 46
Костенко, *коміс.*— 46
Кочубинський, Ю. М.— 51, 52, 58, 59, 170
Кочубей, ад'ют. Скороп. — 28
Крамаренко — 194
Красковський — 30, 38, 125, 127, 128
Кращенко, *роб.*— 17
Кривецький, М. Й.— 191
Криворучко — 148
Кривошеєв — 15, 18
Криге (Кріґ) — 68
Криленко — 21, 44
Курилович — 211
Курчан — 18
Кухаренко М.— 123
Кюльман (Кільман), Ріхард — 62, 63, 64, 68, 71, 73, 82, 88, 89, 90, 100

Л.

Лапчинський, Юрко (Ґеорг) — 52, 53
Левитський, Микола В.— 31, 61, 62, 63, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 88, 89, 90, 100, 101, 104, 110, 115
Левицький, Андрій — 11, 70, 72
Ленін, В. І.— 60, 71, 72, 73, 76, 78,
Ленох, *підполк.*,— 176, 179, 194
Леопольд Баварський — 31
Лібердан — 50
Лібкнехт (К.) — 71, 78
Ліндеман — 190
Ліпман, Руд. — 189, 190, 191
Линниченко, П. — 123, 176, 179, 187, 189, 190, 191
Липко, П., *коз.* — 46
Лисенко — 61, 63, 64
Лозпула — 136
Лотоцький, О. І.— 21, 22, 135
Лугановський, Мануїл — 52, 53
Любинський, Микола М.— 31, 61, 62, 63, 67, 69, 70, 71, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 88, 89, 90, 100, 101, 104, 110, 115, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 131
Людендорф, *ген.*— 4, 14
Люксембург, В.— 52, 53, 56
Люфт, *сотн.*— 194, 196, 197, 200, 208, 209, 210, 211
Лятовський — 146
Льорант, Е.— 176, 179, 187, 189, 190, 191
Лянц — 198

М

Мадан, *повіт. коменд.*— 148
Маєр-Кельн, *фірма* — 198
Маєр — 179, 187, 189, 190
Маєр Константин, *поміщ.*— 142
Майфарт, *фірма* — 198
Мазанец — 187, 189, 190, 191
Мазепа Ісак — 10
Мазуренко, В. П.— 21, 23, 30, 38, 41, 43, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132
Макаревич, М. А — 134, 135
Макензен, *ген.* — 112
Макдональд — 11
Манке, *повіт. стар.*— 191, 194, 196, 197 200, 202, 203, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 216
Манько, *сел.*— 17
Марголін, Д.— 123
Марічов, *свящ.*— 5
Маркатун — 28
Мартос, Б.— 30
Маршаль, *полк.*— 25
Мацієвич — 123, 194, 196
Медведєв, Є. Г.— 64, 65, 67, 73
Мельников — 194
Меліор, *ген.*— 118
Мільчевський В.— 22, 24, 30, 32, 39, 41, 43, 44.
Міхеліс, *майор* — 176, 179, 191, 194, 196, 197, 200, 202, 203, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 216
Міцкевич, М.— 21, 30, 41, 42, 125, 127, 128
Мішковський, *полк.*— 132
Мирний, І.— 21, 23, 30, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 131, 132
Михайлов, Л. Д.— 43, 124, 125, 127, 128, 130, 131, 132, 133
Морачевський — 10
Мумм, *нім. посол* — 9, 130, 136, 140, 157, 159, 162, 166, 172, 175, 194, 213
Муравьйов — 58
Мусницький, *ген.*— 9
Мусоліні — 10

Н

Некрасов — 18
Немоловський — 70, 158
Неронович — 59
Нечитайло Павло, *коміс. див.*— 16
Нісчик — 194

О

Овсєенко (Антонов) — 114
Овсянников, *чл. управи* — 136
Одинець, Д. М. — 21, 22, 23, 31. 41, 42, 43, 123. 125. 128, 131
Одоєвський — 59, 73
Онде, *ген.*— 41
Околотін — 15
Олексій, *архієпископ* — 5
Онацький — 36
Онхаузер, *кап.*— 143
Остапенко, С. С.— 61, 62, 63, 74, 76, 123
Остертаг — 190
Островський, *інж.*— 194, 196, 197, 200, 211

П

Паламарчук — 158, 165
Паляниця — 165

Панько, *сел.* — 17
Паппенгавс — 215
Пелісьє, *предст. франц. пос.* — 7
Перепелиця — 71
Перешитний, *сел.* — 145
Перьє, *полк.* — 23
Петанін — 42
Петлюра, С. — 21, 22, 23, 28, 30, 31, 34, 50, 51, 56, 57, 70, 112, 113, 119, 122, 123
Пилипенко, *свящ.* — 5
Пількевич, *полк.* — 42, 43
Пітель, О. — 158, 160, 162, 166
Пітерс, *поміщ.* — 142
Пишик, *пол. повіт. земупр.* — 147
Прінціґ, *австро-угор. пос.* — 174
Присовський, *отам.* — 80, 119, 121
Полетика — 11
Полозов — 62, 63, 73
Попой, *поруч.* — 114
Порш, М. В. — 8, 11, 21, 23, 30, 31, 38, 39, 41, 42, 43, 56, 57, 59, 70, 79, 80, 81, 119, 120, 121, 122, 123, 127, 131, 172, 175, 176, 179, 194, 213
Пригода, *сел.* — 17
Прокопенко, Захарій — 142
Прокопюс — 191, 212, 213
Прокопович, В. К. — 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132
Пширембель — 208, 211
Пухальський, *полк.* — 135
П'ятаков — 170

Р

Радославов, Василь — 82, 88, 89, 100
Рейф — 176, 179
Ревера, В. — 146
Редтенбахер, *фірма* — 198
Реннер — 10
Ренодель — 11
Рибаков — 15
Римський-Корсаков — 136
Робічек, *поруч.* — 191, 194, 196, 197, 200, 202, 203, 208, 209, 212
Родзянко (М. В.) — 33, 34, 35, 36
Розенберґ — 62, 63, 64, 89
Роменський, Б. — 135
Рошаль, *коміс. рум. фронту* — 52
Руденко — 59
Рудницький, В. — 38, 43, 124, 128, 129, 130, 131, 132
Русаків Олександр — 46
Рябінін, *отам.* — 46
Рябушинський — 49

С

Савінков. — 35
Сахно-Устимович — 165, 227
Свердлов (Я. М.) — 52.
Севрюк, О. О. — 61, 62, 63, 64, 67, 69, 73, 74, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 88, 89, 90, 100, 101, 104, 110, 115
Селіванов, *губпродком.* — 146
Сент-Олер — 24, 25
Середа — 147
Сердюк, Петро, *сел.* — 148
Сиверс, *кап.* — 116
Сідоренко — 30, 42, 56, 57, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132
Симонів, Д. — 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132
Сиркан — 47
Скоропадський, П. — 9, 10. 28, 39, 158, 166, 171
Скоропис-Йолтухівський, Ю. — 128, 129
Скрипник, М. О. — 52, 53, 56, 58, 154
Совицький — 73
Сокович — 30, 31, 71, 119, 121, 123, 125, 126, 127, 128, 132
Соколовський — 123
Сталін Й. — 7, 56
Стахов, *нач. мілі.* — 48
Стешенко, І. М. — 21, 23, 30, 31, 38, 43
Сторубель, *сел.* — 17
Стоянович, Іван — 82, 88, 100
Супрун — 123
Сяноженський — 208

Т

Табуї, *ген.* — 3, 7, 24, 25, 26, 27, 28, 38
Талат Паша — 82, 88, 89, 101
Терлецький — 53, 59
Терніченко — 71
Терпило — 158
Тіссі — 10
Тимошенко, В. П. — 176, 179, 191
Ткаченко, М. С. — 23, 30, 31, 38, 41, 42, 43, 56, 57, 70, 78, 79, 81, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133
Ткаченко П. — 119, 120, 121
Тошев Андрій — 82, 88, 89, 100
Троцький — 70, 72, 73, 76, 77, 78
Труба — 130
Туган-Барановський, М. І. — 24
Тузар — 10

У

Устимович (див. Сахно-Устимович)

Ф

Фещенко-Чопівський, І. А. — 10, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 157, 159, 160, 161, 166, 191
«Фільверт і Дзедіна», *фірма* — 194
Форґач фон-Гімеш — 172, 176, 194, 213, 216, 217
Франкфурт, Л. — 187, 189
Фрідолін, Н. С. — 187, 189, 190, 191

Х

Харламов, М. П. — 13, 37
Хвиленко, *сел.* — 17
Хижняков — 22
Холодний, І. — 124, 125, 127, 131

Хоменко, *свящ.*— 5
Христюк, П. О.— 57, 70, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132
Хургін, І.— 43, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 131, 132, 133

Ц

Цеккі Паша — 89.
Цівчинський, *військ. старш.*— 5
Цицович (Цихович), *ген.*— 137
Цлінов, *сотн.*— 191

Ч

Чарльз, *полк.*— 22.
Чернін Отокар — 5, 10, 11 14, 64, 66, 67, 68, 71, 73, 76, 77, 82, 88, 89, 104, 110
Чернишів, Семен — 46
Чикаленко — 217, 218
Чопівський (див. Фещенко — Чопівський)

Ш

Шампен. *підполк.*— 25, 27
Шаповал, М. Ю.— 30, 31, 38, 41, 42, 43, 44. 73
Шапошніков — 208
Шахрай, В. М.— 53, 64, 65, 67
Шафаренко И.— 76, 123, 215
Швець, Ф.— 158, 208
Шевченко Тарас — 43, 58, 161
Шейдеман — 10, 11.
Шелухин, С. П.— 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132
Шемітов К.— 202, 203, 211, 213
Шеремет, *повіт. коменд.* — 148.
Шіллер — 200
Шиманович — 42
Шреккенфус, *фірма* — 198
Штефан, І.— 38
Штильсфрід — 132
Шульга — 147
Шульгін, О. Я.— 21, 23, 30, 31, 38, 41, 42, 43, 44, 71, 72, 76

Щ

Щербачов, *ген.*— 23, 25, 41

Я

Яворський, *інж.*— 194, 196, 197, 200 211
Ядрило — 147
Янковський, *пов. коменд.*— 149

ЗМІСТ

Стор.

До історії німецько-австрійської інтервенції на Україні (передмова) . 3

I. Боротьба української буржуазії проти Жовтневої Революції (Антанта чи Німеччина?)

№ 1. Відозва Ґенерального Секретаріяту 15
№ 2. Армия и флот против Центральной Рады 15
№ 3. Українські селяни проти Центральної Ради 16
№ 4. [З обговорення проєкту земельного закону, ухваленого Укр. Центр. Радою] 17
№ 5. От украинских большевиков. Резолюция 17
№ 6. Воззвание к украинским рабочим, солдатам, крестьянам, ко всему украинскому народу 18
№ 7. Украинцы против Рады 20
№ 8. В Генеральному Секретаріяті. Справа замирення і Секретаріят . 20
№ 9. Попытка образования еще одного правительства 21
№ 10. Журнал № 46 засідання Генерального Секретаріяту 17 листопада 1917 року 21
№ 11. Чужоземці в військовому секретарстві 22
№ 12. Журнал № 49 засідання Генерального Секретаріяту 21 листопада 1917 року 23
№ 13. Телеграма. Французький посол про Україну 24
№ 14. Украина и Франция (Записка военной миссии ген. Табуи в Киеве) 24
№ 15. Манифест к украинскому народу с ультимативными требованиями к Украинской Раде 28
№ 16. Журнал № 57 засідання Генерального Секретаріяту 4 грудня 1917 року 30
№ 17. Журнал № 53 засідання Генерального Секретаріяту 7 грудня 1917 року 31
№ 18. От Народного Комиссара по делам национальностей 32
№ 19. Звіт з наради делегатів України з Союзним Правительством Південно-Східнього Союзу 36
№ 20. Нота Генерального Секретаріяту правительствам всіх республік та автономних країв Росії 37
№ 21. Журнал № 64 засідання Генерального Секретаріяту 18 грудня 1917 року 38
№ 22. Нота Генерального Секретариата Украины правительствам республик, созданных на территории России 40
№ 23. Журнал № 65 засідання Генерального Секретаріяту 19 грудня 1917 р. 41
№ 24. Журнал № 68 засідання Генерального Секретаріяту 22 грудня 1917 року 42
№ 25. Журнал № 72 засідання Генерального Секретаріяту 29 грудня 1917 року 43
№ 26. [Вимога української старшини до Центральної Ради вивести зукраїнізовані частини румунського фронту з Румунії, щоб запобігти цим остаточному розкладові армії] 44

Стор.
№ 27. В Київський Повітовий Земельний Комітет 46
№ 28. Голові Краснянського Виконавчого Волосного Комітету Ямпольського Повіту 46
№ 29. Ольгопільському Повітовому Комісарові (Ольгопіль на Поділлю) 47
№ 30. Телеграма [від Снабюз'у] 47
№ 31. Подольскому Губернскому Комиссару 48
№ 32. Конфликт с Украинской Радой 48
№ 33. Советская власть на Украине 49
№ 34. По прямому дротові 51
№ 35. Адрес 52
№ 36. Відозва Народнього Секретаріяту Української Республіки до всіх українців 52
№ 37. Успехи пролетарской революции на Украине. По прямому проводу 52
№ 38. От украинских делегатов 54
№ 39. III Всероссийский С'езд Советов Рабочих и Солдатских Депутатов 55
№ 40. О Киевской буржуазной Раде 55
№ 41. Побіда вже близька 56
№ 42. Журнал № 14 засідання Ради Народніх Міністрів 30 січня 1918 року 56
№ 43. Протокол № 15 засідання Ради Народніх Міністрів 31 січня 1918 року 57
№ 44. Зверства буржуазной Рады и падение Рады 57
№ 45. Радиотелеграмма Украинской Мирн. Делегации 59
№ 46. Радиограмма о ликвидации контрреволюционной Рады и Лутовщины 59

II. Берестя

№ 47. Протокол засідання делегації Укр. Центр. Ради на мировій конференції в Бересті 61
№ 48. Заява, зроблена делегацією Робітничо-Селянського Уряду України в Бересті 64
№ 49. Про мирні переговори в Бресті 65
№ 50. Розмови між Києвом і Берестям про події в Києві. Повідомлення про хід мирових переговорів 67
№ 51. Телеграма з Берестя про хід мирових переговорів перед 9/II . 76
№ 52. Журнал № 27 засідання Ради Народніх Міністрів 9 березня 1918 року 77
№ 53. Мирний договір між Українською Народньою Республікою, з одної і Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною з другої сторони 81
№ 54. Протокол 89
№ 55. Українсько-Німецький додатковий договір до мирового договору між Українською Народньою Республікою з одної сторони, і Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною з другої сторони 90
№ 56. Болгарсько-Український додатковий договір до мирного договору, заключеного між Українською Народньою Республікою з одного боку і Болгарією, Німеччиною, Австро-Угорщиною і Туреччиною з другого боку 9 лютого 1918 року в Бересті Литовському 10
№ 57. Українсько-Турецький додатковий договір 10
№ 58. Українсько-Австро-Угорський додатковий договір 104
№ 59. [Уривок з промови Голубовича на засіданні Центральної Ради] . 111
№ 60. Декларация Украинского Ц. И. К. Р., Кр. и С. Д. и делегатов на 4-м с'езде 111
№ 61. К рабочим и крестьянам Украинской Народной Республики 11
№ 62. Представники Ради Народніх Міністрів Української Народньої Республіки підписали в Бересті мирний договір 115

III. Окупація (З німецько-австрійським імперіялізмом проти пролетарської революції на Україні)

Стор.

№ 63. [Телеграма премьер-міністра України Голубовича німецькому імперському канцлерові 2 березня 1918 р.] 116
№ 64. Об'явление 116
№ 65. Об'явление. Горловка, Екатерин. губ. 1918 г. 118
№ 66. Приказ 118
№ 67. Журнал № 17 засідання Ради Народніх Міністрів 8 лютого 1918 р. 119
№ 68. Журнал № 19 засідання Ради Народніх Міністрів 10 лютого 1917 року 121
№ 69. Протокол засідання Ради Народніх Міністрів 3 березня 1918 р. . 122
№ 70. Москва (по телефону). Слухи о взятии Киева 122
№ 71. Журнал № 31 засідання Ради Народніх Міністрів 14 березня 1918 р. 123
№ 72. Журнал № 33 засідання Ради Народніх Міністрів 16 березня 1918 року 123
№ 73. Журнал № 38 засідання Ради Народніх Міністрів 22 березня 1918 року 124
№ 74. Журнал № 45 засідання Ради Народніх Міністрів 1 квітня 1918 року 124
№ 75. Журнал № 46 засідання Ради Народніх Міністрів 3 квітня 1918 року 125
№ 76. Журнал № 47 засідання Ради Народніх Міністрів 5 квітня 1918 року 127
№ 77. Журнал № 49 засідання Ради Народніх Міністрів 8 квітня 1918 року 127
№ 78. Журнал № 50 засідання Ради Народніх Міністрів 10 квітня 1918 року 128
№ 79. Журнал № 52 засідання Ради Народніх Міністрів 13 квітня 1918 року 128
№ 80. Журнал № 54 засідання Ради Народніх Міністрів 17 квітня 1918 року 129
№ 81. Журнал № 55 засідання Ради Народніх Міністрів 19 квітня 1918 року 130
№ 82. Журнал № 57 засідання Ради Народніх Міністрів 22 квітня 1918 року 131
№ 83. Журнал № 58 засідання Ради Народніх Міністрів 24 квітня 1918 року 131
№ 84. 1 — От[аман] Кв. [артирмейстер]. Оперативний 21 квітня (19 8 р.) № 389 1-му Отаману квартирмейстеру 132
№ 85. Журнал № 42 засідання Ради Народніх Міністрів 27 березня 1918 року 132
№ 86. Изложение событий в поселке при станции Жуляны 8 марта с. г. очевидца, быв. студента Кожевникова и других 133
№ 87. Товарищу Морского Министра Лотоцкому 135
№ 88. [Відповідь німецького посла у Києві барона Мумма на запит Мінзаксправ з приводу повідомлення Римського-Корсакова]. Киев. Министерству Иностранных Дел 136
№ 89. Киев. Министру Внутренних Дел, копия Министру Земледелия и Центральной Раде 136
№ 90. Акт 136
№ 91. В Комиссию по демобилизации армии Юго-Западного фронта . 137
№ 92. Начальнику демобилизационного санитарного отдела Военного Министерства. Рапорт 137
№ 93. Министру Иностранных Дел 138
№ 94. Г. Министру Иностранных Дел 138
№ 95. В демобилизационный отдел Главного Штаба 138
№ 96. В демобилизационный отдел Генерального Штаба 138
№ 97. Начальнику демобилизационного санитарного отдела Военного Министерства 139
№ 98. Министру Иностранных Дел 139
№ 99. Господину Министру Земледелия Украинской Народной Республики 139

Стор

№ 100. Г. Комиссару г. Могилева 140
№ 101. Украинскому Министру Почт и Телеграфов 140
№ 102. Украинскому Министерству Иностранных Дел 140
№ 103. [Наказ здати зброю і повернути майно Михайлівській Земській Управі] 142
№ 104. Приказ [Німецького коменданта ст. Іскровки] 142
№ 105. Телефонограмма 142
№ 106. Приказ для села Широкого Широчанской волости 142
№ 107. Министру Иностранных Дел 143
№ 108. Г. Министру Иностранных Дел Украинской Республики. Прошение 143
№ 109. Министру Путей Сообщения 144
№ 110. В Военное Министерство 144
№ 111. [Витяг з рапорту Головного Губерського Коменданта Подільської Губерні. 1918 р. № 1362] 144
№ 112. Управляющему Народным Министерством Украины 145
№ 113. В Бердичевскую Уездную Земскую Управу. Заявление . . . 145
№ 114. [Міністерству Продовольчих Справ] 146
№ 115. Центральной Раде. Министру Продовольствия 146
№ 116. Военное Министерство 146
№ 117. Центропрод 147
№ 118. Минпроду 147
№ 119. Телеграма Мінпроду 147
№ 120. Телеграмма из Винницы № 232 147
№ 121. Министру Иностранных Дел 148
№ 122. Телеграма 148
№ 123. Телеграма 148
№ 124. Телеграма 149
№ 125. Министерство Иностранных Дел 149
№ 126. Ведомость о реквизиции черной патоки немецкими и австрийскими воинскими частями на сахарных заводах Украины 149
№ 127. Ведомость неправильностей, которые допустили австро-угорские и германские войсковые части в границах Запорожской железной дороги 150
№ 128. Беседа с председателем Н. С. У. тов. Н. А. Скрыпником . . . 154

IV. Гетьманський переворот

№ 129. Матеріяли Київського Губерніяльного Українського З'їзду. Друге засідання 29 квітня 157
№ 130. [Наказ Айхгорна про ставлення до гетьманського уряду] . . . 166
№ 131. Відозва Київського Воєнно-Революційного Комітету 169

Додатки

Економічний договір. Україна-Німеччина і Австро-Угорщина 172
Примітки 219
Покажчик імен 228

Редактор сектора *Г. Конішевський*. Літредактор *П. Жменя*.

Здано до складання 14/V 1932 р. Підписано до друку 27/V 1933 р. Партвидав 1932 р., № 298. Тираж 2.200. Головліт № 1222. 17/III 1932 р. Замовлення № 685. Папір 62 × 94 1/16. 14 3/4 друк. арк. (100.000 друк. знаків в 1 арк. паперу). Вийшла друком у червні 1933 р.

ИНСТИТУТА